

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

**XI Міжнародна
науково-практична конференція
студентів, аспірантів і науковців**

ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ У СУЧАСНОМУ ВИМІРІ

Тези доповідей

29 березня 2020 р.

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ

*XI Міжнародна науково-практична конференція
студентів, аспірантів і науковців*

ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ У СУЧАСНОМУ ВИМІРІ

Тези доповідей

29 березня 2020 р.

Дніпро
2020

Організаційний комітет:

Б.І. Холод, доктор економічних наук, професор (голова оргкомітету);
Н.П. Волкова, доктор педагогічних наук, професор (заступник голови);
І.Г. Батраченко, доктор психологічних наук, професор;
О.В. Лебідь, доктор педагогічних наук, доцент;
І.В. Гаркуша, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент;
О.А. Дніпрова, кандидат медичних наук, доцент;
О.В. Карпетрова, кандидат психологічних наук, доцент;
Н.В. Грисенко, кандидат психологічних наук;
О.В. Донець, кандидат психологічних наук;
В.О. Бикова, кандидат педагогічних наук;
Г.Ю. Вошколуп, кандидат педагогічних наук;
Т.В. Єрмолаєва, старший викладач;
О.І. Крамар, викладач.

П 69 Практична психологія у сучасному вимірі: XI Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів і науковців: тези доповідей, Дніпро, 29 березня 2020 р. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2020. – 212 с.

ISBN 978-966-434-481-1

Збірник містить тези доповідей учасників XI Міжнародної науково-практичної конференції «Практична психологія у сучасному вимірі», у яких досліджується місце практичної психологічної науки у сучасному суспільстві.

УДК 159.922

Відповідальна за випуск:

Т.В. Єрмолаєва, старший викладач кафедри педагогіки та психології.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

ЗМІСТ

Blavatska I. PSYCHOLOGICAL DIFFICULTIES OF STUDENTS IN THE PROCESS OF STUDYING IN HIGH SCHOOL.....	8
Fayerman O. FEATURES OF SOCIAL WORK ON RESOLUTION OF CONFLICTS IN YOUNG FAMILIES.....	10
Gouskova K. THE INDIVIDUALITY AND PSEUDO-INDIVIDUALITY.....	12
Maksymova Y. VYSOKÁ ŠKOLA TĚLESNÉ VÝCHOVY A SPORTU PALESTRA PRAHA, ČESKÁ REPUBLIKA KOREKCE EMOCIONÁLNĚ-VOLNÍ SFÉRY SPORTOVců S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM.....	15
Sapozhnikova D. FORMATION OF STUDENTS' POSITIVE THINKING.....	17
Svitasheva M. WHAT CHILDREN LOSE WHEN PARENTS DIVORCE.....	19
Аксёнова Е.В. ПИЩЕВЫЕ РАСТРОЙСТВА: ВЗГЛЯД ИЗНУТРИ.....	21
Андрющенко В.Г. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК УВАГИ ТА ОПЕРАТИВНОЇ ПАМ'ЯТІ У ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	25
Бейгул А.А. ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ.....	27
Белоус О.Н. РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ В УСЛОВИЯХ СТИМУЛИРОВАНИЯ РЕБЕНКА НА РАННИХ ЭТАПАХ.....	29
Беспарточна О.І. ВПЛИВ ФЕМІНІЗМУ НА СІМЕЙНІ ВЗАЄМОВІДНОСИНИ.....	32
Бідняк В.В. ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ У МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ.....	35
Брус Т.В. ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ТА СТРУКТУРИ Я-КОНЦЕПЦІЇ В СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЇ.....	37
Волосович Н.В. САМОПРЕЗЕНТАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ У СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЇ: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ.....	40
Вошколуп Г.Ю. СОЦІАЛЬНИЙ ПАТРОНАЖ ДИТЯЧИХ БУДИНКІВ СІМЕЙНОГО ТИПУ.....	43
Гарамай Ю.Г. ПРОБЛЕМИ БУЛІНГУ У СУСПІЛЬСТВІ.....	45
Гаркуша І.В. ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПОРТРЕТА ОСОБИСТОСТІ.....	47
Глоба А.В. ЗНАННЯ ЯК ЦІННІСТЬ ВІД МАТЕРІ ДО ДИТИНИ.....	50
Гнатова А.В. ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН У СТУДЕНТСЬКІЙ ГРУПІ.....	54
Гнатова А.В. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ РЕВНОЩІВ.....	57

Дербак О.А. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ТУРИЗМУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ	60
Долецька А.О. ЗВ'ЯЗОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ З ПСИХОЛОГІЧНИМ БЛАГОПОЛУЧЧЯМ ОСОБИСТОСТІ.....	62
Донець О.І. ВІКОВЕ САМОСПРИЙНЯТТЯ ТА ХРОНОЛОГІЧНИЙ ВІК ОСОБИСТОСТІ	64
Дубницька К.О. ПСИХОЛОГІЯ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЙ ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР У ІТ-РЕКРУТИНГУ	67
Єременко К.Д. РОЗЛАД ХАРЧОВОЇ ПОВЕДІНКИ	69
Жарко В.О. ВІКОВІ КРИЗИ ДОРΟΣЛОСТІ	72
Зеленьська В.А. АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ ПЕРШОГО КУРСУ	74
Кайко В.І. ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ВПЛИВУ РЕКЛАМИ НА МАСОВУ СВІДОМІСТЬ ТА ПІДСВІДОМІСТЬ	77
Калита Ю.В. ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД СМАРТФОНІВ ІЗ САМООЦІНКОЮ ТА ТРИВОЖНІСТЮ У ПІДЛІТКІВ 13-15 РОКІВ	80
Карапєтрова О.В. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ У САНАТОРНИХ ЗАКЛАДАХ.....	82
Касьяненко М.І. ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ СІМ'Ї В УМОВАХ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ.....	84
Касьяненко М.І. РОЗУМІННЯ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПРОЦЕС	87
Кісельова Д.М. ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ БАТЬКІВ З МАЛЕНЬКИМИ ДІТЬМИ	90
Колєснікова К.О. ФЕНОМЕН ЛЮБОВНОЇ АДИКЦІЇ	92
Котельникова Г.О. МАЛЮНОК ЯК МАРКЕР СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ.....	95
Крамар О.І. ДІТИ «ГРУПИ РИЗИКУ». ШЛЯХИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО ПІДЛІТКІВ	99
Кулік А.Д. БІЗНЕС-МОЖЛИВОСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ МЕРЕЖІ: ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ.....	105
Лавніков О.А. ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДЕФІНІЦІЇ «ІНДИВІДУАЛЬНИЙ СТИЛЬ».....	106
Лебідь О.В. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	109
Литвинов С.О. ВПЛИВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК СИНДРОМУ «ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ».....	111
Магда М.С. ПРОБЛЕМИ СХИЛЬНОСТІ ПІДЛІТКІВ ДО АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ	115

Мальована Л.В. ЩОДО ВИВЧЕННЯ ВПЛИВУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ	117
Мальована Л.В. МЕТОД НАРАТИВНОГО ПІДХОДУ ЧЕРЕЗ ЕКСТЕРНАЛІЗАЦІЮ ПРОБЛЕМ ОСОБИСТОСТІ	119
Манько П.Ю. ЗВ'ЯЗОК ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ І ЗАДОВОЛЕНОСТІ ШЛЮБОМ	121
Мозжакова О.О. ПЕРЕДУМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ АДАПТАЦІЇ ВИПУСКНИКІВ ЗВО ДО УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	123
Молчанова Ю.Л. РОЛЬ Я-КОНЦЕПЦІЇ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА	125
Назарова І.О. ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ В АРТТЕРАПІЇ	128
Наход С.А. СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ПРОСТОРУ	131
Некрасова Г.В. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РОЛЬОВИХ ОЧІКУВАНЬ ТА ЗАДОВОЛЕНІСТЮ ШЛЮБОМ У МОЛОДИХ СІМ'ЯХ	135
Олійник А.В. БУЛІНГ ТА КОНФЛІКТ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПРИЧИНИ ТА ВІДМІННОСТІ	137
Олійник А.В. ВПЛИВ ПРЕСТИЖУ ОРГАНІЗАЦІЇ НА МОТИВАЦІЮ ВИБОРУ МІСЦЯ РОБОТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ.	139
Ортенберг Є.О. ФЕНОМЕН ЛГБТ-СПІЛЬНОТИ У СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ	142
Осійчук А.П. ЩОДО ПРОБЛЕМИ ТАКСОНОМІЇ МЕХАНІЗМІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ	145
Осокіна П.О. ВИЗНАЧЕННЯ КОНФЛІКТОУТВОРЮЮЧИХ ЧИННИКІВ У ВЗАЄМВІДНОСИНАХ СТУДЕНТІВ І ВИКЛАДАЧІВ	149
Павленко Є.С. УЯВЛЕННЯ МОЛОДІ ПРО СІМЕЙНЕ ЖИТТЯ	152
Павлова Ю.В. ФАКТОРИ РОЗВИТКУ СІМЕЙНИХ КОНФЛІКТІВ, ЇХ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ВИРІШЕННЯ	153
Панченко В.В. ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ПІДЛІТКІВ	155
Резнік Г.М. ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ СІМ'Ї	157
Романюк О.О. ТРАНСФОРМАЦІЯ СУЧАСНОЇ СІМ'Ї ТА СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ	159
Сайдова В.М. НАЯВНІСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ СТИГМАТИЗАЦІЇ ПСИХІЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ У ЛЮДЕЙ З ВИЩОЮ ТА СЕРЕДНЬОЮ ОСВІТОЮ	161

Скутельник К.Ю. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СФОРМОВАНOSTI ТА ЗРЛОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ОСВОЄННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ СТУДЕНТАМИ-ПСИХОЛОГАМИ	163
Смук А.І. ОСОБЛИВОСТІ САМОСПРИЙНЯТТЯ ТА САМОСВІДОМОСТІ КУРСАНТА З УРАХУВАННЯМ СПЕЦИФІКИ НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ МВС УКРАЇНИ	165
Сорока Н.О. ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ЗАДОВОЛЕНІСТЮ ШЛЮБОМ У МОЛОДИХ СІМ'ЯХ	168
Стецун І.Ю. ПРОБЛЕМА АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ПЕРШОКУРСНИКІВ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ	170
Тимошенко О.А. ШІСТЬ ПАРАМЕТРІВ СІМЕЙНОЇ СИСТЕМИ ЯК ОПОРИ В РОБОТІ ПСИХОТЕРАПЕВТА	172
Токманцева І.О. СКЛАДНОЩІ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТА ДО УМОВ ВИЩОЇ ШКОЛИ	174
Трефилова С., Хавхун М. ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ВЛИЯНИЯ ЛИДЕРСКИХ КАЧЕСТВ НА РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ СОЦИАЛИЗАЦИИ	176
Троян А.Г. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК САМООЦІНКИ ТА ЛІДЕРСТВА	178
Хабло Л.О. САМОРЕГУЛЯЦІЯ ЯК СПОСІБ ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ	180
Хмілецька Т.Є. ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВНЗ.....	182
Ходченко В.П. САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВНЗ.....	184
Холодовська А.Д. АНАЛІЗ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ З РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	186
Чернобрывец В.Е. ЭКЗИСТЕНЦИАЛЬНАЯ ПУСТОТА КАК КРИЗИС СОВРЕМЕННОГО ЧЕЛОВЕЧЕСТВА	188
Чечель І.Ю. ЩОДО ПИТАНЬ СЕКСУАЛЬНОЇ ПРОСВІТИ У ЗАГАЛЬНІЙ ШКІЛЬНІЙ ПРОГРАМІ	191
Чупрова Г.С. ВПЛИВ СУЧАСНОЇ СІМЕЙНОЇ СТРУКТУРИ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ: НАСЛІДКИ РОЗЛУЧЕННЯ.....	195
Шевцова А.П. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНФЛІКТІВ У КОЛЕКТИВІ.....	197

Шелест А.О. ПРОБЛЕМА МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ.....	199
Шеремет Т.П. ВПЛИВ СІМ'Ї НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА	201
Шмукін А.О. ЩОДО ПРОБЛЕМИ ЗМІНИ ОСОБИСТОСТІ В ДЕСТРУКТИВНИХ СЕКТАХ	205
Yakovlev E. PROBLEMS OF ELECTORAL CHOICE OF CITIZENS	207

PSYCHOLOGICAL DIFFICULTIES OF STUDENTS IN THE PROCESS OF STUDYING IN HIGH SCHOOL

The priority task of a modern higher educational establishment is the education of highly qualified specialists. At the same time, preservation of the students' health, both mental and physiological – an integral part of this task. Health deterioration that may occur during the learning process is an obstacle to achieving success in the educational process of students of a higher educational establishment.

Today, we can observe a trend of increasing data that namely educational environment is one of the most powerful stress factors that threaten the health of young people.

Introduction and further education at a higher educational establishment is, first of all, a test for the adaptive resources of an individual. Since, on the one hand – entry into a new social institution of socialization, which requires a certain social competence and considerable psychological costs of the individual, and on the other hand – experiences related to the crisis transition period from school to adult life.

So, in a short period of time, a student must study the structure of a higher educational establishment; organization, content and components of the educational process; features and communication styles with the teaching staff. But the student does not have specially allowed time for this, so all this happens in the process of his own education and obtaining professional knowledge. Therefore, the success of mastering the latter often has certain difficulties at the beginning of education. Thus, the teacher is faced with the task of teaching the student, but above all, teaching him to learn. And this task is not a priority only for the first-year students, since in the process of studying at a higher school, students always encounter various qualification tests that they must pass before receiving a diploma. Such tests include semester tests, review works, exams, as well as qualification (bachelor's) and diploma works.

Any qualification test, besides the evaluative substantive side, has another important aspect – psychological, determined by the number of neuro-emotional forces spent by students in the process of passing this exam, and which certainly significantly affects his performance.

The impact of certain types of tests on the mental state of students in each case may be different, however, students have certain visions and knowledge about the degree of complexity of the one or another procedure related to the expressiveness of the neuro-emotional stress that they experience during this procedure.

Based on the findings of the study of S.A. Haponova, students

consider oral exams to be the most difficult form of qualification tests, and the groups of applicants and graduates do not differ in the number of inadequate states in oral exams – there is no positive dynamics in adapting to the conditions for passing exams in the process of studying at a higher educational establishment [1].

The exam creates a somewhat extreme situation for most students, although it is not unexpected, but determines the possibility of further studies at this university. Usually such attitude to the exam is due to the subjective perception of the situation.

The preparation and passing of the exam is accompanied by a high tension of the student's organism which is caused by intense mental activity, concentration of cognitive processes, disruption of function and rest regimes, limited physical activity and emotional experiences.

Therefore, Y. Kobayakov notes, the system of higher education faces the problem of the transition from the traditional pedagogical paradigm to innovative teaching, which should be based primarily on caring for the health of students, as they are genetic, cultural and professional potential of the nation [2].

Based on the main difficulties associated with adaptation to the conditions of a higher educational establishment, it is possible to determine the main aspects of creating the psychological foundations for optimizing the learning process:

1. Organization of socio-psychological trainings with the aim of developing effective communication skills, establishing social contacts, communicative personality competence;
2. An individual approach to the personality, formation of independent work skills, search for the optimal function and rest regimes;
3. Cooperation with socio-psychological services, the tasks of which are psychological support and assistance to the individual.

The above mentioned suggests the relationship and interaction of all subjects of the educational process, namely: administration, teachers, students, parents. Agreed systematic cooperation at all levels creates the conditions for a successful learning process.

References

1. Гапонова С.П. Сравнительный анализ различных форм квалификационных испытаний (психологический аспект). Психологическая наука и образование. 2004. №3. С. 60–67.
2. Кобяков Ю.П. Проектирование и реализация здоровьеразвивающей технологии физического воспитания студентов вузов: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». М., 2006. 38 с.

O. Fayerman
Masters of Science in Special Education,
Masters in Psychology, New York, USA

FEATURES OF SOCIAL WORK ON RESOLUTION OF CONFLICTS IN YOUNG FAMILIES

The specifics of a young family as a small social group is determined by the fact that it is in the process of formation, intensive development, instability of intra-family relations is observed in it, each member of the family assumes social roles. The separation of young families into a separate category allows us to study in detail the vital functions of the young generation, and contributes to a more effective and targeted solution to these problems.

A young family is formed on the mutual feelings of partners who are ready to marry and further build family relationships, but sometimes such marriages are not long-term due to various circumstances. One of the circumstances may be age.

In a young family, the spouses begin to build their own family, having certain claims and expectations, their own requirements for future family life, i.e., starting to build a family life, young men and women already have formed material and spiritual needs. In modern conditions, the standard of living of the parental family, which, created over decades, is very high. To achieve such a level for a young family is immediately almost impossible.

Thus, young people come to family life with a very high level of claims and expectations. Therefore, frustration is usually inevitable, as are conflicts inevitable on this basis.

In young families, household conflicts often occur due to the possession of vital resources, such as food, clothing, housing, maintaining health, spending leisure time, etc., where the interests, needs and goals of one spouse do not run into needs, interests and goals of another. Young spouses usually dramatize any situation and believe that the only way out of this situation is through divorce [1].

Marital conflicts may take the form of an open or latent nature. Open conflict is characterized by quarrels of scandals, etc. Hidden conflicts do not have a vivid external manifestation, it is rather an internal discontent, but their influence on marital relations is no less noticeable than the influence of open ones.

Conflicts can also be intractable and intractable. If in easily resolvable conflicts the cause can be easily established and eliminated, then in intractable conflicts even when the cause is identified, it is not easy to eliminate them, therefore relations

between spouses remain tense. However, the reason that spoiled the relationship, you need to try to find out as soon as possible.

Marriage is for the mutual satisfaction of a wide variety of needs. Partial and complete dissatisfaction of certain needs of one or both spouses leads to quarrels, and then to chronic conflicts, destroying the stability of marriage.

V. Sysenko classified the reasons for conflicts between spouses [2]:

1. Conflicts, discords arising on the basis of an unmet need for the value and significance of one's "I", a violation of the dignity of another partner, his dismissive, disrespectful attitude. Insults, grievances, unjustified criticism from the spouse.

2. Conflicts, quarrels, mental tensions based on the unmet sexual needs of one or both spouses. Mental tensions, depression, quarrels, which have as their source the dissatisfaction of the needs of one or both spouses for positive emotions; lack of affection, care, attention and understanding. Psychological alienation of spouses.

3. Conflicts, quarrels, disagreements on the basis of a spouse's addiction to alcohol, gambling, and other hypertrophied needs, leading to uneconomical, and sometimes useless, costs of family funds.

4. Financial disagreements arising between spouses, which are based on an exaggeration of the needs of one of the spouses. Questions of the mutual budget, the maintenance of the family, the contribution of each of the partners to the material support of the family.

5. Conflicts, quarrels, disagreements on the basis of meeting the needs of spouses for food, clothing, on the basis of improvement of the hearth, as well as the costs of personal needs of each spouse.

6. Conflicts on the basis of the need for mutual assistance, support, cooperation and cooperation, as well as related to the division of labor in the family, housekeeping.

7. Conflicts, quarrels, quarrels on the basis of different needs and interests in conducting leisure and leisure activities, various hobbies.

Each conflict between spouses can be considered as a confrontation of interests, needs, views, ideas. This process can be considered as an obstacle, an obstacle to the implementation of the interests and intentions of the other spouse. In this regard, there is a feeling of irritation, protest, hostility, aggression. The perception of conflict situations between spouses depends, first of all, on the personal qualities of each spouse.

The development of the conflict is predetermined by the characteristics of the character of each spouse; it arises when there is a disagreement between the various interests and intentions of the spouses. Resolution of the conflict between the young spouses depends on the ability

to be correct and diplomatic, on the ability to compromise. The tactics of each spouse in a conflict depend on those qualities of character that promote cooperation or cooperation or hinder it.

To resolve the conflict between the young spouses, an intermediary is needed, which is a specialist in social work, he is able to identify the cause of the conflict, to develop a specific social program for a particular family [3].

Social work professionals deal with families in which conflicts arise and are designed to help reduce conflicts between spouses. The specialist's activity consists in the prevention and practical solution of problems, promoting constructive conflict resolution.

In order to overcome and resolve conflicts in a young family, a social work specialist needs to establish precisely the causes of disagreements and quarrels.

It should be understood that conflicts are derived from factors of an economic, psychophysical, social, psychological, political and other nature. For the practical solution of problems, a social work specialist needs to know the nature, structure, typology of the function and causes of conflicts, the dynamics of their development, principles and basic methods of conflict management. A specialist should be able to recognize and analyze conflict situations, correctly apply methods of their settlement in a young family.

It should also be noted that the activities of a specialist in social work with a young family should be aimed not only at resolving existing conflicts, but also at preventing them.

References

1. Gottman, J.M., Silver, N. (2000). *The Seven Principles for Making Marriage Work, A Practical Guide from the Country's Foremost Relationship Expert.*
2. Cysenko V. (1989). *Family Ccnflicts.*
3. Fishbane, M., Siegel, D. (2013). *Loving with the Brain in Mind: Neurobiology and Couple Therapy (Norton Series on Interpersonal Neurobiology.*

K. Gouskova

University of Nottingham, Nottingham, United Kingdom

THE INDIVIDUALITY AND PSEUDO-INDIVIDUALITY

In evaluating peoples reaction, active or passive, on the social messages including those offered by the consumer culture it is important to assess the degree of the impact on humans from the messages and consider the other factors that influence on each individual and the mass that

conclusively can be understood as a natural part of being human in society. At first it should be mentioned that both Kellner and de Certeau are agreeing on the fact that the individuality offered by consumer culture is manipulative however their opinions are contrasting in the degree of influence it actually has on individuals. Within a further investigation it may appear that the reaction on such manipulative messages can be different depending on the case.

Thinking of the impact of the media messages on the masses that was expressed by Kellner in the account on the passive consumerism the investigations of Eric Fromm seem to be supportive as it was claimed by John Harms and Douglas Kellner that “the mass media consciously conspire to manipulate culture and consciousness”. Fromm based his research of the unreliability of the conscience as a source of ethical guidance on studying the change of public’s attitude in Germany towards Jewish question in pre and during WW2 Germany. He claimed that the conscience is varying and can be strongly influenced by the authorities. On this historical example he did explain how the social norms and understanding were extremely changed within one generation. Linking this investigation with an argument on the influence of media and the process of the shaping the individuality it is important to study how receptive and flexible human’s minds are under any sort of leadership and how it is used by the media authorities. Thus this investigation questions the idea of de Certeau’s active consumerism because it is evident that Nazis in establishing the dictatorship extensively used propaganda and different media sources as a tool of mass control [1]. However in this case it is not media itself that was shaping humans beliefs, it is the state power, political party that was influencing masses through media channels. What is the actual role of the media in the process of manipulation of some individuals on others should also be questioned. Nevertheless the idea of passive consumerism in analysing this situation prevails over de Certeau’s notion of active consumerism.

The notions on the influence of the authorities on the individuals appears to be quite developed in psychology of 20th century and can be useful in comparing ideas on active consumerism of de Certeau and passive consumerism of Kellner. For instance Freud [2] in describing the concept of super-ego that is in other words human conscience or the sense of guilt claimed the categorical influence of the parents and those who did take a parenting role in the process of development of the individual. Such belief is valuable in the argument to the certain extent because it allows assuming that any social process can be dependent on the background and previous experiences of the individual. This idea suggests that apart from the influence that man gets from the external society there are other impacts that are inherited in the childhood and maintain mostly unchanging during the lifetime that involves the conscious behaviour such as a choice of a

lifestyle very dependent on that. Carl Jung went further looking at the relationships between conscious and unconscious in humans. He believed that some of our conscious decisions are depending the unconscious motives, undisturbed functioning of memory. In studying media communication it is useful to take into account Jung's studies as the most of the media messages manipulate on people subconsciously. Psychologist also stated that the individuality is a combination of both unconscious and conscious thus it can be concluded that media by influencing on consumers unconscious does not create completely different fake individuality but cooperates with conscious part of every man and then modifies into his decisions and actions. This idea can be related to de Certeau's statement on the gap of varying proportions between the person and the product.

Freud's notion of the massive impact that comes from the narrow environment on the individual can be seen both supportive and objective in the argument on passive consumerism because it does consider the influential nature of human society; however it also shows the importance of the impact on individual from the closes surrounding society that allows supposing that families and cultural traditions may make a difference in relationship between the media culture and individual. Freud's studies on super-ego and de Certeau's notion on active consumerism develops an idea of possible isolation and ignorance of the direct effects of the media messages and the dominating culture in the country in families or smaller ethnical groups. Some representatives of assimilated Muslim and Jewish ethnicities in the UK and America can be seen as an example. So it still can be questioned how passive the consumers are and what factors are dominating in influencing on their choices however even surrounded by a number of fast food advertisements and the extreme availability and affordable prices most of the representatives of ethnical groups listed would not start eating pork because it goes against their family tradition or belief.

The model of the information exchange that was introduced by Paul Watzlawick can be also helpful in comparing the ideas on passive and active consumerism [3]. He suggested that in the process of exchange of information any action and message engage the reaction. So in the consumer culture as any other process of the information exchange includes an engagement, the message and the reaction from the consumers. It is a process that works both ways. Accepting this model it is arguable the producers of consumption are sending the message that provokes the reaction that idyllically would mean the purchase of the product however the reaction depends on many other factors listed previously in essay e.g. the life-style of individual, background, ethnicity etc. that can modify the expected reaction in to other kind such as anger, ignorance, opposition etc. de Certeau's notion that "the effects of those waves that flow in everywhere remain perceptible" it appears that the waves are the messages and the

effects are unspecified reactions. The idea of the participation of mass in the process of information exchange contrasting the Kellner's notion of the passive, manipulated role of the consumers.

In listing all the statements that are supporting the notion of the active consumerism and contrasting the notion of the passive consumerism it should be stated that with all the importance of the factors that determine the way the message given by the media culture understood the possibility of the success in creating the pseudo-individuality should not be underestimated.

References

1. David Welch. Propaganda and the German Cinema 1933–1945. London, 1983.
2. Sigmund Freud. The Ego and the Id [1962 Edition]
3. Pseudo-individuality. Social theories. March 11, 2005.

Yana Maksymova

*Vysoká škola tělesné výchovy a sportu PALESTRA
Praha, Česká republika*

KOREKCE EMOCIONÁLNĚ-VOLNÍ SFÉRY SPORTOVců S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM

Moderní integrační tendence na Ukrajině jsou poznamenány humanistickou podstatou, která se projevuje postupným vytvářením podmínek pro přístup ke kvalitativním rekreačním a sportovně rehabilitačním službám lidem, kteří mají stabilní odchylky ve zdraví, včetně duševního a fyzického vývoje [1]. Výběr právě této konkrétní země je způsoben tím, že mám k dispozici široký neomezený přístup k výzkumné práci s výše uvedeným kontingentem lidí, možnost úzké komunikace s nimi a hlubší zkoumání jejich potřeb.

Hlavním účelem zdravotnických, rehabilitačních, korekčních a vzdělávacích programů realizovaných pod záštitou mezinárodních organizací INAS-FID a „Special Olympic International“ je identifikovat a odhalit schopnosti každého zdravotně postiženého člověka, zajistit realizaci jeho příležitostí v podmínkách konkurenční činnosti a dosáhnout maximálního možného osobního zdraví, seberealizace [2].

Nicméně sport vyšších úspěchů, bez ohledu na jeho orientaci (olympijský nebo paralympijský), vyžaduje od sportovců projev maximálních volných úsilí a emoční stability. Emocionální a volní

příprava je jednou ze složek psychologické přípravy, která se provádí v procesu tréninkové a dobrodružné činnosti [3].

Analýza výzkumu v oblasti teorie a metodiky sportovní přípravy a sportovní psychologie ukazuje existenci různých metod, prostředků a metod výchovy volních kvalit, emoční stability a regulace psycho-emocionálních stavů zdravých sportovců. Nicméně uvedené metodiky nemohou být přeměněny v jejich nezměněné podobě v procesu emocionálně-volní přípravy sportovců s mentálním postižením z důvodu zvláštností vývoje a tvorby jejich vyšších mentálních funkcí v důsledku organického poškození mozku [4].

Vědecké údaje o psychologické přípravě sportovců se zdravotním postižením se vyznačují osvětlením jednotlivých aspektů: psychologické charakteristiky sportovní kariéry sportovce se zdravotním postižením; problémy psychologické-pedagogické; doprovody sportovní činnosti plavci vysoké kvalifikace; didaktické vlastnosti cvičení se sportovci, kteří mají abnormality v duševním vývoji.

Aktuálnost výzkumu je způsobena výskytem případů mentální retardace v populaci Ukrajiny, stabilního trendu popularizace sportu zdravotně postižených na Ukrajině a ve světě, zahrnutím sportovců s mentálním postižením do programu paralympijských her, nedostatečným rozvojem problematiky korekce poruch emocionálně-volní sféry u sportovců s mentálním postižením v procesu výuky tělesné výchovy a sportu ve speciální odborné literatuře.

Cílem této studie je vypracovat a zdůvodnit program korekce emocionálně-volní sféry plavců s mentálním postižením. Výzkum je způsoben výskytem případů mentální retardace v populaci Ukrajiny, stabilním trendem popularizace sportu zdravotně postižených na Ukrajině a ve světě, zahrnutím sportovců s mentálním postižením do programu paralympijských her.

Teoretická část popisuje charakteristiku mentálního postižení, jeho klasifikaci a psychologické zvláštnosti lidí s mentálním postižením. Dále je zde rozebrána korekce emocionální a volní sféry. Práce dále přibližuje pojem sportovců s mentálním postižením.

Praktická část je zaměřena na vypracování programu korekce emocionálně-volní sféry plavců s mentálním postižením. Při stanovení úrovně tvorby emocionálně-volní sféry plavců s mentálním postižením poukazuje analýza získaných ukazatelů na dominanci plavců s vysokou úrovní úzkosti (72,65 %) , na nízkou úroveň emocionálního vzrušení před startem (66,7 %) a velmi vysokou úroveň v případě porážky (41,88 %). Vyvinutý a zavedený program korekce emocionálně-volní sféry sportovců s mentálním postižením (na příkladu plavání) má vicesložkovou strukturu, která zahrnuje cíle, úkoly, principy, metody, prostředky, způsoby provádění, kritéria pro hodnocení efektivity výsledku.

Seznam použité literatury

1. Bojko, Galina. *Vlastnostipodporyvýcvikusportovců s mentálním postižením*. Charkov: KhDADM, 2017. №2. 12-17 s.
2. Briskin, Yuriy. *Paralympijský sport*. Lvov: Aral, 2014. 141 s. ISBN 966-7133-79-6.
3. Voronova, Valentina. *Psychologiesportu*. Kyjev: Olympijská literatura, 2017. 298 s.
4. Gorbunov, Yuriy. *Vznikvolnéaktivity osoby v procesu tělesné výchovy a sportu*. Perm, 2016. 42 s.

Diana Sapozhnikova

Lauder Business School, Vienna, Austria

FORMATION OF STUDENTS' POSITIVE THINKING

Value of a positive outlook on life, perhaps, has never really been in doubt. Positive-minded individuals will be more successful in activities that abound in uncertainty and require persistence and perseverance, as well as in activities that are associated with frequent failures, which causes are poorly controlled. Thanks to the skills of positive perception of reality, the person would cope with life's setbacks and personal crises easier. Positive thinking is a huge individual effort, but to learn it at our time of constant stress, is really necessary [1].

As it is known, the academical problems can equally both discourage from a subject, or motivate to further more assiduous educational activity. That's why parents are in a unique position to guide their children through more than just the day's lesson. Parents helping them learn to manage life lessons and skills for long-term success, teaching them that useful failure is a real thing. That means parents must get students thinking positively about not just learning but also about failing and trying again [2].

Experts recommend the following strategies for inspiration a positive attitude and forming of positive thinking of a student [3, 4]:

Firstly, parents should be an example, a model of positive, encouraging attitude in all that they say, do, and believe. Positive thinking tends to breed positive results, and if student sees positive results from the parents' attitude, he or she is more likely to want to experience the same positive results.

Secondly, parents should create a positive learning space for the students. Creating a home classroom bulletin board planner, decorating child's home workspace, peppering in some positive quotes are keeping motivation high. A positive environment can do

wonders for eliminating negativity and encouraging healthy thoughts as student tackles new learning challenges and opportunities.

Thirdly, parents should help their student to visualize a positive outcome from every scenario before starting. It's important to regularly plan goals, and when doing so, clearly set the stage for what success looks like. How will it feel to accomplish the goal? What will the reward be, what does it mean to be successful and why does it matter? Answering all of these questions can get the student excited about working toward the goal and will remind him or her of the positive outcomes to look forward to.

Parents should also help their student to eliminate negative verbiage from their dialogue. Negative phrase such as "I can't do it" should be brought to child's attention. Parents need to dive deeper into the meaning behind it by asking questions: "Why can't you do it? What's holding you back? How can I help? What do you need to be able to do it?" Then parents should lay out a plan to remove those barriers and "I can't" into "We can."

Another step in forming positive thinking is to help the student change negative thinking patterns. When parents bring negative words and thoughts to the attention of their student, they should encourage him (or her) to replace the negativity with positivity. The more this occurs, the more positive the student's thoughts, words, and actions will be. This popular method is a form of cognitive behavioral therapy, which is designed to change people's thinking or behavioral patterns that are linked to certain difficulties.

Parents should also play the role of their student's biggest fan. As a parent or Learning Coach, parents influence makes a big difference in student's levels of self-confidence. Belief in their child can help this child to learn the sense of confidence and self-acceptance. The self-acceptance activities make the student aware of his (or her) unique strengths and weaknesses. In turn, the student can begin thinking positively, developing self-esteem, and celebrating his (or her) identity.

Another one strategy in forming positive thinking is incorporating a rewards system to encourage positivity at all times. It's not unusual for children to lack motivation to be positive, especially when dealing with a defeat or sense of failure. In that situation the reward system could provide the positive reinforcement for optimism.

Being constantly positive is difficult, but we should try to maintain an optimistic attitude. Because in the long run positive thinking has many physical, mental, and emotional health benefits.

References

1. Lee Watanabe-Crockett. How to Get Students Thinking Positively for Better Learning // Mindfulness & Wellbeing
2. Importance of a positive attitude for students // Your

therapy blog <https://www.yourtherapysource.com/blog1/2019/02/26/the-benefits-of-positive-attitudes-in-students/>

3. Beth Werrell. 7 Tips to Encourage a Positive Attitude in Students // Health, the monitor. August 9, 2016.

4. Building Positive Thinking In Students // Confident Counselors April 22, 2019. <https://confidentcounselors.com/2019/04/22/building-positive-thinking/>

Maryna Svitashva

Ph.D., RP *Clinic of eating disorders and addictions,*
Toronto, Canada

WHAT CHILDREN LOSE WHEN PARENTS DIVORCE

This issue is only one of many related to the ‘divorce’ topic. I would like to share my thoughts and impressions acquired while working with children and adults whose families have experienced a divorce.

Adults divorce when they are unhappy together. When a couple relationships do not work anymore, at least, for one of two, or it may be for both. Children and adults are involved in family relationships differently, which is why separation and divorce carry a different meaning for children than for their parents.

It is impossible to encompass the entire spectrum of separation and divorce scenarios. At times adult men and women disassemble their marriages in the hope of better lives, better partners, or freedom. In other and more frequent cases people look to escape unfortunate circumstances and pursue the goal of stopping domestic violence, infidelity, disrespect, manipulations, or dishonesty. A great discussion revolves around the question ‘which is better – a complete but dysfunctional family with no happiness? or separating to stop arguments, shouting and somebody’s tears? This article will focus on the option when parents decide not to be spouses but try equally to participate in their children’s lives. It is common for parents to try to convince kids that divorce is not as catastrophic as it appears. Parents say that the child ‘will still have both loving Mommy and Daddy’. An additional ‘benefit’ in the picture is presented as ‘you will have two homes’. It is so tempting to believe that ‘two homes are better than one’!

However, the magnitude of the change caused by the parents’ divorce for kids is much bigger than mentioned in passing above. Below I describe several aspects of divorce as specifically faced by kids.

First of all, our basic human need to belong to a group becomes frustrated. For the child, the family is the first referent group to which

she/he belongs. When the family malfunctions, the child faces a conflict of different needs: (i) on the one hand, to belong to the group, and (ii) to feel protected and supported or to grow up in the optimum developmental environment on the other hand. So, for the child, the parents' divorce means that their first life experience of belonging to the group gets interrupted. Since we are talking about one of the basic frustrated needs, it is good to understand that the child is unable neither to comment on this frustration nor to explain her/his vision of what is happening. In therapy, it might be important to work on other inter-personal connections in other groups that the child may belong to aside from the family. Also, since the child's experience of participating in close and significant relationships has been compromised, the therapeutic relationship may gain additional important meaning for the child.

The second point in our discussion is related to changes that often happen to the parents. I call them 'emotional changes'. Parents who look to spend time together with the children without the ex-spouse quite often present themselves as emotionally different when compared to their self-presentation at the time when the family existed as a whole unite. The child suddenly witnesses a parent as lost, excessively insisting, ingratiating, depressed, extremely anxious, or tearful. This emotional change is as important for the child as the fact of the divorce in itself. Therefore, children encounter an 'unknown parent'. As a result, the whole composition of feelings the child experiences daily also changes due to the mentioned shift in the parents' feelings.

Emotional changes in children are largely caused by emotional changes in their parents. Therefore, we can see that children cry, fight, develop manipulative strategies, or excessive attachment to one of the parents. For therapy, it is important to understand that some part of the child's emotions are induced, and work with the parent's tension might be as important as psychotherapy for the child.

The final point is 'the time together versus parenting'. This is much less evident than the two previous thoughts. Children learn non-stop, even when we don't teach them. Their nature is to learn and to be parented. They learn things by just observing or watching the examples that other people demonstrate. Also, parents teach their kids many things intentionally and unintentionally: to use a spoon, not to leave toys under the feet, to be ready to go when it's time, to obey, to share or not to share their stuff, to follow the hygiene rules, etc. While the family lives together, all these things are part of the natural family routine. When the family falls apart this natural stream of teaching and guiding discontinues. After separation and divorce, the parents need to accommodate themselves to the changes happening to them. They need to create a new mode of life, process their feelings, arrange their new residence, and of course – rearrange their time.

This last point becomes a real trap for many divorced parents who look for the time spent with their kids. Either believing that competing against each other is right, or for other reasons, the parents start focusing on entertainment, and the time with children becomes over-organized and structured. The parents try to make sure that their kids 'have fun', however, providing 'fun' is not the goal of parenting. In fact, it is just not parenting. As I mentioned, this issue is not obvious for adults involved in the situation discussed. Most typically, the parents and their children are not aware of this side of the whole scenario. When parents struggle to arrange more hours per week to spend with their kids, they often substitute a real topic for a secondary concern. They worry about 'how much time will I spend with my children? How often will I see them?' instead of planning 'how can I prevent my parenting from diminishing? How can I continue or even improve my parenting job?' Our observations force us to think that in many cases due to the divorce the parent function reduces.

We talk about 'former families', but there are no former parents or former children. It is the reason to look for the optimum configuration of the parent-child interactions.

Divorce is a dramatic event since it stops the existence of a family or the hope of it continuing to have it function. We return to our initial questions of 'what do children lose when parents divorce?' Even in the 'best cases' when the parents try to be equally involved in the kids' lives one way or another, children lose the substantive nature of their parents from what they were before the divorce. There is only one exception: instead of counting hours, entertaining, plotting revenge against an ex-spouse, trying to prove how good they are or any other nonsenses, parents must continue raising, guiding their children, and promoting their development to the best of their abilities. If done effectively, the best parents will mitigate the children's losses despite the divorce.

Е.В. Аксёнова

Университет имени Альфреда Нобеля, г. Днипро, Украина

ПИЩЕВЫЕ РАССТРОЙСТВА: ВЗГЛЯД ИЗНУТРИ

В кругах знакомых с темой пищевых зависимостей нередко можно услышать фразу «РПП – это не о еде». И это чистая правда. Еда относится к зависимостям такого рода так же, как лезвие – к самоповреждению: это лишь один из вариантов, который можно использовать различным образом. Несмотря на не столь широкую известность и явную неосведомленность о проблеме, по статистике, анорексия является расстройством с наивысшим процентом

смертности, возраст начала развития этих проблем стремительно падает до отметки «12», и 9% людей всего мира лишь по официальным данным страдают от этого. 35,6% людей с РПП предпринимали как минимум одну попытку суицида [1].

Расстройства приема пищи присутствуют в МКБ-10 под ключевым номером F50, основные из коих включают в себя нервную анорексию, нервную булимию и компульсивное переедание. Симптомы колеблются в зависимости от индивида, однако общая картина такова: первой зависимости присущи чрезмерная озабоченность похудением и отказ от пищи; второй – переедание и компенсаторное поведение (вызовы рвоты, прием слабительных, спортивные нагрузки); третьей – поедание неоправданно большого количества пищи за небольшой промежуток времени. Часто они идут в тандеме или сменяют друг друга в течение жизненного пути и обычно являются дополнением депрессивного, тревожного или любого иного расстройства, чему уделял особое внимание психиатр У. Кае; также исследование «Binge eating in adults with mood disorders: Results from the International Mood Disorders Collaborative Project» [2] показало, что 20,6% людей с аффективными расстройствами имеют компульсивное переедание, а четверть исследуемых проявляет симптомы ПТСР [3]. Наиболее распространены среди девочек и женщин 12-25 лет. Кроме вышеупомянутых, существует диагноз «орторексия», не включенный в МКБ и DSM, но широко используемый специалистами всего мира; характеризуется крайне избирательным питанием и навязчивым стремлением питаться здорово. Иногда причисляется к ОКР.

Одна из наиболее значимых проблем, касающихся темы, это общее непонимание симптоматики и последствий и незнание групп риска. Социальные медиа репрезентуют больных как исхудавших хрупких красавиц, однако, как было сказано одной умершей от анорексии девушкой, «если общество заметило, что ты больна, скорее всего, тебя уже не спасти». Так как это расстройства поведения, а не веса, у людей может быть стандартный индекс массы тела и совершенно разнообразное телосложение, однако это никак не коррелирует со здоровьем: функция едва ли не каждого органа больного нарушается; ЖКТ, репродуктивная система, почки, печень, сердце – все это серьезно страдает вследствие поведенческих паттернов. Нередки случаи смерти как вследствие анорексии, так и булимии. Не стоит преуменьшать роль общества в этом вопросе. Одно из исследований [4] демонстрирует корреляцию между ориентацией и склонностью к пищевым зависимостям, что в свою очередь может быть объяснимо непосредственным влиянием отношения к меньшинствам. Особое внимание следует уделять людям, подвергающимся социальному давлению, таким как девушкам-

подросткам, людям, чрезмерно озабоченным собственным телом, вредящим себе, пережившим сексуальное, ментальное или физическое насилие, склонным к перфекционизму, имеющим другие расстройства и заниженную самооценку.

Фундаментом пищевого невроза может служить обилие факторов, колеблющихся в зависимости от психотерапевтической школы, кои будут рассмотрены ниже; к не подлежащим дискуссиям относятся генетическая предрасположенность (связанная скорее со склонностью руководствоваться определенными шаблонными паттернами, присущая зависимым любого рода) и общественное давление, навязывающее стандарты красоты и сексуализирующее девочек с самого детства. Стоит упомянуть однако, что среди расстройств поведения нет болезни, заставляющей людей ненавидеть собственное тело; голод часто связан с контролем, а переедание – с желанием любви, и это не соотносится с весом, так что капиталистические идеалы, взращивающие в людях самоненависть, являют собой не столько корень проблемы, сколько вариацию симптоматики.

Когнитивно-поведенческая терапия, являющаяся чаще других используемой в лечении, исходит из предположения, что поведение укореняется благодаря нейронным связям в мозге, которые необходимо перестроить посредством изменения паттернов и фиксации их с помощью записей; по А. Беку, основой проблематики есть деструктивные установки, наиболее распространенная из коих – «я достоин чего-либо, только если я худой», потому их выявлением (с помощью дневников настроения и мыслей) и корректировкой (декатастрофизацией, диалогом) занимается КПТ. Часто в комплексе применяется фармакотерапия: антидепрессанты и нейролептики существенно снижают присущие расстройствам тревожность, чувство вины и – в случае некоторых СИОЗС – аппетит. Некоторые клиенты отказываются от этого метода, считая его слишком поверхностным и ориентированным на устранение симптома, а не причины, однако многие выбирают именно его, боясь, что другой подход повлияет на их личность (впрочем, часто РПП, по мнению больного, есть значимой частью его идентичности, и это служит причиной отказа от терапии вовсе). Имеется предположение, что подросток превращает худой образ собственного тела в основу самоопределения [5]. Как бы то ни было, меньше 30% людей обращается за помощью к специалистам.

Гештальт-подход определяет пищевые зависимости как вероятное следствие нескольких проблем: неспособность выразить агрессию (поглощение пищи и вызов рвоты есть актами агрессии), попытка получить контроль (в случае отказа от пищи), отстоять

границы, распознать собственные потребности и чувства, ощутить любовь. Последнее подтверждается частыми словами булимичек «заедаю, я чувствую, что меня обнимают»; психологическая пустота может ощущаться как неутолимый голод. Как говорила Э. Уэст, «В процессе принятия пищи я пытаюсь удовлетворить два желания – голод и любовь. Голод утихает – любовь нет. Остается огромная, ничем не заполненная дыра». Часто подобное вызвано отсутствием чувства безопасности и принятия, невозможностью пережить или незнанием, как, определенные травматические события. Терапевты фиксируются на проживании эмоций, чувствительности к ощущениям и восстановлении адекватного реальности восприятию тела.

Психоанализ интерпретирует разные пищевые зависимости по-разному: последователи З. Фрейда уделяют внимание регрессу на оральную стадию, в то время как приверженцы объектных отношений говорят об отношениях с грудью матери. Первые часто объясняют нежелание набрать вес при булимии рационализацией отказа от пищи вследствие аутоагрессии нежелательного ребенка, бессознательно интроецировавшего чувства родителей. По мнению вторых, анорексия есть сепарационным процессом от материнской груди, компульсивные переживания – поглощением эмоционально далекой матери, утолением тоски, булимия же – избавлением от страха ассимиляции, слияния с негативным объектом в случае, если пища выступает переходным объектом между матерью и дочерью. По Ж. Лакану, анорексичка стремится стереть половые признаки (аменорея вследствие голодания), отказаться от сексуальной идентификации; она не «не ест ничего», а «ест ничто», и задачей психоаналитика есть выяснение, чем для клиентки является «ничто» [6].

Положительная динамика групповой психотерапии заметна лишь в случае проведения ее с людьми, страдающими от булимии или компульсивных переживаний; лица с анорексией обычно объединяются, по словам терапевтов, в группы «против еды», и подобное положение вещей в особенности заметно в социальных сетях: паблики для переживающих наполнены поддержкой и попытками помочь друг другу, в то время как сообщества, связанные с анорексией, пропагандируют нездоровое похудение и концентрируются на помощи подписчиц друг другу пережить очередное длительное голодание.

Функции пищевой зависимости, ровно как и любого другого невроза, разнообразны, однако суть сводится к защите психики от того, что она не способна вынести, будь то тревога, боль или чувство вины. Кроме психотерапии, страдающим сим необходимы понимание и принятие со стороны близких людей.

Список использованных источников

1. Valérie J. Fedorowicz Factors associated with suicidal behaviors in a large French sample of inpatients with eating disorders. International journal of eating disorders. 02 July, 2007.

2. Woldeyohannes, H., Soczynska, J. The prevalence and clinical characteristics associated with Diagnostic and Statistical Manual Version-5-defined anxious distress specifier in adults with major depressive disorder: results from the International Mood Disorders Collaborative Project. Europ PMC, 2013

3. Tagay, S., Schlottbohm, E. Eating disorders, trauma, PTSD, and psychosocial resources Pubmed.gov. 2014. 22 (1). P. 33-49

4. Amy Norton. Gay, bisexual teens at risk of eating disorders. Reuters health. September 19, 2019.

5. Bruch, H. Developmental Considerations of Anorexia Nervosa and Obesity. The Canadian Journal of Psychiatry. June 1, 1981

6. Lacan Jaques, 1956/57: La relation d'objet.

Научный руководитель: Н.В. Грисенко, канд. психол. наук

В.Г. Андрищенко

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК УВАГИ ТА ОПЕРАТИВНОЇ ПАМ'ЯТІ У ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Відчуття і сприйняття, пам'ять, мислення, увага – кожен з цих процесів має свій специфічний зміст; кожен процес є єдність образу і діяльності: сприйняття єдність процесу сприйняття як образу предмета і явища дійсності; мислення – єдність мислення як діяльності й думки, як змісту – поняття, загального уявлення, судження. Увага свого особливого змісту не має; вона проявляється всередині сприйняття, мислення. Ми уважні, коли ми не тільки чуємо, але і слухаємо або навіть прислухаємося, не тільки бачимо, але й дивимося або навіть вдивляємося, тобто коли підкреслена або підвищена активність нашої пізнавальної діяльності в процесі пізнання або відображення об'єктивної реальності. Увага – це в першу чергу динамічна характеристика протікання пізнавальної діяльності: вона висловлює переважний зв'язок психічної діяльності з певним об'єктом, на якому вона як у фокусі зосереджена. Увага - це виборча спрямованість на той чи інший об'єкт і зосередженість на ньому, заглибленість в спрямовану на об'єкт пізнавальну діяльність [1].

Оскільки увага виражає взаємовідношення свідомості або психічної діяльності індивіда і об'єкта, в ньому спостерігається і

відома двобічність: з одного боку, увага спрямовується на об'єкт, з іншого – об'єкт привертає увагу. Причини уваги до цього, а не іншого об'єкта не тільки в суб'єкті, вони і в об'єкті, і навіть перш за все в ньому, в його властивості і якості; але вони не в об'єкті самому по собі, так само як вони тим більше не в суб'єкті самому по собі, - вони в об'єкті, взятому в його відношенні до суб'єкта, і в суб'єкті, взятому в його відношенні до об'єкта [2].

Метою цього дослідження було дізнатися, наскільки велика наша увага, як вона пов'язана з пам'яттю, яким засобом нам легше концентруватися і запам'ятовувати інформацію, яких результатів ми доб'ємося роблячи теж завдання використовуючи різні методи.

У даній роботі я досліджував продуктивність і стійкості уваги, Оцінку та розподілу уваги, перемикання уваги та визначення обсягу уваги. Проводив дослідження механічного та логічного запам'ятовування та вивчення безпосереднього та опосередкованого запам'ятовування. Зв'язок уваги та пам'яті, на перший погляд, очевидна. Без зосередження свідомості на якомусь об'єкті, запам'ятати його не представляється можливим. Але існують такі види уваги та пам'яті, які протікають незалежно від нашого бажання. Тому іноді ми згадуємо те, що начебто не могли запам'ятати або, як нам здається, взагалі ніколи не бачили [3].

Але обсяг нашої уваги та пам'яті обмежений. Це теж є важливим, але не всі про це знають. Визначення обсягу необхідно кожній людині для того, щоб грамотно розраховувати свої сили, можливості, що особливо важливо при виконанні будь-якої специфічної, відповідальної діяльності. Для деяких професій високі показники уваги та пам'яті є професійно-важливими якості, зниження яких ускладнить виконання діяльності. Наприклад, такою професією є диспетчер на залізниці або авіадиспетчер. Також це важливо, наприклад для водіїв таксі. Тому психічні процеси досі є предметом різних досліджень, які не втрачають своєї актуальності.

Список використаних джерел

1. Выготский Л.С. Психология / Л.С. Выготский – М.: ЭКСМО-Пресс, 2000. – С. 162–172.
2. Гамезо М.В. Атлас по психологии. Методич. пособие по курсу «Психология человека». / М.В.Гамезо, И.А. Домашенко – М.: Педагогич. общ-во России, 1999. – С. 110–117, 158–171.
3. Выготский Л.С. Развитие мнемических и мнемотехнических функций / Л.С. Выготский // Собр. соч. В 6 т. Т. 3. / под ред. А.М. Матюшина – М.: Педагогика, 1983. С. 381–395.

Науковий керівник: Т.В. Єрмолаєва, ст. викладач

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ

Проблема формування мотивації знаходиться на стику навчання й виховання. Це означає що увага педагогів та психологів повинна бути не тільки спрямована на здійснення учнем навчання але і на те, як і що відбувається у розвитку особистості учня в процесі навчально-пізнавальної діяльності. Формування мотивації – це виховання у дітей та учнівської молоді ідеалів, створення системи цінностей, пріоритетів соціально прийнятних в українському суспільстві, у поєднанні з активною поведінкою учня, що означає взаємозв'язок між усвідомленими та реально діючими мотивами, єдність слова, діла та активної життєвої позиції учня.

Мотивація – це спонукання, яке є причиною активності особистості й визначає її прагнення до дії. Внутрішня мотивація – мотивація, пов'язана не із зовнішніми обставинами, а з самим змістом діяльності або внутрішніми мотивами суб'єкта, так само можуть називатися мотивами або спонуканнями. Існує думка, що ефективною є лише внутрішня мотивація. Зовнішня мотивація - виникає під впливом і тиск зовнішніх імпульсів – вимог, наказів, примусів, викликає зовнішній дискомфорт. Внутрішня мотивація – виникає «зароджується» під впливом внутрішнього дискомфорту. Зовнішня мотивація поділяється відповідно на позитивну та негативну. Позитивна мотивація – заснована на позитивних стимулах, часто її називають стимулювання, тобто створення позитивних стимулів для досягнення певних цілей, таких як підвищення продуктивності, підвищення ефективності роботи і т.д. Негативна мотивація – заснована на негативних стимулах. У разі дії негативної мотивації людини спонукають до діяльності страх перед можливими неприємностями чи покарання і прагнення їх уникнути. Форми негативної мотивації різноманітні: вербальні; матеріальні санкції; соціальна ізоляція. Основним недоліком негативних санкцій є короточасність їх впливу.

Для того, щоб побудувати науково обґрунтовану «педагогіку мотивації» необхідно урахувати наукові досягнення сучасної психології мотивації. Мотивація навчання складається із багатьох аспектів, які змінюються й вступають в нові співвідношення. Тому становлення мотивації є непросте зростання позитивного або негативного відношення до навчання, а утворення складних структур

мотиваційної сфери. На сучасному рівні психологічної науки педагог не має право констатувати те, що учень не хоче вчитися, необхідно з'ясувати причину небажання учня вчитися, які аспекти мотиваційної сфери у нього не сформовані і які психолого-педагогічні засоби впливу педагог повинен використовувати щоб сформувати.

Формування мотивації навчання неможливо здійснити без урахування вікових особливостей учнів й їх індивідуальних психологічних характеристик. Це означає, що педагог повинен організувати навчально-виховний процес таким чином, щоб вирішувалися завдання розвитку мотиваційної сфери на певному віковому етапі та підготовки учнів до наступного етапу розвитку особистості. У зв'язку з розкриттям резервів вікового розвитку мотивації здійснюється особистісно-орієнтований підхід до навчання.

Створення розвивального простору, в якому організація навчально-пізнавальної, науково-дослідницької діяльності учнів здійснюється з урахуванням психологічних настанов щодо формування мотиваційної сфери можлива за умови плідної співпраці педагогів зі спеціалістами психологічної служби.

Мотиваційну сферу характеризують за: широтою, гнучкістю та ієрархієзованістю. Широта мотиваційної сфери – якісне різноманіття мотиваційних факторів. Чим більше у людини мотивів, потреб, інтересів і задач, тим більше розвиненою є її мотиваційна сфера [1].

Крім того, мотиваційну сферу як підструктуру особистості складають не стільки актуальні потреби й мотиви, скільки стійкі латентні мотиваційні утворення, які багато авторів називають потенційними мотивами. Гнучкість мотиваційної сфери – різноманітність засобів, за допомогою яких може бути задоволена одна й та сама потреба.

Ієрархієзованість мотиваційної сфери – це відтворення у свідомості людини значущості тієї чи іншої потреби, мотиваційної установки, інших мотиваційних диспозицій, у відповідності з чим одні мають домінуюче значення при формуванні мотиву, інші – підлегле, другорядне; одні використовуються частіше, інші – рідше. Мотиви навчання – спрямованість учня на окремі сторони навчальної діяльності, пов'язаними з внутрішніми відношеннями учня до неї. [2]

Пізнавальні мотиви: широкі пізнавальні; навчально-пізнавальні; самоосвіти. Соціальні мотиви: широкі соціальні мотиви; вузькі; співробітництва. Змістовні характеристики: усвідомленість, самостійність, узагальненість, діяльність, домінування в загальній структурі мотивації ступень розповсюдження на кілька навчальних предметів, динамічні характеристики: стійкість, сила, переключення з одного мотиву на інший, емоційність. [3]

Отже, в ході дослідження мотивації навчання учнів педагогу необхідно спиратися на досягнення психологічної науки, бути психологічно обізнаним. При відсутності позитивної мотивації до навчання необхідно з'ясувати причини. При вивченні мотивації необхідно виявити стан пізнавальної сфери учня, мотиваційної сфери, вольова та емоційна сфери.

Список використаних джерел

1. Практическая психология образования: учеб. пос: 4-е изд. / под ред. И.В. Дубровиной – СПб.: Питер, 2004. – 592 с:ил.
2. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416с.
3. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – Санкт-Петербург [и др.] : Питер, 2015. – 705 с.

Науковий керівник: О.І. Беспарточна, канд. пед. наук, доц.

О.Н. Белоус

Університет імені Альфреда Нобеля, г. Днепр, Україна

РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ В УСЛОВИЯХ СТИМУЛИРОВАНИЯ РЕБЕНКА НА РАННИХ ЭТАПАХ

В нынешнее время все чаще наблюдается тенденция в воспитании детей, когда родители не уделяют должного внимания им и их воспитанию, предоставляя детей самим себе. В первые годы жизни ребенка происходит развитие его эмоциональной сферы, овладение предметно-манипулятивными действиями, управление своим телом. Изучая личность и характер человека, все чаще специалисты уделяют внимание первым годам жизни ребенка, так как, в психологии личности существует врожденная тенденция к развитию, которая соответствует росту организма и развития его функций.

В самом начале развития у младенца существует абсолютная зависимость от его физического и эмоционального окружения. Для успешной и здоровой интеграции личности ребенка необходимы хорошие окружающие условия, в большей своей части те, которые предоставляет мать. В контексте данного вопроса, эмоциональное состояние матери имеет довольно значимую роль в развитии эмоционального характера ребенка в будущем.

В возрасте до 1 года формируется чувство «базового доверия к миру». Главную и основную задачу, которую необходимо совершить

родителям в этот период - это привить ребенку чувство безопасности и любви к окружающему миру. Реагируя на каждую просьбу о помощи малыша, мама и папа сообщают, таким образом, что окружающий мир добрый, отзывчивый, интересный, безопасный. Посредством реакции на свои просьбы и их удовлетворения, а также реакцией родителей, ребенок соприкасается с внешней средой.

Базовое доверие к миру формируется корректно в том случае, если родители своевременно меняли подгузники, не нарушая комфорт, кормили по требованию, удовлетворяя потребность в пище и воде, часто брали на руки, утешали, не ограничивали движения ребенка, посредством пеленания, манежа, ходунками и прочими предметами, находились все время рядом, обращались к ребенку с улыбкой. При таких условиях ребенок развивается активным, инициативным, любознательным, спокойным, доброжелательным и здоровым.

На ряду с удовлетворением основных потребностей ребенка, не менее важным этапом является его развитие. Разделяя мнение известных ученых (А. Курпатов [1], Д. Винникот [2], М. Ибука [5]), считаем, что окружение ребенка, способствующее развитию, может расширить его возможности, открыть его потенциал и способствовать внутреннему росту личности. Младенчество для этого является самым удачным периодом, в связи с наибольшим формированием нейронных связей в коре головного мозга, которые «готовы откликнуться» на самые разные внешние раздражители (стимуляторы), а детская пылливость является лучшей мотивацией к действию. Более того, лишая ребенка движения, ограничивая, прерывая его контакт с матерью, одергивая и запрещая «познавать мир» в очень вероятной степени будет иметь место обратный эффект.

Телесный образ «Я» является основой развития личности ребенка, путем освоения собственного тела. На основе изучения работ Д. Гоулмана [3], Ж. Ледлофф [4], Р. Бермана [6], мы пришли к выводу, что важным является эмоциональный отклик взрослого на появление ребенка и его присутствие. В тесном контакте и общении с матерью ребенок быстрее овладевает собственным телом: в процессе гимнастики или массажа малыш ощущает ручки, ножки, спинку, животик и другие части своего тела. При повторении одинаковых действий, озвучивая их мамой, ребенок получает одни и те же ощущения, запоминая, что у него, где находится и что как может делать, овладевая таким образом «картой своего тела». Ребенок, которого часто носят на руках или в слинге, быстрее овладевает своим телом, по сравнению с ребенком, который постоянно лежит в кроватке или пеленается. Таким образом, ребенок находится в динамике, благодаря взрослому, а его мозг постоянно задействует проприорецепцию и вестибулярный аппарат, что в свою очередь,

стимулирует их развитие. Кроме того, качание в механическом шезлонге или центре не дает такого результата, поскольку мозг ребенка достаточно быстро приспосабливается к одинаковым механическим действиям. Раннее обучение плаванию и нырянию (2-3 месяца) способствует развитию чувства равновесия и координации, увеличивает объем легких, а следственно снабжает организм кислородом, улучшая работу мозга.

При взаимодействии ребенка с окружающими предметами важно не ограничивать такой контакт – это является также развивающей средой, так, чем больше манипуляций произведет ребенок, тем больше информации усвоит его мозг. Важное место в раннем развитии занимает стимуляция мелкой моторики рук, поскольку около трети всей площади двигательной проекции коры головного мозга занимает проекция кисти руки, расположенная очень близко от речевой зоны. Таким образом, развитие речи ребёнка неразрывно связано с развитием мелкой моторики. Форма, размер, фактура, цвет предметов должны быть разнообразными и удобными для захватывания.

Важным этапом в раннем развитии ребенка также является его приобщение к миру живописи. Помимо детских книг, малышу стоит предлагать также мировые художественные произведения, чтобы он получил возможность ощутить палитру и глубину красок, заметить мелкие детали, познакомиться с формами.

Знакомство младенца с классической музыкой на ранних этапах стимулирует слуховую зону коры головного мозга, способствуя развитию музыкального слуха, формируя эстетический вкус, а также развитие речи. Многообразие музыкальных инструментов, объединенных в одном произведении, дает возможность почувствовать различие между высокими и низкими звуками, почувствовать их взаимоотношение и индивидуальные качества каждого звука.

Раннее погружение в иностранную языковую среду дает возможность ребенку овладеть вторым языком на уровне родного. В естественных условиях, играя, слушая песни, стихи, иностранную речь, язык «ложится» в память вместо заучивания его в более старшем возрасте.

Таким образом, создавая разнообразные условия для развития потенциальных возможностей, ребенок получает впечатления раннего детства, определяющие дальнейший образ мыслей и действий ребенка, формирует глубокий ум и творческие способности.

Список використаних джерел

1. Курпатов А.В. Счастливый ребенок. Универсальные правила: 7-е издание, исправленное и дополненное. СПб: Нева, 2019. – 448 с.

2. Винникот Д.В. Семья и развитие личности. Мать и дитя. – Екатеринбург: ЛИТУР, 2004. – 400 с.
3. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект. Почему он может значить больше чем IQ / Дэниел Гоулман ; пер. с англ. Антонины Исаевой. – 7-е изд. – М. : Манн, Иванов и Фербер, 2019. – 544 с.
4. Ледлофф Ж. Как вырастить ребенка счастливым. Принцип приемственности.– 12-е изд. – М.: Генезис, 2016. – 207с.
5. Масару Ибука. После трех уже поздно / пер. с англ. Н. Перовой – 9-е изд., испр., с предисловием Макато Ибуки. – М.: Альпина нон-фикшн, 2019. – 224 с.
6. Берман Р. Баловать нельзя контролировать: Как воспитать счастливого ребенка: пер. с англ. / Р. Берман – 3-е изд. – М.: Альпина Паблицер, 2016. – 280с.

Научный руководитель: Н.П. Волкова, д-р пед. наук, проф.

О.І. Беспаргочна
*Кременчуцький національний університет
імені М. Остроградського, м. Кременчук, Україна*

ВПЛИВ ФЕМІНІЗМУ НА СІМЕЙНІ ВЗАЄМОВІДНОСИНИ

Сім'я у фемінізмі є одним із ключових питань, камінням суперечок для його різних напрямків. В цілому, фемінізм негативно відноситься до інституту сім'ї та шлюбу. Моногамна патріархальна сім'я оголошується ненормальною, експлуататорською і консервативною формою чоловічого шовінізму, не придатною до сучасних «прогресивних» умов життя. Звернення до фемінізму виправдовується сучасною ситуацією, що склалася в Україні. Багато жінок фактично є головами власних сімей, навіть при наявності чоловіка. Саме в результаті післявоєнної ситуації активної участі жінок у всіх сферах життя суспільства і виникла проблема «фемінізації» самого суспільстване тільки українського а й у світі взагалі. Зростаюче число розлучень і поступова відмова від дітонародження демонструють кризові явища в сфері сімейного життя значної частини українців. Чималу роль в цьому процесі відіграє і процес фемінізації.

Незважаючи на те, що фемінізм пропонує різноманітні або навіть іноді суперечливі одна одній точки зору на сім'ю, між дослідницями існують фундаментальні точки згоди. В першу чергу, це визнання обгрунтованості припущення, що чоловіче домінування в

сім'ях є частина широкої системи чоловічої влади, причому воно не є ні природним, ні неминучим. Далі, сім'я розуміється як повністю інтегрована в широкі економічні і політичні системи, а також визнається невідповідність, а іноді і конфліктність інтересів її членів [5, с. 234-235]. На думку Сімони де Бовуар, шлюб, в принципі, є щось непристойне, оскільки він вводить поняття прав і обов'язків у відносини, в основі яких має лежати вільний порив[1, с. 166]. Саме психоаналіз З. Фрейда з його перебільшенням ролі сексуальної сфери життя людини заклав фундамент для подальшої «сексуалізації» інших сфер людського буття і підштовхнув розвиток психоаналітичного фемінізму. Перші зміни почали відбуватися в сім'ї. За багатовікову історію людства стався один глобальний переворот у формі сімейних відносин – перехід від полігамії до моногамії. Далі змінювався тільки тип сім'ї – патріархальна, сім'я-грумада, дітоцентриська, подружня, багатопокілнна, нуклеарна і так далі. Але завжди вона залишалася гетеросексуальною моногамією. В даний час під впливом ідей З. Фрейда і його інтерпретаторів про необхідність уникнення комплексів і нехтування своєї сексуальності відроджуються з первісної практики типи сексуально-сімейних відносин – полігамія, гомосексуальність, аж до ендогамії. Відзначимо, що традиційна полігамія збереглася у ряду східних і азійських народів у зв'язку з релігійними особливостями і консервацією традиційного укладу життя, до того ж відбувається постійне зниження чисельності подружжя в одній родині. Але для європейської і української традиції полігамія не характерна, і привнесення її у вигляді нових типів сім'ї, є незвичайним та малоймовірним.

Фемінізм має в своїй структурі ряд течій, які серйозно різняться між собою з питання шлюбу і сім'ї. Зобразимо схематично течії фемінізму (рис. 1)

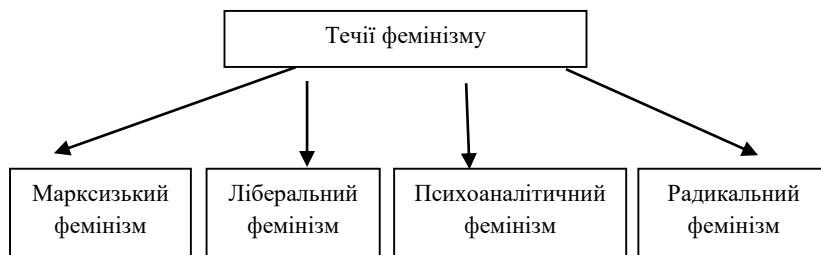

Рис. 1. Течії фемінізму

Марксистський фемінізм виступав за усупільнення побуту, за колективне виховання дітей, за відмову від традиційної форми шлюбу як «буржуазної», класово шкідливої. Він пропонував новий вид взаємин між чоловіком і жінкою – «любов-гру» або «еротичну дружбу» [3]. Ліберальний фемінізм не виступає проти сім'ї взагалі. Він вимагає більшої уваги до жінки, рівноправності у всіх сферах життя, в тому числі приватної, сімейної. Рівноправність у родині означала справедливий розподіл роботи по дому і догляду за дітьми між жінками і чоловіками. [2, с. 324]. Психоаналітичний фемінізм спирається на відкриття З. Фрейдом несвідомого і дитячої сексуальності. Причому сучасні феміністки вважають теорії К. Хорні, М. Кляйн, Л. Ірігаре компромісними і викликають не менше питань і заперечень з проблеми жіночої сутності, ніж сам фрейдизм. Феміністські психоаналітики, вважають, що перерозподіл ролей в суспільстві, при якому чоловіки братимуть участь в догляді за дітьми, допоможе подолати ненависть до жінок в західній культурі [4, с. 27–29]. Радикальний фемінізм вважає, що сім'я є основним інститутом патріархату, приниження і поневолення жінки. Це соціальний інститут, в якому експлуатується жіноча праця, може насильно проявлятися чоловіча сексуальна влада, де ретранслюються стереотипи гендерних ідентичностей та дискримінаційні моделі поведінки [2, с. 324].

Отже, найголовнішою проблемою феміністських досліджень є гіперсуб'єктивність суджень і претензія на абсолютну істинність тверджень, що характерно більше для публіцистики, ніж властиво науці. Тому важливо намагатися захистити сучасну сім'ю від впровадження деструктивних моделей і стереотипів.

Список використаних джерел

1. Бовуар С. Алюзія любові / С. Бовуар, Ж.-П. Сартр – М.: Алгоритм, 2008. – 240 с.
2. Гурко Т.А. Уявлення про інститут сім'ї в різних течіях фемінізму / Т.А. Гурко // Теорія і методологія гендерних досліджень / за заг. ред. О.А. Вороніної. – М.: МЦГІ - МВШСЕН, 2001. – 416 с.
3. Коллонтай А.М. Любов і нова мораль / А.М. Коллонтай // Філософія любові: зб.: в 2 ч. / уклад. А.А. Івін. – М.: Политиздат, 1990. – Ч. 2. – С. 323–334.
4. Ліндхоф Л. Фемінізм і психоаналіз / Л. Ліндхоф // Пол Гендер. Культура. Німецькі та російські дослідження / за ред. Е. Шорі, К. Хайдер. – М.: РДГУ, 2003. – Вип. 3. – С. 17–33.
5. Ферри М.М. Феминизм и семейные исследования / М.М. Ферри // Хрестоматія к курсу «Основы гендерных исследований» / отв. ред. О.А. Воронина. – М.: МЦГІ, 2000. – С. 234–235.

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ У МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Актуальним завданням сучасної вищої школи є забезпечення особистісного зростання студентів, підвищення ефективності підготовки майбутніх фахівців відповідно до сучасних вимог.

Успішна реалізація професійних функцій психологом передбачає розвинену здатність до раціональних, розумових операцій, об'єктом яких є процеси міжособистісної взаємодії, розуміння і оперування інформацією про взаємостосунки людей і груп, розуміння вчинків та дій людей, розуміння мовної продукції людини, а також його невербальних реакцій, здатність до співпереживання і до саморегуляції, здатність до ефективної соціальної взаємодії. У науковій літературі зазначені здатності відображаються в понятті соціального інтелекту.

Багато дослідників пов'язують успішність професійного психолога з такою провідною здібністю, як соціальний інтелект (М.О. Амінова, М.В. Молоканов та інші).

Поняття соціального інтелекту не є новим у психологічній науці. Феномен соціального інтелекту досліджують з моменту введення поняття до наукового обігу Е. Торндайком у 1920 р., який пов'язував його зі здатністю людини розуміти й управляти іншими людьми та залучатися до адаптивної соціальної поведінки. У зарубіжній психології проблема соціального інтелекту є найбільш представленою в працях Г.Олпорта, Дж. Гілфорда, Р. Стернберга, Н. Кентор; серед українських і російських дослідників варто згадати Ю.М. Ємельянова, Н.О.Кудрявцеву, В.М.Куніцину, Н.Ф.Каліну й О.Б.Чеснокову.

У психологічній літературі соціальний інтелект визначають, як інтегральне утворення, яке забезпечує пристосованість до людського буття, інтелектуальну поведінку в повсякденному житті, можливість давати точну характеристику іншим людям, передбачати їх поведінку, створювати адекватні міжособистісні відносини, висловлювати швидкі судження про людину, прогнозувати найбільш імовірні її реакції; особливий "соціальний дар", що забезпечує "скоріше соціальне пристосування, ніж глибину розуміння особистості". [1]

Сукупність факторів, що визначають розвиток соціального інтелекту можна поділити на зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх факторів або соціальних факторів дослідники відносять: культурне середовище; соціоекономічний статус сім'ї та

стилі батьківського виховання; умови соціального та міжособистісного пізнання, соціальна ситуація розвитку дитини; виховання та освіти. До внутрішніх факторів відносять в першу чергу індивідуально-типологічні особливості – вік; нейродинамічні властивості та структурні компоненти темпераменту тощо.

Аналізуючи літературні джерела [2, 3, 4] можна зробити висновок, що із безлічі особистісних якостей, які необхідні успішному психологу є складові компоненти структури соціального інтелекту. Відзначається, що для кожного етапу психологічного консультування пріоритетним буде свій компонент соціального інтелекту.

Компоненти соціального інтелекту проявляються в умінні використовувати вербальні та невербальні методи передачі інформації, дізнаватися про клієнта як можна більше, реконструювати всі деталі контексту бесіди, який досліджується, прогнозувати результат виконаної роботи та інше.

Вченими до засобів активного навчання, які сприяють розвитку соціального інтелекту, відносять психогімнастичні вправи (Харитоновна І. В.), учбово-пізнавальні завдання (Оданович М.В.), рольові та ділові ігри (Ісаєва І. Ю., Козлова О.Є.), соціально-психологічний тренінг (Тарасенко М. Л., Геранюшкіна Г.П.), тренінги та семінари аксеологічного змісту (Михальчук Н.О., Івашкевич Е.З.), проблемні ситуації, моделювання, методики аналізу та рефлексії психолого-педагогічних ситуацій (Дегтярева Н. В.) тощо [5].

Будучи когнітивною складовою комунікативних здібностей особистості, соціальний інтелект забезпечує правильну оцінку поточної ситуації в спілкуванні, і, як наслідок, адекватну і успішну соціальну взаємодію особистості, яка перебуває на порозі входження в трудове життя.

Таким чином, для повноцінного розвитку соціального інтелекту особистості потрібне певним чином організоване набуття людиною соціального досвіду і практика соціальних взаємодій. Розвиток здібностей соціального інтелекту з необхідністю повинен бути включений в формування особистості майбутнього професіонала. Слід також звернути увагу, що брак реального комунікативного досвіду особистості негативно впливає на розвиток здібностей соціального інтелекту.

Список використаних джерел

1. Стернберг Р. Практический интеллект / Р. Стернберг – Спб.: Питер, 2002. – 272 с
2. Аминов Н.А. Социально-психологические предпосылки специальных способностей школьных психологов / Н.А.Аминов, М.В.Молоканов // Вопросы психологии. – 1992. – М 1. – С. 74–83.

3. Михайлова (Алешина) Е.С. Тест Дж. Гилфорда и М. Салливена. Диагностика социального интеллекта. Руководство пользователя / Е.С. Михайлова.– 2-е изд. – СПб.: ГП «ИМАТОН», 1999. – 56 с.

4. Куницина В.Н. Межличностное общение: учебник для вузов / В.Н. Куницина, Н.В. Казаринова, В.М. Погольша. – СПб.: Питер, 2001. – 544 с.

5. Ляховець Л.О. Особливості формування соціального інтелекту у майбутніх психологів : автореф. дис. ... канд. психол. наук : спец. :19.00.05 / Лариса Олексіївна Ляховець – Чернігів, 2009 – 18 с.

Науковий керівник: О.В. Каранетрова, канд. психол. наук, доц.

Т.В. Брус
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ТА СТРУКТУРИ Я-КОНЦЕПЦІЇ В СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

Динамічне сьогодення висуває підвищені вимоги до психологічної зрілості людини та її здатності вирішувати складні, а часто й стресогенні проблеми, якими наповнення сучасне життя. Це актуалізує увагу дослідників до проблеми розвитку Я-концепції, яка, будучи ядром особистості, здійснює регулюючий вплив на всі сторони життєдіяльності людини. Однак, теоретичний аналіз феномену «Я-концепції» як наукової категорії засвідчує про складність та багатогранність її вивчення, що обумовлюється різними підходами науковців до розуміння її сутності, змісту, структури та методів дослідження. Існує необхідність узагальнення й систематизації існуючих поглядів щодо вивчення психічних процесів, внаслідок яких формується гармонійна/дисгармонійна Я-концепція особистості [1].

Сучасна дослідниця Р.В. Каламаж відзначає значну строкатість термінології в цій галузі досліджень, що часто проявляється в ототожненні понять «самосвідомість» і «Я-концепція», «Я-образ» і «Я-концепція», «самооцінка» і «Я-концепція», «самість» і «Я-концепція», «Я», «Его» і «Я-концепція» тощо [2].

"Я-концепція" виступає як широке поняття, що об'єднує в собі і образ "Я", і психологічний простір особистості. Під останнім розуміється суб'єктивно значимий фрагмент буття, що визначає актуальну діяльність і стратегію життя людини. Воно включає комплекс фізичних, соціальних і чисто психологічних явищ, з якими людина себе ототожнює.

Існує три основних компоненти самоставлення (афективної складової Я - концепції): самоприйняття, самоповага, самоінтерес. Раніше вони виділялись емпіричним шляхом і не були вписані в загальне розуміння Я - концепції людини [3].

Сучасні автори розробили цілісну модель Я - концепції, яка повинна об'єднувати три незалежні вектора, що наочно можна представити у вигляді куба, одна грань якого становить різні аспекти самоставлення - самоприйняття (аутосимпатія), самовпевненість, самоінтерес. Інша грань відображає основні аспекти утримання Я – концепції: фізичне Я, моральне Я, уявлення про власну компетентність, силу свого характеру, про свої комунікативні риси. Третя грань куба включає різні модулі уявлень про себе – Я-реальне, Я-ідеальне, антипод. Виходячи з цієї ідеї, В.В. Столін виявив особливий тип ставлення до себе, одержуваний при порівнянні себе з антиподом. У цьому випадку мова йде не про традиційно виділяемі розходження між Я-реальним і Я-ідеальним в структурі Я-концепції, а про розходження іншого роду - між Я і "анти-Я", антиподом. Неузгодженість між цими модальностями Я-Я-концепції буде становити інший, ніж у першому випадку, аспект самоставлення [4].

Р.А.Баумейстер виділяє "задовольняючу" і "самоконструюючу" стратегії самопрезентації. Для особистості з позитивною Я-концепцією характерна "самоконструююча" стратегія, націлена на збереження та зміцнення "ідеального Я" за допомогою розвитку та реалізації тих особистісних рис, які складають психологічний зміст її ідеального Я [5].

Особи з "задовольняючою" стратегією орієнтуються у своїй діяльності і своїй поведінці не на себе, а на ухвалені в їх соціальному оточенні. Вони націлені на те, щоб показати себе в сприятливому (для оточуючих людей) світлі і отримати "винагороду".

Механізм саморегуляції «Я-концепції» виявляється у вербалізованій формі: власного бажання – «я хочу», усвідомлення своїх можливостей – «я можу», вимогливості – «мені потрібно», цілеспрямованості – «я прагну».

І.І. Чеснокова у своїх дослідженнях пропонує розрізняти два рівні самосвідомості за критерієм тих рамок, у яких відбувається співвідношення знань про себе. В основу характеристики рівнів самосвідомості І.І. Чеснокова пропонує покласти [6]:

- джерела самосвідомості (діяльність або спілкування);
- механізми самосвідомості (самоприйняття, самопостереження, самоаналіз, самоосмислення);
- результати самосвідомості («образ – Я»).

Але на сьогодні ще досі залишаються відкритими питання, наскільки всі ці уявлення у суб'єкта насправді існують як відносно самостійні, наскільки вони по-різному пов'язані із самоставленням і поведінкою у відповідних ситуаціях.

Причини формування багатозначності у визначенні змісту Я-концепції та її компонентів слід виділити такі: вікові характеристики Я-концепції; прийняття людиною різноманітних соціально-психологічних ролей; багатогранність потреб і діяльностей індивіда; соціально-психологічні особливості сприймання людиною себе і найближчого довкілля; широкомасштабний спектр методологічних основ при конструюванні цього терміну тощо.

Інтегральне значення Я-концепції полягає в забезпеченні гармонії психічного світу людини, збалансованого становлення її особистості – індивідуальності. Я-концепція – показник внутрішньої готовності особистості до активної поведінки, продуктивної діяльності, ефективного спілкування, до творчості і самореалізації.

Список використаних джерел

1. Драндров Г.Л. Критерии развития позитивной Я-концепции личности / Г.Л. Драндров, Е.Г. Богослова, Д.Н. Сюкиев // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2017. – № 10-1. – С. 143–148;

2. Жигайло Н.І. Проблема феномену та структури «Я-концепції» особистості в контексті поглядів вітчизняних і зарубіжних дослідників / Н.І. Жигайло, О.В. Шибрук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – 2014. – №26. – С. 70–74.

3. Фоминова Е.В. Психологическое пространство личности в структуре «Я – концепция» / Е.В. Фоминова // Международный студенческий научный вестник. – 2015. – № 5-2.

4. Калюжна Є.М. Роль самооцінки у формуванні статусу особистості у групі / Є.М.Калюжна, О.С.Гвоздик // Проблеми сучасної психології: зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України та Державного вищого навчального закладу «Запорізький національний університет» / за ред. С.Д.Максименко, Н.Ф.Шевченко, М.Г.Ткалич. – Запоріжжя: ЗНУ, 2015. – № 2 (8). – С. 102–108.

5. Чайка Г.В. Я-концепція як структурно-динамічний аспект поняття «Я» в працях українських і зарубіжних дослідників / Г.В.Чайка // Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г.С. Костюка НАПН України – К., 2016. – Т. XI: Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. – Вип. 14. – С. 215–226.

6. [Системный подход к пониманию структуры Я-концепции и закономерностей ее развития в детском возрасте // Культурно-историческая психология – 2008. – Т. 4, № 4. – https://psyjournals.ru/kip/2008/n4/Arkhireyeva_full.shtml

Науковий керівник: Н. В.Грисенко, канд. психол. наук, доц.

Н.В. Волосович

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

САМОПРЕЗЕНТАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ У СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЇ: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ

Самопрезентація особистості є специфічним і унікальним соціально-психологічним феноменом. Поняття «самопрезентація» сьогодні використовується практично у всіх гуманітарних науках (психологія, культурологія, соціологія, соціальна філософія, психолінгвістика тощо). Проте в останні роки відзначається збільшення кількості українських і зарубіжних досліджень різних сторін означеного феномену саме у галузі психології. Таке становище зумовлено невизначеністю змісту терміна «самопрезентація» при його використанні в психології.

Проблемі самопрезентації особистості у психологічній літературі присвячено багато уваги. Так, Г. Бороздіна зазначає, що самопрезентація – це процес управління особистістю сприйняттям реципієнта шляхом цілеспрямованого управління увагою до таких особливостей свого зовнішнього вигляду, своєї поведінки, ситуації, які включають механізм позитивного соціального сприйняття [1]

На думку М. Лірі та Р. Ковальського, самопрезентація є засобом ствердження образу власного «Я» і підтримання самооцінки; усвідомлюваним або неусвідомлюваним, залежно від ситуації, процесом, який виконується активним суб'єктом [8].

Т. Чигирин, розкриваючи проблему самопрезентації майбутнього психолога, дає наступне визначення само презентації особистості: поведінковий компонент структури особистості, у якому реалізується прагнення особистості створити бажаний і водночас адекватний соціальній ситуації образ власного «Я» у сприйнятті інших людей в процесі взаємодії та спілкування з соціумом [6, с. 29]. Можна констатувати, що в цьому визначенні самопрезентація розглядається як невід'ємний компонент будь-якої соціальної взаємодії.

Цікавою є точка зору Г. Чуйко, який пов'язує самопрезентацію з терміном «управління враженням». Це поняття використовується для позначення численних стратегій, тактик, прийомів і технік, до яких вдається індивід при створенні та контролі свого зовнішнього іміджу і враження про себе, яке він демонструє оточуючим [7, с. 271]. Треба сказати, що, на нашу думку, це не зовсім коректно. Незважаючи на те, що «самопрезентаційні тактики, вживані в міжособистісному спілкуванні, є одночасно і тактиками управління враженням, самопрезентація виступає як одна з категорій управління враженням, яке пов'язане з ширшим процесом контролю і регулювання найрізноманітнішої інформації, що поступає про інших людей, об'єкти і події» [3, с. 17].

Дослідженню особистісних, гендерних, вікових, професійних і кроскультурних особливостей самопрезентації, присвячені праці О. Пікульової, в яких авторка зазначає, що необхідною умовою соціальної успішності сучасної людини незалежно від статево-вікової диференціації є його самопрезентаційна компетентність [4, с. 43]. У свою чергу, С. Карасьова та С. Хазова означений вид компетентності розглядають як мотивовану здатність особистості до ефективної самопрезентаційної діяльності, обумовленої сформованою системою необхідних знань і умінь, варіативних способів і прийомів здійснення самопрезентації, а також наявністю досвіду практичного успішного здійснення само презентації [2].

Щодо класифікації сучасних тлумачень само презентації, то Г. Чуйко об'єднав їх у три умовні групи: самопрезентація не обов'язково має бути усвідомленим процесом, який керується багатьма мотивами і не обов'язково включає довільну увагу та контроль (Б. Шленкер); самопрезентація неусвідомлений процес, який відображає соціальну природу людини, її потребу у визнанні (Р. Баумейстер і А. Стейнхілбер); самопрезентація є усвідомленим процесом, спрямованим на маніпулювання враженням людини про себе, створення конкретного враження в оточуючих задля отримання бажаного результату (Дж. Тедеші та М. Ріес, Е. Джонс і Т. Піттман, Д. Майерс) [7, с. 273]. Ми погоджуємось з такою класифікацією типів самопрезентації і зазначаємо, що самопрезентація може бути контрольованою і неконтрольованою, природною і штучною в залежності від цілей, які ставить перед собою особистість.

Таким чином, узагальнення досліджень психологів дає змогу виділити основні теоретичні підходи до визначення сутності поняття «само презентація особистості»: загальний (компонент самосвідомості, концентрація уваги особистості на собі внаслідок уваги до нього з боку інших людей) та соціальний (особливість соціальної поведінки особистості).

У нашому дослідженні поняття «самопрезентація особистості» будемо розглядати як «соціально-психологічний феномен, який постійно проявляється в поведінці людини в ситуації соціальної взаємодії, особливості якого зумовлені сукупністю індивідуально-психологічних, соціально-диспозиційних і ситуаційних факторів» [5].

Проведений нами аналіз наукових досліджень дозволяє стверджувати, що самопрезентація є складним соціально-психологічним феноменом, в якому інтегруються і виражаються різні особливості особистості. Перспективами подальших пошуків є дослідження проблеми самопрезентації у різних галузях гуманітарного знання.

Список використаних джерел

1. Бороздина Г.В. Психология делового общения / Г.В. Бороздина. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 224 с.
2. Карасева С.К. Самопрезентационная компетентность современного конкурентоспособного специалиста. / С.К.Карасева, С.А. Хазова // Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 3. Педагогика и психология. – 2012. – № 4. – С. 55–64.
3. Кононенко А.О. Структурно-функціональні моделі самопрезентації викладача соціогуманітарних дисциплін / А.О. Кононенко : дис. ... д-ра психол. наук; спец.: 19.00.05. Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Северодонецьк, 2017. – 428 с.
4. Пикулёва О.А. Психология самопрезентации личности: гендерные и возрастные аспекты / О.А. Пикулёва // Психологическая наука и образование. – 2013. – № 4. – С. 37–44.
5. Пикулёва О.А. Психология самопрезентации личности: монографія / О.А. Пикулёва. – М.: ИНФРА-М, 2013. – 320 с.
6. Чигирин Т.О. Психологічні умови формування ефективної самопрезентації майбутніх психологів / Т.О. Чигирин : дис. ... канд. психол. наук; спец.: 19.00.07. Київський університет імені Бориса Грінченка. – Київ, 2016. – 228 с.
7. Чуйко Г.В. Возможности самопрезентации в процессе спількування / Г.В. Чуйко // Психология саморозвитку особистості: зб. наук. праць. Чернівці – Київ, 2016. – С. 268–283. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/704781/4/maket73.pdf>
8. Leary M.R. & Kowalski R.M. Impression management: A literature review and two-component model. Psychological Bulletin, 1990. Vol. 107 (1). P. 34–47.

Науковий керівник: О.В. Лебідь, д-р пед. наук, доц.

СОЦІАЛЬНИЙ ПАТРОНАЖ ДИТЯЧИХ БУДИНКІВ СІМЕЙНОГО ТИПУ

Усиновлення та оформлення опіки (піклування) для дітей-сиріт у нашій країні попри існуючі політичні, соціальні та економічні проблеми все одно залишаються пріоритетними напрямками влаштування майбутнього дитини, залишеної без батьків або їх піклування. Створення дитячих будинків сімейного типу стає все далі актуальнішим способом зростання та соціалізації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, що реалізується у рамках гуманістичного спрямування вітчизняної державної соціальної політики.

Дійсно, на важливості принципу сімейного виховання, як передумови формування гармонійної особистості дитини, акцентує увагу Г. Гмайнер, який є ініціатором та розробником містечок для дітей-сиріт з сімейними формами виховання – «SOS-Kinderdorf», які з'явилися після Другої світової війни для виховання дітей, чії батьки загинули на фронті [1]. Цей відомий австрійський педагог виступав за: виховання дітей-сиріт в умовах, максимально наближені до сімейних; спільне навчання і утримання хлопчиків та дівчаток. Основними гаслами сформованої ним виховної системи були поняття «захищеність», «домашнє вогнище», а основними пріоритетами – «розуміння», «любов».

У Радянському Союзі перші дитячі будинки сімейного типу з'явилися лише у 1988 році як елемент дослідно-експериментальної роботи по визначенню оптимального типу закладів для виховання та розвитку дітей-сиріт (Постанова Ради Міністрів СРСР «Про створення дитячих будинків сімейного типу»). Постановою було регламентовано дві соціально-виховні форми утримання дітей, серед яких істотно переважала друга форма:

- дитячі містечка із одноквартирних багатокімнатних будинків для проживання сімей, що виховують більше 10 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- окремі сім'ї, що виховують не менше 5 дітей-сиріт та проживають у багатокімнатних окремих квартирах, спеціалізованих будинках.

Паралельно з цим проводилась робота по організації дитячих містечок за принципами практики Г. Гмайнера, проте вона стикнулася з низкою проблем, а єдине дитяче містечко, яке вдалося відкрити, було під Рязанню (Сасово).

Сьогодні в Україні практика створення дитячих будинків сімейного типу поступово відроджується та нарощує свої обсяги. Їх функціонування регулюється Положенням [2]. Фактично, з огляду на особливості існування таких дитячих будинків вони не вважаються дитячими закладами особливого типу (дитячими будинками), а за своєю природою є багатодітною сім'єю, що забезпечує дітям сімейне оточення та виховання.

І. Пеша виділяє такі переваги дитячих будинків сімейного типу [3]: природність процесу виховання; основою виховного впливу є емоційний контакт дитини з батьками-вихователями, який базується на довірі дітей до дорослих; виховання в малій групі найповніше відповідає вимозі поступового залучення дитини до соціального життя; тривалість виховного впливу батьків-вихователів на прийомних дітей; комплексний підхід у вихованні; індивідуальний підхід до кожної дитини; взаємозацікавлений характер стосунків вихователів та вихованців; контроль за негативними проявами та негативними впливами як серед дітей, так і зовнішніх факторів (однолітки, засоби масової інформації, література тощо).

Отже, формування особистості дитини у дитячому будинку сімейного типу відбувається у природних (сімейних) умовах, що позитивно впливає на формування у дітей морально-етичних ідеалів, цінностей та норм поведінки, прищеплює необхідні трудові навички тощо. Тобто дитина отримує усі ті якості, які позитивно формують її особистісну індивідуальність.

З іншого боку, є низка особливостей, які посилюють відповідальність батьків-вихователів у дитячому будинку сімейного типу.

По-перше, батьки біологічно не пов'язані з прийомними дітьми, що може накладати свої відбитки на ставлення дітей і батьків один до одного, особливо в критичних моментах. Наприклад, у підлітковому віці у прийомних дітей можуть бути більш виражені форми протесту і непокори, озлобленості за суворе виховання тощо.

По-друге, перед сім'єю, яка взяла на виховання дітей з особливими потребами, постають завдання щодо корекції та компенсації вад їхнього розвитку, подолання наслідків психічних травм, успішної соціалізації такої дитини у соціумі.

Таким чином, виховання дітей-сиріт у дитячих будинках сімейного типу можна вважати делегуванням державою батькам права на їх виховання та утримання, яке передбачає наявність відповідальності з боку батьків, яка також контролюється державою. Тому державі в особі органів опіки варто більш ретельно підходити до відбору батьків-вихователів, щоб не допустити ущемлення прав та свобод дітей-сиріт, зловживання належним їм майном (якщо таке

існує) та коштами, що виділяються на їх утримання. Крім того, органам опіки варто проводити контроль у напрямі формування позитивних морально-етичних цінностей, недопущення поганого впливу на психіку дитини тощо.

Список використаних джерел

1. Дитячі містечка у світі. СОС. URL : <https://sos-ukraine.org/sos-dityachi-mistechka/>
2. Про дитячий будинок сімейного типу. Положення Кабінету Міністрів України, затверджене Постановою № 564 від 26 квітня 2002 р.
3. Пеша І. В. Дитячі будинки сімейного типу в системі захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування / І. В. Пеша // Асоціація – Моя родина. URL : <https://www.moya-rodyna.org.ua/de/dbst-v-systemi-zahysty-ditey-syrit-ta-ditey-pozbavlenyh-batkibskogo-piklyvannia.html>

Г.Ю. Гарамай

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ПРОБЛЕМИ БУЛІНГУ У СУСПІЛЬСТВІ

Протягом багатьох років, майже в усіх країнах Світу досліджується проблема насильства та агресії. З кожним днем ціпоняття набувають все більшого масштабу та жорстокості. Сьогодні цькування дітей та дорослих має назву «булінг», вперше цей термін з'явився на початку 70-х рр. ХХ ст. у Скандинавії, де група дослідників вивчала явище насильства між дітьми в школі.

Булінг – це насильницькі дії, що мають умисний характер і проявляються, як правило, у тривалих, часто повторюваних діях фізичного або психологічного характеру з боку однієї чи декількох осіб, які мають певні переваги (фізичні, адміністративні, психологічні та інші), вчинені з певною метою (залякати, покарати за якесь діяння тощо).

Існує декілька форм булінгу: фізичний – штовхання, підніжки, зачіпання, бійки, нанесення тілесних пошкоджень; психологічний – принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, міміка, поширення образливих чуток, ізоляція, ігнорування, погрози, маніпуляції [1].

На сьогодні булінг найбільш розповсюджений серед: школярів (шкільний булінг), колективів (мобінг) та Інтернету (кібербулінг) [2, 3].

Виділяють 3 типи учасників булінгу: жертва, агресор та спостерігач.

1) Жертва – невпевнена, замкнута у собі особа, яка піддається впливу оточуючих;

2) Агресор(булер) – ініціатор цькування, схильний принижувати інших та отримувати від цього задоволення;

3) Спостерігач – це людина, яка свідомо чи несвідомо стає свідком булінгу. Зазвичай відчуває емпатію, але не втручається в процес.

Причина яка об'єднує всіх жертв - це невміння протистояти кривднику, захистити себе та дати відсіч. Цим людям притаманна боязливість, страх, занижена самооцінка, сором'язливість, труднощі в комунікації. Але в деяких випадках жертвою булінгу може стати сильна, смілива та активна людина, яка здатна себе захистити.

Що стосується наслідків булінгу, то їх неможливо ігнорувати, адже вони стосуються всіх учасників процесу. Найбільш відомі випадки, коли жертва здійснює самогубство, що викликане нездатністю знайти вихід із ситуації і неможливістю терпіти знущання.

У жертв підвищується тривожність і депресія, іноді, доходять до клінічних випадків, які регулюються медикаментозно. Присутні порушення в міжособистісних відносинах, прагнення до самотності, нездатності конкурувати в професії. Це призводить до обмеження контактів і вибору сфер діяльності поза колективом.

Для агресорів булінг також має безліч негативних наслідків. Найбільш частим виявляється соціальна нереалізованість, оскільки обрані шляхи досягнення результату не працюють в дорослому житті. Труднощі в спілкуванні пов'язані з загальною ненавистю.

Отже, булінг – це не просто нове трендове слово, це реальна проблема, яка має психологічне підґрунтя та залучає низку особистісних проблем усіх учасників процесу. Наслідки цькування сумні: жорстока поведінка деформує психіку жертви та може стати причиною патологічних порушень, виникненням соціально-небезпечних форм поведінки насильницького, суїцидального чи залежного характеру. Відомо, що булінг сприяє психосоматичним розладам, порушенням в роботі серця, а також проблемам з харчуванням, що тягне за собою негативні наслідки для здоров'я та психіки [4].

Список використаних джерел

1. Беляєва О. Булінг з середини: причини та наслідки / О.Беляєва // Психолог. – 2019. – № 1. – С. 12–19.

2. Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід: методичний посібник. / В.Л. Андрєєнкова, В.О. Мельничук, О.А. Калашник. – К.: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. – 132 с.

3. Найдьонова Л.А. Кібербулінг, або Віртуальна агресія:

способи розпізнання і захист дитини / Л.А. Найдьонова; упоряд. В.О. Снігульська. – Київ: Редакція загально-педагогічних газет, 2014. – 96 с.

4. Гобод І. Проблема насильства щодо дітей та учнівської молоді / І. Гобод // Психолог. – 2010. – № 35–36. – С. 3–7.

Науковий керівник: Т.В. Єрмолаєва, ст. викладач

І.В. Гаркуша

*PhD із соціальних комунікацій, доцент,
доцент кафедри педагогіки та психології,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПОРТРЕТА ОСОБИСТОСТІ

Психологічні властивості людини накладають відбиток на його поведінку у соціальних мережах. За даними Шотіан Бей (Shuotian Bai) з Університету Китайської академії наук у Пекіні, в 2012 році група дослідників розробила онлайн-тест, що дозволяє визначити психологічний портрет особистості людини за патерном його поведінки у соціальних мережах, таких як Facebook або Renren (популярна у Китаї соціальна мережа).

Методика досить проста. Дослідники попросили більше 200 китайських студентів, які мають акаунти в Renren, заповнити тест «Big Five Inventory», розроблений у Каліфорнійському університеті (Берклі) в 1990-х роках. Паралельно розробники досліджували Renren-сторінки студентів, фіксуючи стать, вік та профіль онлайн-поведінки: частоту виходу у соціальну мережу, емоційне забарвлення та зміст постів (написані з гумором або сумом, емоційні або стримані тощо). Далі використовувалися статистичні методи, що дозволяють виявити кореляцію між результатами тестів та онлайн-поведінкою користувача у соціальній мережі.

Опис психологічного портрету особистості базувався на п'яти категоріях поведінки (A, C, E, N, O) – рис. 1 [4].

– «A» (Agreeableness) – схильність надавати допомогу, сприяння, проявляти симпатію, прагнути до співпраці з учасниками спільноти;

– «C» (Conscientiousness) – схильність до дисциплінованості, організованості, орієнтованість на досягнення результату;

– «E» (Extraversion) – наявність високого рівня комунікабельності, впевненості в собі та високий ступінь товариськості;

– «N» (Neuroticism) – ступінь емоційної стабільності,

контроль над імпульсивністю та тривогою;

– «О» (Openness) – наявність вираженого інтелектуального цікавості, інтерес до новизни і різного роду змін.

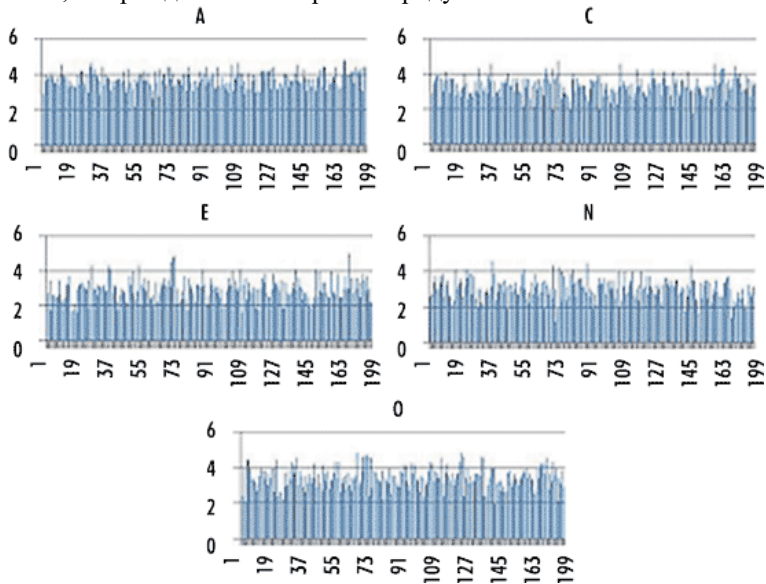

Рис. 1. Психологічний портрет особистості у п'яти категоріях

Автори тесту стверджують, що онлайнова поведінка може успішно використовуватися для визначення типу особистості, та наводять деякі приклади кореляцій. Зокрема, люди з високим прагненням до організації та дисципліни частіше публікують питання з проханням уточнити місце розташування об'єкта або адресу електронної пошти людини; частота використання емотиконів говорить про ступінь екстравертності; постійне оновлення параметрів статусу говорить про ступінь відкритості індивіда тощо.

На основі описаних досліджень можуть бути реалізовані спеціалізовані сервіси соціальних мереж. Можна передбачити, які типи послуг будуть більшою мірою затребувані особами з різною структурою особистості [2]. Який тип продукції, який тип реклами, якого роду новини, якого роду контакти будуть затребувані людьми тієї чи іншої категорії. Методика дослідження дозволить виявити, як психологічний профіль пов'язаний з релігійними, політичними та культурними характеристиками користувачів.

Безсумнівно, власники соціальних мереж візьмуть ці методики на озброєння, щоб додатково комерціалізувати послуги.

Отже, у зв'язку зі зростаючою популярністю соціальних

мереж серед молоді, з'являються можливості використовувати інтерес молоді до соціальних мереж в навчальних цілях. Соціальні мережі можуть використовуватися як один з видів дистанційного навчання або ж, як один із засобів традиційного навчання. За допомогою соціальних мереж можна мотивувати студентів до самонавчання, саморозвитку, а також надавати необхідну інформацію [1].

У соціальній мережі можна ефективно організувати колективну роботу розподіленої навчальної групи, довгострокову проектну діяльність, міжнародні обміни, в тому числі науково-освітні, мобільне безперервну освіту та самоосвіту, мережеву роботу людей, що знаходяться у різних країнах, на різних континентах. У цьому полягає глобальна освітня функція соціальних мереж. Соціальні мережі є однією з нетрадиційних освітніх технологій, якої характерні: активна позиція і високий ступінь самостійності учнів, постійна внутрішня зворотний зв'язок (самоконтроль, самокорекція), діалогічність, проблемність. Вони, власне, вбирають і розвивають та багато рис ефективного традиційного навчання. Тому такі технології, як соціальні мережі, можна називати сучасними.

На сьогоднішній момент вплив соціальних мереж і в цілому всього Інтернету на студентів дуже великий. У цьому є й свої переваги, як то: можливість моментального невербального спілкування, саморозкриття особистості, зняття психологічних обмежень, присутніх при вербальному спілкуванні тощо, однак є й свої недоліки: проблема сучасності – інтернет-залежність, недолік вербального спілкування, замкнутість та ін.

На даному етапі розвитку педагогіки в Україні ще зарано говорити про активне використання соціальних мереж в якості одного із засобів навчання, але багато викладачів вже використовують соціальні мережі для консультації своїх студентів.

Виходячи із зазначеного можна зробити висновок, що більшість викладачів та студентів користуються соціальними мережами для особистих потреб. Багато викладачів вже використовують різні соціальні мережі в якості одного із засобів навчання. А у зв'язку з глобальною інтернетизацією суспільства, кількість використовуваних інформаційних технологій буде тільки збільшуватися, тому соціальні мережі у майбутньому можуть стати повноцінною формою дистанційного навчання [3].

У кінцевому підсумку, технологія використання соціальних мереж в навчальному процесі буде полягати в алгоритмі інтеграції соціальних мереж у навчальний процес шляхом створення спільноти в соціальній мережі та наповненні інформаційної бази спільноти.

Дискусії про те, яку роль відіграють соціальні мережі в житті суспільства та які перспективи їх розвитку, набувають все більшої

гостроти та актуальності. Чи приносять вони більше шкоди, ніж користі, або навпаки, також відкрите питання, що не має об'єктивної відповіді. Проте, їх психологічний вплив на особистість безсумнівно зростає та вимагає постійного спостереження, контролю та осмислення як серед експертів, так і з боку кожного члена сучасного суспільства.

У зв'язку із швидким вдосконаленням інформаційних технологій, у майбутньому можливості соціальних мереж будуть тільки збільшуватися. З цього випливає, що на базі соціальної мережі з'явиться можливість створити не просте співтовариство для спілкування та обміну інформацією, а якусь віртуальну групу, де кожен учасник буде навчатися як і коли йому зручно.

Список використаних джерел

1. Астляйнер Г. Дистантное обучение посредством WWW: социальные и эмоциональные аспекты. Гуманитарные исследования в Интернете / Г. Астляйнер; под ред. А.Е. Войскунского. – М.: Можайск-Тerra, 2010. – 174 с.
2. Загвязинский В.И. Теория обучения. Современная интерпретация / В.И. Загвязинский. – М.: Академия, 2016. 192 с.
3. Клименко О.А. Социальные сети как средство обучения и взаимодействия участников образовательного процесса / О.А. Клименко // Теория и практика образования в современном мире: материалы Междунар. науч. конф. – СПб.: Реноме, 2012. С. 405–407. URL <https://moluch.ru/conf/ped/archive/21/1799/>
4. <https://bigfive-test.com/>

А.В. Глоба

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ЗНАННЯ ЯК ЦІННІСТЬ ВІД МАТЕРІ ДО ДИТИНИ

Не раз ми чули приказку "знання – сила, не знання - робоча сила". Коли людина володіє потрібними знаннями про життя, їй простіше діяти і вона чинить менше зайвою і порожньої роботи. Загалом, сенс цінності знання нами бачиться в наступних підставах: знання зменшує страждання, помилковість і сприяє зростанню якості існування, наповнює значимістю власну цінність; знання як розуміння сприяє взаємодії індивіда та світу, їх зближення та подолання відчуженості. Знання, як суб'єктивне уявлення індивіда про світ, дає йому владу над внутрішньою та зовнішньою природою, втілене в раціональній, чуттєвій або інтуїтивній формі, може бути віднесено до найбільш високих і складних цінностей, що поділяється людством.

Чи існує рецепт успішного виховання дитини? І чому одні діти прагнуть до отримання знань, освіти, а інші воліють залишатися у тіні? «Хто» або «що» направляє маленьку особистість в любові чи нелюбові до прагнення знань? Батьки – це і благословення для своїх дітей, і випробування. І те, що батьки роблять для дітей з самого початку, набагато важливіше всього того, що роблять для них пізніше. Все розпочинається з готовності до материнства і батьківства, яке включає декілька аспектів:

- фізіологічна готовність – зрілість організму, який може виносити і народити здорову дитину - для матері; здатність бути надійною опорою на довгі роки – для батька;

- психологічна готовність – прагнення батьків нести відповідальність за життя дитини, бажання виховувати;

- бажаність – ознака майбутнього добробуту дитини, оскільки, виношуючи бажаного сина або доньку, жінка з більшою ймовірністю буде вести спосіб життя, адекватний стану вагітності [2].

Після народження батьки дозволяють дитині самостійно будувати свою долю, допомагаючи в досягненні цілей, вона має всі шанси успішно реалізувати свій потенціал. Іноді батьки планують народження дитини, щоб з її допомогою здійснити те, що не змогли зробити самі. І тут дуже важливо виявляти адекватну поведінку, яка буде пов'язана не тільки з турботою про дитину, але й з повагою до її самостійності та індивідуальності. Адже, підтримуючи й надихаючи, вони часто вимагають і обмежують.

Особливе місце в усвідомленому вихованні дитини відводиться матері, яка з самого народження дитини має великий вплив на формування особистості. Завдяки чотирьом шкалам (М. Айнсворт тест оцінки материнського ставлення до дитини), які спрямовані на аналіз особливостей поведінки матері, вже можна простежити ефективність у вихованні дитини: чи здатна вона бачити ситуацію з точки зору малечі, яка міра прийняття дитини, чи є повага до самостійності і індивідуальності свого чада, здатність підтримувати у важкі моменти [3]. Численні дані та дослідження доводять наскільки велика роль матері в житті дитини.

Європейське товариство з психології розвитку присудило премію за унікальне досягнення досліднику з Туреччини Ч. Когитчибаши. Група вчених навчали матерів з найбільшійших околиць Стамбула, у яких були діти від трьох до п'яти років. Вони давали сааме початкову освіту цим матерям і заохочували їх до навчання дітей. Робота велася протягом одного року і не вимагала великих грошових витрат, оскільки навчання відбувалося кілька разів на місяць. В цей час жінкам розповідали про те, як поведінка матері впливає на розвиток інтелекту дитини, а також про значущість навчання дитини

для її особистісного зростання та самореалізації в майбутньому. Через 22 роки дослідники порівняли дітей навчених матерів та їхсусідок, які не брали участь у проєкті. У всіх навчених матерів діти закінчили середню школу (що було великою рідкістю серед інших дітей цього бідного району міста), багато отримали вищу освіту, мали більш престижну роботу і частіше користувалися банківськими карточками (свідцтво приналежності дітей з бідних околиць до середнього класу). Виявилось, що чим вище освітній рівень матері, тим вище досягнення її дитини. Подання матері про знання як про цінність передається дитині, і вона з більшою ймовірністю краще вчиться і, отже, прагне реалізувати себе в сферах, де необхідні знання [1]. Усвідомлення власної ролі у вихованні дітей має величезне значення і для батька. Але так склалося, що більшу частину часу з дитиною, особливо на початковому етапі її розвитку, проводить мати. Саме вона ділиться зі своєю дитиною всім тим, що їй цікаво та своїми знаннями. Іноді навіть разом з нею досліджує щось нове і таким чином не просто формує й розширює свій та своєї дитини світогляд, але й сприяє розвитку інтересу до навчання. Освіченість - це не кількість університетів, які можна закінчити, а вміння знайти пояснення явищам і подіям навколо нас, вирішит складну життєву задачу, вміння красиво і правильно говорити, щоб з нами було цікаво співіснувати. Мама, яка весь час розвивається, буде завжди відчувати себе «Вдалою і Успішною». Дитина обов'язково скопіює таку модель поведінки. Вона побачить цінність (важливість, значущість, користь, корисність чого-небудь) в знаннях своєї неньки. Мати вкаже і продемонструє шлях для отримання цих знань. Рольове моделювання – найкращий спосіб продемонструвати, щонайбільш прийнятно з точки зору поведінки, діяльності, переконань і т. п. Діти отримують знання в різних аспектах нашого життя:

- батьки разом з дітьми займаються домашніми справами тому, що діти, привчені до домашньої роботи, стають гарними співробітниками і краще розуміють колег, а також сміливо беруть на себе ініціативу для вирішення поточних завдань (згідно з гарвардським дослідженням проблем виховання). Змушуючи їх займатися справами – виносити сміття, прати речі – ми даємо їм розуміння, що потрібно самому облаштовувати своє життя, щоб стати його активним учасником.

- проводять багато часу разом, прищеплюючи соціальні навички. Соціально-розвинені діти, які легко знаходили контакт у своєму оточенні, зі своїми однолітками, були корисні іншим у дорослому житті, розуміли їхні почуття вирішували свої проблеми самостійно. З раннього віку ці навички можуть визначати, чийде дитина в колледж або тюрму, і чи буде вона в кінцевому підсумку

самостійна або залежна. При цьому, батьки підтримують і здорові відносини один до одного. Конфлікт завжди несе негатив і залишає у дитини почуття втрати і жалю. Це як «емоційна зараза», якщо близькі виснажені або засмучені, цей емоційний стан передається дітям.

- батьки виявляють вимогливість до дітей. Це робить величезний вплив на їхні майбутні досягнення. Щоб діти закінчили коледж, батьки налаштовують дітей на цю мету, незалежно від доходів та інших активів. Таким чином, 96% дітей з кращими результатами були налаштовані на коледж якраз своїми батьками. Це узгоджується з ефектом Пігмаліона. Він говорить: «Те, що одна людина очікує від іншого, може стати саме-виконуваним пророцтвом». У випадку з дітьми – вони просто виправдовують очікування своїх батьків.

- рівень освіти батьків, коли їхній дитині 8 років, дозволяє з високою точністю передбачити рівень академічних та професійних досягнень дитини 40 років потому. Наприклад, утворені мама або тато, прищеплюють любов до математики і це зумовлює не тільки майбутні математичні досягнення, але й як наслідок – успіхи в читанні. Гідна освіта батьків дозволить задовольнити основні і другорядні потреби дитини, високий соціально-економічний статус – це те, що різко посилює освітній рівень і успішність дітей. Все це в тандемі з авторитетним стилем виховання і «турботливим доглядом» в перші роки життя. Ми вчимо дітей твердості - тенденція до збереження інтересу і прагнення до досягнення дуже довгострокових цілей. Все це говорить про те, що близькі стосунки між батьками і дітьми в ранньому віці мають довгостроковий позитивний вплив на дорослішання і успішність собистості.

Таким чином, батьки, які турбуються за майбутнє своєї дитини і прагнуть прищепити їй інтерес до знань, до навчання, повинні самі постійно вчитися чомусь новому, створити в сім'ї культ розвитку, бути допитливими і відкритими новим враженням, ідеям, людям, ділитися радістю своїх відкриттів з дітьми. Особистий приклад батьків - найкраще виховання. Діти звикають до хорошого через наслідування.

Список використаних джерел

1. Николаева Е.И. Стандарт третьего поколения: учебник для вузов. 2-е изд. / Е.И. Николаева. – М.: Питер, 2017. – 336 с.
2. Шнейдер Л.Б. Семейная психология: учебное пособие для вузов. 2-е изд. – М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2006. – 768 с.
3. Эйнсворт М.Д. Объектные отношения, зависимость и привязанность: теоретический обзор проблемы взаимосвязи мать-

младенец / М.Д. Эйнсворт // Психология привязанности: Тексты / сост. и пер. М.Л. Мельниковой; под ред. С.Ф. Сироткина. Ижевск, 2005. – С. 37–129.

Науковий керівник: В.О. Бикова, канд. пед. наук, доц.

А.В. Гнатова
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН У СТУДЕНТСЬКІЙ ГРУПІ

Студентський вік – це особливий період у житті кожної людини, який є перехідним етапом від юності до зрілості. Він є початком дорослого, самостійного життя. Характеризується стрімким накопиченням знань, умінь, становленням моральності та набуттям нової соціальної позиції

Але водночас, юнацький вік характеризується втратою дитячого світовідчуття і настає пора сумнівів у власних силах, можливостях.

У студентському віці виділяють наступні вікові періоди: 16 – 17 років – рання юність, 17 – 20 – власне юність, 20 – 21 рік – пізня юність. Кожен з цих періодів має свою специфіку та характеристику.

Ю. А. Самарін [7] вказує, що спостерігається вибірковість в міжособистісному спілкуванні, критичність щодо колективу. Активність і процес затвердження свого «Я» серед однолітків ускладнюється тим, що він здійснюється на основі однотипних професійних інтересів.

В інтерпретації Г.А. Ковальова [2] освітнє середовище студентів містить в собі ряд структурних одиниць, що впливають на особистість: фізичне оточення (архітектура будівлі ВНЗ, розміри навчальних приміщень, що знаходяться в ній); людські фактори (особистісні, статусно-рольові, вікові, національні та інші особливості учнів); програми навчання (стиль викладання, особливості контролю та оцінки).

Міжособистісні відносини виникають і складаються на основі певних почуттів, що народжуються у людей стосовно один до одного. Емоції і почуття виконують регулюючу функцію у взаємодії між людьми завдяки тому, що постають як норма поведінки, як готовність діяти певним чином по відношенню до тих чи інших людей [5].

Загальна класифікація міжособистісних відносин: первинні відносини: ті, як самі по собі необхідні, що встановлюються між людьми.; вторинні відносини: ті, що зароджуються в необхідності допомоги

або будь-якої функції, яку одна особа виконує щодо іншої [2].

Взаємини у колективах та групах в свою чергу, діляться на офіційні і неофіційні, ділові та особисті, раціональні та емоційні.

За формою взаємодії можуть бути: психомоторні, інтелектуальні, перцептивні, комунікативні.

Студентська академічна група є першим і основним осередком, де формується особистість майбутнього фахівця.

У студентській групі відбуваються динамічні процеси структурування, формування і зміни міжособистісних, емоційних і ділових взаємин, розподілу групових ролей і висунення лідерів. Всі ці групові процеси мають сильний вплив на особистість студента, на успішність його навчальної діяльності та професійного становлення та його поведінку [4].

Соціально-психологічні явища, які відбуваються в групі: «колективні переживання і настрої», «колективні думки», явища наслідування, сугестивності або конформізму, явища змагання.

Відносини між студентами являють собою форму взаємодії з однолітками у поєднанні зспецифічними завданнями професіоналізації.

За даними Є. Є. Сапогової [8], спілкування з однолітками в студентському віці продовжує виступати засобом засвоєння молодими людьми статусів і ролей, відпрацювання комунікативних навичок і стилів спілкування в новому соціальному середовищі. Важливо також і те, що дане спілкування виступає різновидом емоційного контакту, що сприяє усвідомленню групою своєї приналежності, автономії, емоційного добробуту і стійкості.

Розвиток студента на різних курсах має свої особливі риси [6].

А саме:

1. Перший курс – вирішує завдання залучення недавнього абітурієнта до студентських форм колективного життя: високий ступінь конформізму; відсутній диференційований підхід до своїх ролей.

2. Другий курс – період найбільш напруженої навчальної діяльності студентів: інтенсивно включені всі форми навчання і виховання, формуються широкі культурні запити і потреби. Процес адаптації до даного середовища в основному завершено.

3. Третій курс – початок спеціалізації, зміцнення інтересу до наукової роботи як відображення подальшого розвитку та поглиблення професійних інтересів студентів.

4. Четвертий курс – перше реальне знайомство зі спеціальністю в період проходження навчальної практики, інтенсивний пошук більш раціональних шляхів і форм спеціальної підготовки, переоцінка студентами багатьох цінностей життя і культури.

Пошуки друга життя відіграють на III – IV курсах велику роль,

впливаючи і на успішність, і на громадську діяльність студентів. Інтерес до протилежної статі займає значне місце в думках і поведінці студентів. Але було б помилкою бачити в цьому негативне явище. Інтимні відносини нерідко сприяють підвищенню бажання краще вчитися, робочому настрою, творчої активності.

5. П'ятий курс - перспектива швидкого закінчення ВНЗ формує чіткі практичні установки на майбутній рід діяльності. Виявляються нові цінності, пов'язані з матеріальним і сімейним станом, місцем роботи. Студенти поступово відходять від колективних форм життя ВНЗ.

Дані соціологів говорять, що, як правило вступ до шлюбу більшості студентів до кінця навчання не веде до розпаду студентських колективів, хоча число безпосередніх міжособистісних і міжгрупових контактів серед його членів дещо зменшується [6].

Є дані, що успішність підготовки молодого фахівця у ВНЗ залежить від ряду умов, в тому числі і від характеру взаємин між студентами. Рівень успішності студентів знаходиться в прямопропорційній залежності від рівня сформованості міжособистісних відносин у групі [3].

К.А. Абульханова [1] вважає, що «для професійного становлення особистості важлива не та чи інша формальна сітка міжособистісних відносин, а такий їх тип, який являє систему ділових і ціннісних відносин, систему розстановки сил з урахуванням професійного зростання особистостей, при якій вимоги до людей співвідносяться з їх можливостями».

Різноманітні дослідження показують багатогранність і складність процесу міжособистісних відносин у студентському колективі та особистості.

Важливим залишається питання про необхідність управління процесом формування особистості студента в групі. Вирішенням даного питання може стати компетентний педагог-куратор.

Отже, не будемо забувати про те, що від характеру особливостей успішності міжособистісної взаємодії залежить самопочуття, психічне здоров'я, продуктивність навчальної та майбутньої професійної діяльності, ступінь самореалізації студента. Саме тому ця тема потребує подальшого дослідження та аналізу.

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни / К.А. Абульханова-Славская. – М.: Мысль, 1991. – С. 176.
2. Вивчення міжособистісних відносин студентів. – https://otherreferats.allbest.ru/psychology/00525194_0.html
3. Ивошина Т.Г. Влияние уровня сформированности

межличностных отношений на успешность студнетов / Т.Г. Ивошина // Психологические аспекты социальных отношений личности. – Рязань, 1980. – С. 60 – 63.

4. Мусаева М.И. Формирование межличностных отношений в студенческих группах / М.И. Мусаева // Межличностные отношения, их роль в усовершенствовании учебной деятельности. – Ташкент, 1985. – С. 64 – 70

5. Поварницина Л.А. К исследованию трудностей общения у студентов / Л.А. Поварницина // Проблемы формирования ценностных ориентаций и социальной активности личности. – М.: МГПИ ім. В.І. Леніна, 1986. – С. 130 – 139.

6. Рубин Б.Г. Студент глазами социолога / Б.Г. Рубин, Ю.С. Колесников. – Ростов, 1968.

7. Самарин Ю.А. Очерки психологии ума: особенности умственной деятельности школьников / Ю.А. Самарин. – Гатчина: Ленингр. обл. ин-т экономики и финансов, 2003. – 318 с.

8. Сапогова Є.Є. Психология развития человека / Є.Є. Сапогова. – М: Аспект Пресс, 2005.

Науковий керівник: Т.В. Єрмолаєва, ст. викладач

А.В. Гнатова
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ РЕВНОЩІВ

Відносини між людьми являють собою складний процес. Це пов'язано з тим, що кожна людина унікальна та є особистістю, яка володіє певними якостями, почуттями та емоціями. І саме вони можуть стати руйнівнимиме тільки для оточуючих, але і для неї самої.

Однією із безлічі проблем у відносинах між людьми є проблема ревнощів, яка знайома кожній людині, адже стосуються не тільки подружніх пар, а й друзів, дітей, братів і сестер.

А ревнували люди один одного завжди, ще з давніх часів, відстоюючи своє право бути з кимось на дуелях, поєдинках, боях. Прикривали поняттями «честі» найприродніше і законмірне почуття ревнощів, яке пов'язане, перш за все, зі страхом втрати. На той час точно не можна сказати саме чому людина відчувала ці «ревнощі».

Так, Сократ вбачав у ревнощах "суміш страждання і

задоволення», тобто складне і двоєке душевне почуття [1].

А ось таке визначення наводить Даніела Пуертас: «Ревнощі розглядаються як негативне почуття, що виникає з невпевненості в собі при відчутті нестачі уваги, любові, поваги або симпатії з боку дуже цінної людини, в той час як все це реально або уявно отримує хтось інший» [3].

Інші розглядають цей феномен як соціально значущу емоцію, корисну для кожної людини, пар, а також суспільства в цілому [4]. Безсумнівно, що схильність до ревнощів може бути пов'язана з багатьма якостями особистості, а саме з її психологічними особливостями.

Наприклад, в тлумачному словнику Д.Н. Ушинського ревнощі визначається як сукупність наступних складних переживань:

- 1) пристрасний сумнів у вірності коханого або коханої;
- 2) невпевненість в собі і боязнь виявитися менш виграним варіантом в порівнянні з іншим потенційним партнером;
- 3) надмірне завзяття, старанність.[4]

Т.М. Заславська і В.А. Гришин виділяють наступні типи ревнощів: власницькі ревнощі, ревнощі від ущемленості, зворотні (відображені) ревнощі.

Е.Е. Лінчевський на додаток до перерахованих вище видів ревнощів, додає ще два: тиранічні ревнощі, прищеплені ревнощі.

Психолог Д. Майерс виділяє ревнощі за гендерним типом: чоловічі та жіночі ревнощі.

П. Кутер і А. Валлон вважають, що мають місце також дитячі ревнощі.

Також, розрізняють наступні форми ревнощів: ревнощі-підозра, ревнощі-усвідомлення, ревнощі, як результат зневаги, патологічне марення ревнощів, або синдром Отелло – форма ревнощів, що виходить за межі психологічної норми [1].

Але не дивлячись на те, що тема ревнощів мало досліджена, вона актуальна і на даний час, адже прояви цих почуттів ми спостерігаємо кожен день у різноманітних відносинах між людьми. Даний фактор дозволяє досліджувати психологічні особливості переживання ревнощів з метою подальшого розвитку, збагачення, поглиблення і уточнення поняття «ревнощів».

Відчувати ревнощі-це значить переживати цілу гаму суперечливих почуттів одночасно: сумніватися в собі: в здатності знайти когось іншого в разі втрати; боятися: самотності, втрати, невизначеності; пишатися: вважати, що ніхто не має права обдурити, зрадити, піти; заздрити: людині, якій проявляють більше уваги, відчувати себе обділеним; проявляти егоїзм: ставити свої бажання і потреби на перше місце, незважаючи на обставини [5].

Вона може виникнути з раціональних причин - холод супутника, секрети, флірт з іншими особами протилежної статі, плітки спільних знайомих про невірність.

Зрозуміти, що людина ревнує, можна за зовнішніми і поведінковими проявами: різко зріс інтерес до особистих справ партнера; спроби натякнути або вивести хлопця або дівчину на розмову про флірт, зраду; нервовість або апатія без видимих причин; постійне стеження за місцем розташування і діяльністю супутника; перегляд особистих СМС спроби контролю, перевірки та допити партнера; обурення при контактах коханого з людьми протилежної статі [5].

Наслідки ревнощів для психологічного стану особистості: ревнощі приводять людину в стан гніву, злості, образи [2].

Відносини в парі стають натягнутими і нервовими, люди стають здатними на самі нерозумні і неадекватні вчинки, можуть нашкодити не тільки собі, а і супернику.

Згідно з соціологічним дослідженням, діти, які стали випадковими свідками подружньої зради своїх батьків, переносять свою підірвану довіру через життя [2].

І, нарешті, фатальною кульмінацією стає розрив відносин. Рано чи пізно навіть самому терплячому і розуміючій людині набридне терпіти істерики і безпідставні закиди [2].

Також, вченні виділяють фізіологічні наслідки: ревнивці страждають головним болем, можливі проблеми з кишечником, напружені нерви призводять до стресу або нервових зривів, безсоння, порушується робота деяких ділянок головного мозку, які відповідають за обмін речовин [4].

Все ж таки, у працях сучасних психологів феномен ревнощів знаходить недостатнє висвітлення, і єдиної думки з цього явища немає. Більшість досліджень не містять конкретної відповіді, як позбутися від цього почуття з точки зору сучасної психологічної науки. Але безвихідних ситуацій не буває.

Список використаних джерел

1. Журавльова С.В. Феномен ревнощів: етико-філософський аналіз. – <http://www.dissercat.com/content/fenomen-revnosti-etiko-filosofskii-analiz>
2. Кутер П. Любов, ненависть, ревнощі. – https://www.psychol-ok.ru/lib/kutter_p/lnzr/lnzr_09.html
3. Пуертас Даниела Ревнощі: витоки і способи співволодіння. – http://upsihologa.com.ua/Revnost:_istoki_i_sposob-Puertas.html

4. Федоренко Р.П. Психологія сім'ї / Р.П. Федоренко. – Луцьк: Вежа-Друк, 2015. – 364 с.

5. Шакті М. Що таке ревності насправді? – <https://lifeinheart.com/stati/revnost>

Науковий керівник: Т.В. Єрмолаєва, ст. викладач

О.А. Дербак
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ТУРИЗМУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Актуальність проблеми обумовлена потребою суспільства у конкурентоздатних фахівцях, які будуть затребувані на сучасному ринку праці, здатних взаємодіяти в інтересах справи з різними суб'єктами професійної діяльності. Це повною мірою стосується і професійної підготовки майбутніх бакалаврів з туризму. «Успіх діяльності зазначених фахівців залежить від того, наскільки вони готові до змін та пристосування до нових потреб ринку праці, оперування й управління інформацією, активного встановлення професійних відносин з колегами, клієнтами – представниками різних країн світу» [2, с. 247]. Означені характеристики повною мірою розкривають зміст готовності майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії.

Особливості професійної взаємодії, на думку Г. Рудої, полягають в тому, що: партнер у професійній взаємодії завжди виступає як особистість, значуща для суб'єкта; учасникам взаємодії притаманне добре взаєморозуміння в питаннях справи; головне завдання професійної взаємодії – продуктивна співпраця [5].

Цікавою для нас є точка зору О. Колосовича, який зазначає, що професійна взаємодія є процесом, особливість якого проявляється у задоволенні потреби, яка має конкретну спрямованість – вирішення завдань, які ставить професія, на яку спрямовується активність особистості як інтерактивної складової її психіки [3, с. 51]. Отже, про присутність професійної взаємодії між суб'єктами професійної діяльності свідчить наявність сформованої позитивної мотивації до здійснення безконфліктної міжкультурної взаємодії, особистісних якостей, сукупність професійних знань, умінь, навичок, практичного досвіду з питань організації професійної взаємодії з усіма суб'єктами туристичної діяльності та бажання досягти високих результатів у туристичній діяльності.

Фахівець, якій працює в туристичній сфері, здійснює вплив на свідомість суб'єктів професійної взаємодії через мовне спілкування, використання різних прийомів під час пояснення, бесіди інформаційного характеру (постановка питань) тощо. «Через невербальне спілкування з використанням акустичних, лінгвістичних (якість голосу, його діапазон і тональність, сила звучання, тембр, ритм тощо) і екстралінгвістичних (пауза, сміх, зітхання тощо), візуальних, тактильних, ольфакторних впливів відбувається опосередкована дія» [1, с. 51] спеціаліста туристичної сфери на індивідуальне несвідоме клієнтів. У свою чергу, погрози, кепкування фахівця можуть викликати страх, злобу, ненависть, а компліменти, добрі слова, навпаки, сприяють позитивному емоційному настрою.

Одним з основних психологічних аспектів готовності майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії є установка на взаємодію, яка визначає стратегію професійної діяльності. Ця стратегія може бути авторитарною, гуманістичною, ліберальною тощо. Означені стратегії базуються на «трьох складових, що охоплюють міру задоволення інтересів (як особистих, так і партнера), міру активності партнерів, міру кооперації з партнером» [4].

Таким чином, психологічні аспекти готовності майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії відтворюють основні властивості спільної діяльності фахівців туристичної галузі та колег, керівництва і споживачів туристичних послуг, спрямованої на їхній особистісний і професійний розвиток. У процесі взаємодіяльності суб'єктів професійної діяльності формуються професійно значущі якості майбутнього бакалавра з туризму, що забезпечує його конкурентоздатність в умовах динамічного ринку праці та ринку особистостей. У зазначеному аспекті професійна взаємодія є умовою ефективності професійної підготовки, спрямованою на вирішення головних завдань професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Дегтярьова Г.С. Психологічні аспекти професійної підготовки конкурентоздатних фахівців: монографія / Г.С. Дегтярьова, М.М. Козяр, І.М. Матійків та ін. – Київ, 2012. – 170 с.
2. Кожушко С.П. Професійна взаємодія та її характеристики / С.П. Кожушко // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2013. – № 38–39. – С. 247–252.
3. Колосович О.С. Психологія взаємодії у військово-професійному середовищі: монографія / О.С. Колосович. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 232 с.
4. Крутій О.М. Публічний діалог в системі політичної культури демократичного суспільства: монографія / О.М. Крутій, О.В. Радченко. – Х.: Вид-во АДНДУ, 2015. – С. 71–73.

5. Руда Г.В. Професійна взаємодія шкільного психолога і педагога: теоретичний аспект / Г.В. Руда // Актуальні проблеми психології: Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія : зб. наук. праць / за ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. – К. : А.С.К., 2010. –Т. 1, ч. 27. – С. 145–150.

А.О. Долецька
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ЗВ'ЯЗОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ З ПСИХОЛОГІЧНИМ БЛАГОПОЛУЧЧЯМ ОСОБИСТОСТІ

Психологічне благополуччя як об'єкт наукового дослідження з середини минулого століття отримало досить широке поширення в галузі психологічної науки. Інтерес до дослідження психологічного благополуччя особи був викликаний і посилювався з появою позитивної психології – напряму, який запропонував звернути увагу замість вивчення відхилень і захворювань психіки на ресурси і потенціал особи, її позитивне функціонування [3]. Розглядаючи психологічне благополуччя в контексті якості життя, бачимо його зв'язок задоволеністю або незадоволенням життям, а також з емоційним самопочуттям [2]. Емоційний інтелект – це здатність діяти з внутрішнім середовищем своїх почуттів і бажань, вміння розуміти стосунки особи, що репрезентується в емоціях, і управляти емоційною сферою на основі інтелектуального аналізу і синтезу. Ця сукупність емоційних, особистих і соціальних здібностей впливає на загальну здатність людини ефективно справлятися з виставленими вимогами і тиском довкілля. Усі структурні компоненти емоційного інтелекту, такі як здібності до розуміння власних емоцій і емоцій інших людей, до управління емоційною сферою і самомотивація, взаємозв'язані, і їх тісна взаємозалежність сприяє ефективній міжособистісній взаємодії [3].

Дослідження емоційного інтелекту з'явилися в наукових статтях на початку 90-х років ХХ століття. Причини такої популярності пов'язані із спробами оцінити більше цілісно адаптивні здібності особи через її вміння емоційно взаємодіяти з іншими.

У вітчизняній психології ХХ століття дослідження інтелекту розвивалися в кількох напрямках: вивчення психофізіологічних задатків загальних розумових здібностей (Б. Теплов, В. Небиліцин, Е. Голубева, В. Русалов), емоційної та мотиваційної регуляції інтелектуальної діяльності (О. Тихомиров), когнітивних стилів (М. Холодна, Я. Пономарьов). Упродовж останнього часу розвиваються такі нові

напряма дослідження, як особливості «імпліцитних» теорій інтелекту (Р. Стернберг), регуляторні структури (А. Піаже), зв'язок інтелекту і креативності (Е. Торренс).

Серед західних учених, які розробляли концепції емоційного інтелекту, були Д. Гоулмен, П. Саловей, Дж. Майер, Д. Карузо, Г. Гарднер, Р. Бар-Он, С. Хейн, Р. Купер, А. Саваф.

На сьогодні в Україні з'явилися дослідження з проблеми концептуалізації цього феномена, його функцій (Е. Носенко), вивчення EQ як детермінант внутрішньої свободи особистості (Г. Березюк) та показника цілісного її розвитку (О. Філатова).

Для дослідження зв'язку психологічного благополуччя і емоційного інтелекту можуть бути вибрані методики: Опитувач "Шкала психологічного благополуччя Ріфф/ (адаптація Шевеленковой - Фесенко)", Сергієнко Е.А., Ветрова І.І. Емоційний інтелект: російськомовна адаптація тесту Меєра-Селовея-Карузо (MSCEIT V2.0). Опитувач "Шкала психологічного благополуччя Ріфф (адаптація Шевеленковой – Фесенко)" – це теоретично обґрунтований інструмент, призначений для виміру вираженості основних складових психологічного благополуччя. Зараз багатовимірна модель Ріфф К. приймається багатьма дослідниками, і розроблена нею методика виміру психологічного благополуччя активно використовується в роботі дослідників багатьох країн для виміру актуального психологічного благополуччя [1].

Сергієнко Е.А., Ветрова І.І. Емоційний інтелект: російськомовна адаптація тесту Меєра-Селовея-Карузо (MSCEIT V2.0). Методика є тестом, спрямованим на вимір емоційного інтелекту. Цей тест складається з 8 секцій, з яких 2 представлені невербальним матеріалом, а 6 - вербальним. По структурі тест дуже нагадує класичні "тести інтелекту", такі як Тест Векслера або Тест "Соціальний інтелект" Гілфорда. Дослідження за допомогою цього варіанту виміру емоційного інтелекту полягає в тому, що тест не є опитувачем, ґрунтованим на самозвіті.

Таким чином, вищезазначена тема є безупередно актуальною у сьогоднішній час, адже емоційний інтелект є головною складовою у досягненні максимального відчуття щастя та успішної самореалізації. EQ – необхідний чинник активізації розумової вправності, оскільки визнання своїх почуттів і керування ними в конструктивний спосіб збільшує інтелектуальні сили особистості. Підвищити рівень емоційного інтелекту цілком можливо, проте не за допомогою традиційних програм навчання, спрямованих на ту частину мозку, яка керує нашими раціональними ідеями, а тривала практика, зворотний зв'язок з колегами та особистий ентузіазм у прагненні змінити себе є істотним кроком на шляху до підвищення EQ і, як наслідок, – успішної самореалізації.

Список використаних джерел

1. Шевеленкова Т.Д. Психологическое благополучие личности (обзор концепций и методика исследования) / Т.Д.Шевеленкова, П.П.Фесенко // Психологическая диагностика. – 2005. – № 3.
2. Бакаленко О.А. Взаємовплив емоційних та розумових процесів: теоретико психологічні підходи / О.А. Бакаленко // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Серія: Психологія. –Харків, 2010. – № 35.
3. Белкин М.А. Связь психологического благополучия и эмоционального интеллекта (на примере сотрудников социально-реабилитационного центра «Парус надежды») / М.А. Белкин // Студенческий научный форум. – 2018. – <https://scienceforum.ru/2018/article/2018006330>

Науковий керівник: В.О. Бикова, канд. пед. наук, доц.

О.І. Донець
*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри соціальної психології та психології управління,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна*

ВІКОВЕ САМОСПРИЙНЯТТЯ ТА ХРОНОЛОГІЧНИЙ ВІК ОСОБИСТОСТІ

Плин буття передбачає неминучість дорослішання та старіння кожної живої істоти і, зокрема, людини. Вік особистості має соціальне значення і може розглядатися у якості соціального конструкту. Кількість прожитих років – хронологічний вік – зазвичай використовується як науковцями, так і звичайними людьми для категоризації інших. Визначення, до якої саме вікової групи належить людина, дозволяє сформулювати до неї певні вимоги, так звані вікові норми, які містять у собі певні очікування щодо діяльності, зовнішності, поведінки тощо.

Вікове самосприйняття передбачає суб'єктивну оцінку індивідом власного віку, який є предметом індивідуального та історичного досвіду [13, с. 169]. Вікове самосприйняття відображає цінність для людини її хронологічного віку, рольову залученість, особливості здоров'я та фізичного стану, а крім того – уявлення про

соціальні вікові норми [19], образи та уявлення про певні вікові групи, що домінують у культурному оточенні індивіда, та більш індивідуалізовані послання, засвоєні в процесі взаємодії з іншими [11]. На думку науковців, суб'єктивний вік особистості є більш змістовним показником здоров'я, психологічного стану та загальної задоволеності життям у порівнянні з хронологічним віком [5; 16].

Кількість прожитих років не завжди відповідає віковому самосприйняттю особистості. Є різниця між тим, коли індивід є старим хронологічно та коли він відчуває та сприймає себе старим. Люди можуть, зокрема, сприймати себе як молодших чи старших за власний хронологічний вік. Значна кількість досліджень вказує на те, що старші особи мають тенденцію відчувати себе молодшими за їх реальний вік, а значна кількість осіб віком від 65 років і навіть старших 80 років взагалі не вважає себе старими [4; 7; 8; 9; 10; 12; 14; 15]. У той час, коли серед осіб віком від 25 до 29 років дослідниками майже не було зафіксовано розбіжностей між реальним віком та суб'єктивним віком, у кожній наступній віковій групі ці розбіжності ставали все глибшими. Так, згідно результатів емпіричних досліджень представники найстаршої вікової категорії в середньому відчувають себе на 13 років молодшими за їх реальний вік [3; 20], досліджувані старші за 40 років відчувають себе на 20% молодшими за власний хронологічний вік [17]. Варто також зазначити, що у той час, як старші дорослі демонструють тенденцію до утримання молодшої вікової ідентичності, для осіб юнацького віку характерна протилежна тенденція: вони відчувають себе старшими за свій хронологічний вік, «як дорослі», проте стикаються зі ставленням до себе, як до дітей [1, с. 306].

Науковці вважають, що суб'єктивне відчуття себе молодшим за реальний вік може бути результатом процесу адаптації особистості до вікових змін [2; 6; 18].

Список використаних джерел

1. Aapola S. Exploring dimensions of age in young people's lives : a discourse analytical approach / S. Aapola // *Time and Society*. – 2002. – Vol. 11. – № 2/3. – P. 295–314.
2. Baltes P. Psychological perspectives on successful aging : the model of selective optimisation with compensation / P. Baltes, M. Baltes // *Successful Aging : Perspectives from the Behavioral Sciences* / Ed. by P. Baltes, M. Baltes. – New York : Cambridge University Press, 1990. – P. 1–34.
3. Barak B. Subjective age correlates : A research note / B. Barak, B. Stern // *Gerontologist*. – 1986. – № 26(5). – P. 571–578.
4. Bastida E. Sex-Typed Age Norms among Older Hispanics /

- E. Bastida // *The Gerontologist*. – 1987. – № 27. – P. 59–65.
5. Baum S.K. Age identification in the elderly / S.K. Baum, R.L. Boxley // *The Gerontologist*. – 1983. – № 23. – P. 532–537.
6. Brandtstädter J. Searching for paths to successful development and aging: Integrating developmental and action-theoretical perspectives / J. Brandtstädter // *Paths to successful development : Personality in the life course* / Ed. by L. Pulkkinen, A. Caspi. – Cambridge, UK : Cambridge University Press, 2002. – P. 380–408.
7. Breytspraak L. *The Development of Self in Later Life* / L. Breytspraak. – Boston: Little, Brown and Company, 1984. – 152 p.
8. Bultena G.L. Denial of aging: age identification and reference group orientations / G.L. Bultena, E.A. Powers // *Journal of Gerontology*. – 1978. – № 33 (5). – P. 748–754.
9. Furstenberg A.L. Older People's Age Self-Concept / A.L. Furstenberg // *Social Casework*. – 1989. – № 70. – P. 268–275.
10. George L. Social Structure, Social Processes, and Social-Psychological States / L. George // *Handbook of Aging and the Social Sciences* / Ed. by R. Binstock & E. Shanas. – New York : Van Nostrand Reinhold, 1990. – P. 186–204.
11. Karp D. A Decade of Reminders : Changing Age Consciousness between Fifty and Sixty Years Old / D. Karp // *The Gerontologist*. – 1988. – № 28. – P. 727–738.
12. Kastenbaum R. The ages of me : toward personal and interpersonal definitions of functional aging / R. Kastenbaum, V. Derbin, P. Sabatini, S. Artt // *Aging and Human Development*. – 1972. – Vol. 3. – № 2. – P. 197–211.
13. Kaufman G. Revisiting age identity : a research note / G. Kaufman, G.H. Elder // *Journal of Aging Studies*. – 2002. – № 16. – P. 169–176.
14. Logan J.R. As Old as You Feel : Age Identity in Middle and Later Life / J.R. Logan, R. Ward, G. Spitze // *Social Forces*. – 1992. – V. 71, №2. – P. 451–467.
15. MacRae H. Older Women and Identity Maintenance in Later Life / H. MacRae // *Canadian Journal on Aging*. – 1990. – № 9. – P. 248–267.
16. Markides K.S. Subjective age, health, and survivorship in old age / K.S. Markides, C. Pappas // *Research on Aging*. – 1982. – № 4. – P. 87–96.
17. Rubin D.C. People over forty feel 20% younger than their age : Subjective age across the lifespan / D.C. Rubin, D. Berntsen // *Psychonomic Bulletin & Review*. – 2006. – № 13. – P. 776–780.
18. Sneed J.R. Identity processing and selfconsciousness in middle and later adulthood / J.R. Sneed, S.K. Whitbourne // *Journals of Gerontology : Psychological Sciences and Social Sciences*. – 2003. – № 58. – P. 313–319.
19. Uotinen V. Perceived age as a predictor of old age mortality : A 13-year prospective study / V. Uotinen, T. Rantanen,

T. Suutama // Age and Ageing. – 2005. – № 34. – P. 368–372.

20. Westerhof G.J. Forever young: A comparison of age identities in the United States and Germany / G.J. Westerhof, A.E. Barrett, N. Steverink // Research on Aging. – 2003. – № 25(4). – P. 366–383.

К.О. Дубницька

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ПСИХОЛОГІЯ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЙ ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР У ІТ-РЕКРУТИНГУ

Ми увійшли в епоху, коли процвітає фріланс і робота в сфері ІТ, а медіа стають майданчиком для просування себе, свого потенціалу і своїх здібностей. Саме для цього створена соціальна мережа LinkedIn, де кожна людина може скласти свій профіль-резюме і тим самим бути в зоні доступу потенційних роботодавців. Ця соціальна мережа, як і всі інші, допомагає зняти (або істотно зменшити) комунікаційні бар'єри (і особистісні, і соціальні). Дослідження цього типу взаємодії як феномена, а також його особливостей в порівнянні зі спілкуванням в реальному житті становить інтерес для багатьох гуманітарних наук, включаючи психологію. А для того, щоб інтернет-комунікація була ефективною і призводила до необхідного результату в сфері ІТ рекрутингу, необхідно розібратися з її психологічними особливостями, серед яких:

1. Підвищена вербальна активність, викликана практично повним зникненням комунікативних бар'єрів і неможливістю спілкуватися мовчки.
2. Розірваність, мозаїчність комунікації.
3. Специфічний етикет спілкування, нова мова.
4. Емоційність спілкування: пишуть повідомлення, що включають в себе слова і символи, що позначають емоції.
5. Емоційний стан під час спілкування.

Таким чином, комунікативна сторона спілкування в інтернеті має свою специфіку, пов'язану в першу чергу з тим, що комунікація відбувається в основному за допомогою письмової мови. Відмінності між характером усного і письмового спілкування підкреслювалися ще Л.С. Виготським: так, одним з основних відмінностей є розгорнутий характер, тобто необхідність викласти всі нюанси ситуації, її контекст, так як співрозмовник віддалений і знаходиться поза ситуації, в якій знаходиться той, що пише [1].

Також традиційно вважалось, що письмова мова страждає від нестачі емоційної сторони, проте і ця характеристика зазнає змін у

сучасній інтернет-комунікації. Для вираження емоцій є спеціальна система знаків, найбільш поширеними з яких є піктограми емої та стікери. На перший погляд, проблем з розумінням емоцій емої не повинно існувати, проте це не так і емоційний посил доноситься не до кінця. До того ж у діловій комунікації піктограми не допустимі.

Інтернет-комунікація також володіє певними особливостями, що мають і гендерну різницю. Так, А.В. Візгіна і С.Р. Пантилєєв провели аналіз самоопису чоловіків і жінок, в результаті якого визначили, що емоційність тексту сприймається чоловіками і жінками по-різному. Емоційність тексту для чоловіків є показником психологічного неблагополуччя; і навпаки, стримані, формальні тексти говорять про впевненість у собі, врівноваженість. Емоційність тексту у жінок виступає як ознака товариськості. Неемоційний текст може свідчити про некомунікабельність, невпевненості в собі [2].

В ІТ рекрутингу для побудови грамотної інтернет-комунікації важливо також враховувати особливості психології ІТ-фахівців. Такі фахівці вважають за краще бачити текст повідомлення структурним і максимально змістовним. Через попит на таких фахівців і розширення інформаційних потоків, ІТ-фахівці зіткнулися з тим, що інформація, яка дійсно варта уваги тоне серед незліченних повідомлень, тому рекрутери намагаються писати унікальні і максимально змістовні тексти.

Виходячи з особливостей психології інтернет-комунікацій можна зробити висновок, яким має бути перший лист рекрутера до ІТ-фахівця:

- лист повинен мати структуру (вітання, посил, переваги пропозиції, запитання у кінці, як спонукання до відповіді);
- лист повинен бути оригінальним;
- лист повинен передавати емоційний посил.

Отже, запропонований спосіб написання першого повідомлення кандидатові може бути використаних в сфері ІТ рекрутингу будь-яким спеціалістом, що займається пошуком співробітників.

Список використаних джерел

1. Выготский Л.С. Мышление и речь / Л.С. Выготский. – М.: Лабиринт, 1999. – 352 с.
2. Изотова Е.И. Инструменты эмоциональной насыщенности интернет-сообщения: эмоциональный интеллект и способы кодирования эмоций. Психологические исследования / Е.И. Изотова. – 2014, 7 (37), 5. URL: <http://psystudy.ru>

Науковий керівник: І.В. Гаркуша, PhD, канд. наук із соц. ком., доц.

РОЗЛАД ХАРЧОВОЇ ПОВЕДІНКИ

Доволі поширеним психічним захворюванням у наш час є розлад харчової поведінки. Для нього характерне нездорове ставлення до їжі, а також фанатична стурбованість власною вагою та зовнішністю. Хворі переважно підліткового віку, здебільшого це дівчата. Проте, якщо більш детально розібратись, то можна виявити такий недуг майже в усіх людей. Нікому до кінця не відомо, наскільки сильно на нас може впливати їжа та харчові звички. Можна помітити зниження мотивації, рівня фізичної енергії та апатію. Організм починає боротись за існування, проявами цього можуть слугувати (нервові) зриви, нав'язливі думки, голод.

Розрізняють такі типи розладів харчової поведінки як анорексія, булімія, неадекватне або надмірне споживання їжі та багато інших, на перших погляд, не таких страшних недугів, що згадані раніше. По-перше, такі хвороби починають появлятися внаслідок впливу соціуму. Думка інших, стандарти краси – все це вводить дитину, чи вже дорослу особу в оману світового культу. І, як правило, невідповідність критеріям призводить до насильного голоду, уникання їжі, чи її зловживання, або перехід до алкоголю, наркотиків. Часом, пацієнти завдають собі тілесної шкоди, проте нервова система страждає ще більше. Заради уваги людина здатна вдаватись до будь-яких методів, не думаючи про своє подальше життя. Важливо пам'ятати одну річ: худнути треба за власним бажанням та отримуючи задоволення від процесу, а не для когось, або через "не хочу" [1].

Гачком для харчової залежності є самообмеження та захоплення конкретним продуктом, що завжди призводить до переїдання або недоїдання. Розлад руйнує психіку та свідомість, але зовні це важко розпізнати. Існує теорія, що люди, які мають знижену концентрацію дофамінових рецепторів, більш схильні до залежностей. Також це може бути зумовлено порушенням рівня серотоніну. Вказані гормональні відхилення можуть бути причиною погіршення стану здоров'я та якості соціального життя людини.

Анорексія являє собою довічну дієту, що призводить до виснаження. Людина, що страждає на анорексію, бачить у дзеркалі спотворену реальність, а саме, неадекватно сприймає параметри власного тіла. Довіра до інших зникає, а сама особа проявляє схильність до більш радикальних методів схуднення. Нав'язлива фіксація та надмірний контроль свого тіла є результатом сприйняття реальності через мутну призму психічного розладу [3].

Переїдання, зазвичай, відбувається під впливом певних емоцій, у такому випадку їжа може слугувати засобом від стресу, втоми, нудьги, або суму. Також це постає єдиним способом задоволення, завдяки якому людина почувається щасливішою на короткий проміжок часу. Цей недуг не менш поширений та небезпечний, ніж анорексія, бо також завдає як психічної, так і фізичної шкоди хворому. Неконтрольований голод, який відчуває людина після можливих обмежень – природна психогенна реакція, адже тіло запрограмоване на виживання. У такому випадку допомогти може лише домовленість із собою заради подолання надто сильного відчуття голоду.

Окрім вже згаданих серйозних розладів, варто торкнутися теми харчових звичок. Важливий факт: першою причиною ожиріння у ХХ столітті є неконтрольоване вживання переважно нездорової їжі. Люди відрізняються від решти тварин тим, що через хаотичний спосіб життя часто притупляють центр насиченості, у той час як у тварин він відсутній і вони можуть їсти необмежено. Більшість людей має свої харчові заботи, наприклад, дрібне харчування, до якого особисто я ставлюся скептично, адже цей спосіб харчування означає постійне вживання певного типу їжі протягом усього дня. Також існує теорія про важливість сніданку, згідно якої мозок не зможе активно працювати, якщо добре не поснідати, а ще стратегічною необхідністю є цукор. Дехто вважає, що низькокалорійні продукти та продукти зі зниженою жирністю допомагають схуднути. А як же здоров'я, яке через такі дієти ставиться під загрозу? Наші предки не мали змоги купити у магазині будь-яку їжу, вони добували її тяжкою працею, іноді голодуючи, однак, вони мали хорошу фізичну форму та показники.

Велику роль у прищепленні звичок відіграють батьки. Іноді надмірна турбота шкодить рідним. Перекус кожну годину, поступки щодо солодкого, чи фастфуду не є прикладом виховання здорових харчових звичок батьками. Це виникає внаслідок їхнього дитинства, і так відбувається закритий цикл. Наша ера сповнена харчового достатку, що зовсім не йде на користь. діти скаржаться на хвороби, мають зайву вагу через доступ до різноманітної харчової продукції та відсутність мінімального фізичного навантаження. Коли дитина погано їсть, батьки силоміць намагаються заштовхати її, або ж навпаки обмежують при нестерпному апетиті. Найчастіше, старші проявляють неправильну поведінку, наприклад: дивляться телевізор, чи читають в обідній час. Діти підхоплюють такі звички, тому відволікаються від прийому їжі. Якщо чадо вже має збільшену

комплекцію, найгірше, що може бути з боку батьків, це насмішки, критика, або тотальний контроль. Необхідно змалечку привчати до чистого раціону та прививати любов до спорту.

В більшості випадків люди бояться розповідати про свої проблеми рідним. Вони очікують, в першу чергу, непорозуміння, що може вилитись у скандал.

Не треба звинувачувати інших, всі ми народжуємося з різними особливостями організму, зовнішністю, по-різному мислимо. З усім цим кожен отримує унікальний досвід в соціумі разом з психологічними особливостями. Не треба звинувачувати хворого, бо це не покращить стан. Людина живе в стані постійної боротьби – з їжею, з власним тілом, з оточенням, що не здатне зрозуміти його проблеми. Сприйняття тіла залежить від думок, особа здатна керувати ними, змінювати та направляти.

Рішення полягає в прийнятті себе та вихованні любові до себе. Проте, не відчуваючи різниці, неможливо зрозуміти важливість цих речей. Шлях до зцілення для кожного цілком індивідуальний, але першим кроком на цьому шляху є усвідомлення проблеми, самого факту її наявності, що вже може бути доволі складним завданням [2].

Дієтна культура вселяє думку, що люди досягнуть всіх можливих благ в наслідок зміни свого тіла, що без цього ми не маємо права почувати себе добре, поважати себе, бути коханими та подобатись собі. Вона затуманює наші справжні бажання. Вона примушує сумніватись у тому, що ми сильні, нав'язує насилля над собою та боротьбу із собою. На етапі відновлення людині необхідно збагнути, що кожен з нас цінний, красивий, унікальний. Кожен має право жити у любові. Навіть у прикрому становищі завжди можна почати все спочатку, взяти життя у власні руки та прожити його так, як хочеш.

Список використаних джерел

1. 50 Ways to Soothe Yourself Without Food. – <https://readanybook.com/ebook/50-ways-to-soothe-yourself-without-food-734438>
2. Brian Wansink Mindless Eating: Why We Eat More Than We Think. – <https://b-ok.org/book/2272407/8b32cf>
3. А. Николаенко. Смертельная диета. Stop анорексия. – <https://www.litmir.me/br/?b=153752&p=1>

Науковий керівник: О.І. Крамар, викладач

ВІКОВІ КРИЗИ ДОРΟΣЛОСТІ

Поняття вікової кризи ввів Л.С. Виготський. Чим яскравіше, енергійніше протікає криза, тим продуктивнішим стає процес формування особистості.

Г. Шіхі пов'язує спосіб переживання кризи людиною зі "стилем проживання життя", що становить своєрідні життєві ролі людини – "вічна дитина", "клозет", "транзит", "інтегратор", "квочка", "кар'єристка з відлагодженим сімейним життям".

Відомий радянський психолог Ф.Є. Василюк, описуючи кризову ситуацію, виділяє чотири ключові поняття, за допомогою яких сучасна психологія її описує: це поняття стресу, фрустрації, конфлікту та кризи.

Важливим аспектом аналізу вікових криз є способи їх переборення. У дослідженні Лазаруса було показано, що при зіткненні з кризовим періодом у людини з'являються різні типи переборюючої поведінки. Перший тип – це поведінка, яка спрямована на вирішення проблеми. Основний напрям поведінки – це пристосування до умов, що змінилися. Такий вихід з кризи називають конструктивним. Другий тип – регресія. Це такий варіант поведінки, в основі якого лежать дитячі форми поведінки, який дозволяє перебороти проблему шляхом перекладання відповідальності на інших. Одним з варіантів регресивної поведінки вважається алкоголізм та наркоманія. Третій тип – заперечення. Сприймання реальності перекручується таким чином, що проблема нібито зникає сама. Четвертий тип – афективні реакції. Виникнення проблемної ситуації у афективних людей частіше за все викликає гнів, страх, печаль, тривогу тощо. Якщо спроба перебороти труднощі не вдається, емоційні реакції поглиблюють кризу [4].

Кількість проблем в дорослому житті не зменшується порівняно з дитинством, юністю та молодістю, а навпаки, збільшується. У тому числі і таких, до яких людина не зовсім готова. Якщо вона усвідомлює та оцінює реальний стан речей, вона готова вирішувати проблеми, а не скаржитися на невезіння та підступництво життя [1]. Спеціалісти вважають, що найбільш небезпечним в період дорослості слід вважати так званий період застою, при якому не відбувається прогресивного розвитку особистості. Цей період у часі якраз збігається з кризою середини життя. Симптомами, які свідчать про насування даної кризи, є психічне насичення поточною діяльністю, вичерпування вікової

домінанти. З професійної точки зору виникає потреба в підбитті проміжних підсумків, потреба у відчутних змінах, яка супроводжується страхом перед ними. При цьому можливими є такі шляхи виходу: зупинка професійного зростання, стабілізація на досягнутому рівні, обмеження професійних домагань та зміщення основних мотивів в інші сфери – особисте життя, хобі, вибір більш успішного професійного напрямку і підвищення кваліфікації в ньому, перехід на інший, якісно більш високий професійний рівень. Можливим є й інший вихід з кризи, який часто супроводжує цей період – зрив, який виражається в конфліктах, зміні роботи, сім'ї, переїзді в інше місто, спробі "почати все спочатку".

Погляди вчених на виникнення вікових криз є різними. Ряд дослідників вважають їх нормальним явищем, обумовленим логікою особистісного розвитку та необхідністю розв'язання основного вікового протиріччя (З. Фрейд, Е. Еріксон, Л.С. Виготський). Інші вбачають у кризах девіантний прояв (С.Л. Рубінштейн, О.В. Запорожець).

Дуже цікавою є точка зору на становлення особистості дорослої людини сучасного американського автора Гейл Шніхі, що розглядає такі кризи дорослішання (і тут прослідковується 7-річна періодичність):

- 16 років – "виривання коріння";
- 23 роки – "план на все життя";
- 30 років – "корекція";
- 37 років – "усвідомлення середини життя"

Щодо праць Б.Г. Ананьєвої, то криза 30 років нерідко називають кризою сенсу життя. Дійсно, саме з періодом кризи 30 років зазвичай пов'язані пошуки сенсу існування. Ці пошуки, як і вся криза в цілому, знаменують перехід від молодості до зрілості.

Ознаки кризи середини життя проявляються і у професійній сфері дорослої людини. На думку Ф. Зеєр, у віці 40-42 років доросла людина, виконуючи професійну діяльність якісно і високопродуктивно, переростає свою професію. Протиріччя між бажаною кар'єрою та її реальними перспективами призводять до розвитку кризи професійної кар'єри, яку Ф. Зеєр називає кризою соціально-професійної самоактуалізації.

О.В. Хухлаєва вважає, що одним із проявів кризи середини життя вважає кризу сімейних стосунків, яка характеризується загальним рівнем невдоволення шлюбом, підвищенням конфліктності в сім'ї. Протягом кризи відбувається проекція психологічного дискомфорту, спричиненого кризою, на зовнішнє оточення: соціальне становище в державі, роботу, сім'ю, що призводить до спроб змінити його.

Г.С. Абрамова констатує, що у віці 40-45 років сім'я переживає кризовий період, розвиток якого часто збігається з наближенням періоду інволюції, що характеризується підвищенням емоційної нестійкості, страхами, появою різних соматичних захворювань, відчуттям самотності, непотрібності близьким людям, дефіцитом родинного спілкування у зв'язку із залишенням дітьми батьківської родини.

Про кризу старості Е. Еріксон зазначав: "Найвище досягнення віку старості – мудрість як певний стан духу, як погляд у минуле, теперішнє і майбутнє одночасно, звільняє історію життя від випадковостей і дає можливість встановити зв'язок й наступність поколінь. Завершення життєвого шляху – остання нормативна криза в житті людини (приблизно у 65 років), криза «Я-інтеграції» [2].

Для того, щоб зміни не відобразились в цілому на житті людини, вона має адекватно оцінити свої ресурси: особистісні – провідні якості, досвід, уміння та основні способи переборення труднощів; інтелектуальні – розумові можливості; професійні – арсенал знань та навичок, здатність до перенавчання; соціальні – в першу чергу, адаптивність; фізичні – здоров'я, рівень енергії; емоційні – саморегуляція, психоемоційна стійкість тощо.

Список використаних джерел

1. Еммонс Р. Психологія вищих устремлінь: мотивація і духовність особистості / Р. Еммонс. – М., 2004.
2. Ерік Еріксон та вісім стадій людського життя / Еріксон Э. Детство и общество. – Изд. 2-е, перераб. и доп./ пер. с англ. – СПб.: Ленато, АСТ, Фонд «Университетская книга», 1996. – С. 6 – 22.
3. Потеряхін О.Л. Використання епігенетичної концепції Е. Еріксона в процесі вивчення особистості біографічними методами.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, д-р пед. наук, проф.

В.А. Зеленська
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ ПЕРШОГО КУРСУ

Адаптація студентів до ЗВО вважається найважливішим етапом як особистісного розвитку, так і професійного становлення майбутнього фахівця. Від цього процесу залежить якість та ефективність освітньої діяльності, професійна мобільність випускників ЗВО та їх конкурентоспроможність. Коли студент-першокурсник

вступає до ЗВО, він відчуває досить серйозний кризовий стан через те, що змінюється навколишня соціальна реальність, способи її сприйняття та інтерпретації.

Як правило адаптація студентів першого курсу містить у собі три аспекти, які відображають основні напрямки діяльності студентів:

- адаптація до умов навчальної діяльності (приспособування до нових форм викладання, контролю і засвоєння знань, до іншого режиму праці та відпочинку, самостійного способу життя тощо);
- адаптація до групи (долучення до колективу однокурсників, засвоєння його правил та традицій);
- адаптація до майбутньої професії (засвоєння професійних знань, умінь і навичок, якостей).

При розгляданні видів адаптації, потрібно брати до уваги те, що здоров'я студентів ЗВО розглядається з позиції теорії адаптації. Умовно існує 3 типи адаптації: фізіологічна, соціальна та біологічна.

При першому періоді адаптації студентів, який пов'язаний із ломкою колишніх стереотипів, може спостерігатися низька успішність та труднощі у спілкуванні. Багаторічний звичний робочий стереотип у своїй основі має психофізіологічний явище, за І.П. Павловим, – динамічний стереотип, руйнування якого призводить до нервових зривів, до стресових реакцій.

Все залежить від студента. Тобто формування нового стереотипу у одних студентів відбувається стрибкоподібно, у інших – рівномірно. Це залежить по-перше від особливостей вищої нервової діяльності, по-друге – від соціальних факторів, які мають вирішальне значення. Індивідуальні особливості студентів є основою для будівництва системи включення їх в нові види діяльності та нове коло спілкування. Процес адаптації може бути рівним та психологічно-комфортним, що дає можливість уникнути розвитку дезадаптаційного синдрому.

Отже, соціальна адаптація може розділятися на професійну та соціально-психологічну адаптацію

Професійна адаптація передбачає пристосування до характеру, змісту, умов та організації навчально-виховного процесу, оволодіння навичками самостійності в навчальній та науковій роботі.

Соціально-психологічна адаптація – це пристосування студента до групи і взаєминам до неї, вироблення власної поведінки.

Дослідники виділяють три форми адаптації студентів-першокурсників до умов ЗВО:

1. Формальна адаптація – це пізнавально-інформаційне пристосування студентів до нового оточення, до структури вищої школи, до змісту навчання, до вимог, до своїх обов'язків.

2. Загальна адаптація – це процес, який спрямований на внутрішню інтеграцію (об'єднання) груп студентів-першокурсників та інтеграцію цих же груп зі студентським оточенням в цілому.

3. Дидактична адаптація – це процес, спрямований на підготовку студентів до нових форм та методів навчальної роботи у вищій школі.

Такі дослідники як В.І. Никифоров і А.І. Суригін виділяють три форми адаптації:

- фізіологічну (пристосування людини до умов навколишнього середовища і життєдіяльності);
- соціально-психологічну (пристосування психіки людини до нових умов життєдіяльності);
- академічну (пристосування студентів до умов нової для них педагогічної системи).

Адаптація вважається складним соціально обумовленим явищем, для якого властива діалектично протилежна єдність трьох рівнів адаптивної поведінки людини: біологічного, психологічного, соціального за провідної та визначальної ролі останнього.

Період студентства вважається особливим етапом розвитку людини. Його можна охарактеризувати своєрідними умовами життя, побуту, праці, навчання, спілкування, особливою суспільною поведінкою і психологією.

Через це проблеми в адаптації студентів до нових життєвих обставин виникають через невідповідність суб'єктивних очікувань та наявних умов реальної діяльності. Між тим між інтелектуальним, творчим, особистісним потенціалам студента, з одного боку, та можливостями його реалізації, які надає навчальний заклад, з іншого. Крім того, ці можливості завжди обмежені, і навіть інколи пов'язанні з суттєвим ускладненням організаційного, фінансового чи психологічного порядку. Попри те, суперечності виникають і через незвичні для колишніх школярів особливості нової системи навчання, нового колективу, нових умов життєдіяльності: зміни режиму праці, побуту, відпочинку тощо.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, д-р пед. наук, проф.

В.І. Кайко
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії,
Дніпровський державний університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ВПЛИВУ РЕКЛАМИ НА МАСОВУ СВІДОМІСТЬ ТА ПІДСВІДОМІСТЬ

Сучасна реклама стрімко увійшла в нашу дійсність. Щодня канали ЗМІ через рекламу інформують споживачів про новизну, прагнучи зробити їх життя більш комфортним і зручним.

Реклама формує думки та поведінку людини, впливає на суспільну свідомість, подає людям нові знання щодо сучасних правил гігієни, закликає до здорового способу життя, виховує почуття гідності.

Зміст реклами залежить від образу державного устрою, матеріальних можливостей. Якщо в нашій країні реклама донедавна скоріше стверджувала, а ніж закликала, то тепер ми занурилися в рекламне море, де ще майже не цивілізовані закони.

Сила дії реклами залежить від внутрішньої відповідальності, готовності споживача сприймати нову інформацію. Якщо ця готовність відсутня, то, згідно з теорією когнітивного дисонансу, люди або відмовляють у довірі джерелу інформації або просто блокують її віддаючи перевагу більш прийнятним джерелам. Тотальний вплив реклами на всіх споживачів неможливий, і, врешті-решт, такі спроби призводять до необґрунтованих витрат[3].

Рекламне повідомлення може створити у людині соціально-психологічну установку (атитюд). Установка – це внутрішня психологічна готовність людини до якихось дій. В основі атитюда лежать, як мінімум, три компоненти: 1) афективний; 2) поведінковий; 3) сугестивний.

Зазначимо, що емоції від реклами можуть бути як позитивними, так і негативними. Усе значною мірою залежить від реклами й професіоналізму та творчості її творців: креатора, копірайтера, режисера та ін. саме креатив визначає ставлення рекламної аудиторії до рекламного мистецтва[1].

Існує безліч теоретичних моделей, що описують виникнення й динаміку емоцій у людини. Одну з них першим прагнув створити видатний німецький психолог, засновник експериментальної психології В. Вундт.

Учений висунув теорію, згідно з якою «емоції характеризуються трьома вимірюваннями: задоволенням або невдоволенням, збудженням чи заспокоєнням, напругою чи розслабленням (звільнення від напруги)»[3].

За Вундтом задоволення або невдоволення виникає у зв'язку з нюховими й смаковими відчуттями, відчуттями болю. Наприклад, сприйняття червоного кольору, крім задоволення чи невдоволення, викликає ще й емоційне збудження, а блакитного навпаки – заспокоєння.

Керування споживчою поведінкою, за Д. Скіннером, спирається на свідоме у психологічній природі людини: необхідно м'яко підштовхувати покупця до здійснення покупки (подзвонити, прийти, порівняти, випробувати, продемонструвати сильні сторони й переваги від покупки) [1].

Емоції тісно пов'язані з таким психологічним явищем як мотив. У кожної людини підсвідомо можуть бути сформовані незадоволені бажання (мотиви), які визначають її поведінку й характер дії [3].

Людина постійно одержує сигнали із зовнішнього середовища, але тільки 1/1000 обсягу інформації сприймається й обробляється у свідомості. Решта або зберігається у підсвідомості або знищується як непотрібна. Свідомість – рівень раціонального мислення, коли людина розуміє, що відбувається, і може пояснити чому.

Підсвідомість – більш глибокий рівень раціонального мислення, коли людина приблизно знає, що відбувається, чи принаймні, розуміє, що щось таки відбувається з її почуттями, установками, хоча пояснити, як саме, не може.

Реклама, що використовує технології впливу на підсвідомість, не створює нових потреб, але вона ефективна під час ухвалення рішень. Сила навіювання залежить від багатьох факторів, серед них особливо важливі: властивості й стан людини, якій що-небудь навіюють, і властивості людини, яка навіює, тобто властивості суггерента й суггестора.

Сьогодні у рекламі також використовують сугестивні психотехнології. Це, насамперед, гіпнотичний підхід, техніка еріксоніанівського гіпнозу.

Далеко не кожному людину можна в чомусь переконати без особливої аргументації. Люди з критичним мисленням, високою професійною компетентністю, високим інтелектом, малоемоційні, упевнені у собі, соціально зрілі характеризуються низькою сугестивністю. Люди з невисоким рівнем освіти й інтелекту, тривожні, соціально незрілі, емоційні мають підвищену сугестивність.

Сугестивність може бути істотно підвищена за рахунок факторів часу, середовища, технічних прийомів. Наприклад сугестивність підвищується в екстремальних умовах: під час хвороби, внаслідок стомлення, нестачу часу.

Сугестивність підсилюється також в умовах масового сприйняття інформації у великих аудиторіях. Екстрасенсам добре відома ця особливість: у великих залах з великою кількістю присутніх, люди впливають один на одного («ефект зараження»). Ефект підсилюється за умов незвичайного антуражу: підсвічування, знижена освітленість, димові ефекти, запахи. Ці прийоми широко використовуються під час релігійних обрядів.

Ефективними прийомами впливу на свідомість є звук і світло певних частот. Відомо, що мозок виробляє електромагнітні хвилі, і від частоти цих хвиль залежить стан свідомості людини. Вплив на мозок через звук базується на ефекті наслідування частоти: під дією електромагнітних хвиль людське тіло має властивість переорієнтуватися на частоту сигналу, яку воно сприймає. Різні частоти мозку пов'язані з особливими станами свідомості: звичайним станом повсякденної діяльності, станом медитації й спокійного відпочинку, гіпнотичним станом. Відомо, що в гіпнотичному стані люди найбільше піддаються сугестії, а гіпнотичний стан може бути нав'язаний музикою певної частоти. Цим обумовлена популярність розміщення реклами під час концертів у процесі передвиборних кампаній та екологічних програм.

Сугестивність підвищується за наявності в аудиторії авторитетного суггестора. Добре, якщо ця авторитетність підсилюється такими ознаками: хороша манера говорити, триматися перед камерою, жестикулювати. Усе це сприяє виникненню довіри аудиторії до суггестора.

Реклама добре діє на ту аудиторію, що відчуває потребу в рекламованому товарі. Такий продукт рекламодавця має бути несподіваним, щоб привернути до себе увагу й не загубитися в потоці йому аналогічних.

Аналізуючи розглянуті компоненти, а саме: емоційні, поведінкові та сугестивні, доходимо висновку, що несвідомі процеси все ж таки впливають на поведінку людини й на її вчинки. Люди достатньо не визнають, що їх спонукає до дій. Споживачі, як правило, не хочуть визнавати, що їх дії, наприклад рішення про покупку товару в магазині, – це результат впливу реклами на психіку. Їм інколи здається, що потреба у придбаному товарі існувала в них до того, як вони довідалися про нього з реклами.

Список використаних джерел

1. Грановский Л.Г., Полукаров В.Л. Творческая реклама: эффективные принципы бизнеса: учеб. пособие. М., 2003.
2. Общая психология / под ред. А.В. Петровского. М., 1986.
3. Практическая психология: учебник / под ред. д-ра психол. наук, проф., акад. БПА М.К. Тугушкиной: 2-е изд. СПб., 1998.

Ю.В. Калита

Університет імен Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД СМАРТФОНІВ ІЗ САМООЦІНКОЮ ТА ТРИВОЖНІСТЮ У ПІДЛІТКІВ 13-15 РОКІВ

Залежність від смартфонів є значущим конструктом в контексті самооцінки і тривожності підлітків. Даний конструкт було розглянуто та визначено в рамках моделі залежності від смартфонів у підлітків 13-15 років. Залежність від смартфонів в науковій літературі визначається неоднозначно, а саме як: новий вид психологічної залежності; залежність від конкретних моделей поведінки; розлад, в якому поведінка функціонує для отримання задоволення або зменшення стресу; розлад імпульсного контролю подібно патологічному типу азартної гри тощо.

А. Біанкі, Дж. Р. Філіпс зазначають, що завдяки значному поширенню смартфонів в суспільстві, спостерігається збільшення попиту на використання даного пристрою, особливо серед підлітків [1]. Дану позицію підтримує Л. Шривастава, який констатує, що смартфон став поширеним атрибутом повсякденного життя сучасного підлітка та перейшов від «технологічного об'єкта» до «соціального об'єкта» [6].

Сьогодні за допомогою смартфона підліток може тривалий час залишатися на зв'язку з будь-якими людьми. Проте, незважаючи на переваги, М. Розенберг та Л. Шривастава стверджують, що користувачі стикаються з великою кількістю проблем, зокрема розвитком залежності від смартфона [5;6], нав'язливим зловживанням, шкідливим впливом випромінювання, використанням смартфона в школі, що призводить до порушень пам'яті і зниження концентрації під час занять [4].

Пристрасть до смартфонів може викликати також симптоми психічних порушень, які М. Кім, Х. Кім, К. Кім та інші характеризують як розумове перевантаження, порушення сну, харчової поведінки, дисфункціональна соціальна поведінка, фізичні ризики для

здоров'я, такі як болі в зап'ясті і шиї, погіршення зору, головні болі [4].

Відповідно до теорії Морріса Розенберга: самооцінка у підлітків сильно пов'язана зі своїми однолітками, особливо з тими, хто пов'язує свою самооцінку зі схваленням інших [5]. Використання смартфона дозволяє отримувати доступ через Інтернет до сайтів соціальних мереж в будь-який час і в будь-якому місці, що дозволяє підвищити самооцінку. Психологами (Н. Чивер, Л. Розен, Л. Керріер, А. Чавес) був виявлений значущий позитивний зв'язок між залежністю від смартфонів і тривожністю [6]. Було показано, що підлітки використовують або зловживають смартфонами, щоб впоратися з напруженістю або знизити тривогу.

Вченими (Х. Карбонелл, У. Оберст, М. Беране) виявлено, що існує значний вплив самооцінки і тривожності на пристрасть до смартфонів. Було показано, що смартфон є корисним інструментом для тих підлітків, які відчувають соціальну тривогу, тому що їм не потрібно займатися особистим спілкуванням [2]. З іншої точки зору, через збільшення схильності до смартфонів, рівень тривоги і занепокоєння також зростає [4]. В ході теоретичного аналізу було визначено, що підлітки, відокремлені від своїх смартфонів, виявляють наростаючу тривогу.

Аналіз літератури показав, що науковцями виявлено існування зв'язку використання смартфонів і психологічних атрибутів у підлітків, що підлітки з низькою самооцінкою і підвищеною тривожністю частіше виявляють залежну поведінку. Отримані результати свідчать про необхідність подальших досліджень залежної поведінки.

Список використаних джерел

1. Bianchi A., Phillips J.G. Psychological Predictors of Problem Mobile Phone Use // *Cyberpsychology & Behavior*. №8. 2005. P. 39-51. Access mode: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15738692>

2. Carbonell, X., Oberst, U., & Beranuy, M. The cell phone in the twenty-first century: A risk for addiction or a necessary tool? // *Principles of addiction*. №1. 2013. P. 901-909. Access mode: https://www.academia.edu/18996476/The_cell_phone_in_the_twenty-first_century_A_risk_for_addiction_or_a_necessary_tool

3. Cheever N. A., Rosen L. D., Carrier L. M., Chavez A. Out of sight is not out of mind: The impact of restricting wireless mobile device use on anxiety levels among low, moderate and high users // *Computers in Human Behavior*. №37. 2014. P. 290-297. Access mode: <https://www.semanticscholar.org/paper/Out-of-sight-is-not-out-of-mind%3A-The-impact-of-use-Cheever-Rosen/4f085ac5d84435d9d868042c16c926199dc4195a>

4. Kim M., Kim H., Kim K., Ju S., Choi J., Yu M. Smartphone Addiction: (Focused Depression, Aggression and Impulsion) among College Students // Indian Journal of Science and Technology. №8(2). 2015. P. 125-129. Access mode: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5544206/>

5. Rosenberg M. Conceiving the self [Electronic resource]/M.Rosenberg//. New York: N.Y.Press. 1979. – 319 p. – Access mode: https://openlibrary.org/works/OL4097248W/Conceiving_the_self

6. Srivastava L. Mobile phones and the evolution of social behaviour // Behaviour & Information Technology. №24(2). 2005. P. 111-129 Access mode: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01449290512331321910>

Науковий керівник: Н.П. Волкова, д-р пед. наук, проф.

О.В. Карапетрова
кандидат психологічних наук, доцент
Університет імені Альфреда Нобеля, м Дніпро, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ У САНАТОРНИХ ЗАКЛАДАХ

В умовах постійних змін які відбуваються в сучасному суспільстві проблема соціально- психологічної адаптації особистості виступає на перший план. Хоча питання адаптації не є новим, але за сучасних умов швидкого зростання ритму і темпу життя, що спричинює підвищення вимог до людини як члена суспільства загалом і як творчої, активної особистості зокрема, дослідження процесу адаптації набуває актуальності. Ця проблема є актуальною і для освітніх установ, які вимушені реагувати на зміни, оскільки працюють із підростаючим поколінням, найбільш відкритим для усього нового. Освітні процеси повинні бути спрямовані на забезпечення гармонійного розвитку дитини, вважати її активним суб'єктом життєдіяльності, з певним соціальним досвідом комфортного існування в соціум [1].

Адаптаційні процеси ще з дитинства складають значну частину людського життя. Успішна соціально - психологічна адаптація сприяє комфортному існуванню людини в соціумі і передбачає прийняття особистістю соціальних, моральних та інших його норм, цінностей, як у широкому розумінні, так і стосовно найближчого соціального оточення.

На сучасному етапі існують дослідження, в яких розглянуто як теоретичні, так і практичні основи проблеми соціально-психологічної адаптації (І. Зверева, А. Петровський, Г. Бал, О. Карпенко, Л. Коваль, Н. Огренич, Є. Соколова, Л. Пінчук, Л. Сорокіна, В. Москаленко, Л. Орбан-Лембрик). Шляхи вирішення проблеми адаптації знайшли відображення в емпіричних дослідженнях (І. Ревасевич, Є. Клімов, М. Рокич, А.Фуман, Н. Ємельянов, І. Захаров, І.Бойко, Ю.Хрящова.). Дослідниками запропоновано багато різноманітних програм, тренінгів, тренінгових вправ, ігор з оптимізації соціально-психологічної адаптації. Але майже немає досліджень які розглядають особливості соціально-психологічної адаптації дітей у санаторних закладах [2].

Санаторні заклади в своїй роботі виконують декілька функцій лікувальну, освітню і розважальніу. Діти які знаходяться на лікуванні в санаторіях потрапляють у складну соціальну ситуацію, вони відірвані від сім'ї, від свого повсякденного усталеного життя, потрапили в нову для них не знайому групу, колектив. В якому повинні прожити деякий термін. В цій ситуації велику, а може і вирішальну роль грає процес адаптації, від успішності проходження якого залежить і результат лікувального процесу, і психологічний стан дитини, і успіхи її в навчальній діяльності. Але не останню роль в період адаптації дитини грає і участь у різноманітних творчих гуртках у період перебування дітей на лікуванні. Заняття в них сприяють різнобічному розкриттю творчого потенціалу зростаючої особистості, надають можливість учасникам підвищити самооцінку, соціальний статус. Сприяють формуванню у дітей таких важливих якостей власного характеру, як позитивне ставлення до свого життя, реалізація себе як особистості у сфері улюбленої діяльності, що відповідає їхнім природним даним, здатність до безперервного духовного, творчого самовдосконалення.

Здійснене нами вивчення стану соціально-психологічної адаптації дітей у колективі творчої спрямованості показало, що незважаючи на особливості організації діяльності таких колективів, які відрізняють їх від шкільних (добровільність відвідування, не регламентованість занять, вибір діяльності за інтересом і за здібностями, вільне планування занять, використання методів і методик навчання творчості за власним підбором керівника), проблема існує й потребує подальшого вивчення, зокрема визначення умов, що позитивно впливатимуть на процес адаптації.

За результатами дослідження було розроблено комплексну програму з підвищення рівня соціально-психологічної адаптації дітей у колективі.

Метою програми стало створення сприятливих умов для успішної соціально-психологічної адаптації дітей у колективі.

Методами психологічної роботи були обрані – інформаційно - консультативна робота та розвивально-корекційна робота.

Реалізація програми включала два етапи.

Перший етап – інформаційно-консультативна робота з керівниками
Другий етап – розвивально - корекційна робота керівника (у співробітництві з психологом.) з дітьми – учасниками колективу.

Метою першого етапу роботи було привернути увагу керівників творчих колективів до особливостей особистісного розвитку дітей , своєрідності їх потреб, прагнень, здібностей, до труднощів адаптації їх в новому для них колективі, до можливостей та засобів подолання таких труднощів. Мотивувати керівників до розвивально - корекційної роботи з дітьми.

Другий етап програми передбачав самостійну розвивально-корекційну роботу керівників з дітьми, яка включається в план звичайних творчих занять колективу, така робота також сприяє покращенню психологічної атмосфери в творчому колективі.

Підібрані вправи та ігри систематично використовувались керівником у роботі з дітьми Вправи проводились безпосередньо на занятті на різних його етапах зі всім колективом. Що дозволило створити адекватне розвивальне середовище, а не обмежуватись парціальним впливом на особистість.

Список використаних джерел

1. Карапетрова О.В. Особливості соціально-психологічної адаптації дітей молодшого шкільного віку у колективі художньої самодіяльності дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / Олена Володимирівна Карапетрова. – К., 2010. – 213 с.
2. Фельдштейн Д.И. Психологические закономерности социального развития личности в онтогенезе / Д.И. Фельдштейн // Вопросы психологии. – 1985. – № 6. – С. 25–30.

М.І. Касьяненко

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ СІМ'Ї В УМОВАХ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Сім'я як мала соціальна група є найважливішою організацією особистого побуту. Вона заснована на подружньому союзі та родинних зв'язках, тобто відносинами між чоловіком та жінкою, батьками та

дітьми, братами та сестрами, іншими родичами, що живуть разом і формують спільне господарство на основі єдиного сімейного бюджету.

Науковці виділяють такі проблеми сучасної сім'ї як: зменшення дітонародження та кількості дітей в сім'ї, поєднання сімейної та професійної реалізації, посилення міграційних процесів, в які потрапила сучасна сім'я, зниження влади батьків над дітьми і влади чоловіків над жінками, послаблення гендерної диференціації у виконанні родинних функцій, зростання вимог до вдалого шлюбного життя [3, с.1].

Спостерігається тенденція взаємозаміни функцій чоловіка та жінки. У зв'язку з тим, що поширилася демократизація суспільства. Жінки та чоловіки за законом стали рівні у більшості країн світу, з'явилася тенденція до зрівняння також і функцій у господарстві. Жінка тепер повинна заробляти нарівні з чоловіком, а чоловік має доглядати за дітьми той самий час, що і жінка.

Така гендерна рівність має багато переваг, як для чоловіків, так і для жінок.

Дуже довго жінки боролися за свої права, хотіли приймати участь у вирішенні громадських питань нарівні з чоловіками, тому отримавши цю свободу, вони стали дуже активними у всіх сферах людського життя. Тепер вони мають право не залишатися весь час дома, приглядаючи за дітьми, а будувати свою кар'єру та бути корисними суспільству. Вони часто займають дуже високі позиції в корпораціях, відкривають свій бізнес. Це дає ту свободу, про яку жінки так довго мріяли. Фінансову свободу [1, с. 2]

Чоловіки тепер поділяють частину, а іноді навіть половину, функцій, пов'язаних з дітьми. Тому жінки мають більше часу, щоб реалізувати себе в соціумі.

У чоловіків теж є переваги такої гендерної рівності. Матеріальне забезпечення сім'ї тепер розподілено між ними порівну. Якщо хтось з подружжя переживає кризу безробіття, інший може підтримати матеріально та деякий час забезпечити сім'ю та дітей.

Жінка у нас час може легко піти від чоловіка-тирана, чоловіка, з яким вона не бачить далі майбутнє, адже вона може тепер і сама себе забезпечити та забезпечити своїх дітей.

Але є багато недоліків такої гендерної рівності у відносинах подружжя.

По-перше, треба враховувати особливості нервової системи та психіки чоловіків та жінок. Чоловік за своєю природою однозадачний. Йому важко думати про роботу, домашній побут та дітей одночасно. Чоловікові треба зосередитись на чомусь одному, щоб зробити це добре. Тому, відволікаючись на домашні справи, вони часто не можуть працювати ефективно, щоб забезпечити свою сім'ю. Для жінок дуже

природньо думати про багато речей в один і той самий час. Вони часто багатозадачні та можуть ефективно справлятися з багатьма функціями одночасно [2, с. 1].

Жінки теж не завжди раді гендерній рівності, адже часто від них потребують свій рівний внесок в матеріальне забезпечення сім'ї, та не завжди це виходить через постійні домашні зобов'язання. Домашні справи вони дуже часто виконують після роботи, коли приходять додому виснажені без сил. В суспільстві також ідеалізується образ успішної жінки, яка встигає все: бути красивою, добре заробляти, стежити за своїм здоров'ям та дітьми. На практиці жінки стикаються з тим, що такий успіх нереальний, бо того часу, який в них є на реалізацію цілей не достатньо.

В сім'ї, де мама та тато працюють, діти залишаються з бабусями, дідусями чи нянями. Батьки віддають відповідальність за виховання іншим особам. Діти бачать маму та папу пізно ввечері стомленими та часто без настрою, бо всі їх сили пішли на виконання проектів на роботі. У батьків немає сил та часу на повноцінне спілкування з дітьми. Від цього страждають не тільки діти, але й жінки, які вважають себе "поганими" матерями.

Недоліком гендерної рівності є також той факт, що чоловіки часто не почувають себе лідерами в сім'ї, не відчують, що сім'я потребує їх допомоги, бо тепер жінка сама може забезпечити себе та дітей.

Коли в сім'ї дружина заробляє більше, ніж чоловік, чоловік почуває себе нездарою, бо його головна функція заробляти гроші. Жінкам, які вийшли на певний рівень соціального статусу, часто важко знайти партнера, бо критерії відбору дуже високі. Вони бажають, щоб чоловік мав більший матеріальний статок та мав більш високу позицію в суспільстві. Коло претендентів на руку такої жінки зменшується, жінки часто залишаються самотніми. Іноді трапляється так, що жінки не бачать взагалі сенсу у подружньому житті, бо забезпечити себе та дітей вони можуть і самотійно.

З кожним роком збільшується вік, коли жінка вирішує народжувати. Жінки спершу намагаються реалізуватися у соціумі, потім народити дитину, адже суспільств потребує від них не тільки стати дружиною та мамою, але й буди особистістю та мати професійну кар'єру.

Деколи бажання будувати кар'єру перевищує бажання мати сім'ю та дітей. Тому іноді жінки взагалі відмовляються народжувати та виконувати свої обов'язки як дружини та матері. Багато й чоловіків в наш час роблять вибір на користь бажання залишитися неодруженим, щоб мати час на реалізацію себе як професіонала.

Сумуючи вищесказане, є як позитивні, так і негативні сторони

появи гендерної рівності. Жінки отримали більше свобод, мають багато вигод від цього, найголовніше свободу. Але ж і вимоги до жінки збільшилися, що призводить до проблем з оцінкою себе та своїх можливостей.

Список використаних джерел

1. Hubbard, R. (1990). The politics of women's biology. Rutgers University Press.
2. Jourdan-Young, R. M. (2010) Brain storm. Harvard University Press.
3. Столярчук О.О. Психологія сучасної сім'ї: навч. посіб. Кременчук, 2015

Науковий керівник: В.О. Бикова, канд. пед. наук, доц.

М.І. Касьяненко

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

РОЗУМІННЯ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПРОЦЕС

Розуміння вкрай необхідне кожній людині, є проблемою кожного суспільства. Його сприймають як інтерпретацію, тлумачення, переклад текстів, розуміння іншої людини та себе в кожній конкретній ситуації. Без розуміння неможливо вирішити життєві питання, досягти цілей, порозумітися з оточуючими. Проблема розуміння розглядається такими науками, як філософія, психологія, культурологія, логіка, педагогіка, соціологія, герменевтика.

У різних роботах можна знати свої тлумачення цього поняття. Так, Г.С. Костюк вважає, що розуміння “включає виділення основних елементів матеріалу та об'єднує їх у єдине ціле”. Н.І. Жинкін дає визначення розумінню як “переклад натуральної мови на внутрішню” [1, с. 2].

Е.В. Іл'єнков пише : “Зрозуміти поняття означає зрозуміти його місце та роль всередині цієї конкретної системи взаємопов'язаних понять та визначити ті особливості, через які це поняття тільки і може грати таку роль у складі великого цілого”. А.А. Брудний вважає, що розуміння це “вузол, що пов'язує пізнання та спілкування воедино”.

Термін розуміння прийшов з такої науки як герменевтика. Г.Г. Гадамер у своїй відомій роботі “Істина та метод” розглядає це поняття з різних точок зору: розуміння і філософія, розуміння та психологія, розуміння та педагогіка, розуміння та соціологія.

Розуміння є способом, процесом, результатом, підсумком, образом, думкою, знанням, усвідомленням, діяльністю.

Тому і проявляється як створення чуттєвого образу, як зивання до нової ідеї, як пояснення, як уміння висловити думку, знання на природній мові, як знаходження загального задуму, виокремлення частини та подолання парадоксу, як відповіді на питання, аналіз ситуації “що могло б бути, якщо”, як ступінь оволодіння значенням, як тлумачення тексту, як інтерпретація прочитаного, як розуміння вчинку або судження іншої людини [2, с. 3].

Розуміння є розумовий процес, який направлений на виявлення істотних властивостей предметів та явищ дійсності, що пізнаються в чуттєвому та теоретичному досвіді людини. Форми розуміння: віднесення предмета або явища до певної категорії; підведення окремого випадку під загальне поняття; з'ясування причин явища, його походження та розвиток та ін. Виокремлюють три версії розуміння:

1. як безпосередній розсуд внутрішнім поглядом реальності людського життя, буття;
2. як пізнання-преживання іншої людини у власному внутрішньому досвіді через дані зовні знаки;
3. як розгортання саморозуміння через розширення життєвого контексту й його постійне нове тлумачення. Особливе місце займає розуміння мови як необхідна умова порозуміння людей, їх сумісної діяльності.

Є ще й така класифікація розуміння, як:

1. найнижчий рівень розуміння - розуміння окремого слова та співвідношення його з певним предметом, образом або значенням.
2. середній рівень розуміння - розуміння мови. Мова - це загальна форма пізнання, тобто розуміння себе та іншої людини у реальному світі, розуміння свого буття.
3. найвищий рівень розуміння – розуміння-спалах, раптове рішення, яке порівнюється з раптовим стрибком. В розумовому процесі виділяється критична точка, перехід через яку представляє собою стрибок.

Якщо розглядати розуміння як психологічний процес, то треба розглядати стимули до мислення. С.А. Рубінштейн пише, що розуміння як процес - як психологічна розумова діяльність - це диференціювання, аналіз речей, явищ у відповідних контекстах та реалізації зв'язків (синтез), що формують цей контекст [4, с. 8]. З цього визначення стає зрозуміло, що він розглядає розуміння як процес, що вміщує в себе мислення, аналіз, синтез, порівняння, узагальнення та абстракція.

Початок процесу розуміння - це наявність проблеми.

Виникнення питань – перша умова того, мислення починає працювати та того, що зароджується розуміння. Мислення (розуміння), як і інша діяльність людини, як стверджує

М.І. Махмутов, обумовлено його потребами (мотивацією), наявність яких – основна умова виникнення мислення та його розвитку [3, с. 15]. Без зацікавленості, без інтересу мислення не може початися, адже людині потрібен стимул.

Проблемною може стати ситуація, коли людина стикається з чимось невідомим. Це потребує додаткового вивчення предмету, знаходження способу та умов виконання завдання та співпадає з процесом становлення елементарних психічних новоутворень.

Таким чином у людини виникає бажання щось зрозуміти чи пояснити те, що відбувається (специфічні пізнавальні мотиви мислення).

Бажання (мотивацію) зрозуміти щось часто використовують як дуже важливий стан, що намагаються викликати у студентів та відповідним чином скерувати у викладанні. Для цього намагаються викликати у студентів зацікавленість до “відомого у невідомому” та “невідомого у відомому”.

Розуміння досягається тільки на основі знань та умінь, які вже є у людини, що набуті в результаті життєвого досвіду.

Розуміння – це активний процес. Сприймаючи правило, закон, поняття, описовий текст та інше, студент повинен зробити самостійну роботу з опрацювання розуміння: зрозуміти структуру всіх елементів, зрозуміти їх зв'язок та послідовність та інше. В розвитку розуміння важливу роль грає перевірка його правильності. Для цього використовують кілька критеріїв розуміння - це вміння характеризувати словами те, що осмислювалося, вміння переказати своїми словами, реконструювати, передати зміст у більш короткій формі. Словесне вираження осмислюваного матеріалу та практичні дії до нього служать не тільки критерієм розуміння, але й допомагають засвоєнню матеріалу.

З усього вищесказаного можна зробити висновок, що чотирма кроками до розуміння є: наявність певної бази знань; виникнення проблемної ситуації та мотиву для її вирішення; самостійне осмислення та висунення гіпотез; перевірка правильності вирішення проблеми чи задачі.

У психологічній літературі розділяють такі види мислення, як практичне, теоретичне, абстрактне, конкретне, вертикальне та латеральне, творче та критичне, інтуїтивне та інші. Всі види мислення використовують в викладанні. Найкращому розумінню будуть сприяти також не тільки завдання на розвиток різних видів мислення, а також матеріали для вивчення, які будуть

впливати на різні способи сприйняття інформації: сприйняття на слух, на дотик, візуальне сприйняття та інше.

Сумуючи вищесказане, розуміння як психологічний процес - це процес складний, той, що потребує попередніх знань та навичок; багатокomпонентний; націлений на результат.

Список використаних джерел

1. Брудний А.А. (1975) Понимание как философско-психологическая проблема// Вопросы психологии. №10.
2. Квасюк, Т. Я. (2010) Понимание как психолого-педагогический феномен// Знание, понимание, умение.
3. Махмутов, М. И. (1984) Дидактические основы проблемного обучения.
4. Рубинштейн, С.А. (2007) Основы общей психологии.

Науковий керівник: В. О. Бикова, канд. пед. наук, доц.

Д.М. Кісельова

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ БАТЬКІВ З МАЛЕНЬКИМИ ДІТЬМИ

Останнім часом проблема емоційного вигорання мами в декретній відпустці піднімається все частіше та частіше, вигорання, яке виражається в нудзї, байдужості, роздратуванні. Чоловіки так само знаходяться в такому стані - «Батьківське вигорання одне на всіх». Батьки зриваються на дітей, а після звинувачують себе за це. Повсякденні заняття просто перетворюються на рутину і не викликають радості [2].

Емоційне вигорання - це не проблема одного-єдиного з батьків. Це досить типовий стан батьків. Особливо якщо в сім'ї є маленька дитина, якщо двоє або троє маленьких дітей. Тяготи батьківства природні, і вони посилені, і це теж частина сімейного щастя. Саме цього чекають від себе батьки, адже так повинно бути, але, на жаль не завжди. «Буває стан, коли дитячий плач або ниття ріже по нервах наче ніж. Коли від слів «Мама, пограй зі мною» хочеться впасти на підлогу та завити. Коли зранку не відкриваються очі. Коли ноги не несуть додому. Коли ловиш себе на думці: «Як же добре було без них», - і відразу ненавидиш себе за цю думку. Коли драгують будь-які ознаки присутності дітей в будинку та в житті: розкидані іграшки, речі, плями на меблях, зламаний пульт від телевізора. Коли здається,

що дитина робить все «на зло», «знущається», «маніпулює», «мотає нерви». Коли не хочеться її (дитину) втішати та їй допомагати, тому що «сама винна», «її попереджали». І взагалі, «у інших діти як діти, а з тобою вічно проблеми». Подібні стани часто називають втомою, але це не просто втома, це – емоційне вигорання. Хворобливий стан, вид нервового виснаження, що виникає у людей, чия діяльність пов'язана з допомогою ближнім.

Зазвичай в розвитку синдрому емоційного вигорання виділяють 4 стадії:

1. Стадія мобілізації.
2. Стадія витримування.
3. Стадія невитримування.
4. Стадії деформації.

Стадія мобілізації. «Вау, у мене дитина!»

Після пологів, при відсутності медичних ускладнень і відсутності післяпологової депресії, більшість батьків відчувають ейфорію та період підйому. Вони сповнені, любов'ю, ніжністю, гордістю, надіями, можуть дати собі слово, що будуть найкращими батьками для цієї найпрекраснішої дитини. Це приголомшливий стан, у якого є одне «але» – цей стан має властивість закінчуватися. Щось може налякати, щось не виходить, щось виявляється неприємним або просто втомлює, дається взнаки і недосип, і накопичується втома.

Стадія витримування. «Є таке слово – треба».

Батьки піклуються про дитину, тому що потрібно це робити. Вони вже не так натхненні, буває важкувато, але терпимо. Коли стресових факторів стає занадто багато, вони можуть перетворитися на сніжний ком. Найчастіше це звичайні життєві випадки, без чогось критичного. Якщо навантаження багато, та всі ці обставини діють тривало, та підтримки недостатньо – починає наближатися емоційне вигорання. Якщо хоча б один зі стресових факторів більш серйозний - всі стадії можуть розвиватися швидше і глибше.

Стадія невитримування. «Пристреліть мене, будь ласка!».

Якоїсь миті батьки можуть зловити себе на бажанні лягти і померти прямо зараз. Стан втоми, виснаження, опущених рук, коли «більше нічого не можу, нічого не хочу, відв'яжіться всі, сил немає». Тут починаються проблеми зі сном, знижене лібідо, складності з їжею.

Стадія деформації. «Це не діти, це паразити!».

Деякі батьки дійсно глибоко й на роки можуть загрузнути в астенії, що супроводжується психосоматичними хворобами. Інші батьки можуть рухатися в бік особистісної деформації, при якій почуття стають черствими. Батьки, які вигоріли емоційно настільки,

що у них почалася особистісна деформація та вони не в змозі були співчувати своїм дітям, приймати їх, дбати про них. У такому стані дитина стає постійною прикрою перешкодою, яку потрібно утримувати в рамках.

Емоційне вигорання приходить поступово та виходити з нього теж потрібно поступово [1].

При цьому важливо дотримуватися деяких правил.

1. Закрити 4 базові потреби: поїсти, поспати, сходити в душ, сходити в туалет.

2. Не намагатися встигнути все.

3. Не звинувачувати себе та інших.

4. Просити допомоги.

5. Не упускати можливості відпочити.

6. Дбати про себе.

7. Шукати ресурси.

8. Звернутися до фахівця [1; 3].

Емоційне вигорання батьків - реальність, про яку почали говорити. «Сім'я - це місце підтримки та розвитку. Дітям добре там, де добре дорослим» [1].

Список використаних джерел

1. Ізюмська А. Мама на нуле / А. Ізюмська, А. Куусмаа, Л. Петрановська. – М.: Самокат, 2018. – С. 190–226.

2. Гончарова Н. Емоційне вигорання мам в декретній відпустці : Інформаційний портал «Монтессори,Дети». – 2019. – <https://mchildren.ru/kak-mame-spravitsya-s-emotsionalnym-vygoraniem/>

3. Шатохіна А. На межі. Чому молоді матері страждають від емоційного вигорання : Інформаційний портал «Аргументы и Факты». – 2018. – https://aif.ru/health/psychologic/na_predele_rochemu_molodye_materi_stradayut_ot_emocionalnogo_vygoraniya

Науковий керівник: Т.В. Єрмолаєва, ст. викладач

К.О. Колеснікова

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ФЕНОМЕН ЛЮБОВНОЇ АДИКЦІЇ

Любовна адикція – це різновид адиктивної поведінки із фіксацією на одній людині, що сприймається як пристрасна любов. Цей поведінковий розлад унеможливило створення сім'ї, або

призводить до її руйнування, до конфліктів, самогубств, злочинів, невротичних та психосоматичних розладів. Любовна залежність є своєрідною деструктивною формою міжособистісних стосунків.

Любовна адикція характеризується такими ознаками, як очікування безумовного позитивного ставлення з боку важливої іншої людини, надцінне ставлення до неї, неусвідомлений страх інтимності та близькості, страх бути покинутим [3].

Любовно-залежна людина відчуває себе неповноцінною, для неї є питанням життя та смерті заповнення себе іншими. Любов у залежних стосунках є способом компенсації власної неповноти; тут партнер виступає об'єктом, що має заповнити цю неповноту до повного «Я». Але таким способом цілісності неможливо досягти. Залежні стосунки характеризуються неможливістю заповнення «Я». Адже внутрішньої цілісності та повноцінності можна досягнути лише шляхом розвитку своїх внутрішніх ресурсів. Для того, щоб вдалося побудувати любовні стосунки із іншою людиною, спочатку треба навчитися бути незалежним. Адже незалежність потрібна для того, щоб відчувати справжнього себе, свої бажання, знайти власне «Я» [2; 3].

У феномені любовної адикції можна виділити і позитивні сторони. Романтична любов – це конструктивна форма адикції, коли вона взаємна, і деструктивна, коли любов відкидається. Також, любов може стати рятівною адикцією, що приходить на зміну хімічній залежності.

Подолання любовної адикції має велике значення як для кожного окремого адикта, так і для суспільства в цілому. Терапію позбавлення від залежності краще проводити із спеціалістом у спеціальних групах. Там адикти знайомляться із подібними до себе людьми, вчаться розуміти свої проблеми та долати їх, знаходять у собі самоповагу та ресурси до відновлення та розвитку. Поступово налагоджуються усі пошкодженні сфери життя адикта та він вчиться жити повним самостійним життям.

Метою цієї роботи є дослідження феномену любовної адикції.

Зважаючи на проведений аналіз численної літератури на тему любовної адикції, гіпотезою роботи є відсутність значущої різниці між рівнями вираженості любовної адикції у жінок та чоловіків у віці від 20 до 27 років.

Задля виявлення та аналізу цього феномену у сучасної молоді, було використано опитувальник Єгорова О. Ю. «Тест на виявлення любовної адикції» та методику Р. Гіршфільда «Тест на міжособистісну залежність (любовну, від партнера, у дитячо-батьківських відносинах)» [1]. У дослідженні прийняли участь 44 особи віком від 20 до 27 років, серед них 20 чоловіків та 24 жінки.

Аналіз загальних результатів «Тесту на виявлення любовної адикції» Сгорова показав, що майже усі учасники мають той чи інший ступінь вираженості схильності до досліджуваного феномену, і лише дуже незначна частина опитаних, адикції не має. Зокрема, відсутня схильність до любовної адикції у 4% респондентів; виявлено низький рівень вираженості схильності до любовної адикції у 50% респондентів; виявлено середній рівень вираженості схильності до любовної адикції у 30% респондентів; виявлено високий рівень вираженості схильності до любовної адикції у 9% респондентів; виявлено наявність любовної адикції у 7% респондентів.

Тож, можна сказати, що майже у половини респондентів (46%) виявлено доволі помітний рівень схильності до любовної адикції. Це може бути зумовлене тим, що у час формування довіри до світу та власної незалежності дитини, велика частина нашого покоління недоотримала необхідної турботи від батьків. Адже на той період якраз припадав початковий розвиток нашої країни, що зумовило кризи працевлаштування та інші обставини, які не давали змоги батькам приділяти достатню увагу своїм дітям.

За методикою Гіршфільда отримано такі загальні результати показника міжособистісної залежності: низький рівень виявлено у 4% респондентів; середній рівень – у 73% респондентів; високий рівень – у 23% респондентів.

Окремо досліджено показники чоловіків: низький рівень міжособистісної залежності не виявлено у жодного респондента; середній рівень виявлено у 80% респондентів; високий рівень – у 20% респондентів.

Жіночі показники мають наступний вигляд: низький рівень міжособистісної залежності виявлено у 8% респондентів; середній рівень – у 67% респондентів; високий рівень – у 25% респондентів.

За результатами даної методики можна сказати про наявність загальних тенденцій у рівнях вираженості показників. А саме у респондентів, що мають високі рівні емоційної опори на інших, невпевненості у собі простежується і високий рівень загального показника – міжособистісної залежності. Подібна ситуація простежується і з низькими та середніми рівнями.

Порівнюючи показники отримані з двох методик за кожним окремим респондентом, можна зробити наступний висновок. Люди із середнім, високим рівнями схильності до любовної адикції та з її наявністю мають середні та високі показники емоційної опори на інших, невпевненості у собі, міжособистісної залежності та низький показник прагнення до автономії.

Можна також сказати, що респонденти із високим рівнем міжособистісної залежності, практично зі стовідсотковою імовірністю,

мають і високий ступінь вираженості схильності до любовної адикції. Те ж правило спрацьовує і для низьких рівнів вираженості вказаних показників. Адже міжособистісна залежність включає в себе і любовну також.

Для визначення рівня значущості відмінностей у показниках жінок та чоловіків було використано t-критерій Стьюдента. Після підрахунку отримано значення критерію $t = 1,229$. Такий показник цього критерію не є значущим (при межах значущості від 2,021 до 2,704). Це свідчить про те, що відмінності у показниках любовної адикції жінок та чоловіків не значущі.

Отже, гіпотезу підтверджено: відмінності у показниках вираженості любовної адикції жінок та чоловіків не значущі.

Список використаних джерел

1. Егоров А.Ю. Любовные аддикции / А.Ю. Егоров // Вестник психиатрии и психологии Чувашии. – 2015. – Т. 11, № 2. – С. 64–81.
2. Милашевич Е.П. Любовная зависимость как психологический феномен / Е.П. Милашевич // ВГУ имени П.М. Машерова. – 2015. – №2 – С. 94–100.
3. Старшенбаум Г.В. Аддиктология. Психология и психотерапия зависимостей / Г.В. Старшенбаум. – М.: Когито-Центр. Серия: Клиническая психология, 2006. – 368 с.

Науковий керівник: Т. В. Єрмолаєва, ст. викладач

Г.О. Котельникова

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

МАЛЮНОК ЯК МАРКЕР СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ

За останні двадцять років стали очевидні масштаби сексуального насильства над дітьми та його довготривалі наслідки для їх психічного здоров'я.

Поняття сексуального насильства, незалежно від того, чи відбувається воно однократно або повторюється протягом деякого часу, позначає сукупність певних злочинів – від демонстрації перед дитиною статевих органів і до здійснення з нею орального, анального чи вагінального статевих акту. У найбільш важких випадках воно може супроводжуватися погрозами або садистськими діями. Як правило, насильник є знайомим для дитини (часто є його родичем) і використовує свій авторитет для примусу до статевих контактів.

Таким чином, дитині наноситься фізична і психічна травма, страждає система її соціальних відносин.

Безпосередніми наслідками насильства є переживання дитиною почуттів страху, тривоги, депресії, гніву, ворожості; занижена самооцінка, нерідко супроводжуються порушеннями сексуальної поведінки. Довгострокові наслідки насильства можуть виражатися в психічних розладах, пов'язаних з самодеструктивними тенденціями, токсикоманією, розладами харчування, депресією, тривогою, почуттями соціальної ізоляції та стигматизації, високою ймовірністю ревіктимізації, утрудненнями у встановленні довірчих відносин з оточуючими і сексуальних відносин [1].

Компенсаторні процеси можуть виникати безпосередньо після скоєння акту насильства і ставати стійким механізмом виживання, ціною чого виявляється втрата приємних, чуттєвих, пропріоцептивних відчуттів [4]. Вони також знижують здатність потерпілого до словесного опису своїх почуттів, символотворення і уяви.

Психотерапевтичні прийоми мають на меті звести до мінімуму довготривалі ефекти травми в психічному здоров'ї дитини, попередити ревіктимізацію і перетворити «інтрузивне, повторне переживання насильства» в простий «факт спогадів» [9].

Багато авторів виділяють арт-терапію як найефективніший вид терапевтичного впливу у роботі з дітьми та підлітками, які постраждали від насильства. Саме тому що, завдяки арт-терапії дитина може безболісно для себе виражати свої переживання, образотворча діяльність може надавати дуже сильний терапевтичний ефект. Ця діяльність може допомагати знімати емоційну напругу або ж оживити фізичні відчуття, які були заблоковані в результаті психологічних травм.

Образотворче мистецтво допомагає відновити почуття власної гідності, оживити сферу фізичних відчуттів, заблокованих в результаті травми, і сприяти вираженню пригнічених почуттів [3; 4; 7; 8]. Відновлення образу «Я» може стимулюватися фізичними властивостями образотворчих матеріалів, які є невербальними інструментами для визначення того, що належить і не належить до сфери «Я» [2].

Малювання пропонує нові шляхи переробки, подолання і зцілення. Малюнок дозволяє обережне наближення до проблеми, і дитина сама вирішує, як швидко вона це робить. Символічна мова дає більше простору для нелогічного, суперечливого і дивного, яке неможливо висловити вербально. Для дитини, що зберігає таємницю, важливо бути зрозумілою без необхідності говорити.

С. Сагар описує те, що діти, які перенесли сексуальне насильство, нерідко намагаються змішати різні фарби і матеріали, а

потім розмазують їх по площині або поміщають в яку-небудь ємність для того, щоб арт-терапевт зберіг ці «роботи» в надійному місці. Подібного роду артефакти можуть висловлювати якусь «таємницю», яку дитина повинна була до цього тримати в собі самому [8].

С. Сагар пов'язує свої спостереження за особливостями психічних процесів у дітей, які перенесли сексуальне насильство, з ідеєю художнього образу як талісмана [8]. Художній образ може бути предметом для виборчої проєкції почуттів дитини і виконувати роль «цапа-відбувайла». Образ може зберігатися або руйнуватися без заподіяння шкоди іншим людям [9]. В іншому випадку гнів і бажання відплати могли б вихлюпуватися на оточуючих, породжуючи тим самим новий цикл насильства [6]. У той же час С. Сагар і П. Левінсон розглядають відреагування агресивних почуттів постраждалої дитини як один із факторів її довгострокової психотерапії [5; 8].

Багато арт-терапевтів відзначали, що можливість створювати безлад, використовуючи образотворчі матеріали, дуже важлива для дітей, які перенесли сексуальне насильство.

Chantler, Pelco та Mertin порівняли зображення людських фігур, виконаних двома групами дітей – які перенесли і не перенесли сексуальне насильство. Ці автори вказують на більш часту наявність в малюнках дітей, які постраждали від насильства, таких ознак зображень, як «обрізані або укорочені руки, погана інтегрованість частин тіла та відсутність ніг».

Кауфман і Вол вивчали малюнки дітей передпубертатного віку, які перенесли сексуальне насильство. Результати їх дослідження свідчать про більш часту наявність в зображеннях людських фігур таких ознак, як «обрізанні» кінцівки, заштрихований або відсутній рот і очі, нерівна поза, заштриховані або відірвані геніталії і погана інтегрованість частин тіла.

Дуже часто відзначається змішування фарб, рясне використання води чи іншої рідини, а також додавання до них інших матеріалів. Дитина, як правило, прагне зберегти подібний розчин або «кашу» протягом декількох тижнів, закриваючи таку суміш у будь-якій ємності. Іноді діти заявляють, що цей розчин є «отрутою» або «ліками».

Діти можуть використовувати образотворчі матеріали незвичайним чином: накладати один шар фарби на інший, загортати матеріали в папір або тканину, а потім розгортати їх. Крім того, вони іноді мають схильність вибирати будь-які доступні матеріали і предмети, що не застосовуються зазвичай в художній роботі. Вони нерідко виявляють високу чутливість в роботі з матеріалами. Це проявляється не тільки в тому, що, наприклад, запах фломастерів має для них велике значення, а клей ПВА може викликати огиду, але і в

тому, що вони із задоволенням використовують глину, мило, воду або фарбу, нерідко наносячи їх на свою шкіру.

У багатьох дітей відзначалося прагнення псувати «хороші» або «чисті» малюнки, зафарбовуючи, спалюючи або протикаючи їх. Ця тенденція певним чином пов'язана з тим, що жертви насильства самі схильні його здійснювати.

Гнів і бажання покарати кривдника спрямовуються на образотворчі матеріали і є причиною пошкодження вже створених образів: діти можуть зім'яти готові малюнки і кинути їх у відро для сміття, топтати або рвати їх на шматки.

Деякі малюнки свідчать про спроби дітей подолати психічну травму за допомогою механізму «розщеплення»: зображення поляризується на дві грані, які відображають різні частини переживань.

Позитивні сторони образотворчого процесу, пов'язані, зокрема, з відчуттям дитиною контролю над ним, підвищенням самооцінки і зміною сприйняття свого «Я», проясненням незрозумілих переживань і їх усвідомленням в доступному дитині ступені і зі швидкістю, що задовольняє її, є дуже значущими.

Таким чином, оскільки сексуальне насильство є складним для обговорення предметом (зокрема через те, що жертви насильства часто піддаються шантажу з метою уникнення розголошення обставин злочину), арт-терапевтичний підхід є для дитини менш травматичною формою встановлення діалогу.

Однак слід зауважити, що виявленні маркери сексуального насильства не є достатньо надійними і повинні використовуватися головним чином в якості допоміжних ознак при проведенні обстеження. На підставі одного або декількох малюнків не можна зробити ніяких висновків, а гіпотеза, яка виникає в результаті інтерпретації зображень потребує ретельної і терплячої перевірки.

Список використаних джерел

1. Browne A. Impact of Child Sexual Abuse: A Review of the Research / A. Browne, D. Finkelhor // *Psychological Bulletin*. – 1986. – № 1. – P. 66–77.
2. Cody M. Art Therapy within a General Hospital Paediatric Unit, Image and Enactment in Childhood / M. Cody // *Conference proceedings, Hertfordshire College of Art and Design*. – 1987. – P. 40–43.
3. Franklin M. Art Therapy and Self-esteem / M. Franklin // *Art Therapy*. – 1992. – № 2. – P. 78–84.
4. Carozza P.M., Heirsteiner C. L. Young Female Incest Victims i n Treatment: Stages of Growth Seen with a Group Art Therapy Model / P.M. Carozza // *Clinical Social Work Journal*. – 1982. – № 3. – P. 165–175.
5. Levinson P. Identification of Child Abuse in the Art and

Play Products of the Paediatric Burn Patients / P. Levinson // Art Therapy. – July 1986. – P. 61–66.

6. Naitove C.E. Arts Therapy with Child Molesters: An Historical Perspective on the Act and an Approach to Treatment / C.E. Naitove // The Arts in Psychotherapy. – 1988. – № 15. – P. 151–160.

7. Stember C. Art Therapy: A New Use in the Diagnosis and Treatment of Sexually Abused Children. Sexual Abuse of Children: Selected Readings. / C. Stember // US Department of Health and Human Services. – Washington: DC, 1980.

8. Sagar C. Working with Cases of Child Sexual Abuse. Working with Children in Art Therapy / C. Sagar // London and New York: Routledge, 1990. – P. 89–114.

9. Schaverien J. The Scapegoat and the Talisman: Transference in Art Therapy. Images of Art Therapy / J. Schaverien. – London and New York: Tavistock, 1987.

10.

Науковий керівник: Т.В. Єрмолаєва, ст.викладач

О.І. Крамар

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ДІТИ «ГРУПИ РИЗИКУ». ШЛЯХИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО ПІДЛІТКІВ

Кожній людині знайомі словосполучення «важкий підліток», «важковихований», «педагогічно занедбаний», «дитина з девіантною поведінкою» [1]. Із чим вони асоціюються? Дуже багато витрачених сил, часу, нервів, а також очікування неприємностей, безсилля й водночас радість перемог, нехай маленьких, але все ж перемог. Зазначені назви відображають різну точку зору на цю категорію дітей, які, в свою чергу, зумовлюють різні підходи в роботі з ними. Усі ці категорії дітей були об'єднані в одну групу, так звану «групу ризику» [1]. Слово «ризик» означає можливість, велику ймовірність чогось, зазвичай негативного, небажаного, що може трапитись або не трапитись. Тому коли говорять про дітей групи ризику, мають на увазі, що вони перебувають під впливом деяких небажаних факторів, які можуть спрацювати або не спрацювати. При цьому фактично йдеться про два аспекти:

1. Ризик для суспільства, який створюють діти цієї категорії. Поняття «група ризику» з'явилося ще в радянський період саме в

контексті пріоритету суспільних інтересів. Це поняття дозволяло виділяти категорії людей, сімей, поведінка яких могла становити потенційну небезпеку для суспільства, оскільки суперечила загальноприйнятим соціальним нормам і правилам.

2. Ризик, на який самі діти постійно наражаються в суспільстві: ризик втрати життя, здоров'я, нормальних умов для повноцінного розвитку.

Фактори і причини появи дітей «групи ризику»

Дитина перебуває під впливом навколишнього середовища весь час свого існування. Причому це середовище не так природне, біологічне, як соціальне, і від соціальних параметрів, зокрема виховних, залежить успішність або неуспішність у становленні дитини як особистості. Діти набувають «непривабливого соціального вигляду» не тому, що такими народжуються, а під впливом різних, головним чином не залежних від них, факторів ризику.

Серед цих факторів можна виділити такі основні групи:

- медико-біологічні (стан здоров'я, спадкові та вроджені особливості, порушення у психічному і фізичному розвитку, травми внутрішньоутробного розвитку);

- соціально-економічні (матеріальні проблеми сім'ї, несприятливий психологічний клімат у родині, аморальний спосіб життя батьків, не пристосованість до життя в суспільстві тощо);

- психологічні (неприйняття себе, невротичні реакції, емоційна нестабільність, труднощі спілкування, взаємодія з однолітками і дорослими);

- педагогічні (невідповідність змісту програм освітнього закладу й умов навчання дітей їхнім психофізіологічним особливостям, темпу психічного розвитку і навчання, відсутність інтересу до навчання, закритість до позитивного досвіду, невідповідність образу школяра).

Саме під впливом цих факторів діти опиняються в групі ризику, до якої входять такі категорії осіб:

1. Діти з проблемами в розвитку, котрі не мають різко вираженої клініко-патологічної характеристики (діти з інтелектуальними обмеженнями).

2. На протигагу першій категорії дітей, у другу потрапляють геніальні або обдаровані.

3. Діти з девіантною поведінкою.

4. Діти з проблемних, асоціальних сімей.

5. Діти, які мають труднощі в емоційно-вольовій сфері (тривожні, агресивні, гіперактивні),

6. Діти, яких не приймає колектив.

Зупинімося детальніше на кожній категорій.

Отже, перша категорія - це діти, які мають певні

інтелектуальні або фізичні обмеження [1]. У зв'язку з тим, що батьки часто або приховують, або навіть не здогадуються про існування певних проблем у розвитку їхньої дитини, вона потрапляє в загальноосвітню школу, і тоді завдання шкільного психолога – провести повну діагностику інтелектуальної сфери, обговорити з батьками результати діагностики та прийняти рішення. Це можуть бути або корекційно-розвивальні заняття, або звернення в медико-психологічну комісію (за місцем проживання), щоб вирішити питання про подальше перебування дитини в загальноосвітній школі. Якщо такий учень за бажанням батьків залишається в шкільному колективі, то завдання психолога - надати психологічний супровід, допомогти адаптуватися до умов шкільного навчання, разом із класним керівником розробити програму адаптації цього учня в колективі. Завдання класного керівника – в адекватній формі донести інформацію про такого учня до вчителів-предметників, а шкільний психолог повинен роз'яснити вчителям інтелектуальні та фізичні можливості цього учня в рамках його патології.

Друга категорія дітей – обдаровані [1]. Вони потрапляють у групу ризику, бо мають нестандартний спосіб мислення і відрізняються від однолітків, а отже, почуваються не такими, як усі. Тому в них можливі труднощі у спілкуванні з однолітками, втрата мотивації до навчання і потреби відвідувати школу. Найчастіше шкільна програма для них або нецікава (бо занадто проста), або інформації, яку вона містить, для них недостатньо. Така ситуація може спричинити порушення дисципліни чи особистісні проблеми. Завдання класного керівника – допомогти цій дитині знайти своє місце в класному колективі. А завдання шкільного психолога - показати, як прийняти обдарованість. Психологічна підтримка у формуванні адекватної самооцінки та допомога в самопізнанні і саморозкритті також необхідні.

Третя категорія - діти з девіантною поведінкою [1]. Девіантна поведінка підрозділяється на дві категорії:

- яка відхиляється від норм психологічного здоров'я, можливо, через наявність чітко вираженої або прихованої психопатології (патологічна поведінка);

- антисоціальна, яка порушує соціальні, культурні й особливо – правові норми.

Шляхи індивідуального підходу до таких дітей розглянемо нижче.

Четверта категорія – діти з проблемних, асоціальних сімей [1]. Неблагополучна сім'я - це насамперед сім'я з дефектами виховання (конфліктні стосунки між батьками, погане ставлення дорослих до

дитини, відсутність часу для занять із дитиною, помилки у вихованні, низький культурний рівень батьків). Що менша дитина, то важчою для неї є ситуація соціального розвитку в неблагополучній сім'ї. Малята копіюють вчинки, думки та почуття дорослих, насамперед своїх батьків.

Усі проблемні сім'ї можна поділити на дві групи – дисгармонійні та деструктивні [2]. У дисгармонійних родинах позиція одного з батьків надто домінує, а позиція іншого – надто залежна («сімейний перекис»). Інтереси одних членів задовольняються за рахунок інших. У таких сім'ях відсутні партнерські стосунки та емоційна підтримка. Це родини, які живуть в умовах загостреної конфліктної ситуації, коли вихід із сім'ї одного з батьків або назріває, або вже відбувся, але юридично шлюб ще не розірвано. До цієї категорії належать неповні сім'ї, родини, в яких один із батьків тривалий час не має роботи, що призводить до конфліктів та зниження його сімейного статусу. У деструктивних сім'ях панує напружена, гнітюча, тривожна атмосфера, постійні суперечки, фізична агресія, жорстоке ставлення до дітей. Кожен живе своїм життям і не переймається проблемами інших. Деструктивні сім'ї можна поділити на конфліктні (хронічні конфлікти, з'ясування стосунків, грубість), аморальні (вживання наркотиків, алкоголю, насилля над дітьми) та асоціальні (кримінальні вчинки, перебування одного з членів сім'ї в місцях позбавлення волі). Тривале життя дитини в таких умовах призводить до значних відхилень як у поведінці, так і в особистісному розвитку. Саме цим сім'ям приділяють значну увагу освітні, правоохоронні та соціально-педагогічні заклади. Щодо дисгармонійних сімей, то їх часто оминають увагою. Щоб зрозуміти, чому діти з таких родин можуть потрапляти в групу ризику, треба звернутися до характеристики цих сімей, зокрема неповних та бізнес-орієнтованих.

Коли мати залишається сама, це часто призводить до психологічного дискомфорту дитини через:

- важкий моральний та матеріальний стан у сім'ї;
- зміну складу сім'ї - вітчим, народження рідної для матері і нового батька дитини;
- відсутність можливостей для ідентифікації з одним із батьків своєї статі, занижена самооцінка через відсутність батька;
- раннє дорослішання через те, що більшість чоловічих турбот лягає на плечі підлітка.

У бізнес-орієнтованих сім'ях із відносно високим матеріальним достатком і стабільними подружніми стосунками нерідко виникає інша проблема, пов'язана з нерегламентованим

робочим днем батьків. Такі родини не можуть ефективно здійснювати соціальний контроль за своїми дітьми й систематично спілкуватися з ними. Види допомоги неповній сім'ї:

1. Спостереження та консультація соціального педагога, психолога.
2. Залучення повної родини, якщо це можливо, до роботи з дитиною та її сім'єю.
3. Залучення найближчих родичів до виховання дитини.
4. Залучення неповної сім'ї до занять у дитячо-батьківських групах.
5. Залучення класного керівника або вчителя до активної діяльності, спрямованої на надання дитині додаткової освіти (гуртки, центри творчості тощо).
6. Навчання одного з батьків навичок виховання дітей за відсутності іншого.
7. Постановка на облік у заклади й органи соціального захисту.

Види допомоги дисфункціональній сім'ї (через зайнятість батьків):

1. Супровід дитини соціальним педагогом.
2. Спостереження й консультація психолога освітнього навчального закладу.
3. Консультативна допомога психолога, психотерапевта чи ігротерапевта.
4. Залучення дитини до занять у центрі денного перебування.
5. Залучення батьків до занять із підлітком.
6. Допомога дитині у плануванні свого дозвілля (соціальний педагог, класний керівник).

П'ята категорія дітей – діти з порушеннями в емоційно-вольовій сфері [2]. Під час планової діагностики шкільний психолог виявляє дітей із високим рівнем тривожності, агресії, у стані фрустрації, гіперактивних. Поведінка таких учнів для вчителя теж може становити проблему, тому що це може завадити таким дітям засвоювати шкільну програму. Шкільний психолог роз'яснює психологічні особливості такої дитини класному керівникові і надає рекомендації щодо роботи з нею. Завдання класного керівника – переорієнтувати поведінку такої дитини, а шкільний психолог може запропонувати групові заняття, на яких діти розвиватимуть емоційно-вольову сферу.

Шоста категорія – це діти, яких не приймає колектив [2]. Їх можна виявити за допомогою соціометричних методик. Таку діагностику проводить психолог у кожному класі або за запитом класного керівника. Класному керівникові подається ця

інформація, і його завдання проводити заходи, на яких дитина могла б себе розкрити, самореалізуватися, підвищити самооцінку і викликати повагу та зацікавленість однокласників.

Як розмовляти з підлітком?

Під час розмови з підлітком необхідно позбутися повчального тону (а також усіх поточних справ та особистих проблем) і приділити час та увагу тільки співрозмовнику, при цьому дотримуючись деяких правил:

- поважати співрозмовника;
- говорити з ним, як із рівним;
- аргументувати свою точку зору, залишаючи за підлітком право поділяти або заперечувати;
- показувати, що він цікавий як людина та як співрозмовник;
- дотримуватись кодексу честі;
- учитель має право бути некомпетентним у якійсь сфері життя і визнає таке саме право за підлітком;
- розмовляти тільки про те, про що підліток готовий говорити, «не лізти в душу», надати йому право на мовчання;
- бути готовим вислухати шокуючі подробиці життя підлітка й підтримати його;
- делегувати підлітку відповідальність за власну поведінку й ухвалення рішень;
- дотримуватись права на конфіденційність приватної бесіди;
- бути толерантним до звичок, способу життя та ідеалів співрозмовника.

Родина є одним із найважливіших факторів, що впливають на емоційну сферу будь-якої дитини. Дорослому працюючи з підлітками групи ризику, не варто керуватися здогадами: необхідні особлива обережність і поміркованість у тих випадках, коли потрібно розповісти іншим людям про проблеми дитини. Робота з родиною групи ризику найчастіше є важливішим засобом профілактики, ніж робота з групою учнів і вчителями. Дотримання цих умов дозволяє допомогти дитині, компенсувати труднощі та успішно соціалізуватися.

Список використаних джерел

1. Немов Р.С. Психология. М.: ВЛАДОС, 2001.
2. Практикум по общей психологии / под ред. А.И. Щербатова. М.: Просвещение, 1999.

БІЗНЕС-МОЖЛИВОСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ МЕРЕЖІ: ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Сучасні тенденції світового розвитку, пов'язані з розвитком інформаційних технологій ведуть до створення глобальних соціально-економічних просторів найрізноманітнішого характеру. Наукова розробка феномена глобалізації має невелику історію, особливо в сфері бізнесу. У глобальній мережі логіка бізнес-процесів розвивається по законами і формам, що не існували раніше моделей, в рамках яких змінюється особливості соціальної взаємодії на всіх рівнях розвитку бізнесу (міжнародному, національному, регіональному, муніципальному, локально-особистісному). Інформаційно-комунікаційні інновації, істотно змінюють і самого споживача. Зокрема Інтернет виступає своєрідною сукупністю психологічних станів і намірів всіх учасників бізнесвзаємодії. Кожна людина, будучи частиною віртуального обізнес середовища, відчуває його вплив на свій стан і поведінку.

Масштаби і динаміка такого двонаправленого і подвійного процесу актуалізує багато питань, а провідним завданням бізнес-психологів стає необхідність виявити психологічні особливості розвитку бізнесу в глобальній мережі. Розкриваючи тему про особистісні детермінанти розвитку бізнесу в глобальній мережі стверджують, що людина не робить нічого крім як для задоволення однієї зі своїх численних потреб. Це означає необхідність вивчення мотивів економічної поведінки користувачів мережі, пов'язаних із задоволенням потреб конкретних суб'єктів. Групові детермінанти розвитку бізнесу в глобальній мережі викликають інтерес, та представляють бізнес-можливості, наприклад, соціальних мереж, спільнот однодумців, тематичних форумів, технології прямої взаємодії з клієнтами та ін. Жодна бізнес-структура не може обходитися без використання можливостей Інтернету, «... в Мережі виростають нові організації торгівлі, науки, мистецтва, охорони здоров'я» [2], які мають масу найрізноманітніших питань, пов'язаних з усім циклом протікання бізнес-процесів. Суспільно-психологічні детермінанти розвитку бізнесу в глобальній мережі це трансформація суспільства, що веде до зміни потреб людини, а змінені потреби особистості виступають джерелами трансформації суспільного розвитку. Отже, бізнес розвиток, в одному зі своїх значень, пов'язан з розумінням різноманітних трансформацій потреб людини і використанням інтернету як серйозного соціального механізму впливу на масову

свідомість та поведінку. Глобально-психологічні детермінанти розвитку бізнесу в глобальній мережі - якщо говорити про соціальні зміни психологічної етимології звертаючись до природничих термінів, нам представляється найбільш показовим використання для проектування розвитку бізнесу в мережі поняття «сингулярність». За аналогією з цим терміном було б доцільно говорити про психологічні точки сингулярності, які не завжди себе проявляють, але містять в собі силу, здатну привести, при певних умовах, до досить швидких змін.

До такого роду очікуваних змін, які вимагають психологічних знань, можна віднести, наприклад, створення глобальних бізнес-структур, збільшення продажів, відкриття додаткових регіональних ніш, популяризацію конкретного продукту та ін. Сьогодні можна говорити про глобалізацію особистісних і суспільних потреб, які все тісніше прив'язуються до можливостей глобальної мережі, зачіпаючи самі різні сфери життєдіяльності: інформаційну, економічну, демографічну, політичну, науково-технічну, світоглядну, професійну, трудову, соціальну, освітню, культурну, спортивну, туристичну [1]. Всі ці процеси дозволяють говорити про неминучість зародження нової галузі психологічного знання - психології дослідження глобальних бізнес-процесів.

Список використаних джерел

1. Бондаренко С.В. Соціальна система кіберпростору / Технології інформаційного суспільства – Інтернет і сучасне суспільство: Праці V Всеросійської об'єднаної конференції. Санкт-Петербург, 25–29 листопада 2002 року. – СПб.: Видавництво СПбДУ, 2002. – С. 14–15.

2. Бондаренко С.В. Соціальна система кіберпростору як нова соціальна спільність // Наукова думка Кавказу: додаток. – 2002. – №12 (38). – С. 32–39.

Науковий керівник: О.А. Днірова, канд. мед. наук, доц.

О.А. Лавніков
аспірант кафедри педагогіки та психології
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДЕФІНІЦІ «ІНДИВІДУАЛЬНИЙ СТИЛЬ»

Актуальність теми роботи зумовлена тим, що сфера застосування поняття «стиль» дуже широка. Так, у різних областях знання стиль вважається терміном міждисциплінарним, що входять в

категоріальний апарат філософії, психології, літератури, мистецтвознавства, лінгвістики, біології, тощо. Це пояснюється неоднозначністю означеного поняття, яке «приваблює всіх тих, хто ставить своїм завданням проникнення в таємницю взаємодії людини, його психіки, з фізичною і соціальною реальністю» [2, с. 266].

Почнемо з аналізу визначень базової дефініції «стиль» у психологічній літературі. Проблема стилю, його структури та процесу формування була предметом досліджень А. Адлера, Є. Клімова, В. Мерлін, М. Холодної та інших.

Зазвичай більшість психологів ототожнюють стиль з такими поняттями як «індивідуальність», «особистість», що, у свою сергу, акцентує увагу на ролі особистісного фактору у формуванні індивідуального стилю.

На противагу вище зазначеним уявленням про стиль, у нашій роботі ми ґрунтуємося на дослідницькому доробку А. Адлера [1], який зазначає, що становлення концепції стилю тісно пов'язаний з розвитком уявлень про соціальні інтереси. При цьому вчений визначав стиль як характеристику ієрархії життєвих цілей і способів, яким надає перевагу суб'єкт, з метою їх досягнення.

Варто звернути увагу на психологічне трактування стилю, який подає Г. Оллпорт. Він стверджував, що стиль є характеристикою системи операцій, до якої особистість схильна в силу своїх індивідуальних властивостей [4]. Саме погляди Г. Оллпорта вплинули на подальший розвиток поняття стилю в американській психології.

Цінною вважаємо думки П. Роршаха та Р. Вартега, які вважали, що певні формальні характеристики, яке б не було їх походження, повинні виявлятися в самих різних діях суб'єкта. Саме для позначення цих проявів використовувався термін «індивідуальний стиль».

Відмітимо, як висновок, що індивідуальний стиль є способом вираження індивідуальності (В. Моросанова); є формою оволодіння різноманітністю об'єктивних умов без зведення її до одноманітності (А. Лібіна); сприяє як адаптації людини до діяльності, так і адаптації діяльності до людини, а також обома процесам одночасно (Є. Льїн); приводить частіше до емоційного задоволення від діяльності, ніж до найвищої її ефективності і результативності (Г. Берулава); складають цілісні симптомокомплекси, сформовані різними рухами з компенсаторною функцією (Б. Вяткін); визнається інтегральним утворенням, яке охоплює індивідуальність людини, зумовлює пов'язаність різних індивідуальних властивостей у цілісну систему, проявляється у всіх сферах людської активності; відображає цілісність індивідуальності; формується в результаті адаптації особистості до складного комплексу об'єктивних обставин її життя (С. Чуніхіна [3, с. 149]).

Нами було доведено, що сучасними психологами, які вивчають закономірності людської поведінки та діяльності, звертається увага і на стильові характеристики. У пріоритетній галузі вітчизняної психології – диференціальної психофізіології – була розроблена концепція індивідуального стилю діяльності, що розуміється як обумовлена типологічними особливостями нервової системи стійка система способів оптимального здійснення діяльності. Відмінна особливість цієї концепції – акцент на адаптивній функції стилю, в структурі якого виділяються два компоненти: психофізіологічний і психологічний [2].

У науковій літературі поряд із поняття «індивідуальний стиль» використовується поняття «стиль людини», вивчення якого активно ведеться на методологічній основі. Основні результати цих досліджень полягають у виявленні природних факторів стилю (властивості нервової системи, темперамент), розроблені уявлень про статус стилю в структурі властивостей індивідуальності та специфіки об'єктивних умов його прояву.

Вбачаємо, що для розкриття сутності змісту індивідуального стилю людини необхідно охарактеризувати принципи єдиної концепції стилю людини, які запропонувала Е. Байдашева. До цих принципів належать: ієрархічність (необхідний набір базових стильових параметрів даної підструктури психіки); інваріантність (інструментальна єдності); кроситуативність (стійкість індивідуального стилю і незалежність його від ситуації); стильова єдність (індивідуальний стиль – універсальна характеристика процесу та кінцевого результату поведінки і діяльності) [2, с. 270].

Таким чином, на основі аналізу психологічних аспектів дефеніції «індивідуальний стиль», можна навести наступні висновки:

1. На нашу думку, індивідуальний стиль – це стійкий симптомокомплекс характеристик, що відносяться до різних рівнів прояву індивідуальності. «Стійкий симптомокомплекс формується під впливом різних типів сполучення індивідуума з середовищем і в меншій мірі залежить від конкретних цілей або смислів, включених в процес життєдіяльності» [2, с. 272].

2. Внутрішню структуру індивідуального стилю необхідно співвідносити зі структурою зовнішнього середовища, представленій, наприклад, у вигляді різних за змістом ситуацій. Особливо важливо зближення психології ситуацій з дослідженнями стильового поведінки на початкових етапах формування цілісного погляду на проблему стилю людини.

Список використаних джерел

1. Адлер А. Стиль жизни. Психология индивидуальных различий; под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер и В.Я. Романова. М.: ЧеРо, 2000. Гл. 4. С. 98–106.

2. Байдашева Э.М. Понятие индивидуального стиля в психологии. Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. 2012. № 2. С. 266–272.

3. Чуніхіна М.В. Адаптаційний і компенсаторний смисл індивідуального стилю. Наукові студії із соціальної та політичної психології. К., 2013. Вип. 32 (35). С. 140–151.

4. Allport G.W. Personality: A psychological interpretation. N.Y.: Holt, 1937.

Науковий керівник: О.В. Лебідь, д-р пед. наук, доц.

О.В. Лебідь
*доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки та психології
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна*

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Актуальність проблеми індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх викладачів закладів вищої освіти останнім часом істотно зросла у зв'язку з модернізацією сучасної системи вищої освіти, яка полягає у підготовці майбутнього викладача, здатного до вирішення актуальних проблем у галузі вищої професійної освіти, зокрема засобами педагогічної, науково-дослідної, проектної, методичної, управлінської та культурно-просвітницької діяльності; творчого використання здобутих знань у професійній діяльності.

Питання індивідуального стилю професійної діяльності по-різному досліджувалось як у вітчизняних, так і в зарубіжних роботах. Водночас необхідно зазначити, що означена проблема інтенсивніше проводилась у психологічній сфері (А. Адлер, Є. Ільїн, Є. Клімов, А. Маркова, В. Сластьонін та інші). Проте ще недостатньо досліджено проблеми сутності, структури, особливостей формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутнього викладача закладу вищої освіти. Дослідження цих проблем становлять не лише теоретичний, а й практичний інтерес, сприяючи розвитку технологій формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

Почнемо з визначення базового поняття «індивідуальний стиль діяльності». Так, І. Цар визначає цю дефініцію як «урахування своїх індивідуальних особливостей при виборі тих чи інших засобів і

приймів педагогічної діяльності» [4]. У свою чергу, індивідуальний стиль діяльності викладача є системою гармонізації особистістю своєї індивідуальності з умовами життєдіяльності, система засобів самореалізації особистості в життєдіяльності, що визначає початок творчості та результат творчої діяльності [3]. Отже, презентуємо робоче означення дефініції «індивідуальний стиль професійної діяльності викладача закладу вищої освіти»: система стійких способів та прийомів здійснення професійної діяльності, які характеризують індивідуальну манеру виконання професійної діяльності викладачем закладу вищої освіти. Дана система повинна бути усвідомлюваною, тому що саме ця умова дозволяє фахівцеві через саморозкриття, саморозуміння приймати себе таким, яким він є (зі своїми задатками, здібностями, талантами), готового до постійно змінюваних умов навколишньої дійсності, а також до спрямування власних професійних якостей, вмій і навичок на досягнення ефективних результатів в професійній діяльності.

Цікавим для нашого дослідження є думки А. Маркової щодо ефективного індивідуального стилю професійної діяльності викладача. Вчена стверджує, що «індивідуальний стиль діяльності визначається природними, вродженими особливостями людини і якостями особистості набутими за життя, які виникають під час взаємодії людини з предметним і соціальним середовищем. Ефективний індивідуальний стиль забезпечує найбільший результат при мінімальних затратах часу і сил. Формування власного стилю з урахування, насамперед, властивостей самої особистості, а також специфіки вимог діяльності сприяє підвищенню продуктивності праці» [1].

Аналіз наукових джерел щодо проблематики формування індивідуального стилю професійної діяльності особистості засвідчив, що цей процес обумовлюється багатьма психологічними чинниками: морфологічними особливостями, нейродинамічними особливостями, вольовими якостями, здібностями, властивостями темпераменту, стійкістю до несприятливих станів тощо.

Спираючись на наукові доробки В. Мерліна [2], нами виділено дві основні складові індивідуального стилю професійної діяльності викладача закладу вищої освіти: його фізіологічну базу (типологічні властивості нервової системи й особливості темпераменту) та психологічні механізми, в структуру яких входять способи професійної діяльності, що виробляються викладачем закладу освіти відповідно до її вимог, а також індивідуальними особливостями суб'єкта діяльності, які обумовлені його загальними здібностями.

Крім того, наша авторська позиція полягає в тому, що професійна діяльність викладача закладу вищої освіти

характеризується певним стилем, який визначається специфікою діяльності та індивідуально-психологічними особливостями її суб'єкта (темперамент, характері реакцій на ті або інші професійні ситуації, вибір педагогічних технологій, стиль міжособистісної взаємодії, реагування на дії, на вчинки студентів, використанні різних видів заохочень, покарань, засобів психолого-педагогічного впливу на студентів.

Підсумовуючи, зауважуємо, що індивідуальний стиль викладача закладу вищої освіти проявляються у різних умовах професійної діяльності та зумовлений специфікою самої діяльності й індивідуально-психологічними особливостями викладача. Результативність навчального процесу в значній мірі залежить від індивідуального стилю викладача, що визначає характер відносин зі студентами, колегами, керівництвом.

Список використаних джерел

1. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К. Маркова. – М., 1996. – 308 с.
2. Мерлин В.С. Очерки интегрального исследования индивидуальности. М.: Мысль, 1986. 256 с.
3. Рослякова Н.И. Индивидуальный стиль педагогической деятельности как фактор развития профессиональной индивидуальности будущего педагога. Вестник Адыгейского государственного университета. 2008. № 5. С. 72–75.
4. Цар І. Теоретичні передумови формування індивідуального стилю професійної діяльності вчителя-гуманітарія. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2014. № 10 (Ч. 1). С. 219–225.

С.О. Литвинов

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ВПЛИВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК СИНДРОМУ «ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ»

Людина більшу частину життя займається трудовою, зокрема, професійною діяльністю. Особливості й умови цієї діяльності є важливим фактором розвитку її особистості. На сьогоднішній день проблема професійного розвитку розкрита у роботах як зарубіжних так і вітчизняних психологів: Н.В. Гришина, Е.Ф. Зеєр, Н.В. Самоукіна, Е.Е. Симанюк, С.О. Клімов та ін. Одним з важливих аспектів даної проблеми є питання про зміни особистості майбутнього фахівця в процесі здійснення педагогічної діяльності.

Загалом, педагогічна діяльність являє собою виховний та навчальний вплив вчителя на учнів, спрямований на їх особистісний та інтелектуальний розвиток, одночасно виступаючи основою їх саморозвитку та самовдосконалення. Педагогічна діяльність має такі ж характеристики, що й будь-який вид людської діяльності: вмотивованість, цілеположеність, предметність. Специфічною характеристикою педагогічної діяльності є, за Н.В. Кузьміною, є її продуктивність. Структурними елементами педагогічної діяльності вважають цілі, мотиви, взірці, об'єкт-суб'єктне відношення, умови, засоби, результати, корекцію. Цілепокладання у педагогічній діяльності виявляється у тому, що діяльність учителя передусім спрямована на іншу людину, тобто все те, що він робить має сенс лише тоді, коли в особистості його учня акумулюється той науковий та соціальний досвід, який має бути переданий педагогом. Визначальну роль у структурі педагогічної діяльності мають також мотиви та взірці, які є рушіями цієї діяльності.

Як правило, діяльність позитивно впливає на людину, на її особистісний та професійний розвиток. Але професійна діяльність може мати і низхідний характер. Професійна педагогічна діяльність, незалежно від типу закладу в якій вона здійснюється, відноситься до групи професій з підвищеною моральною відповідальністю за розвиток особистості учня, його здоров'я, життя в цілому. Постійні стресові ситуації, що супроводжують реалізацію педагогічної діяльності, негативно впливають на професійне здоров'я вчителя. Несприятливі впливи робочого середовища викликають у вчителя стрес подвійного характеру: інформаційний (інформаційні перевантаження) та емоційний (зміни в характері діяльності, порушення поведінки).

Ю.В. Постілякова вказує на те, що для роботи учителя характерні такі прояви стресу, як фрустрація, тривога, втома. У якості причин або специфічних для його професії стресорів, що призводять до подібних станів та розвитку синдрому "професійного вигорання", виокремлюють труднощі або не здатність керувати деструктивною поведінкою учнів, слабкий взаємозв'язок між учнями та вчителями, байдужість адміністрації та недостатня підтримка при вирішенні дисциплінарних проблем, бюрократичну некомпетентність та відсутність права голосу при прийнятті організаційних рішень. Професійна діяльність вчителя відбувається у структурованій ситуації, що передбачає дотримання загальноприйнятих правил; для неї характерна підвищена конфліктність та необхідність швидкого прийняття рішень. Педагогічна діяльність насичена такими стресогенами, як соціальна оцінка, повсякденна рутинна. Таким чином, професійна педагогічна діяльність пред'являє вчителю підвищені

вимоги до його здоров'я, когнітивних та особистісних ресурсів.

Сфокусуємо увагу на тих структурних елементах педагогічної діяльності, що, на нашу думку, найбільш впливають на розвиток та перебіг синдрому “професійного вигорання”.

Як зазначалось раніше, педагогічна діяльність насичена різноманітними ситуаціями напруження, різноманітними факторами, які несуть у собі потенційну можливість підвищеного емоційного реагування, а з часом можливість розвитку синдрому “професійного вигорання”. Ось чому доцільно розглянути такий компонент педагогічної діяльності як умови праці. Умови інтегруються в структуру педагогічної діяльності через сукупність емоцій і психічних станів, які вони породжують. Будуючи узагальнену систему умов, слід звертатися до різноманітних аспектів шкільного життя, оскільки на педагогічну діяльність іноді впливають доволі несподівані чинники.

Під час своєї роботи, педагог знаходиться далеко не в комфортних умовах. Власне діяльність педагога, який постійно працює з людьми, насичена інтенсивним спілкуванням. Від педагога вимагається активна робота всіх психічних процесів: цілеспрямовано сприймати партнерів, уважно фіксувати певні моменти, запам'ятовувати інформацію різної модальності, включати всі процеси мислення, активно ставити та вирішувати проблеми. Але маються на увазі не тільки фізіологічні фактори, пов'язані з нездоровими умовами праці: гіподинамія, підвищене навантаження на слуховий і голосовий апарати; насамперед мова йде про умови, які пов'язані із роботою, а саме: неможливість вибору учнів, невмотивованість учнів до навчання, неможливість емоційної розрядки, необхідність весь час “бути у формі”.

Чинником, що справляє постійний вплив на професійне здоров'я вчителя є часові параметри та об'єм праці. О.М. Осницький указує на те, що різниця між встановленим, формальним та реальним робочим тижнем вчителя складає 200-300%. А якщо педагог дотримується всіх інструкцій та розпоряджень, то він повинен виконувати більш як 100 трудових функцій. Поступово формується відчуття постійної невдалості, психологічної беззмістовності професійної діяльності. Зазвичай у сучасного вчителя спостерігається велика перевантаженість щодо обсягів робіт, які необхідно виконати. Як наслідок відбувається інформаційне перенасичення, а, з іншого боку, педагог часто змушений витратити свій особистий час на виконання посадових обов'язків.

На характер взаємодії вчителя з учнями, на самопочуття вчителя впливає шкільний розклад, оскільки неконтрольована динаміка працездатності як учнів, так і самого педагога може призводити до неадекватних форм поведінки. Тобто, неефективна

організація навчально-виховного процесу (часті зміни в розкладі, неефективне використання кабінетного фонду, наявність замін колег тощо), наявність заорганізованості, формалізму є дуже потужним чинником розвитку “професійного вигорання” у педагогічних працівників.

Аналогічно впливає тривалість робочого дня, наявність перерв протягом дня. За свідченнями дослідників перерви в роботі сприяють не лише підвищенню продуктивності педагогічної діяльності, але й зниженню ризику розвитку синдрому “професійного вигорання”.

Нечітка постановка цілей і завдань перед кожним вчителем, що особливо виражається під час реформ, коли школа починає працювати у змінених умовах; низький рівень інформаційно-методичного забезпечення діяльності педагога (наявність нових методичних рекомендацій, підручників, ЕОМ та ін.) – ці явища також підвищують рівень напруженості у діяльності членів колективу.

Суттєвим чинником професійної деформації особистості вчителя є рутинність праці, що проявляється у необхідності передавати знання учням у майже однаковій формі з року в рік. Щодо змістовного компоненту педагогічної діяльності, то багато з дослідників указують на те, що працівники шкіл, які повністю усвідомлюють власну роль, як правило, мають такий рівень напруженості, який дозволяє ефективно працювати.

Однією з особливостей педагогічної діяльності є постійна потреба у самовдосконаленні та професійному вдосконаленні. Інформаційні зміни настільки великі, що кількість знань, яка необхідна для того, щоб не відставати від темпів життя, досягає величезних розмірів. Тому можливе відчуття браку досвіду, навичок, часу, енергії, що також призводить до виникнення напруження. Разом з тим, наявність частих емоційних, розумових перевантажень і, з іншого боку, монотонності у роботі ще сильніше сприяє розвитку синдрому “професійного вигорання”.

Тобто ті об’єктивні причини психологічного вигорання, які були зазначені вище, конкретизуються поняттям “професійне середовище”, яке включає до себе такі компоненти як предмет та засоби труда, професійні завдання, фізичне та соціальне середовище. Основні компоненти середовища, як підкреслює Є.О. Климов такі: соціально-контактні, інформаційні, вітальні. Не можливо заперечувати величезне значення для людини простору та часу, у якому протікає його життєдіяльність і від яких, в основному, залежить його стан. Порушення, обмеження простору, відсутність вільного бюджету часу, на нашу думку, сприяють професійному вигоранню, впливають на активність життєдіяльності та загальний емоційний та фізичний стан.

Отже, нами констатовано той факт, що розвиток професійного

вигорання відзначається умовами, професійним середовищем, у якому працює педагог. До них, перш за все, відноситься робочий простір, режим роботи, обсяг праці. Зазначили, що синдром “професійного вигорання” значною мірою обумовлюється психологічною перенапруженням професійних буднів педагога.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, д-р пед. наук, проф.

М.С. Магда
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ПРОБЛЕМИ СХИЛЬНОСТІ ПІДЛІТКІВ ДО АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ

Актуальність теми даної роботи зумовлена тим, що «на сьогоднішній день прослідковується стійка тенденція до інтенсивного зростання рівня адиктивної поведінки в юнацькому середовищі, що пов’язане зі зловживанням психоактивних речовин, алкогольною залежністю, тютюнопалінням, інтернет-залежністю, гемблінгом та ін.» [1, с.196]. Стрімке зростання кількості підлітків з адиктивною поведінкою визначає необхідність збереження здоров’я покоління що підрастає, від якого в повній мірі залежить безпека і добробут нашої держави сьогодні та в майбутньому.

Проблем адиктивної поведінки неодноразово виступала предметом дослідження фахівців з багатьох галузей знань. Так, термін адиктивна поведінка з’явився в науці в кінці 80-х років завдяки В. Міллеру і М. Ландарі, потім вивчався С. Кулаковим, поширився А. Личко і В. Бітенським. Вивченню адиктивної поведінки присвячені праці А. Абрумової, Є. Змановської, В. Мандель, М. Чухрової, А. Фенько та ін. Види залежностей досліджували О. Камінська, Є. Крилов, В. Малигін та ін.

У науковій літературі цей вид поведінки в широкому сенсі пов’язаний з хімічною залежністю і зловживанням психоактивних речовин (тютюнопаління, алкоголізм, токсикоманія і наркоманія) і нехімічною залежністю, не пов’язаною з вживанням психоактивних речовин (комп’ютерна, ігроманія, трудоголізм та адикція до їжі тощо).

Проблемна ситуація, що склалася в суспільстві, сприяє залученню підлітків до кола людей, які споживають психоактивні речовини, через різні засоби та прийоми транслюється реклами (бажана марка сигарет, пива тощо). Наслідування рекламним героям

призводять підлітків до первинного вживання психоактивних речовин, тим самим викликаючи привабливий психічний стан і залежність. На сьогоднішній день масштаби і темпи поширення цієї форми дівіації такі великі, що ставлять під загрозу фізичне, психічне і моральне здоров'я підростаючої молоді [2].

Варто зазначити, що підлітковий вік є самим емоційно насиченим періодом в житті людини, коли явно виражені негативні особливості вікової кризи, в більшості формується девіантна поведінка, що відхиляє ініційований вплив різних ідеологій. Різко виражені особливості підліткового віку педагоги називають підлітковим комплексом. Підлітковий комплекс характеризується занепокоєнням, тривогою, схильністю підлітка до різких коливань настрою, меланхолією, імпульсивністю, негативізмом, конфліктністю і суперечливістю почуттів, агресивністю [3].

Психологічними особливостями підліткового віку є перепади настрою, категоричність висловлювань і суджень, бажання бути визнаним і оціненим, показна бравада і незалежність, боротьба з авторитетами й обожнювання кумирів. Егоїстичність в цьому віці іпроявляється поряд з відданістю і самопожертвою. Прояв грубості та безцеремонності до інших людей поєднується з неймовірною власною ранимістю, коливаннями очікувань від блискучого оптимізму до самого похмурого песимізму. В цей непростий період їх життя, загострюється чутливість підлітків до оцінки іншими його зовнішності, здібностей, сили, умінь в поєднанні з надмірною самовпевненістю, надмірним критиканством, зневагою до суджень дорослих.

Існуюче протиріччя між практикою попередження і профілактики адиктивної поведінки, й тенденцією інтенсивного зростання кількості дітей і підлітків адиктивною поведінкою, пов'язане з вживанням різноманітних психоактивних засобів, може бути подолано шляхом спеціально організованої взаємодії, спрямованої на розуміння підлітками небезпечних наслідків вживання психоактивних речовин [2].

Отже, проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки: адиктивна поведінка є порушенням поведінки, що виникає в результаті зловживання різними речовинами, що змінюють психічний стан людини; причинами виникнення схильності до адиктивної поведінки є несприятлива соціальна ситуація розвитку підлітків; психологічні фактори, що зумовлюють виникнення адиктивної поведінки у підлітків проявляються у таких особистісних особливостях, як низький рівень самоусвідомлення рис своєї особистості, практична відсутність навичок самоаналізу і тим більше вміння регулювати свої емоції.

Список використаних джерел

1. Бочаріна Н.О., Костюк О.Г. Особливості прояву адиктивної поведінки у юнацькому віці. Молодийвчений. 2017. № 5 (45). С. 196–199.
2. Кочкина М.В. Психологические аспекты профилактики и предупреждения адиктивного поведения подростков: автореф. дис. ... канд. псих. наук; спец.: 19.00.07. Москва, 2007. 20 с.
3. Шаломова Є.В. Особливості адиктивної поведінки в підлітків. Сучасні проблеми науки та освіти. 2014. № 5.
4.
Науковий керівник: О.В. Лебідь, д-р пед. наук, доц.

Л.В. Мальована

Університет імені Альфреда Нобеля м. Дніпро, Україна

ЩОДО ВИВЧЕННЯ ВПЛИВУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Наприкінці ХХ ст. в поле зору фахівців потрапили такі психологічні конструкти, як «соціальний» і «емоційний» інтелект. Ідея емоційного інтелекту виникла з розвитком уявлень про соціальний інтелект (розроблено такими авторами, як Г. Айзенком, Дж. Гілфордом, Х. Гарднером та ін.) [1].

Емоційний інтелект є психічним феноменом, який пов'язаний з управлінням емоційною сферою, її рефлексією і розумінням. У зв'язку з цим, формування, розвиток і особливості функціонування емоційного інтелекту набувають особливого значення в руслі ідеї успішності студента як майбутнього фахівця.

Ця успішність пов'язана із здійсненням суб'єктом власної діяльності як конкурентоспроможного фахівця не тільки і не стільки за рахунок професійної компетентності і рівня професійних знань, умінь і навичок, скільки за рахунок уміння й здатності взаємодіяти з оточуючим суб'єктом професійним співтовариством, керувати своєю емоційною сферою і, відповідно, відносинами із суб'єктами спільної діяльності, що є предметною областю емоційного інтелекту.

Можливість використання конструкту «емоційний інтелект» сьогодні доведена в різних областях психологічного знання як одне з основних умов прийняття управлінських рішень, як індикатор

афективних розладів, як базова складова програми підготовки педагогів і розвитку обдарованості дітей, як необхідна умова реалізації копінг-стратегії, як засобу діагностики та ін.

Дослідники (Дж. Мейер, Д. Карузо, П. Салоуэй, Д. Гоулман, Р. Бар-Он, Н. Холл, М. Ка де Ври, Д. Карузо, П. Салоуей) по-різному розуміють зміст понять «соціальний інтелект» і «емоційний інтелект». Більшість з них схиляються до презентування даного феномена як: здатності адекватно виражати власні емоції, розуміти емоції і мотиви поведінки інших людей; здатності ефективно діяти в системі міжособистісних відносин, орієнтуватися в соціальних ситуаціях, правильно визначати особистісні особливості та емоційні стани інших людей; обирати адекватні способи спілкування з ними і реалізовувати все це у процесі взаємодії. На думку дослідників емоційний інтелект є найбільш надійним фактором, який забезпечує успішність особистості. [2]

Емоційний інтелект розглядається як комплекс внутрішньо особистісних і міжособистісних якостей. Показниками цього критерію є розвиток вміння розпізнавати свої емоції, розуміти і прогнозувати стан властивостей іншої людини.

Емоційний інтелект може виступати як провідна професійна характеристика, що впливає на особливості навчальної діяльності студентів-психологів; виявляється у студентів-психологів з різною професійною спрямованістю (наукова спрямованість, психотерапевтична спрямованість, практична спрямованість) і є передумовою їх професійного потенціалу в різних сферах професійної самореалізації [3].

Предметом дослідження став емоційний інтелект як провідна професійна важлива якість майбутнього психолога, що забезпечує успішність навчальної діяльності та специфіку професійної спрямованості.

Метою дослідження було визначення особливостей впливу емоційного інтелекту на успішність навчальної діяльності студентів-психологів. Намагалися з'ясувати особливості прояву, залежність від професійної спрямованості та пріоритету професійної самореалізації в майбутньому.

У процесі дослідження виявлено сутність і особливості емоційного інтелекту і його зв'язок з успішністю навчальної діяльності студентів, а також специфіку прояву емоційного інтелекту, залежність від психологічної готовності студентів до професійної діяльності.

Було проведено теоретичний аналіз літератури з проблеми успішності навчальної діяльності студентів і їх особливостей, що впливають на професійну спрямованість в майбутньому.

Нами визначено психологічні особливості емоційного

інтелекту як професійно-важливої якості, що визначають успішність навчальної діяльності студентів-психологів з різною професійною спрямованістю; обґрунтовано методичну базу дослідження впливу емоційного інтелекту на успішність навчальної діяльності студентів-психологів.

Виявлено, що залежно від особливостей емоційного інтелекту студентів-психологів можливо організувати практико-орієнтовані програми, що впливають на ефективність професійної міжособистісної взаємодії, необхідність підготовки до різних видів діяльності психолога на етапі навчання у ЗВО.

Список використаних джерел

1. Выготский Л.С. Психология. – СПб.: Речь, 2010. – 1004 с.
2. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект. – М.: АСТ, 2009. – 480 с.
3. Гоулмен Д., Бояцис Р., Макки Э. Эмоциональное лидерство: Искусство управления людьми на основе эмоционального интеллекта / Д. Гоулман: пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 301 с.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, д-р пед. наук, проф.

Л.В. Мальована

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

МЕТОД НАРАТИВНОГО ПІДХОДУ ЧЕРЕЗ ЕКСТЕРНАЛІЗАЦІЮ ПРОБЛЕМ ОСОБИСТОСТІ

Наративний підхід з'явився в психотерапії приблизно в 80-х рр. ХХ століття, завдяки розвитку постмодерністських ідей філософії, літературознавства та соціології. У наративній психотерапії немає конкретного засновника, метод сформувався під впливом ряду видатних діячів, таких як: Ж.Лакан, Вацлавик, Р. Барт, Ж.Делез, Ж. Дерріда, М. Бахтін, У. Еко та ін. Сам метод став відомим у багатьох країнах світу завдяки книзі австралійця Майкла Уайта і новозеландця Девіда Епстона У 1990 році вони видали книгу з назвою «Наративні засоби досягнення терапевтичних цілей» ("Narrative means to therapeuti cends") [3].

Предметом нашої уваги став наратив, як якісний метод, що забезпечує широкі можливості у роботі. Саме визначення "наративна психотерапія" походить від терміну "наратив" (від англ. "Сюжет", "історія"), запозиченого з філософії та літературознавства. Що являє собою цей метод? Цей напрямок в консультативній та соціальній

психології, заснований на тому, що кожна людина будує своє життя, виходячи з історій, які ми розповідаємо один одному і самим собі [1].

Наративна психологія торкається таких проблем: сімейні – відносини між батьками і дітьми, подружжям, близькими і далекими родичами, відносини в неодруженій парі; внутрішньоособистісні – проблеми з самооцінкою, низькою концентрацією, наявність страху, фобій, сорому, втрата сенсу життя; організаційні – створення сприятливих відносин в спільнотах і організаціях, навчання уникненню конфліктів; соціальні – робота з недотриманням і утиском прав людини, з насильством, з постраждалими в авто- і авіакатастрофах і стихійних лихах, підтримка рідних і близьких постраждалих. Також наративна психотерапія надає допомогу людям, що страждають від смертельних захворювань [2; 4].

Ця методика вкрай екологічна і м'яка. Сьогодні вона знаходить все більше прихильників у всьому світі у зв'язку з тим, що достатньо відповідає свідомості і способу життя людини XXI століття, що живе в щільному інформаційному потоці. Наративна (оповідна) терапія є ефективним і відкритим методом, який дуже динамічно розвивається, постмодерністським напрямком в консультуванні, що підходить, як для індивідуальної сесії, так і для роботи з сім'ями будь-якої структури [5].

Наративний підхід виходить з припущення, що описова, або оповідальна форма – і усна, і письмова – складає фундаментальну психологічну, лінгвістичну, культурологічну і філософську основу спроб людини дійти згоди з природою й умовами існування. За допомогою наративу ми організовуємо свою пам'ять, наміри, життєві історії, ідеї нашої "самості" або "персональної ідентичності"

Екстерналізація, як техніка наративного підходу та лінгвістичної практики, що допомагають людині відокремити себе від проблеми (яку вона сприймає як власну ідентичність); подивитися зовні на проблему, свої стосунки з проблемою; взяти на себе більше відповідальності за характер відносин і спробувати з'ясувати ці відносини. За рахунок цієї техніки почуття провини зменшуються, а ефективність збільшується, оскільки екстерналізація допомагає сім'ї згуртуватися і спрямувати свої зусилля на боротьбу не з людиною, її носієм, а проблемою (наприклад, з алкоголізмом, а не з алкоголіком).

Екстерналізація розміщує проблему не з середини людини, а у культурно-історичному контексті, в якості продукту цього контексту. Проблеми приймаються як щось, що було сконструйоване соціумом у впродовж певного часу.

Коли проблеми екстерналізовані (тобто розглянуті так, якби вони були не якоюсь частиною внутрішньо притаманній людині, не рисою її особистості), вони можуть бути вбудовані в сюжетну лінію історії (оповідання).

Плануємо здійснити аналіз теоретичних та практичних підходів у наративі та виявити екстерналізацію проблем особистості через сюжет та розповідь/оповідання. Вважаємо за необхідне здійснити аналіз впливу наративного підходу, як феномену, на екстерналізацію проблем особистості.

Це дозволить з'ясувати наскільки можна використовувати наративний підхід через екстерналізацію проблеми щодо більш широких контекстів: яким чином гендер, раса, культура, сексуальність, соціо-економічний клас та інші форми відносин впливали на конструювання проблем особистості.

Список використаних джерел

1. Брокмейер Й. Нарратив: Проблемы и обещания одной альтернативной парадигмы / Й. Брокмейер, Р. Харре // Вопросы философии. – 2000. – №3 – С. 29–42.
2. Знаков В.В. Понимание, постижение и экзистенциальный опыт // Вопросы психологии. 2011. № 6. С. 15–24.
3. White, M. & Epston, D. 1990: *Narrative Means to Therapeutic Ends*. New York: W.W.Norton
4. Джилл Фридман, Джин Комбс. Конструирование иных реальностей. М.: Класс, 2001.
5. Thomas, L. 2002: 'Post structuralism and therapy – what's it all about?' *International Journal of Narrative Therapy and Community Work*, No.2.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, д-р пед. наук, проф.

П.Ю. Манько

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ЗВ'ЯЗОК ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ І ЗАДОВОЛЕНІСТІ ШЛЮБОМ

У сучасній літературі досить мало досліджень духовного потенціалу і стану духовного спокою, який впливає на всі сфери життя людини, зокрема на сімейне життя. Тому дослідження, присвячені вивченню духовного потенціалу особистості і його зв'язку зі станом задоволеності шлюбом, є необхідними та актуальними.

Метою нашого дослідження стало виявлення зв'язку між духовним потенціалом особистості та задоволеністю шлюбом.

Сім'я - це мала соціальна група, заснована на шлюбі та кровній спорідненості. Члени сім'ї об'єднані емоційними зв'язками, спільністю

побуту, моральною відповідальністю, взаємодопомогою. Сімейні взаємини є офіційними за формою та неофіційними за змістом. В останні десятиліття дослідження сім'ї зайняли значне місце в науках про людину й суспільство – соціології, філософії, демографії, психології тощо [2].

Дослідження феномена задоволеності шлюбом у вітчизняній і зарубіжній психології проводиться вже близько трьох десятиліть в рамках загального підходу вивчення якості шлюбу. За цей час виявлено безліч факторів, що підтверджують багатогранність даного поняття. Але в зв'язку з тим, що інститут сім'ї з плином часу зазнає серйозних змін, вивчення задоволеності шлюбом завжди буде актуально.]

Задоволеність шлюбом подружжя, яка відображає ставлення людини до власного шлюбу і є індикатором потреб сімейної системи

Задоволеність шлюбом є стійке емоційне явище – почуття, яке може проявлятися як безпосередньо в емоціях, які виникають в різних ситуаціях, так і в різноманітних думках, оцінках, порівняннях [2].

У світовій психологічній (а також філософській) літературі термін «духовність» до тепер не отримав фіксованого визначення і трактується різними авторами по-різному. На основі аналізу праць, в яких фігурує термін «духовність», легко переконатися, щовінчи не в більшості випадків виступає як синонім понять «одухотворення», «гуманізм», «пробудження духу».

За В.Москальцем, у психології остаточно утвердилась думка, що духовне життя дорослої людини значною мірою зумовлене досвідом дитинства, основою якого є особливості стосунків із матір'ю. Якщо дитина була оточена справжньою любов'ю і турботою, то це є одним з фундаментальних позитивних впливів на психіку, що формують відкритість та довіру. Вони необхідні для почування власної неповторності, цінності, гідності, зародження здатності любити і піклуватися про інших. Все це є психічним підґрунтям духовності.

З метою встановлення зв'язку між духовним потенціалом та задоволеністю шлюбом було проведено дослідження в якому приймали участь 10 пар (10 чоловіків і 10 жінок) з різним стажем сімейного життя. Для діагностики використовувався опитувальник «Задоволеність шлюбом» (Ю.Є. Альошина, Л.Я. Гозман, К.М. Дубовська) та «Психологічна діагностика духовного потенціалу та духовної ціннісної спрямованості особистості» (Е. Помиткін).

При підрахунку кореляційного зв'язку між Духовним потенціалом людини і задоволеністю шлюбом було виявлено слабку кореляцію. Тобто, що гіпотеза не підтвердилась.

Отже, можна зробити висновок що залежність між духовним потенціалом та задоволеністю шлюбом слабка і за результатами

дослідження духовна складова не впливає на задоволеність подружнім життям. Але, мою думку, це питання потребує вивчення та більш детального дослідження.

Список використаних джерел

1. Голод С.И. Стабильность семьи: социологический и демографический аспекты / С.И.Голод. – Л.: Наука, 1984. – 136 с.
2. Помиткін Е.О. Психологія духовного розвитку особистості: монографія / Е.О. Помиткін. – К.: Наш час, 2005. – 280.

Науковий керівник: Т.В. Єрмолаєва, ст. викладач

О.О. Мозжакова

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ПЕРЕДУМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ АДАПТАЦІЇ ВИПУСКНИКІВ ЗВО ДО УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Світ прискорився, конкурентні наукомісткі галузі промисловості стали ще більш конкурентними. За такої економічної ситуації підприємства можуть існувати лише за умови залучення спеціалістів, здатних до постійного розвитку, самовдосконалення та адаптації до мінливих умов професійного та бізнес середовища.

Раніше, за часів існування системи працевлаштування за розподілом, молодий фахівець, випускник ЗВО міг поступово адаптуватись до професійної діяльності під час проходження виробничої практики, стажування, перших місяців трудової діяльності. На сьогодні до фахівців-початківців висуваються зовсім інші, більш жорсткі вимоги зі стислими строками реалізації. Саме тому завдання ефективної адаптації студентів до умов професійної діяльності є відкритим та нагальним, як для ЗВО, так і для роботодавців.

Адаптація в контексті зазначеного питання – це процес взаємодії людини і соціального середовища, в результаті чого у неї з'являється стратегія поведінки, адекватна заданим умовам, також адаптація – як передумова активної діяльності й необхідна умова її ефективності [4].

Проблемам адаптації молоді до нових умов життєдіяльності та взаємин у соціальній групі присвятили свої роботи вітчизняні (В. Кічоть, В. Петровський, Т. Вершиніна О. Симоненко, А. Ердієв,

А. Фурман, Л. Виготський, О. Леонтьев) та зарубіжні психологи (Е. Еріксон, Д. Клаузен, З. Фройд та ін.).

Процес адаптації до професійної діяльності, а саме становлення індивіда як професіонала проходить згідно двох аспектів: професійного та соціально-психологічного. Професійна адаптація передбачає оволодіння необхідними знаннями, вміннями, навичками, умінням швидко орієнтуватися в різних виробничих ситуаціях, контролювати і програмувати власні дії. Соціально-психологічна адаптація полягає у пристосуванні молодого фахівця до правил поведінки конкретної соціально - професійної групи, ознайомлення з цілями і завданнями колективу, його традиціями, відносинами між керівниками і підлеглими тощо [1].

Мета адаптації втілюється у досягненні двох протилежних цілей – стати частиною професійного середовища та виокремити власне «Я» як професійно самодостатнього активного суб'єкта діяльності, тобто сформувати професійний «Я – образ».

Успішність процесу адаптації залежить від багатьох факторів, серед яких провідну роль відіграють:

1) наявність у фахівця необхідних внутрішніх передумов: відповідної підготовленості, достатнього рівня адаптивності, мотивації професійної діяльності, чітких уявлень про зміст та умови цієї діяльності;

2) організація чіткого та прозорого процесу адаптації на підприємстві з боку самого фахівця, керівників і трудового колективу в цілому;

3) здійснення процесу адаптації з урахуванням особливостей фахівця та за умов спеціального психологічного забезпечення цього процесу і надання фахівцеві необхідної психологічної допомоги [5].

Щодо першого фактору, то він може бути вдало реалізований на базі ЗВО завдяки комплексу організаційно-педагогічних програм, проєктів, коучінгу тощо [3].

Тоді як реалізація другого і третього безпосередньо залежить від бізнес-процесів на підприємстві: наявності структурованого процесу адаптації молодих спеціалістів, чітких та адекватних вимог щодо результатів праці на період адаптації, наявності ментора та змістовного зворотного зв'язку, підтримка з боку керівництва та HR [2].

Слід також зазначити, що навіть за умов належної підготовки у ЗВО та використання соціально-психологічних методів допомоги на підприємстві, успішна адаптація неможлива без постійної самоосвіти і самовиховання. Це передбачає наявність у молодого фахівця навичок саморегулювання, достатньої вольової підготовленості.

За умови успішності процесу адаптації, спеціаліст може розраховувати на кар'єрне зростання та творчу реалізацію власних професійних потреб, в результаті чого створюються інноваційні продукти та сервіси, а також оптимізуються способи вирішення професійних задач.

Список використаних джерел

1. Каземіренко В.П. Програма дослідження психосоціальних чинників адаптації молоді людини до навчання у ВНЗ та майбутньої професії. *Практична психологія та соціальна робота*. 2004. № 6. С. 76–78.
2. Муратова Е.И., Федоров И.В. Модель адаптации студентов к профессиональной среде. *Высшее образование в России*. 2009. № 6. С. 91–97.
3. Никитина Ю.Н., Касьянова Е.С., Файзуллина Н.Р. Понятие социальной адаптации студентов в профессиональной деятельности. *Научно-методический электронный журнал «Концепт»*. 2015. Т. 30. С. 476–480.
4. Педагогика и психология высшей школы: учебное пособие под ред. М.В. Булановой-Топорковой. Ростов н/д: Феникс, 2002. 544 с.
5. Психология в управлении человеческими ресурсами: учебное пособие под ред. Т.С. Кабаченко. СПб.: Питер, 2003. 400 с.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, д-р пед. наук, проф.

Ю.Л. Молчанова

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

РОЛЬ Я-КОНЦЕПЦІЇ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА

Психолог в своїй праці має постійно аналізувати, оцінювати проблему клієнта і надавати йому допомогу в її розв'язанні. Для забезпечення ефективності цього аналізу, оцінки та розв'язання проблеми клієнта психологу треба самому бути гуманістично спрямованою особистістю з позитивною Я-концепцією. Традиційно у студентів психологів формують більше стандартні знання, ніж розвивають рефлексивні, які потрібні психологу-практику. Професіоналізм психолога-практика потребує самопізнання й психокорекції власних проблем, інакше актуальний матеріал взаємодії з клієнтом може бути сприйнятий спотворено на емоційному та когнітивному

рівнях. Саме тому необхідно звернути увагу саме на особливості Я-концепції, що формуються у студентів психологів.

Дослідження проблеми Я-концепції у сучасній психологічній літературі показує, що розвиток Я-концепції *(певна внутрішня система уявлень індивіда про самого себе, що виникає в людини у процесі її соціальної взаємодії як неминучий і завжди унікальний продукт її психічного розвитку, як відносно стійке й у той же час піддане внутрішнім коливанням і змінам психічне надбання)* має важливе значення для особистісного розвитку кожної людини. Розглянемо, яку роль посідає Я-концепція в розвитку особистості практичного психолога, зокрема, з'ясуємо її роль у професійному становленні.

Ми переконані, що багатосторонність і емоційна насиченість психологічної діяльності змушує психолога детально вивчати себе як професіонала, не тільки усвідомлюючи наявність чи відсутність тих чи інших професійно значущих якостей особистості, але й формувати певне самоставлення, відчувати почуття задоволення чи незадоволення своєю працею, глибоко емоційно переживати відповідність власного образу «Я» ідеальному образу себе як психолога. В результаті цих процесів здійснюється саморегулююча функція професійної самосвідомості психолога.

Дослідження В. Козієва, який вивчав професійну самооцінку студентів педвузу і молодих учителів, показали, що вплив професійного середовища на самосвідомість вчителя здійснюється не прямо на актуальне «Я», а опосередковано через рефлексивне «Я», тобто через уявлення вчителя про те, як його сприймають і оцінюють в професійному середовищі.

У своєму дослідженні А. Ліпкіна підкреслює необхідність постійного аналізу і оцінки особистістю власних можливостей, результатів діяльності, своїх особистісних якостей, вчинків і поведінки в цілому, що особливо важливо для майбутніх психологів. Саме така складна рефлексивна діяльність, тобто постійне переживання й усвідомлення себе, сприяє розвитку самокритичності і пластичності особистості.

Як показує аналіз досліджень, побудова моделі особистості практичного психолога – одна з головних проблем при створенні системи підготовки практичного спеціаліста. Зміст підготовки психологів має накладатися на індивідуальні особливості, формувати і розвивати їхні окремі риси, якості. Здатність легко встановлювати контакти з іншими, легкість у спілкуванні, комунікабельність, уміння слухати та підтримувати розмову, емоційна сталість, емпатія – ті риси та якості, які, на думку В. Панка, мають бути обов'язковою складовою частиною особистості практичного психолога.

К. Роджерс виділив три найсуттєвіші якості особистості психолога-консультанта, які потрібні для ефективної взаємодії з клієнтом: щирість, безумовне прийняття іншої людини, здатність до емпатичного розуміння. До даного переліку можна додати слова, у свій час сказані про психолога-консультанта відомим спеціалістом у цій області Р. Меєм. Він писав, що консультант-психолог повинен вміти привертати до себе людей, вільно почувати себе у будь-якому товаристві, бути здатним до емпатії.

Значущою складовою Я-концепції професіонала є й емоційна культура. Вміння вибирати адекватну форму прояву своїх емоцій, здатність володіти собою, керувати власними емоційними станами – показник розвиненої емоційної культури практичного психолога. Все це сприяє повноцінному спілкуванню, дає змогу знайти вихід із складних конфліктних ситуацій.

І все ж таки, як зазначає О. Бондаренко, професія психолога вимагає від свого представника перш за все цілком визначеної особистісної роботи: відпрацювання власних емоційних і змістових проблем, оволодіння певною культурою самоаналізу та особистісної рефлексії, усвідомлення у більш повному обсязі своїх власних особистісних, моральних, культурних, когнітивних і глибинних цінностей, без співставлення з якими практика психологічної допомоги не може бути професійною. Професіоналізм психолога-практика потребує формування власної позитивної Я-концепції, інакше актуальний матеріал взаємодії з клієнтом може бути сприйнятий спотворено на емоційному та когнітивному рівнях.

Підсумовуючи вище згадані вимоги до особистості практичного психолога, можна стверджувати, що ефективний психолог-консультант – це перш за все особистісно зріла людина. З віри в себе розпочинається переможний шлях самореалізації в професійній сфері. А позитивна Я-концепція у психолога – це ще й життєтворча сила його професійної майстерності.

Повністю уникнути впливів особистих упереджень неможливо, але їх, принаймі, спершу потрібно усвідомити. Ось чому багато психотерапевтичних шкіл наполягають на тому, щоб студенти самі пройшли власну психотерапію для того, щоб усвідомити власні комплекси і по можливості позбутися їх. Інакше, як стверджує Р. Мей, вони підсвідомо будуть виходити з цих комплексів при консультуванні клієнтів. Тут спрацьовує механізм психологічного захисту, що спотворює реальну терапевтичну ситуацію.

Людина спотворює не лише сприйняття навколишньої дійсності та оточення, а й уявлення про себе, свій внутрішній світ. Прояви психологічних захистів пов'язані із поняттям Я-концепції.

Люди по-різному реагують на свої внутрішні труднощі. Одні, заперечуючи їх існування, придушують нахили, які завдають їм незручностей, та відкидають деякі свої бажання, що є нереальними та неможливими. Пристосування у цьому випадку досягається за рахунок зміни сприймання. Інші люди долають конфлікти, намагаючись маніпулювати об'єктами, що їх турбують, прагнучи оволодіти подіями та змінами їх у потрібному напрямку. Треті знаходять вихід у самовиправданні та самопоблажливості до своїх спонук, четверті вдаються до різних форм самообману.

Отже, аналіз літератури показав, що проблеми особистості практичного психолога та його особистісної підготовки тільки починають вивчатися. Дослідження проблем становлення особистості психолога розглядають основні вимоги до змісту освіти практичних психологів, концепцію професійної підготовки психолога, проте не достатньо об'єктивізовані вимоги до особистості психолога-практика, недостатньо аналізується роль компонентів Я-концепції особистості у професійному становленні практичного психолога, не розроблені шляхи і засоби формування позитивної Я-концепції особистості практичного психолога в процесі підготовки.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, д-р пед. наук, проф.

І.О. Назарова
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ В АРТТЕРАПІЇ

Арттерапія є природною, екологічною формою корекції емоційного стану, якою можна користуватись для зняття накопиченої психічної напруги та інших психоемоційних станів.

Терміном арттерапія називають сукупність видів мистецтв, що застосовують при психокорекції.

Сукупність заходів в застосуванні арттерапевтичних заходів передбачає використання прийомів, спрямованих на навчання осіб баченню у своїй роботі творчого сенсу і усвідомлення зв'язку з вмістом свого внутрішнього світу, з власним досвідом. Також техніки арттерапії сприяють розвитку спроможності до ведення внутрішнього діалогу, до інтроспекції і рефлексії [2; 5; 8].

У процесі виконання творчого завдання з'являється

можливість висловити та відтворити внутрішні почуття, переживання, сумніви, конфлікти та сподівання у символічній формі. Таким чином через проєкції можна побудувати цілісну картину свідомого та несвідомого особистості.

Копитін О.І наводить основні чинники психотерапевтичної дії в книзі «Теорія та практика арт-терапії» [5].

Якщо абстрагуватись від концептуальних відмінностей, усе різноманіття тих, що діють в арттерапії психотерапевтичних чинників можна звести до трьох найбільш важливих, а саме: чиннику художньої експресії; чиннику психотерапевтичних стосунків; чиннику інтерпретації і вербального зворотного зв'язку. Усі вони діють не розрізнено, але взаємодоповнюючи і посилюючи один одного, що і призводить до досягнення психотерапевтичного ефекту [5].

Через творчість можна торкнутися душевної організації особистості дитини чи дорослої людини.

Автор близько чотирьох років використовує у своїй роботі популярні методи арттерапії, що запозичені з вальдорфської педагогіки. В основу педагогічного напрямку покладені філософські ідеї антропософії, що були викладені Рудольфом Штайнером, вчення про людину та дванадцять чуттів [1; 2; 8; 9; 10; 11].

Провідний напрям в якому працює автор є малювання живописних форм акварельними фарбами на рослинній основі та олівцями з воску німецького виробництва. Основні творчі вправи описали такі автори як Вагнер-Кох Елізабет, Вагнер Жерард, Дік Брун, Аттіє Літхарт, Петер Бюхі [1; 2; 3].

Акварельні фарби краще застосовувати для вправ в техніці «вологе по вологому» (техніка виконання роботи запозичена з методів вальдорфської педагогіки) допоможе виразити неусвідомлюваний зміст психічного життя, як і мова снів, мова малюнка – це голос несвідомого [2; 4].

Цей метод також можна ефективно застосувати до людей будь якого віку та професії.

Метод не може бути використаний з слабозорими дітьми та дорослими, з особами, які мають розлад рухового апарату, та з специфічною непереносимістю матеріалів задіяних у процесі виконання малюнка.

Можна використовувати техніку, що буде описана автором нижче для індивідуальної роботи, чи в групі де кількість дітей не перевищує чотири особи зі схожою нозологією.

Сутність методу полягає в тому, щоб отримати практичні навички та відчуття дію кольорів, а не намалювати малюнок подібний ілюстрації [8].

Під час виконання роботи всі матеріали набувають особливого значення в застосуванні.

В роботі використовуються акварельні фарби німецького виробника Stockmar. Це фарби в кольоровому концентраті, який потім треба розбавити водою в необхідній кількості. Автором були виконані спроби замінити фарби німецького виробника на аналогічні, але такі не були знайдені.

Образи, які виникають при змішуванні, можна роздивлятися, шукаючи метафори та прεκції.

В процесі роботи можна задавати питання. Відповіді на них, в більшості випадків, будуть правдиві та точні.

Колір безпосередньо сприймається зоровим аналізатором та впливає на чуття.

Людина відчуває власне тіло та виконує повільні рухи.

В розмові поповнюється словниковий запас, покращується мислення та розвивається уява. Спрощується розвиток комунікаційних навичок.

Техніка живопису дозволяє задіяти несвідоме.

Список використаних джерел

1. Бюхі Петер. Терапія малюванням форм. К.: Наїрі, 2014.144 с.
2. Вагнер-Кох Елізабет, Вагнер Жерард. Індивідуальність кольору. Arlesheim: DZA DruckereizuAltenburgGmb H, Schweiz, 2009. 128 с.
3. Грегг Ферс. Таємний світ малюнка: зцілення через мистецтво. СПб.: Деметра, 2003. 168 с.
4. Колупаєва А.А. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навч.-метод. посібник. К. : Видавнича група «А.С.К.», 2012. 197 с.
5. Копитін О.І. Теорія та практика арт-терапії. Себе.: Пітер., 2002.368 с.
6. Макаренко А.С. О воспитании / А.С. Макаренко. – М. : Политиздат, 1990. – 415с.
7. Мартинчук О.В. Підготовка майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах іклюзивної освіти / О.В. Мартинчук // *Вісник психології і педагогіки* : збірник наук. праць / Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка Інститут психології і соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка. – К., 2012. Вип. 8. 248 с.
8. Свірепо О.А., Туманова О.С. Образ, символ, метафора в сучасній психотерапії. М.: Психотерапія, 2017. 270 с.
9. Черніченко Л.А. Інклюзивна освіта як сучасна освітня інновація [Електронний ресурс] // *Молодий вчений*. – 2016. – № 12. – С. 537 –541. – http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_12_131
10. Хафизулина И.Н. Формирование инклюзивной

компетентности будущих учителей в процессе профессиональной подготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец.13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / И. Н. Хафизуллина – Астрахань, 2008. – 22 с.

11. Штайнер Р. Курс лекцій з лікувальної педагогіки. К. : Наїрі, 2015. 240 с.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, д-р пед. наук, проф.

С.А. Наход
кандидат педагогічних наук
викладач кафедри педагогіки та психології
Університету імені Альфреда Нобеля м. Дніпро, Україна

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ПРОСТОРУ

На сучасному етапі розвитку суспільства семантична сутність поняття «інклюзія» розглядається досить багатогранно. В науковій літературі зустрічаємо такі формулювання терміну: процес визнання та реагування на різноманітні потреби учнів; процес посилення ступеня участі всіх громадян в соціумі і в першу чергу тих людей, які мають труднощі у фізичному розвитку; приналежність до групи людей, спільноти, школі, колективу дітей; можливість для всіх учнів в повному обсязі брати участь в житті колективу школи. У деяких випадках інклюзію ототожнюють з інтеграцією, іноді з демократизацією самого процесу навчання. Одне з основних трактувань інклюзивної освіти спирається на концепцію соціалізації, відповідно до якої включення дітей з особливими освітніми потребами в суспільне життя можна розглядати як процес перманентної соціалізації або як її результат [1]. За результатами сучасних досліджень вчені виділяють два основних типи поведінкових патернів дітей з особливими освітніми потребами, які опиняються у ситуації включення у соціум:

1. Активний механізм поведінки, що характеризується цілеспрямованою екстраверсією такої дитини при налагодженні контактів з соціальним середовищем в цілому і значущими для нього людьми зокрема. Відмінною ознакою даного різновиду інклюзивної поведінки є активний пошук односторонніх на основі спільних інтересів, бажання засвоювати в короткі часові терміни максимум навчального матеріалу, причому головним способом інтеріоризації виступає

рефлексивна і мотивована переробка певних знань із свідомим прагненням до випередження індивідуальної зони найближчого розвитку.

2. Пасивний механізм поведінки, що пов'язаний з переважанням некритичної ментальної структури індивідуального життєвого простору по відношенню до самого себе. Відмінною рисою цього поведінкового стилю виступає конформність в прийнятті рішень та постановці основних цілей. Своєрідною специфікою є переважна спрямованість ціннісних орієнтацій дитини з особливими освітніми потребами на стагнаційний ефект самосприйняття. Навчальні результати, як правило, незначні або досягаються за допомогою впливів на дитину значущих дорослих [1].

Зазначені поведінкові тактики можна співвіднести з такими механізмами соціалізації, що впливають на досягнення академічних успіхів та на рівень фактичної інклюзії дитини з особливими освітніми потребами:

1. Традиційний механізм соціалізації, що пов'язаний із засвоєнням індивідом імперативних поведінкових диспозицій, поглядів і переконань. В цілому для нього характерна неоднозначність активного або пасивного типу поведінки, адже його вибір визначає найближче оточення дитини з особливими освітніми потребами. У зв'язку з цим даний механізм соціалізації є медіаторським при формуванні інклюзивної освіти. З одного боку, дитина соціалізується і може демонструвати активність в ході комунікації з однолітками в звичайному класі, але його контакти обмежуються встановленою сімейною тактикою інклюзивного або ексклюзивного виховання.

2. Інституційний механізм соціалізації, що реалізується головним чином в процесі взаємодії людини з різними організаціями та установами. Йому відповідає переважно пасивний поведінковий тип, що обумовлено двома факторами: 1) будь-який індивід не в змозі повністю модифікувати існуючу формальну систему взаємодій; 2) дитина в силу вікової неспроможності не здатна змінити фонову систему для досягнення інклюзії. Тому при реалізації даного механізму в ході інклюзивної освіти домінантна роль належить викладацькому складу, від толерантності якого залежить ступінь включення дитини з особливими освітніми потребами в соціум.

3. Міжособистісний механізм соціалізації, що функціонує в процесі взаємодії дитини з особливими освітніми потребами з соціально-значущими для неї людьми. Особистісна активність або пасивність поведінки у цьому випадку залежить від індивідуальних особливостей особистості, таких як темперамент, характер, розвиненість мнемічних функцій в ході навчання. Соціальне середовище виступає в якості фактора, який оптимізує або ускладнює

можливий позитивний результат інклюзії. У зв'язку з цим особливу роль в інклюзивну класі набуває співпраця всіх суб'єктів освітнього процесу, що дозволяє полегшити максимальне включення дитини з особливими освітніми потребами в суспільство.

4. Стилізований механізм соціалізації, що діє в рамках дитячої субкультури. У цьому випадку активність або пасивність поведінки детермінується статусно-рольовою структурою дитячої групи. В цьому зв'язку можливий амбівалентний результат: якщо соціальне середовище однолітків толерантне до особливих потреб дитини, то інклюзія досягається в короткі часові терміни, в іншому випадку, інклюзивна освіта зводиться лише до пасивного засвоєння дитиною певної пізнавальної бази без значної мотивації на досягнення соціальної суб'єктності.

5. Рефлексивний механізм соціалізації, що здійснюється за допомогою індивідуального усвідомлення значущості різних цінностей, видів діяльності, які є основними для конкретної людини на даний момент часу. Відносно дитини з особливими освітніми потребами цей механізм є пріоритетним при конструюванні активної або пасивної поведінкової позиції, адже обумовлюється синтезом дії різноманітних чинників: індивідуально-темпоральними особливостями особистості, толерантністю соціального середовища, готовністю всіх суб'єктів освітнього процесу до реалізації інклюзивної форми навчання. Саме цей механізм соціалізації є основою для досягнення повноцінної інклюзії, тому що містить в собі не формалізовані ознаки, а реальний і перспективний зміст взаємодій в інклюзивну класі, які є базою для активного включення дитини з особливими освітніми потребами в життя соціуму [2].

Для формування оптимального механізму соціалізації дитини з особливими освітніми потребами необхідний час та цілеспрямована робота педагога з учнями та батьками, створення певних психолого-педагогічних умов, що сприяють встановленню позитивних міжособистісних відносин. До таких умов відносимо:

- орієнтація в діяльності педагога на принципи інклюзивної освіти: принцип «презумпції компетентності» кожного дитини – не фіксація порушень, а опора на сильні сторони дитини, її вміння і знання; принцип взаємодії і підтримки для всіх учасників – забезпечення якості інклюзивної освіти всім учням, які навчаються в інклюзивну класі; принцип різноманітності і врахування індивідуальних особливостей - побудова взаємодії з урахуванням характеру порушень учнів, що навчаються в класі; принцип «нічого про нас і для нас без нас» – активна участь усіх дітей в освітньому процесі;

- побудова взаємодії з учнями на основі розуміння – вміння

впізнавати та враховувати потреби і прагнення дитини; прийняття – визнання унікальності та індивідуальності кожної дитини (дитина повинна відчувати, що її приймають або люблять незалежно від того, яка вона); визнання – наявність у дитини права голосу в рішенні тих чи інших проблем;

- формування позитивних установок і стереотипів по відношенню до дітей з особливими освітніми потребами. У сучасному суспільстві найбільшу групу становлять саме стереотипи щодо людей з особливостями психофізичного розвитку, тому один з напрямків діяльності педагога інклюзивного класу - організація роботи з дітьми та батьками щодо подолання стереотипного ставлення до таких дітей;

- створення здорового психологічного мікроклімату в класі, що виражається в прояві поваги один до одного, розумінні проблем іншої людини, прийнятті «не таких, як ти»;

- включення кожної дитини в загальну діяльність відповідно до її можливостей: актуалізація особистісного потенціалу розвитку. Дана умова може бути реалізована через застосування колективних творчих справ або колективної роботи над спільним завданням з розподілом обов'язків між усіма учнями, що сприяє розвитку вміння співпрацювати, формуванню способів взаємодії дітей;

- адекватне оцінювання результатів діяльності дітей відповідно до їх стартових можливостей;

- організація роботи з батьками всіх учнів інклюзивної класу [3].

Таким чином наголосимо, що соціалізація дитини з особливими освітніми потребами відбувається у процесі взаємодії з однолітками, педагогами, батьками тільки в умовах, коли між членами колективу складаються здорові міжособистісні відносини. Враховуючи те, що головне завдання освіти – підготовка гармонійно розвиненої особистості, яка готова до життя в сучасному суспільстві, адаптована до реалій сьогодення, за умов правильно-організованої інноваційної навчально-виховної роботи в даному аспекті інклюзивний простір вирішує ці завдання в повній мірі.

Список використаних джерел

1. Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад: навч.-метод. посіб. / кол. упоряд.: О.О. Патрикеева та ін.; за заг. ред. В.І. Шинкаренко. Київ : Вид. дім «Плеяди», 2013. 96 с.

2. Мельник Ю.В. Инклюзивное образование в контексте социализации детей с инвалидностью. Вестник Ставропольского государственного университета: Педагогические науки. 72. 2011. С. 83–90.

3. Турченко И.А. Формирование межличностных отношений

учащихся инклюзивного класса. Социально-педагогическая поддержка лиц с ограниченными возможностями здоровья: теория и практика: сборник статей по материалам III Международной научно-практической конференции, 16–18 мая 2019 года. В 2-х ч. Ч. 2. / под науч. ред. Ю.В. Глузман. Симферополь: ИТ «АРИАЛ», 2019. С. 193–197.

Г.В. Некрасова

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РОЛЬОВИХ ОЧІКУВАНЬ ТА ЗАДОВОЛЕНІСТЮ ШЛЮБОМ У МОЛОДИХ СІМ'ЯХ

Сім'я є необхідним елементом соціальної структури людського суспільства, важливим інститутом соціалізації особистості. Негативні тенденції розвитку сучасної сім'ї (збільшення кількості розлучень за психологічними мотивами, зменшення народжуваності, рольове перевантаження молодого подружжя та ін.) викликають занепокоєння фахівців різних галузей науки, а також актуалізують практичні соціально-психологічні дослідження закономірностей функціонування сучасної сім'ї, ефективних форм і методів психологічної допомоги сучасному подружжю.

Сім'я є об'єктом ретельного наукового аналізу дослідників з різних психологічних галузей. Особлива увага сучасних досліджень приділяється родині як етіологічному й патогенетичному чинникові неврозів, психосоматичних і сексуальних розладів (Е.Г. Ейдемільер, Г.С. Кочарян, О.С. Кочарян, В.В. Столін, І.А. Семьонкіна, В.В. Юстицькіс). Дослідження психологічної готовності сучасної молоді до шлюбних стосунків, особливостей статевої диференціації в умовах сучасної сім'ї, причин і механізмів порушень функцій сім'ї, загальних тенденцій розвитку української сім'ї є важливою основою для розширення психодіагностичних і психокорекційних методів сімейного консультування й психотерапії (М.І. Алексєєва, О.Ф. Бондаренко, Т.В. Буленко, Л.Ф. Бурлачук, Т.В. Говорун, Т.А. Демидова, А.А. Денисенко, Л.В. Долинська, О.Б. Кізь, О.М. Кікінеджи, З.Г. Кісарчук, О.Я. Кляпець, С.Д. Максименко, М.І. Мушкевич, Т.М. Титаренко).

Серед досліджень, присвячених проблемі подружніх стосунків на ранніх стадіях сімейного життя, поняття гармонійних сімейних стосунків часто вживається як синонім сумісності партнерів

(А.М. Обозова, М.М. Обозов, І.М. Цимбалюк та ін.), або соціальної зрілості подружжя (Є.І. Артамонова, Є.В. Єкжанов, Є.В. Зирянова та ін.).

Поняття подружнього задоволення це багатогранне та багатовимірне поняття, що включає психологічні, соціально-економічні та духовні компоненти. Критерії задоволення подружніх стосунків можуть бути дуже різноманітними і можуть залежати від унікального набору норм, зобов'язань та цінностей, що виконуються в культурному масштабі.

Було з'ясовано, що переживання почуття задоволеності або незадоволеності шлюбом спрямовується на більшість сфер сімейного життя, і впливає на оцінку всіх сфер життя, приводячи їх до «спільного знаменника». Подружжя, яке незадоволено шлюбом, навіть очевидно успішні аспекти сімейного життя може сприймати як емоційно негативні. І навпаки, задоволені шлюбом в цілому – зможуть навіть в невеликих побачити позитивні моменти.

Задоволеність шлюбом безпосередньо впливає на стійкість шлюбу, низька задоволеність шлюбом при незначному впливі інших важливих чинників призводить до розпаду сім'ї.

Кожній родині властива своя рольова структура, в якій сімейні обов'язки (ролі) розподілені між чоловіком і дружиною. Ці ролі можуть визначатися волею і бажанням подружжя, але можуть також виконуватися ними крім власної волі і бажання, в силу об'єктивних причин. Правильний розподіл ролей в сім'ї запорука успішного сімейного життя. Вважається, що найбільш оптимальною є така організація сімейних ролей, при якій чоловік і жінка взаємно доповнюють один одного.

Соціальні дослідження показали, що важливу основу для створення міцної сім'ї молоді бачить в сприятливих міжособистісних відносинах, задоволеності емоційної стороною спілкування. Такому фактору успішності сімейного життя як чіткий розподіл обов'язків між подружжям, надається відносно невелике значення.

Формування уявлень молоді про сімейно-шлюбні стосунки залежить від різних умов і факторів, соціальних інститутів і утворень. Дослідження їх впливу показує, що на сьогоднішній день підрастаюче покоління знаходиться під впливом негативних образів відносин між чоловіком і жінкою, культивування «вільних» відносин, вільних від відповідальності за кохану людину, за сім'ю і дітей. У зв'язку з цим особливого значення набуває сімейне виховання і вивчення факторів психологічного благополуччя у батьківській родині.

Було зазначено, що проблема визначення ступеню задоволеності шлюбом при найближчому розгляді містять в собі безліч питань, пов'язаних з розбіжностями рольового функціонування в

шлюбі одного подружжя та очікуваннями іншого. Це пояснюється тим, що молодята описують себе відповідно до очікувань суспільства в залежності від їх статевої приналежності, тобто вони схильні до впливу статевих стереотипів, що панують у суспільстві.

Науковий керівник: В.О. Бикова, канд. пед. наук, доц.

А.В. Олійник
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

БУЛІНГ ТА КОНФЛІКТ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПРИЧИНИ ТА ВІДМІННОСТІ

В освітньому середовищі гостро стоїть питання цькування (булінгу). Внаслідок цього були внесені зміни до деяких законодавчих актів України, а також до Закону Про освіту. Законодавство України класифікує цькування так: «булінг (цькування) - діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого»[1].

Актуальність проблеми висвітлена зокрема у дослідженні ЮНІСЕФ «Соціальна обумовленість та показники здоров'я підлітків і молоді в Україні». Результати засвідчили, що жертвами образ, принижень та знущань протягом останніх двох місяців визнали себе 38% опитаних. 35% підлітків зізналися, що упродовж останніх двох місяців ображали або принижували інших. З них, 23% робили це «один раз або двічі», а 3,5% – «кілька разів на тиждень». Кожен п'ятий підліток з опитаних ображав однолітків в онлайн-просторі. «Жертвами» онлайн-знущань визнала себе п'ята частина респондентів – 21,5% [6].

Причини виникнення агресії серед іншого мають і біологічний характер. За своєю оборонною реакцією людина багато в чому схожа з твариною [5]. Для людини у соціумі також характерні прояви агресії в конфліктних ситуаціях, це допомагає їй досягати успіху, відстоювати власну думку та особистий простір.

Агресія не завжди шкідлива. Агресія може не призводити до руйнування, вона лише виконує роль «сторожа особистих інтересів». Таку агресію можна назвати «доброякісною» [4]. В той же час можуть

спостерігатись прояви «злоякісної агресії», яка відрізняється небаченою жорстокістю та викликана прагненням людини домінувати, руйнувати або розважати себе [4].

Булінг (цькування) спричиняють наступні фактори: біологічне походження агресії; недостатня сформованість емоційно-вольової сфери людини; нестача життєвого досвіду, який дає людині варіанти можливої гнучкої поведінки в ситуації конфлікту; нестача толерантності; особливості виховання.

При цьому варто розуміти, що не будь-який конфлікт можна вважати проявом булінгу (цькування). Для класифікації події як акту булінгу (цькування) потрібно оцінювати всі її ознаки. Закон України про освіту зазначає, що «типovими ознаками булінгу (цькування) є:

- систематичність (повторюваність) діяння;
- наявність сторін - кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);
- дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого» [2].

Також важливою ознакою є навмисність (свідомість) знущань.

Між учасниками освітнього середовища можуть відбуватися конфлікти і прості сварки. Українські вчені Г.В. Ложкін та Н.І. Пов'якель розглядають конфлікт як зіткнення інтересів, тобто досить поширену ситуацію, в якій закон не порушується і особистість може бути пригнобленою, але не принижується [3].

Наслідки конфлікту можуть бути позитивними (розвиток вміння відстояти думку, вміння враховувати границі іншої особистості, впевненість у власних силах, красномовство тощо) і негативними (пригноблення сторони, яка програла в конфлікті, накопичення негативних емоцій та думок у випадку програшу).

Наслідки булінгу можуть бути тільки негативними, при чому ступінь завданої шкоди прямо корелює з інтенсивністю цькування та його тривалістю. Серед них: психологічні (зниження самооцінки, тривожність, страхи, безсоння, імпульсивність, агресивність, суїцидальні думки тощо), навчальні (зниження оцінок, зокрема через відмову відповіді на уроці, відмова відвідувати школу), фізіологічні (втрата апетиту і ваги як наслідок, почуття втоми через недолік харчування та сну, заїкання, поява або загострення хронічних хвороб) та соціальні (ізольованість дитини, інші складнощі у взаєминах).

Отже, конфлікти є нормальним явищем здорового розвитку соціальної групи, зокрема, в освітньому середовищі. Конфлікт може бути розв'язаний дітьми самостійно або за допомогою дорослого.

Булінг (цькування) класифікується Законом України як злочин, та може бути тільки припинений особами, які супроводжують освітній процес.

Список використаних джерел

1. Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) (Відомості Верховної Ради України, 2019, № 5, ст. 33).

2. Закон України «Про освіту» (Відомості Верховної Ради України, 2017, № 38–39, ст. 380).

3. Ложкін Г.В., Пов'якель Н.І. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика: навч. посіб. – К.: ВД «Професіонал», 2006. – 416 с.

4. Лоренц К. Агрессия (так наз ваемое «зло») / Конрад Лоренц ; пер. с нем. Г. Ф. Швейника. – М.: Прогресс ; Универс, 1994. — 272 с .

5. Фромм, Э. Анатомия человеческой деструктивности / Э. Фромм. - М.: АСТ, 1998. - 319 с.

6. <https://www.unicef.org/ukraine/> Прес-реліз ЮНІСЕФ: Українські підлітки нехтують своїм здоров'ям, погано харчуються та проводять життя в соціальних мережах. Результати дослідження «Соціальна обумовленість та показники здоров'я підлітків і молоді в Україні».

7.

Науковий керівник: О.В. Карапетрова, канд. психол. наук, доц.

А.В. Олійник

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ВПЛИВ ПРЕСТИЖУ ОРГАНІЗАЦІЇ НА МОТИВАЦІЮ ВИБОРУ МІСЦЯ РОБОТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Ринок освітніх послуг в Україні на сьогодні динамічно розвивається, що створює більший вибір варіантів і місць працевлаштування для педагогічних працівників, окрім державних установ і закладів освіти.

У процесі прийняття рішення щодо місця роботи людина керується як зовнішніми, так і внутрішніми факторами (мотиваторами). Більшою частиною це стосується оцінки зовнішньої ситуації, тобто оцінка позитивних та негативних виробничих факторів. До таких факторів належать: величина заробітної плати,

місцезнаходження (близькість до дому), надійність та престижність організації, графік роботи, перспективи кар'єрного зростання, тощо [1].

Вітчизняні та зарубіжні дослідники, чії праці присвячені дослідженню проблеми мотивації працівників освітньої галузі: О.Бондарчук, В. Сич, А. Бакурадзе, Л. Карамушки та інші. Зокрема актуальність проблеми висвітлена С.І. Редько та А.Г. Панченко, які провели дослідження мотиваційних джерел педагогічних працівників. «Мотивованих до праці педагогічних працівників найчастіше відрізняє прагнення не тільки до підвищення результативності своєї педагогічної діяльності, але й бажання бути причетними до успіху навчального закладу в цілому» [3].

Існує багато досліджень щодо трудової мотивації педагогів, проте серед інших факторів найменш дослідженим є саме вплив на мотивацію престижу організації та відомості бренду. Порівняно з іншими галузями, у педагогів лише нещодавно з'явилась можливість вибору місця роботи з урахуванням саме цього фактора.

Престиж організації (близьке поняття - бренд компанії) базується, перед усім, на емоційному враженні, що складається у суспільстві про персонал, керівництво, торгівельну марку, про якість послуг чи продукту конкретної компанії [2].

Метою представленого у даній роботі дослідження було виявлення значущості та рівня впливу престижу організації на трудову мотивацію педагогічних працівників у сфері додаткової освіти.

Опитування пройшли 61 респондент – працівники мережі закладів з вивчення ментальної арифметики. Анкета містила 13 питань, 10 з яких направлені на дослідження як впливу престижу компанії на вибір місця роботи, так і на трудову мотивацію після працевлаштування, ще 3 питання – на збір статистичних даних щодо статі, віку та стажу роботи в організації.

Розподіл респондентів за статтю: 96,7% - жінки, 3,3% - чоловіки.

Розподіл респондентів за віком: до 25 років – 13,1%; 26-35 років – 62,3%; 36-45 років – 23%; більше 46 років – 1,6%.

Розподіл респондентів за стажем роботи у компанії: 27,9% - до 1 року; 27,9% - від 1 до 2 років; 24,6% - від 2 до 3 років, 19,7% - понад 3 роки.

Перша частина опитування мала на меті виявити, наскільки престижність компанії та бренду вплинули на вибір працівника при працевлаштуванні. Дослідження виявило, що 52% працівників зовсім не проводили або проводили поверхнево аналіз конкурентного середовища компанії перед поданням резюме на вакансію. 25% працівників провели аналіз відкритих джерел і свідомо обирали саме

цього роботодавця, ще 13% зібрали дані та ретельно проаналізували усю наявну інформацію щодо компанії та конкурентів до подачі резюме на вакансію.

Для 34% респондентів престижність організації не мала впливу під час вибору місця роботи, 44% вважають цей параметр важливим, та не головним. Ще 22% відмітили, що відомість та престижність компанії були головним фактором при виборі місця роботи.

Друга частина дослідження мала на меті виявити рівень впливу престижу компанії на задоволеність роботою та трудову мотивацію.

82% працівників вважають, що їх особиста праця значно впливає на престиж компанії, 17% - що впливає, але незначною мірою, 1% - що не впливає.

Зворотна оцінка (як впливає престиж організації на мотивацію респондентів) виявила наступні результати: 14% вважають, що не впливає або мало впливає; 23% – впливає, але не головний чинник; 33% – значно впливає; 30% вважає можливість працювати саме у цій компанії головним мотиваційним фактором.

Ранжування пріоритетності мотиваційних факторів: престижність компанії, як більш вагомий мотиваційний фактор (порівняно із рівнем оплати та зручністю графіку) обрали 51,5% респондентів. 27,8% вважають цей фактор менш вагомим, ніж рівень оплати на графік, і ще 20,07% відзначили, що усі порівнювальні фактори є рівними за своїм впливом на мотивацію.

Дослідження виявило, що престиж компанії має суттєвий вплив як на вибір місця роботи, так і на мотивацію педагогів, що працюють у сфері додаткової освіти.

Список використаних джерел

1. Акопян М.С. Значимость имиджа для организации. Корпоративная идентичность // Молодой ученый. – 2017. – №19. – С. 113–115.
2. Баранов Д.Е. PR: Теория и Практика. -2-е изд., перераб. и доп. / Д.Е. Баранов, Е.В. Демко, М.А. Лукашенко. – М.: Московский финансово-промышленный университет «Синергия», 2013. – 352с.
3. Редько С.І. Дослідження мотиваційних джерел педагогічних працівників як чинника успіху загальноосвітнього навчального закладу / С.І. Редько, А.Г. Панченко // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2015. – №3–4 (48-49).– С. 29–34.

Науковий керівник: О.В. Каранетрова, канд. психол. наук, доц.

ФЕНОМЕН ЛГБТ-СПІЛЬНОТИ У СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ

У сучасному соціумі важливим моментом розвитку суспільства можна назвати усвідомленість. Саме за допомогою цієї можливості відчувати та розуміти, даючи собі у цьому звіт суспільство переглядає і переоцінює власні норми та цінності, які, на сьогоднішній день, здебільшого є історичним надбанням.

Одним з найгостріших соціальних питань, на рівні рівноправності жінок та чоловіків і домашнього насильства, яке варто порушити на сьогоднішній день – легітимність ЛГБТ+ спільнот в сучасному соціумі та похідне від нього: важливість висвітлення тем пов'язаних з гомосексуальністю у загальній шкільній програмі.

Якщо розглянути більш детально, то сексуальну орієнтацію можна визначити як стійкий статевий потяг та емоційну спрямованість на представників своєї (гомосексуальність) або протилежної (гетеросексуальність) статі, на утворення сексуальних взаємин із ними. Іноді, ця спрямованість поширюється на представників усіх статей. На сьогоднішній день - усі причини гомосексуальності не є виявленими та повністю розкритими. Можна лише сказати про приблизно однакову важливість біологічного розвитку та соціалізації.

У наш час існує акромнім за допомогою якого позначають представників цих направленностей – "ЛГБТ+", який складається з перших літер слів "лесбійки", "геї", "бісексуали", "трансгендери" та знак плюс, який позначає інші, менш поширені, проте поступово набираючі відомість сексуальні напрямки [2].

Досить тривалий час гомосексуальний потяг вважався проявом психічно аномальної сексуальної поведінки. Деякі відголоски й досі існують в суспільній свідомості у вигляді стереотипів. Наприклад, що гомосексуали отримали таку сексуальну орієнтацію через проблеми у відносинах з батьками або те, що вони відчувають страх та відразу до представників протилежної статі чи навпаки - божають змінити власну стать для того, щоб у повній мірі реалізувати власний сексуальний потяг (як можна побачити - деякі з цих стереотипів можуть бути досить суперечливі по відношенню одне до одного); те, що гомосексуали ненавидять дітей, або те, що саме гомосексуали є поширювачами різних інфекційних захворювань, що передаються статевим шляхом.

Варто зазначити, що більшість психологів не визнають ці стереотипи і той факт, що гомосексуали погано ставляться до

дітей. Дійсно, не всі гомосексуали гарно ставляться до дітей, але саме серед гетеросексуалів найбільша кількість згвалтувань (що іноді теж є причиною поширення статевих інфекційних захворювань) та жорстокості по відношенню до дітей. Враховуючі ці факти та результати багатьох тестів, які показали, що психіка гомосексуальних людей нічим не відрізняється від гетеросексуальних, Американська спілка психіатрів у 1973 році виключила гомосексуальність зі списку психічних захворювань, а саме DSM (David Mayers, 2005) [3]. Пізніше, вона також була виключена з російського аналога МКБ - 10.

18 грудня 2008 року була представлена Декларація ООН з питань сексуальних орієнтацій та гендерної ідентичності (ініціатором виступила Франція за підтримки Європейського Союзу), що спочатку планувалася як резолюція, опозиційна антигомосексуальним заявам, проголошеними країнами-учасницями Організації Ісламської конференції. Декларація засуджує насильство, утиски, забобони, дискримінацію, стигматизацію, будь-які соціальні, економічні та культурні утиски тощо, за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності [4].

На сьогоднішній день було проведено багато досліджень, які надають деяку інформацію про гомосексуальність, зважаючи на те, що вивчення її причин та розвитку досі триває. Наприклад, гомосексуальність принаймні частково є фізіологічно обумовленою. Це стало відомо завдяки дослідженням гіпоталамуса, проводячи яке, американський вчений Саймон Лівей встановив, що концентрація в ньому певних клітин значно більша у гетеросексуальних чоловіків, ніж у жінок і гомосексуалів. Він надавав перевагу ідеї про те, що це не є "центром гомосексуальності", а скоріше – важливу частину нейронного ланцюга, що займає певне місце у сексуальній поведінці.

Інший вчений Brian Gladue проводячи дослідження, зробив висновок, що у гомосексуальних чоловіків значно більший шанс отримати ідентичну до жіночої нейроанатомію, ніж у гетеросексуальних чоловіків.

При вивченні генетичного впливу стало відомо що серед братів-близнюків близько половини були гомосексуальними, та близько 20% серед братів-двійнят. Серед жінок були приблизно схожі показники, враховуючи меншу кількість гомосексуальних осіб жіночої статі. З цих досліджень було визначено, що близнюки мають більшу схильність "розділити" сексуальну орієнтацію.

Проте, не можна забувати про значення соціалізації та психічного розвитку дитини у різних умовах, що обумовлює її схильність до присвоєння собі тієї чи іншої стратегії поведінки

певного гендера та ідентифікації з ним; спілкування та відносини з батьками, перейняття їх моделей поведінки, тощо.

Так чи інакше, завдяки дослідженням різноманітних центрів здоров'я та інститутів ми знаємо, що гомосексуальність виживає, а гетеросексуальність превалює. Як серед людей, так і серед тварин.

Інші порушені питання нахшталт майбутнього інституту сім'ї за умов існування гомосексуальності варто розглядати з боку культурно-історичних особливостей нашої країни - рівень освіти та обізнаності у питаннях сексуальної освіти, якість та кількість стереотипів і забобонів щодо ЛГБТ-спільнот; толерантності в суспільстві та інформаційних ресурсах.

І все ж, чому важливо висвітлення цих тем у шкільній програмі? Відомо, що в країнах пострадянського простору люди більш консервативні, ніж у розвинених державах, тому відхилення від традиційних уявлень про "нормальність", сприймаються досить різко та не завжди адекватно. Це, в свою чергу провокує масову дискримінацію та стигматизацію в суспільстві, атакож відомі випадки зазіхання на чужі права та безпеку життя.

За допомогою модернізації загальної шкільної програми ми зможемо дати новому поколінню базове розуміння гомосексуальності як біологічного, так і психологічного явища, що в першу чергу є прийнятною альтернативою, а не проявом патології, чи аморальної поведінки. Вносячи подібні теми до вивчення на таких предметах, як біологія та основи здоров'я (можливість дати фундаментальне розуміння), суспільствознавство (розуміння таких явищ, як «стереотип» та «упереджене ставлення»), історія та література (багато людей серед літературних митців та історичних діячів були гомосексуалами, але цей факт як правило приховується) ми зможемо допомогти тим зі школярів, хто є гомосексуальними уникнути або, принаймні, знизити ризик стати жертвою булінгу чи впасти у депресію. За даними молодіжної організації CDC за 2015 рік Обстеження ризикової поведінки повідомило, що близько 60% ЛГБТ+ молоді були настільки пригнічені та сумними, що навіть не могли продовжувати власну звичну для них діяльність [1].

Список використаних джерел

1. CDC's 2015 Youth Risk Behaviour Survey [Electronic resource]/Human rights campaign foundation – https://suicidepreventionlifeline.org/wp-content/uploads/2017/07/LGBTQ_MentalHealth_OnePager.pdf (березень 2018)

2. Гуркова Л.А. Психологічні особливості представників ЛГБТ-спільнот, які сприяють та заважають досягненню життєвого успіху / Л.А. Гуркова // Особистісні ресурси досягнення життєвого успіху: психолого-педагогічний аспект. – 2019. – листопад 21–22. – С. 51.
3. Майерс Девід Дж. Психологія / пер. И. Карпиков, В. Старовойтова. — СПб.: Питер, 2006. – С. 513–519.
4. Ткалич М.Г. Гендерна психологія: навч. посіб. 2011. С. 117–118.

Науковий керівник: Н.В. Грисенко, канд. психол. наук, доц.

А.П. Осійчук
Університет імені Альфреда Нобеля, Дніпро, Україна

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ТАКСОНОМІЇ МЕХАНІЗМІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ

Одним з посередніх показників наукової спрямованості тих чи інших теоретичних положень є можливість зведення описових або пояснювальних категорій в єдину систему з чіткою логічною структурою. В історії психологічної науки вже було кілька спроб здійснити класифікацію захисних механізмів особистості. Психологічний захист трактується як поведінка, що здійснюється на всіх рівнях психічної регуляції, з використанням усіх доступних механізмів і засобів, та має на меті подолання психологічного дискомфорту, збереження цілісності особистості.

Одна з перших спроб класифікувати захисні механізми належить Анні Фрейд, яка спиралася на положення свого батька та власні спостереження. Вона виділяє такі захисти: витіснення, регресія, формування реакції, ізоляція, проєкція, спрямування проти себе, сублімація та інші. В монографії А. Фрейд описано 15 механізмів захисту. На її думку, всі згадані захисні механізми, крім сублімації, відіграють негативну роль для психічного здоров'я людини.

Ж. Колеман пропонує список з 17 захисних механізмів. У довіднику з психіатрії, який був опублікований Американською психіатричною асоціацією у 1975 році, перелічено 23 механізми захисту. В статті Р. Плутчика, Г. Келермана і Г. Конте «Структурна теорія особистісних захистів і емоцій» автори, однією з головних характеристик захисних механізмів вважають полярність їх взаємовідносин: «витіснення і заміщення біполярні; формування реакції і компенсація біполярні; проєкція і

заперечення біполярні; інтелектуалізація і регресія біполярні».

Ф. Перлз за основу власної типології форм уникнення бере так звану плюс-мінус функцію: віднімання (мінус-функція), «не бачення», вибірковість, гальмування, витіснення, утеча до хвороби або у фантазії; додавання (плюс-функція): над-компенсація, мускульний панцир; тривалі проєкції у вигляді створення богів, галюцинації, інтелектуалізм; зміни (суміш плюс- і мінус- функцій); сублімація, почуття страху та провини, проєкція, фіксація, ретрофлексія, тобто боротьба із самим собою. Дана типологія пізніше була перероблена Ф. Перлзом, який презентував такі механізмами захисту як конфлюєнція, інтроєкція, проєкція, дефлексія, ретрофлексія.

Т. Домнич вказує на існування таких класифікацій: поділення захисту на основний, орієнтований на ствердження цінностей ідеалізованого «Я», та ситуативний, що використовується залежно від тих чи інших умов ситуації (за Яценко Т.С.); за критерієм динаміки реалізації захисних установок захист поділяють на первинний (спрямований на ствердження «Я») та вторинний (спрямований на реабілітацію «Я» у зв'язку з невдачею первинного); за мірою зовнішньої активності поділ іде на активний та пасивний захист; за способом реалізації розрізняються прямий та опосередкований види захисту; залежно від результатів можна виділити успішний та неуспішний захист (П.Г. Херсонський).

Взагалі питання класифікації видів психологічного захисту, як зазначалося вище, ще мало вивчене й суперечливе, оскільки різні автори виділяють різні критерії визначення цього явища. Розглянемо деякі з найвідоміших механізмів захисту, описання яких приблизно ідентичне у більшості авторів.

Заперечення – це найбільш онтогенетично ранній і найбільш примітивний механізм захисту, трактується як несвідоме ігнорування подій чи бажань, за яких суб'єкт відчуває себе винним. Розвивається з метою стримання емоцій прийняття оточуючих, якщо вони демонструють емоційну індіферентність, що може призвести до самонеприйняття. Це сенсорна чи перцептивна глухота. Людина неначе перестає чути і бачити певні події, що дуже сильно на неї емоційно впливають. Під час заперечення інформація, яка тривожить і може привести людину до конфлікту, не сприймається нею. Зокрема, інформація, яка загрожує престижу, самооцінці, самозбереженню тощо, заперечується. Заперечення становить собою інфантильну заміну прийняття оточуючими їхньої уваги. Як результат індивід отримує можливість безболісно виражати почуття прийняття світу та самого себе.

Регресія – становить собою повернення особистості під впливом стресу до ранніх ступенів психічного розвитку, що

спостерігається у формах ригідності, «дитячої» поведінки. Доросла людина може тупотіти ногами, «надувати» губи, як дитина, вередувати, словом, поводитися так, що «спрацьовувало» раніше, у певний період життя, аби захистити себе від психотравм, отримати бажане. Регресивна поведінка, як правило, підкріплюється дорослими, які мають установку на емоційний симбіоз та інфантилізацію дитини. Регресія – це психологічний синтез травмуючих вражень на основі дитячих переживань. Завдяки регресії формуються емоційні, психологічні бар'єри, які людина часто долає з великими труднощами. Люди схильні регресувати до тієї стадії, на якій до цього були фіксовані. Якщо в дитинстві вони були дуже залежні, то скоріше всього стануть такими у ситуації дуже високої тривоги.

Проекція – проявляється у тому, що негативні риси не усвідомлюються суб'єктом, не вбачаються ним у самому собі, а приписуються іншим з метою усунення страху, прикроців і інших загроз «Я», пов'язаних з наявністю цих рис. Проекція – це захисний механізм, який використовується несвідомою сферою «Я», шляхом якого внутрішні імпульси і почуття, несприятливі в цілому для особистості, приписуються зовнішньому об'єктові і тоді проникають у свідомість як змінене сприйняття зовнішнього світу. Йде нейтралізація патогенного впливу, яка загрожує «Я», шляхом відповідної переробки. Проекція виявляється також у перенесенні емоцій із внутрішнього джерела конфлікту на якийсь зовнішній об'єкт. Розрізняють: атрибутивну проекцію (несвідоме приписування власних негативних якостей оточуючим); раціоналістичну (усвідомлення у себе негативних рис і проєктування їх за схемою «усі так роблять»); компліментарну (інтерпретація власних негативних рис як позитивних рис); симулятивна (приписування недоликів за схемою «батьки - дитина»).

Компенсація – стримання почуття горя, втрати, меншовартості.

Реактивне утворення (формування реакції, показова реакція) – захисний механізм, розвиток якого пов'язують із завершенням засвоєння «вищих соціальних цінностей», настає у поєднанні з витісненням і часто є його протилежністю. Під цим механізмом розуміють розвиток в Его соціалізованих стосунків, які прямо протилежні витісненним у несвідоме бажанням. Ілюстрацією є надмірна нав'язлива охайність, яка є протилежністю у інстинктивній потребі у неохайності і безпорядку. Цей захисний механізм є заміщенням у свідомості продукуючого тривогу імпульсу чи почуття його протилежністю.

Заміщення – це стійка форма організації та втілення у практику психічної енергії, пов'язаної з нереалізованими потребами дитинства. Заміщення впливає на структурування інших способів

психологічного захисту. Неусвідомлювана «енергетичність» безконтрольно стимулює дії суб'єкта, націлені на завершення справ дитинства, які були пов'язані із сильними емоційними лібідозними об'єктами. Динаміка цієї енергії може спрямовуватись у напрямі творчості, самореалізації, а також і руйнації, яка з часом стає особистісною проблемою. Індивід знімає напругу, звертаючи гнів на більш слабкий об'єкт або на самого себе. Тому заміщення має як активні, так і пасивні форми.

Витіснення (репресія) – несвідомий психічний акт, під час якого неприємна інформація чи мотив відкидаються на порозі свідомості. Справжні мотиви витісняються для того, щоб їх людина замінила іншими з точки зору норм соціального середовища і які не викликають сорому і докору совісті. Після витіснення спонукання постійно прагнуть повернутися у свідомість, але вона їх блокує. Витіснений мотив дає себе знати у вигляді тривоги, дискомфорту, обмовок, описок, причини яких не усвідомлюються.

Інтелектуалізація – це процес, за допомогою якого суб'єкт прагне виразити у дискурсивній формі свої конфлікти і емоції, щоб оволодіти ними. Мета інтелектуалізації полягає у тісному зв'язуванні інстинктивних процесів з ідейним змістом, щоб допустити їх у свідомість і взяти під контроль. Інтелектуалізація спрямована не на дійсність, а скоріше слугує захистом проти інстинктів. А.Фрейд відзначає, що абстрактні інтелектуальні дискусії і розмірковування молодих людей, не є справжніми спробами розв'язання завдань реальної дійсності.

Раціоналізація – пошук розумної основи поведінки, оправдань імпульсним вчинкам. Це помилкове «розуміння» пояснення власних ірраціональних та несвідомих дій. Раціоналізація – форма фальшивого розумування, мета якого – приховати дійсні мотиви вчинків, наслідки своїх дій, щоб зробити позитивним образ власної особи. Раціоналізація підрозділяється на актуальну, передбачувану, постгіпотичну, проєктивну та має наступні засоби: дискредитація мети, дискредитація жертви, перебільшення ролі обставин, затвердження негативного для блага, самодискредитація.

Залежно від ситуації людина може використовувати комбінацію захисних механізмів, виробити та вдосконалити власний конструктив психологічного захисту у процесі професійного та особистісного становлення.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, д-р пед. наук, проф.

ВИЗНАЧЕННЯ КОНФЛІКТОУТВОРЮЮЧИХ ЧИННИКІВ У ВЗАЄМВІДНОСИНАХ СТУДЕНТІВ І ВИКЛАДАЧІВ

Конфлікт, як прояв об'єктивних або суб'єктивних протиріч, виражений протиборством сторін, супроводжує кожну людину впродовж усього її життя, починаючи з дитинства: у відносинах з батьками, однолітками, вихователями, вчителями, викладачами, колегами по роботі тощо. У кожному з цих випадків взаємовідносин конфлікти виникають через різні причини, мають свої особливості, потребують різних способів їх усунення, подолання, вирішення [1]. Особливий інтерес становлять конфлікти, які виникають у навчально-виховному процесі закладів вищої освіти (ЗВО), що охоплює найважливіший для кожної людини етап професійного становлення. Саме від здатності конфліктуючих сторін до уникнення або вирішення конфліктів у процесі професійної підготовки у ЗВО залежить якість цього процесу. Це підносить конфлікт на рівень соціально-педагогічної проблеми та робить тему дослідження актуальною [2; 3].

У процесі дослідження було здійснено спробу емпіричного визначення конфліктоутворюючих чинників як серед викладачів, так і серед студентів, для чого використано опитувальник Т. Лірі «Діагностика міжособистісних відносин» (ДМВ). Метою дослідження було встановлено вивчення когнітивного компонента самосвідомості в поведінці студентів і викладачів у конфліктних ситуаціях.

Дослідження проводилось окремо по викладачах і студентах для того, щоб виявити не тільки загальнопсихологічні, а і міжгрупові ознаки конфліктності між ними. Результати у викладачів виявились такими.

Владний – лідируючий. 18,38% викладачів демонструють упевненість у собі, уміння бути гарним наставником і організатором, мають властивості лідера (керівника). Проте вони також демонструють нетерпимість до критики, переоцінку власних можливостей.

Незалежний – домінуючий. 16,69% опитаних викладачів виявляють стиль міжособистісних відносин як самовдоволені з вираженим почуттям власної переваги над оточуючими, з тенденцією мати власну думку, відмінну від думки більшості, і займати відокремлену позицію у групі.

Прямолінійний – агресивний. 13,51% викладачів демонструють прямолінійність, наполегливість у досягненні мети і надмірне завзяття, недружелюбність і запальність.

Недовірливий – скептичний. 8,95% викладачів відносяться до

цього стилю міжособистісної поведінки, для якого характерні реалістичність бази суджень і вчинків, скептицизм і неконформність, схильність до недовірливого модусу ставлення до оточуючих, з вираженою схильністю до критицизму, з невдоволенням іншими і підозрілістю.

Покірний – сором'язливий. Лише для 9,63% викладачів характерна скромність, сором'язливість, схильність брати на себе чужі обов'язки.

Залежний – слухняний. 10,49% випробовуваних викладачів абсолютно не залежні від думки і підтримки з боку оточуючих, вони не тільки вкрай самостійні, але можна навіть сказати, пасивні до визнання їх дій зовні. Ці опитані вказують на потребу в допомозі й довірі з боку оточуючих, у їх визнанні.

Співробітничас – конвенціональний. 11,06% викладачів не виявляють прагнення до тісної співпраці в колективі, їх відносини з оточуючими більш формальні і холодні. Цей стиль міжособистісних відносин, властивий особам, які прагнуть до тісної співпраці з референтною групою, до доброзичливих відносин з оточуючими. У таких викладачів проявляється компромісна поведінка, нестриманість у виливах своєї дружелюбності по відношенню до оточуючих, прагнення підкреслити свою причетність до інтересів більшості.

Відповідальний – великодушний. 11,29% викладачів не бачать своєю самоціллю допомогу оточуючим, вони більш егоїстичні і менш інших відчувають відповідальність за те, що відбувається навколо них.

Таким чином, більшість викладачів за даним тестом визнана ними самими як щирі, уважні, ласкаві, делікатні, упевнені в собі, ділові та практичні, завжди люб'язні в поведженні, прагнучими до успіху. В той же час факторами конфліктності з боку викладачів виділено: здатність проявляти недовіру, бути суворими, критичними до інших.

У студентів отримано наступні результати: владний – лідируючий (17,48%); незалежний – домінуючий (13,33%); прямолінійний – агресивний (12,59%); недовірливий – скептичний (14,15%); покірний – сором'язливий (11,98%); залежний – слухняний (11,99%); співробітничас – конвенціональний (8,81%); відповідальний – великодушний (9,66%).

Таким чином, серед конфліктоутворюючих чинників у студентів можна виділити такі: владність у стосунках, бажання бути незалежними, недовіра до викладача, звичка нав'язувати свою думку, критичне ставлення до вчинків викладача.

За допомогою рис. 1 можна порівняти отримані результати тестування в розрізі викладачів і студентів.

Як бачимо, чинників, що призводять до конфлікту, у студентів нами виявлено більше, тобто їх можна вважати основними провокаторами конфліктів. В той же час у них варто відмітити такі позитивні риси, що допомагають згладжувати конфлікти, як бажання здатність визнавати свою неправоту.

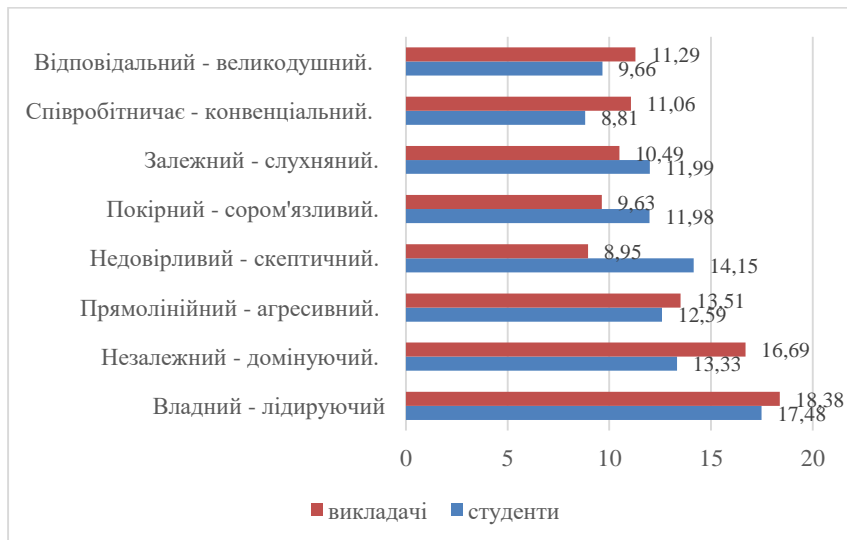

Рис. 1. Порівняння результатів тестування у викладачів і студентів

Отже, у опитуваних за методикою Лірі переважає боротьба за владу і лідерство в відносинах, критичне ставлення до опонента, а також емоційні конфлікти на фоні недовіри.

Список використаних джерел

1. Бондаревська Т. Психолого-педагогічні засади розв'язання конфліктів. Психолінгвістика. 2010. Вип. 5. С. 17–21.
2. Калаур С.М. Попередження та розв'язання конфліктів в освітньому середовищі вищих навчальних закладів. Наукові записки. Серія: Педагогіка. 2010. № 3. С. 126–130.
3. Шкіль А.І. Соціально-психологічні механізми конфліктної взаємодії в умовах учбово-виховного колективу. Київ, 1990. 152 с.

Науковий керівник: Г.Ю. Вошколуп, канд. пед. наук

УЯВЛЕННЯ МОЛОДІ ПРО СІМЕЙНЕ ЖИТТЯ

Сім'я – це мала соціальна група, яка заснована на подружньому союзі і родинних зв'язках (відносини чоловіка з дружиною, батьків і дітей, братів і сестер), які живуть разом і ведуть спільне домашнє господарство.

Кожна сім'я є унікальною системою, що забезпечує своїм членам середу, в якій кожен розвивається, знаходить підтримку і реалізовує власний потенціал. Століттями сім'я приймалася як велика цінність, адже досить довгий час вона була просто необхідна навіть для елементарного виживання.

Однак, в наш час ми можемо спостерігати, що інститут сім'ї знаходиться в глибокій кризі. Головною причиною є те, що на новому історичному етапі сім'я старого типу вже нежиттєздатна, а її нові форми ще не прижилися. Підвищення відсотка розлучень, повсюдне поширення фіктивних шлюбів і позашлюбних народжень, свідомо і вимушено бездітність подружніх пар, зростання насильства всередині сім'ї - найбільш актуальні в наш час проблеми.

У зв'язку з цим дуже важливо проводити роботу з молоддю на тему сімейних стосунків, бо саме від цієї соціальної групи залежить майбутнє інституту сім'ї. Метою даної роботи є дослідити уявлення молоді про сімейне життя та описати образ сучасної сім'ї в свідомості молоді.

До дослідження були залучені 35 студентів 17-22 років. Усі з них не одружені та ніколи не були у шлюбі, але планують сім'ю у майбутньому. Як методологічний інструмент був використаний опитувальний лист «Погляди молоді на сім'ю».

Він містить такі питання, як потрібна взагалі людині сім'я чи ні, яке місце вона повинна займати в житті, в якому віці краще одружуватися. Також порушуються теми розподілу ролей в сім'ї, психологічні аспекти готовності йти на поступки і компроміси у відносинах.

Не менш важливими є теми переваги законного шлюбу або цивільного, ставлення до розлучення. І, нарешті, виявляються мотиви вступу в шлюб для молоді.

В результаті дослідження з'ясувалося, що більшість респондентів хоче мати власну сім'ю та вважає, що вона повинна займати важливе місце у житті. Найкращим віковим періодом для вступу в шлюб вважають 25-30 років, коли в руках вже є професія. Традиційний розподіл ролей в сім'ї втрачає актуальність у молоді, їм

ближче рівноправність. Вони не вважають виключно чоловічим обов'язок забезпечення сім'ї, або виключно жіночим – заняття господарством та дітьми.

Провідними мотивами вступу в шлюб для молоді є бажання бути поруч з коханою людиною і мати підтримку і опору. Наступними за важливістю мотивами йдуть бажання піклуватися про когось і продовжити рід. Матеріальна і побутова зручність, а також соціальний статус не є значущими мотивами для створення сім'ї у молоді.

Усі впевнені, що для створення сім'ї потрібні щирі почуття, але не всі вважають потрібним жертвувати своїми інтересами та йти на поступки. До розлучення ставляться досить нейтрально, вважають його можливим, якщо у подружжя не має бажання продовжувати стосунки. Але згоджуються, що потрібно боротися за збереження шлюбу. Між законним та цивільним шлюб роблять вибір на користь законного.

Таким чином, можна дійти висновку, що сучасна молодь уявляє сім'ю як союз, в якому є щирість і свобода в стосунках. Основним пріоритетом виховної роботи з молоддю в сучасній Україні має стати формування культури сімейних відносин, збереження і зміцнення сімейних цінностей. Незважаючи на кризу, сім'я залишається однією з провідних цінностей в суспільстві, і без неї неможливо уявити собі існування людства.

Науковий керівник: В.О. Бикова, канд. пед. наук, доц.

Ю.В. Павлова
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ФАКТОРИ РОЗВИТКУ СІМЕЙНИХ КОНФЛІКТІВ, ЇХ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ВИРІШЕННЯ

Сім'я є найстарішою і найбільш стійкою формою життя людей. Вона відображає систему відносин людини до себе і оточуючих. Роль сім'ї в суспільстві непорівнянна ні з якими іншими соціальними інститутами за силою впливу на розвиток особистості і її психічний стан.

Згідно з даними Міністерства юстиції, за 2019 рік в Україні кількість розлучень перевищує кількість шлюбів в 6 разів [4].

Дана тема актуальна в сучасному житті оскільки проблеми в сім'ї відбиваються і на інших сферах нашого життя.

Завдання дослідження розібрати сутність подружніх конфліктів і навчитися долати їх.

Сімейні конфлікти – це протиборство між членами сім'ї на основі зіткнення протилежно спрямованих мотивів, та інтересів.

Класифікація сімейних конфліктів [2; 3]:

- Подружні конфлікти – весь спектр причин сімейних конфліктів.

- Конфлікти між батьками та дітьми – неправильне виховання дітей, вікові кризи дітей, особистісний фактор

- Конфлікт між родичами – авторитарне втручання родичів.

Ключову роль у сімейних стосунках відіграють подружні конфлікти. Вони частіше виникають через незадоволення потреб подружжя. Виходячи з цього, А.Я. Анцупов і А.І. Шипілов так само, як і В.А. Сисенко виділяють основні фактори подружніх конфліктів [5]

- психосексуальна несумісність подружжя;
- незадоволення потреби в значимості свого «Я», неповага почуття гідності з боку партнера;

- незадоволення потреби в позитивних емоціях: відсутність ласки, турботи, уваги і розуміння;

- пристрасть одного з подружжя до надмірного задоволення своїх потреб (алкоголь, наркотики, фінансові витрати тільки на себе і т.д.);

- незадоволення потреби у взаємодопомозі і взаєморозумінні з питань ведення домашнього господарства, виховання дітей, у стосунках з батьками і т.д. ;

- розбіжності в потребах по проведенню дозвілля, захопленнях

- наявність протилежних інтересів, цінностей

- боротьба за лідерство в сім'ї.

В.А. Сисенко вважає, що для подолання або застереження сімейних конфліктів потрібно [3]:

- підтримувати почуття особистої гідності чоловіка і дружини;

- постійне демонструвати взаємну повагу і шану;

- не акцентувати увагу на помилках і прорахунках свого супутника життя;

- не докоряти минулим взагалі і минулими помилками зокрема;

Головне пам'ятати, що без криз не має розвитку в стосунках, і якщо подружжя пододало кризу, воно стало міцніше.

Список використаних джерел

1. Андреева Т.В. Семейная психология. СПб.: Речь, 2007. – 384 с.

2. Ковалев С.В. Психология современной семи. М.: Просвещение, 1988. 208 с

3. Сысенко В.А. Супружеские конфликты. М., 1983. 176 с.

4. Інтерфакс-Україна інформаційне агентство. – <https://interfax.com.ua/news/general/639243.html>

5. Психологія для всіх та кожного. Конфлікти в сім'ї. – <http://www.psyworld.ru/for-students/cards/general-psychology/970-2010-11-22-09-57-21.html>

Науковий керівник: В.О. Бикова, канд. пед. наук, доц.

В.В. Панченко
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського, м. Кременчук, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ПІДЛІТКІВ

Успішна інтеграція людини в суспільство зумовлюється розвитком узгодженої системи ціннісних орієнтацій, на яку впливає самотність культури. Як елемент структури особистості ціннісні орієнтації характеризують внутрішню готовність до здійснення певної діяльності щодо задоволення потреб та інтересів, вказуючи на спрямованість поведінки. Дорослішання індивіда незмінно супроводжується прагненням більш глибоко зрозуміти себе, розібратися у своїх почуттях, настроях, думках, стосунках, що є властивим підлітковому віку. Важливо саме зараз визначити негативні проблемні тенденції та спробувати спрямувати процес формування ціннісних орієнтацій шляхом освоєння позитивних цінностей, вироблених попередніми поколіннями, що й актуалізує тему дослідження.

Ціннісна орієнтація (за Т. Парсонсом) – це індивідуальне і групове ранжування цінностей, в якому одним надається більша значущість, ніж іншим, що впливає на вибір цілей діяльності і засобів їх досягнення. Під ціннісними орієнтаціями розуміють цілі, прагнення, бажання, життєві ідеали, систему певних норм (В. Ольшанський, А. Титаренко), установки на ті чи інші цінності матеріальної або духовної культури суспільства (А. Здравомислов, В.Ядов), вияв потреби (В. Злотніков), ставлення до навколишнього середовища (В. Водзинська), детермінанти прийняття рішень (Ю. Жуков), складні узагальнені системи ціннісних уявлень (І. Попова), основний канал перетворення культурних цінностей у стимули і мотиви практичної поведінки людини (В. Олексієва), типи пізнавальних реакцій людини (Е. Шпрангер). Таке розмаїття визначень свідчить, що поняття «ціннісні орієнтації» усе ще потребує конкретизації, визначення структури, видів ціннісних

орієнтацій та їх місця у загальній системі ціннісно-сміслових утворень. З психологічної точки зору, ціннісні орієнтації є компонентом структури особистості, який відображає життєвий досвід, накопичений особистістю в індивідуальному розвитку, та являє собою серцевину свідомості, де особистістю приймаються рішення щодо важливих життєвих питань. Поняття ціннісної орієнтації є більш широким за поняття цінності, оскільки в його основі – структурний зв'язок між самою цінністю і ціннісно орієнтованим суб'єктом [2]. Ціннісні орієнтації особистості формуються внаслідок взаємодії її соціогенних потреб із цінностями соціального оточення, що відбувається протягом усього життя особистості, насамперед у процесі її спілкування та діяльності в малих групах. Підлітковий вік характеризується становленням особистості, прагненням до змістового спілкування; з одного боку зростають інтелектуальні можливості, а з іншого – усвідомлюється потреба в структурованості, системності ціннісних орієнтацій, намагання простежити причини соціальних явищ, пізнати закони природи, що пов'язано зі сформованістю на попередніх вікових етапах розвитку особистості умов, необхідних для становлення ціннісних орієнтацій: оволодіння понятійним мовленням, накопичення достатнього морального досвіду. Поява сталих переконань у старших підлітків свідчить про значний, якісний перелом у характері становлення системи моральних цінностей, що детермінують поведінку, завдяки чому підлітки відчують себе гармонійно в соціальному оточенні [1; 3].

Отже, ціннісні орієнтації є важливим компонентом структури підлітків, мотивуючи їх до самоактуалізації, роблячи вільними у виборі власного життєвого шляху. Реалізація потенціалу уможливило психологічну зрілість, а формування суб'єктивно та об'єктивно узгодженого стилю життя індивідуалізує обрану систему засобів взаємодії з соціальним середовищем.

Список використаних джерел

1. Єрмолич С.Я. Методологічні передумови формування ціннісних орієнтацій у підлітків. Київ: Позашкільне виховання, 2007. 327 с.
2. Низовський Н.А. Психосемантична дослідження ціннісно-мотиваційних орієнтацій особистості. Психологічний журнал. 2005. № 3. С. 25–37.
3. Сологуб І.Ф. Ціннісні орієнтації учнів гімназій. Виховання. 2003. № 6. С. 55–58.

Науковий керівник: Р.М. Білоус, канд. психол. наук, доц.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ СІМ'Ї

Актуальність питання в тому, що на сьогодні трансформація інституту сім'ї має певні зміни зі своїми наслідками не в позитивний напрямок. Все частіше дослідники, які вивчають проблеми інституту сім'ї, відзначають падіння її педагогічного потенціалу і престижу сімейних цінностей, відбувається збільшення числа розлучень і спостерігається зниження демографічного показника, внаслідок зменшення народжуваності, все це є глобальною проблемою. Потрібно детальніше вивчити чим зумовлена така трансформація та які наслідки таких змін.

В царині сімейної проблематики зумовлена загальною кризою сім'ї, яку визначають психологи, соціологи, демографи, такі як Т.В. Буленко, Лавріненко, Гончарук, Н.В. Туленков, Оксамитна, Пилипенко, М.О. Балакірева та ін. Цією кризою виступають найрізноманітніші чинники: незадоволеність, часті сварки, які відбуваються в основному через побутові дрібниці; негативне ставлення до партнера через постійну обмеженість в спілкуванні, зниження сексуального потягу.

Згідно зі статистикою Мінюсту України за минулий рік зареєстровано шлюбів на 20 тисяч менше ніж у 2018 році. А розлучень збільшилось – на 54 тисячі. Це не враховуючи таке поняття, як «цивільний шлюб», де він ніде не фіксується. Дивлячись на ці цифри картина не втішна. У зв'язку з цим постає два питання: «Чому люди припиняють стосунки?» і «Чому люди уникають стосунків?» [2].

Тепер все більше людей обирає кар'єрний зріст, вважаючи що особисте життя можна буде влаштувати пізніше, відкладаючи на другий план. А пізніше розуміють, що вони вже не готові з чимось миритися поступатись в стосунках, стають як їм здається незалежними. Таким чином люди намагаються знайти альтернативу як продовжити рід, бо як ми не опирались 95% відсотків людей все ж таки керуються інстинктом який закладений в нас генетично – продовження роду. Чоловіки, природно не мають можливість народжувати звертаються до сурогатних матерів, в деяких випадках і жінки, якщо спостерігається безплідність. Жінки у свою чергу не знаходячи свою половинку прибігають до випадкових зв'язків або банку сперми.

На цьому проблеми інституту родини не закінчуються, якщо з проблемою уникнення вступу в шлюб хоч якось поверхнево зрозуміло,

то у чому ж проблема і які наслідки у людей які тривалий час були разом, а потім розходяться, проблема розлучення.

Тут існує багато причин, з якими б ми хотіли детальніше розібратися та дослідити чому ж все-таки руйнуються шлюби та як можливо цьому зарадити. Вершиною цього що тоне айсбергу являється не стабільність в державі, в такій державі людина стає соціально не стійка, перестає берегти те, що з такою працею будувала, постійні стреси, тому проблема має і психологічний характер.

Отже, трансформації інституту сім'ї є ознакою сучасного етапу суспільного розвитку. За даними Т. В. Буленко, найпоширенішими тенденціями розвитку сучасної сім'ї в Україні є наступні:

- порушення механізму адаптації сім'ї до динамічних процесів у суспільстві;
- послаблення захисної функції сім'ї (як матеріальної, так і психологічної);
- структурнофункціональна трансформація сім'ї за невизначеності або суперечливості сімейних ролей;
- зниження значення сім'ї в системі життєвих цінностей особистості з подальшою переорієнтацією значної частини молоді на позашлюбні стосунки або повторний шлюб;
- погіршення дитячо-батьківських взаємин, зумовлене невідповідністю та закостенілістю батьківських норм;
- стійка орієнтація подружжя на малодітну сім'ю;
- загострення суперечностей між партнерами в орієнтації сім'ї на демократичний (з боку жінок) або патріархальний (з боку чоловіків) розвиток;
- дисфункціональний розвиток сім'ї, ознаками якого є: тенденція до домінування, боротьба за владу обох партнерів, неузгодженість рольової поведінки, негнучкість сімейних норм, маніпуляція партнером, дітьми, ігнорування потреб, почуттів членів сім'ї, конфліктна взаємодія;
- ускладнення сімейної адаптації молодого подружжя внаслідок неадекватних дошлюбних очікувань, завищених вимог до партнера;
- нестабільність життєвих планів в умовах економічної нестабільності.

Отже, сучасна сім'я характеризується значними структурними та змістовими трансформаціями, що спричиняють зміну її функціонування як системи. Глибоке вивчення цих трансформацій та їх наслідків є одним із перспективних, малорозроблених напрямків психологічних досліджень сім'ї [1].

Великий внесок в аналіз теоретичних схем і концепцій

дослідження сім'ї вніс американський соціолог Р. Хілл [1].

Якщо не досліджувати певну ситуацію, то через десятиліття слово сім'я буде лише в книжках, люди настільки загрузли в бажанні задовольнити свої матеріальні потреби, що забувають як відчувати дотик коханої людини, в потребі щоб її вислухали, і найважливіше це посмішка дитини! Можливо це буде жорстко, але наші дії роблять з нас без емоціональних істот, які керуються лише інстинктами як тварини.

Сьогодні набув широкого визнання і розвиток цілий комплекс дисциплін, які вивчають сім'ю і шлюб, - соціологія і психологія сім'ї, сексологія, сімейна педагогіка, психотерапія сім'ї та сімейне консультування і т. д. У цих галузях наукового знання немає методологічного і методичного єдності як в силу складності предмета дослідження і різноманіття проблем, що пред'являються до вивчення, так і в силу відсутності єдиних принципів аналізу. Сімейна реальність – це щось, що люди конструюють суб'єктивно. Сімейне життя організується і змінюється людьми, як за правилами об'єктивної ситуації, так і відповідно до того, яким чином вони самі інтерпретують її.

Список використаних джерел

1. Шнейдер Л.Б. Семейная психология: учебное пособие для вузов. 2-е изд. / Л.Б. Шнейдер.– М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2006. – 768 с.
2. Веб-портал «Звернення у сфері державної реєстрації актів цивільного стану» <https://dracs.minjust.gov.ua>

Науковий керівник: В.О. Бикова, канд. пед. наук, доц.

О.О. Романюк
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУЧАСНОЇ СІМ'Ї ТА СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ

Однією з актуальних проблем сучасної психології є проблеми сім'ї та трансформації сімейних цінностей. Дослідження цієї проблеми представлено значною кількістю праць і статей. Аналізу кризи сучасної сім'ї присвячено праці В. Галецького, О. Малишевої, Ю. Федотової, Н. Хагурової, В. Чечета, А. Мітрікаса та ін. Про проблеми української сім'ї пишуть О. Кляпець, Е. Ліонова, В. Коломерчук, С. Аксьонова, В. Балківська, Д. Касьянова, О. Коломієць та ін. Уявлення

про сім'ю є частиною світогляду людини, однією з її цінностей. Система цінностей людини є «фундаментом» його ставлення до світу. Тому питання кризи сучасної сім'ї є актуальним не тільки через демографічний спад, а й через зміни, що відбуваються в ціннісних орієнтаціях особистості [2].

Для людства сім'я, як соціальний інститут, завжди була джерелом підвищеної зацікавленості і уваги. В усіх періодах історії людства, незалежно від його соціальної чи матеріальної розвиненості, є можливість прослідкувати виокремлення сім'ї як соціальної одиниці.

Як і будь-яке соціальне явище, сім'я зазнавала і зазнає змін своєї форми і сутності. На даний час, можна спостерігати кардинальні зміни сім'ї нарівні з іншими основами сучасного суспільства. Війни, революції, фінансові кризи, ідеологічний вплив поступово руйнують авторитарний базис сім'ї, який існував протягом багатьох років. Зміст поняття «сім'я», як союз чоловіка і жінки, з одного боку, і, з іншого боку, як союз батьків і дітей, починає втрачати закладений історично і психологічно сенс цілісності.

Як стверджує В.А. Палкін, наразі існують дві основні наукові парадигми, у межах яких досліджуються зміни в шлюбно-сімейній сфері: "кризова", яку підтримують послідовники фамілізму (застаріле значення – сімейність), і "модернізаційна", яку відстоюють представники "постмодерністської демографії". Перші із зазначених вчених оцінюють останні зміни в сімейній сфері як тотальну кризу сім'ї і навіть попереджають про можливість зникнення сімейного способу життя.

Так А.І. Антонов вважає, що трансформація сім'ї, що відбувається, є окремим вираженням глобальної світової кризи соціального інституту сім'ї, обумовленого становленням і розвитком індустріально-ринкової цивілізації. Сімейну аномію, як порушення сімейної рівноваги, розпаду сімейних зв'язків, ціннісних орієнтацій, А.І. Антонов та В.М. Медков вважають основою сучасної кризи «фамілістичної цивілізації» [1].

Послідовники модернізації відзначають такі позитивні зміни в сімейних відносинах, як перехід від патріархальної сім'ї з пануванням чоловіка з економічною залежністю від нього інших членів сім'ї до родини егалітарної, коли чоловіки й жінки мають або рівні права та можливості, або будують свої відносини на принципах партнерства, перехід традиції нерегульованої народжуваності та багатодітності до свідомого планування сім'ї. Тобто, відбувається зміна традиційного типу родини сучасним. Це явище А.Г. Вишневський визначає таким, що має позитивну направленість [2].

Можна виділити такі найпоширеніші тенденції розвитку сучасної сім'ї, як збій механізму адаптації до мінливих процесів у

суспільстві; послаблення захисної функції сім'ї; зміна структурно-функціональній сфері сім'ї; зниження цінності сім'ї і, як наслідок, збільшення кількості позашлюбних стосунків та повторних шлюбів; погіршення взаємин між батьками та дітьми; тенденція малодітної сім'ї; дисфункціональний розвиток сім'ї (боротьба за владу, тенденція до домінування, маніпуляція партнером/дітьми і т.д.); невідповідність дошлюбних очікувань та реальності у шлюбі; мінливість життєвих планів в умовах економічної нестабільності.

Отже, на сьогодні уявлення про шлюб, сім'ю та розподіл сімейних ролей у сучасному суспільстві зазнає суттєвих змін. Відбувається трансформація сімейних цінностей та самої цінності сім'ї. Цей процес має свої наслідки, такі як зростання числа розлучень, позашлюбної народжуваності, кількості цивільних шлюбів, збільшення числа неповних сімей та так званих «гостьових сімей», відбувається зміна шлюбних установок, розуміння розподілу ролей в сім'ї. Остаточо сказати, що сім'я переживає кризу та занепад не можна, бо поняття цінності сім'ї залишається важливою складовою як особистості, так і соціуму. Це скоріше процес неминучої трансформації. Бо світ не стоїть на місці і весь час змінюється, так і сім'я – набуває нової форми, та все ще займає основне місце серед інших соціальних структур.

Список використаних джерел

1. Антонов А.И. Социология семьи / под ред. А.И. Антонова. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 640 с.
2. Палкін В.А. Криза української родини – кроки до зникнення сім'ї чи її модернізації? // Народна освіта. – 2016. – Вип. 1. – С. 4–11. – http://nbuv.gov.ua/UJRN/NarOsv_2016_1_3.

Науковий керівник: О.В. Карапетрова, канд. психол. наук, доц.

В.М. Сайідова

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

НАЯВНІСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ СТИГМАТИЗАЦІЇ ПСИХІЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ У ЛЮДЕЙ З ВИЩОЮ ТА СЕРЕДНЬОЮ ОСВІТОЮ

Дискримінації зазнають люди, які страждають на певні “соціально неприйнятні” хвороби: вади фізичного розвитку, СНІД, психічні хвороби. Явище стигматизації існувало в усі часи й у всіх народів. Стигматизація та дискримінація лише змінюють свої об'єкти

та форми вияву. Інколи наслідками стигматизації була не просто дискримінація певних груп людей, а й цілеспрямована політика їх винищення.

І. Гоффман [1] виокремлює три суттєво відмінні типи стигми: “тілесне каліцтво”, “індивідуальні недоліки характеру, що сприймаються як слабкість волі”, “філогенетична стигма раси і релігії, що передається від покоління до покоління” і травмує всіх членів сім’ї. Вищезазначені приклади мають загальні соціальні ознаки. Про стигму говорять у тих випадках, коли хочуть підкреслити наслідки уявлень суспільної свідомості про певний діагноз (наприклад, психічного захворювання), а також характерні риси, що сприяють формуванню в суспільстві упередженого ставлення до цих людей. Світоглядні позиції, які склалися історично, підтримують усталене уявлення, що суспільно необхідними є обмеження прав і свобод людей з будь-якими психічними розладами.

Дискримінація є особливо негативним наслідком стигми й упереджень. Психічно хворі, що приховують свої розлади, живуть у стані напруження та страху бути дискримінованими. [2] До того ж вони не можуть сподіватися на повагу, яку мали до того моменту, коли за певних обставин їхня психічна хвороба ставала відомою оточуючим внаслідок вияву деяких дефіцитарних розладів: зниження вольових якостей, підвищення чутливості, зниження когнітивних процесів. Приховування хвороби може вирішити деякі проблеми, але загострює інші.

Стигматизація психічних захворювань залишається важливою проблемою суспільства. Загальне населення значною мірою не знає про цю проблему, і страх перед психічно хворими залишається поширеним. Хоча ми більше не затримуємо, не спалюємо і не вбиваємо психічно хворих, як у середні віки або в нацистській Німеччині, наші соціальні стандарти й ставлення, проте, не гідні сучасних держав соціального забезпечення. Структурна дискримінація психічно хворих все ще поширена, чи то в законодавстві, чи в реабілітаційних умовах[3].

В ході дослідження було виявлено що, для більшості населення характерно упереджене ставлення до психічно хворих, яке виражається в значній соціальній дистанції у відношенні до них, уявленнях про необхідність обмеження їх прав, приписуванні їм таких якостей як агресивність, ненадійність, незрозумілість, складність і непередбачуваність.

Висновок на основі аналізу дослідження – не освіта так впливає на фактор стигми, як інформованість самого індивіда. Хоча респонденти, які мали досвід особистого спілкування з хворими, мають ризик, що цей досвід може бути негативним, вони більш обізнані

в інформаційній сфері психічних захворювань. Як і в людей, які мали особистий досвід хвороби, може бути фактор самостигматизації, як показали ці результати опитувальника.

Але так як більшість респондентів з середньою освітою закінченою або незакінченою вже в старшій віковій групі та особистого досвіду в них не було, якість інформації в засобах масової інформації (в яких вони й дізнаються про психічні захворювання) не стає кращою, статі та новини де психічно хворі люди можуть проявляти агресію, будуть сприйматися стереотипно, тож буде існувати фактор стигматизації.

Отже, освіта все ж таки має вплив на фактор стигматизації психічних розладів.

Список використаних джерел

1. Гофман И. Стигма. Заметки об управлении испорченной идентичностью. Часть 1. Стигма и социальная идентичность. Н.Ю: Simon and Shuster. – 1963. – 2с.
2. Коцюбинский А.П., Бутома Б.Г., Зайцев В.В. (1999). Стигматизация и дестигматизация психических заболеваний. Социальная и клиническая психиатрия. М. №3. С. 9–14.
3. Портал психологический изданий «Психология и право». – www.Psyandlow. Ru. – 2013. – 3с.

Науковий керівник: Т.В. Єрмолаєва, ст. викладач

К.Ю. Скutelьник

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СФОРМОВАНOSTI ТА ЗРІЛОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ОСВОЄННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ СТУДЕНТАМИ-ПСИХОЛОГАМИ

Важливість вивчення рівня професійної ідентичності як особистісного чинника оволодіння компетенціями в контексті підготовки фахівців з психології, обумовлюється тим фактом, що особистість одночасно виступає способом і інструментом впливу і надання допомоги.

Професійну ідентичність можна розглядати як особистісний фактор, що впливає на оволодіння компетенціями студентів професій допомагаючого типу. На підставі цього встановлюються основні аспекти ставлення студентів до

компетенцій: операційний («володію») – забезпечує реалізацію завдань навчальної та професійної діяльності за допомогою усвідомлення цілей і засобів, мотиваційний («важливо») – визначається відповідністю потреб людини можливостям професіоналізації, розкриває усвідомлений і цілеспрямований характер саморегуляції діяльності, прагматичний («використовую») – розкриває смислову сторону навчально-професійної діяльності [1].

Сформованість і зрілість професійної ідентичності впливає на активне і усвідомлене ставлення студентів до освоюваних в ході навчання у вузі компетенцій. Компетенції розуміються як комплекс знань, умінь, форм поведінки, які необхідні для виконання професійної діяльності допомагаючого фахівця.

Компетенції та професійна ідентичність – це взаємопов'язані, впливаючі один на одного феномени. З одного боку, компетенції розглядаються як фактор становлення професійної ідентичності. Інша точка зору розглядає професійну ідентичність як силу, що сприяє освоєнню необхідного набору компетенцій

Сформована професійна ідентичність надає найбільший вплив на прагматичний аспект ставлення до освоюваних компетенцій, а її зрілість – на мотиваційний аспект [2].

Компетенції, що мають міцні і статистично достовірні зв'язки з рівнями сформованості і зрілості професійної ідентичності, складають інваріантний зміст компетенцій професій допомагаючого типу. У інваріантний зміст (ядро) входять такі групи компетенцій, як комунікативні (готовність до активної комунікації, здатність до вирішення конфліктів в колективі), загальнокультурні (бути толерантним до людей), науково-дослідні (мати навички роботи з комп'ютером, здатність до проведення бібліографічної роботи, бути готовим до практичного використання результатів дослідження, готовність до участі в розробці проектів), організаційні (створення здорового робочого середовища, використовувати організаційні методи, використовувати нормативні документи) і компетенції самовдосконалення (володіння культурою мислення, розвиток своєї особистості, прагнення до професійного саморозвитку), які відображають специфіку діяльності психолога.

Отже, професійна ідентичність розуміється як соціально і особистісно обумовлений багатоконпонентний динамічний процес становлення статусів ідентичності і ототожнення індивідом себе з професією. Рівень сформованості і зрілості професійної ідентичності має взаємний вплив з усвідомленим ставленням та рівнем оволодіння необхідними компетенціями студентами, що здобувають психологічну освіту.

Список використаних джерел

1. Шнейдер Л.Б. *Профессиональная идентичность*. – М.: МОСУ, 2001. – 272 с.
2. Кузьміна І.П. Професійна ідентичність майбутніх фахівців // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2012. – № 1. – С. 102–106.

Науковий керівник: І.Г. Батраченко, д-р психол. наук, доц.

А.І. Смук

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ОСОБЛИВОСТІ САМОСПРИЙНЯТТЯ ТА САМОСВІДОМОСТІ КУРСАНТА З УРАХУВАННЯМ СПЕЦИФІКИ НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ МВС УКРАЇНИ

Як відомо, не так давно в Україні пройшло реформування системи МВС України. У зв'язку з цим з'явився новий правоохоронний орган – Національна поліція України, яка має уособлювати собою не лише зміну назви (з міліції на поліція), а й фундаментально удосконалити підготовку курсантів у закладах вищої освіти Міністерства внутрішніх справ України. Враховуючи останнє, питання щодо особистісного становлення курсантів в аспекті їхньої діяльності має постійно перебувати в центрі уваги закладу вищої освіти. З цією метою, як зазначає В. Слободяник, система організації освітнього процесу має бути побудована на ґрунті гармонізації розвитку курсанта як особистості та фахівця [6].

Самосприйняття – це процес орієнтації людини у своєму внутрішньому світі в результаті самопізнання і порівняння себе з іншими. Він відіграє вирішальну роль у формуванні адекватної самооцінки, яка є істотним підґрунтям адаптованості особистості. Вкрай занижена самооцінка призводить до фрустрації, страху перед можливими життєвими труднощами, утворення «комплексу неповноцінності», розвитку емоційних станів з високим рівнем особистісної та реактивної тривожності. Висока самооцінка, як не парадоксально, також спричиняє порушення адаптаційних процесів [5].

Самосприйняття розглядається як психічний пізнавальний процес, спрямований на власний світ суб'єкта, і як продукт його самосвідомості, що виступає складним за своєю структурою

онтогенетичним утворенням особистості. Зазвичай ми спостерігаємо у групі курсантів високе самосприйняття, підвищений рівень неприйняття інших членів групи, прагнення до домінування, інтернальності, що призводить також до фрустрації, тривожності, високого рівня незадоволення потреб, конфронтації з оточуючим [4].

Урахування в освітньому процесі закладу вищої освіти особистостей психосоціального й особистісного розвитку курсантів є важливим напрямком взаємодії в системі «викладач –курсант».

Важливою соціально-психологічною проблемою, яка може виникнути у процесі навчальної діяльності курсантів ЗВО МВС України, є проблема морального дорослішання. У період здобуття майбутньої професії юнаки переходять від повної батьківської опіки до лав курсантського середовища, в якому мають себе відчутти структурною одиницею групи, взводу, курсу, факультету й університету загалом, тобто курсант, як і всі майбутні офіцери, має одночасно поєднувати службову діяльність і навчання.

Дослідження особистості є багатограним процесом. Надзвичайно важливо розглядати ті характеристики особистості, які більш, ніж інші, зумовлюють її поведінку. Психічні якості окремої людини, більшість працівників традиційної психології, як правило, розбивають на три класи: характер, темперамент, здібності, пізнавальна сфера мотиваційна потреба і вольова сфера [1].

Вважаємо, що психопрофілактичну роботу необхідно спрямувати на формування гармонійної особистості, оскільки курсант під час навчання повинен засвоїти весь спектр відповідальності покладених на нього обов'язків освітнього та соціального характеру. Для формування гармонійної особистості потрібно вчасно виявляти проблеми курсантів та намагатися розв'язати їх.

Сутність діяльності курсантів визначається подвійністю їхнього статусу: з одного боку вони є студентами, з іншого, вони є працівниками МВС України, і всі питання, які пов'язані з їх навчальною службовою діяльністю суворо регламентовані, що не може не відбитися на специфіці їх самосприйняття та професійній самосвідомості [2].

У професійній діяльності психолога важливо досліджувати індивідуальні особливості у разі:

- якщо потрібно зрозуміти, чому у двох і більше суб'єктів при створених для них рівних умовах навчання, професійної діяльності, служби, однаковому прагненні до успіху виявляється все ж таки різні досягнення;

- якщо треба дізнатися, за рахунок чого різні суб'єкти досягли однакового ефекту у професійній діяльності;

- якщо потрібно прогнозувати досягнення конкретного суб'єкта на майбутнє, оцінити перспективи його розвитку як професіонала [2].

Характер діяльності і рівень розвитку особистості та самосвідомість працівників ОВС в період професійного становлення обумовлюється різним змістом структурних компонентів.

Поділяємо думку О. Колесніченко, яка визначила, що для 1-го курсу характерний: «Образ себе, як суб'єкта професійної підготовки»- орієнтований на усвідомлення себе як суб'єкта навчально-виховної діяльності, відсутність готовності до виконання службових обов'язків; 2-й курс: «Образ себе як суб'єкта професійної підготовки» - орієнтований на осмислення ситуації розвитку, у поєднанні з позитивними уявленнями про себе в минулому. Домінують цінності «самоактуалізації», «здоров'я», «синергетичності», а також загально позитивне ставлення до особистості; 3-й курс: «Образ себе в майбутньому як представника професії» - об'єднує сукупність негативних якостей майбутнього офіцера: боягузтво і даремність, подолання яких можливо у процесі особистісної активності та ініціативи, відкритості для критики оточуючих, необхідності змін особистісних якостей; 4-й курс: «Образ себе в майбутньому як працівника професії» - подолання негативних якостей особистості майбутнього офіцера реалізується з опорою на мотивацію досягнення, власні інтелектуальні здібності, готовність до прийняття критики оточуючих, супроводжується усвідомлення значущості процесу розвитку власної особистості [3].

Висновок. Резюмуючи зазначене, можемо дійти таких висновків, що професійна самосвідомість та самосприйняття курсантів ЗВО МВС України має специфічні риси. Винятково важливим є впровадження цілісної програми психокорекції самооцінки курсантів, розвитку у них позитивного саморозуміння і самосприйняття за допомогою методів психологічного консультування тренінгу та інших.

Список використаних джерел:

1. Асмолов А.Г. Психология личности: культурно-историческое понимание развития человека. 3-е изд., испр. и доп. М. : Смысл: Изд. центр “Академия”, 2007. 528 с.
2. Ильин Е.П. Дифференциальная психология профессиональной деятельности. СПб. : Питер. 2008. 432 с.
3. Колесніченко О.С. Факторна структура професійної самосвідомості курсантів внутрішніх військ МВС України. Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних сил. 2013. Вип. 3. С. 260–264.

4. Макаренко Н.В., Вороновская В.И., Панченко В.М. Связь индивидуальных психофизиологических свойств с успешностью обучения в вузе. Психологический журнал. 1991. Т.12. №6. С. 98–104.

5. Скрипник В. Особливості перебігу та самосприйняття соціально-психологічної адаптації студентів-першокурсників. Психологія і суспільство. 2005. № 2. С. 87–93.

6. Слободяник В.І. Теоретичний аналіз соціально-психологічних підходів процесу формування особистості курсанта Проблеми екстремальної та кризової психології. 2013. № 14 (4). С. 200–205.

7.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, д-р пед. наук, проф.

Н.О. Сорока

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ЗАДОВОЛЕНІСТЮ ШЛЮБОМ У МОЛОДИХ СІМ'ЯХ

Соціально-психологічні відносини сучасної сім'ї, внутрішня узгодженість між подружжям сьогодні викликають не аби-яку зацікавленість серед дослідників. Сучасна сім'я набула значних змін у зв'язку зі змінами в самому суспільстві: відхід від сімейних традиційних норм, зміни в виховних нормативах, порушення загально прийнятих форм взаємного спілкування, взаємоповаги.

Під час становлення молодого сім'ї відбувається формування моделі взаємовідносин у подружній парі. Закладаються духовні цінності молодого подружжя, на побутовому рівні - перерозподіл влади та обов'язків між молодятами. Всі ці грані у сім'ї, що формується, призводять до пошуку саме таких взаємовідносин, які б задовольнили обох партнерів.

Задоволеність несе в собі базову складову, що складає основу відносин між чоловіком та жінкою. Під «задоволеністю» в психологічному словнику розуміється «стан задоволеності, що виникає у людини після розуміння того, що вона досягла бажаної мети» На наш погляд, найбільш повною мірою розуміння задоволеністю шлюбом розкриває С. І. Голод «Задоволеність шлюбом, вочевидь, складається як результат адекватної реалізації уявлення(образа) про сім'ю, яке склалося у людини під впливом зустрічей з різноманітними подіями, що складають його досвід (дійсний чи символічний) в наданій сфері діяльності» [1].

Задоволеність шлюбом нами розуміється як стійке емоційне явище – відчуття, що відображується в емоціях, які виникають в різноманітних ситуаціях, так і в судженнях, порівняннях і оцінюванні. Саме задоволеність виступає тою складовою, що формує характер взаємовідносин у молодому подружжі [2].

Шлюб відповідає за задоволення найрізноманітніших потреб, таких як: духовні цінності, матеріально-побутові, психологічні. Під час створення шлюбу кожний з партнерів вже має уявлення про свої потреби що мають реалізуватися в подружжі, та досить часто молода пара зустрічається з тим, що ці потреби не співпадають.

Відчуття задоволеності шлюбом – найважливіша складова, що торкається усіх аспектів подружнього життя. Молодята, що не задоволені у шлюбі, будуть нести цю незадоволеність в життя, переносити свою незадоволеність на всі сфери своєї життєдіяльності, а це в свою чергу може призвести до депресії [3]. Тож, проблема, що не вирішується і спричиняє незадоволеність шлюбом може мати подвійний характер - призвести до розлучення, або навпаки, зміцнити шлюб.

Бажання побратися інтуїтивно викликано потребою задоволення власних очікувань від партнера. Як наслідок – не виконання цих очікувань призводить до незадоволеності шлюбом. Це може проявлятися в будь-якій сфері подружнього життя: потреба у визнанні, критика, пригнічення, потреба в позитивних емоціях, проведення спільного дозвілля, потреба у взаємодопомозі, задоволення сексуальних потреб, матеріальне забезпечення сім'ї.

На сьогодні сучасна сім'я не можлива без конфліктів. Уникнути протиріччя в парі досить складно. Це викликано трансформацією сутності самої сім'ї. Корінь подружніх конфліктів полягає в розбіжностях від очікувань, які накладають партнери один на одного. Слід зауважити, що розбіжності у поглядах на культуру відносин, ролеві стосунки, потреба у захисті власних «кордонів» можуть призвести до конфліктів.

Конфлікти в сім'ї в свою чергу викликають почуття тривоги. Супутниками тривоги виступають страхи, сумніви, які стосуються інших членів родини. Напруга у відносинах між подружжям під час конфліктів призводить до блокування проявлення важливих почуттів, задоволення потреб. Якщо напруга між подружжям набуває постійного характеру, то це призводить до ситуації постійного психологічного тиску, викликає у одного з членів подружжя постійний внутрішній конфлікт [4]. В таких умовах неможливо бути задоволеним, неможливо задовольняти іншого.

Таким чином, щоб сім'я набула задоволеності у шлюбі треба, щоб уявлення обох партнерів співпадали на початку створення сім'ї,

або ж допомогти учасникам конфлікту зустрітися з уявленнями партнера, аби поведінка всіх членів сім'ї співпадала з очікуваннями одне одного.

Список використаних джерел

1. Голод С.И. Семья и брак: историко-социологический анализ: учебное пособие в рамках программы "Высшее образование" / С.И. Голод.– СПб.: Петрополис, 1998. – 272 с.
2. Мельникова Д.А. Психологические факторы удовлетворенности браком супругов в молодой семье/ Д.А. Мельникова, С.В. Ильинский // Вестник Самарской гуманитарной академии. Серия «Психология». – 2016. – № 2 (20). – С.112–125.
3. Овсянникова Е.А. Удовлетворенность браком супругов и их взаимоотношения с детьми / Е.А. Овсянникова, Э.Н. Эдемova // Молодой ученый. – 2017. – № 1. – С. 411–414.
4. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений: курс лекцій / Л.Б. Шнейдер – М.: Апрель Пресс: ЭКСМО-Пресс, 2000. – 512 с.

Науковий керівник: В.О. Бикова, канд. пед. наук, доц.

І.Ю. Стецун

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ПРОБЛЕМА АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ПЕРШОКУРСНИКІВ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Актуальність проблеми адаптації студентів першокурсників полягає в тому, що вона визначається найбільш важливими соціальними вимогами до закладів вищої освіти, які повинні орієнтувати систему освіти не тільки на отримання студентами професійних знань, а й на розвиток особистості, формування пізнавальних і творчі здібності, що сприяють успішній соціалізації в суспільстві та активної адаптації на ринку праці.

Проблему вивчення труднощів початкового етапу навчання і чинників, що впливають на адаптивний процес у своїх дослідженнях розглядали такі науковці, як: А. Рувинський, А. Андрєєва, Ю. Кустов, Л. Гаценко, Л. Ефімова, А. Леонтєв, Р. Шевченко, С. Гапонова та інші.

Адаптація молоді до студентського життя – складний і багатогранний процес, що вимагає з'ясування можливостей ще не до кінця сформованого організму дорослої людини. Ми розглядаємо

адаптацію першокурсників як процес входження в нову освітню середу студентів, в результаті оволодіння компетенціями студента, формування навичок успішної самоорганізації, професійної орієнтації, комунікабельності, розширення кругозору та інше [2].

При переході від школи до університету першокурсник стикається з необхідністю адаптації до абсолютно нового соціального середовища, до навчального процесу, до однокурсників і викладачів, а також до вимог навчання. В рамках виховної роботи у закладі вищої освіти пріоритетним напрямком є цілеспрямована робота по створенню умов для сприятливого переходу періоду адаптації студентів першого курсу до нових освітніх умов їхнього життя. Адаптація розглядається як складний процес пристосування людини до постійно змінюваних умов існування [1].

При відсутності умов виникає дезадаптація, вона проявляється у внутрішньому дискомфорті, напруженості, почуття страху і занепокоєння, зниження самооцінки і впевненості в собі, що перешкоджають прояву успішності діяльності, прояву своїх здібностей і реалізація себе як особистості, зазначені фактори можуть привести до порушень психологічного здоров'я [1].

Включаючись в навчальне життя закладу вищої освіти, студент стикається з поки що незнайомою йому системою соціальних функцій, норм і способів дії в даному навчальному закладі. Для того щоб стати типовим представником, він повинен опанувати соціально необхідними функціями, ролями і цінностями, освоїти систему суспільних відносин і на цій основі виробити в собі такі якості і способи поведінки, які забезпечили б йому успішну адаптацію до умов вузу. Окреслені проблеми стали основою для осмислення проблеми психолого-педагогічної підтримки першокурсників як процесу, спрямованого на оптимізацію адаптації.

При вступі до закладу вищої освіти всі абітурієнти мають певні стереотипи, які починають змінюватися після початку навчання. Новий колектив, атмосфера, вимоги, нездатність використовувати особисту свободу і гроші призводять до проблем в навчанні і спілкуванні з однокурсниками, вчителями. Потрібен якийсь час, перш ніж студент адаптується до всіх вимог навчання в університеті.

Отже, успішна адаптація студентів першого курсу – запорука психологічного комфорту студента, успішності, громадської активності, в майбутньому – високий професіоналізм і розвиток кожного студента не тільки як особистості, але і як майбутнього фахівця.

Список використаних джерел

1. Ермаченко Н.А., Зайцева О.В., Середа В.А. Исследование особенностей адаптации первокурсников к условиям обучения в педагогическом ВУЗе. Педагогическое образование в России. 2017. С. 39–45.
2. Петрук В.А., Ляховченко Н.В. До питання адаптації першокурсників у ВНЗ. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки. Чернігів, 2013.

Науковий керівник: О.В. Лебідь, д-р пед. наук, доц.

О.А. Тимошенко

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ШІСТЬ ПАРАМЕТРІВ СІМЕЙНОЇ СИСТЕМИ ЯК ОПОРИ В РОБОТІ ПСИХОТЕРАПЕВТА

Сімейна система є відкритою, вона знаходиться в постійному взаємообміні з навколишнім середовищем, та є самоорганізованою, тобто поведінка системи є доцільною, джерело перетвореної системи полягає в ній самій [1]. Виходячи з того зрозуміло, що люди, які складають сім'ю, поступають так чи інакше під впливом своїх потреб та мотивів. Сімейна система – група людей, яка пов'язана загальним місцем мешкання, спільним господарством, взаємовідносинами. Життя в сім'ї регулюється властивостями системи. Наміри та вчинки людей вторинні та підпадають під дію законів та правил функціонування сімейної системи. Цей принцип називають принципом тотальності системи [2].

Сімейну систему можна описати шістьма параметрами: стереотипи взаємодії; сімейні правила; сімейні міфи; межі; стабілізатори; сімейна історія [1]. В терапевтичній роботі з сімейними парами психотерапевт має спиратися на ці параметри задля більш глибокого розуміння функцій та дисфункцій даної сімейної системи.

Будь-яка подія в сім'ї є повідомленням, яке стає зрозумілим для членів сім'ї. Повідомлення можуть бути однорівневими (звук двері, яка зачинилася) та багаторівневими (людське спілкування). Повідомлення та взаємодії, які часто повторюються, називають *стереотипами взаємодії*.

Сімейні правила – це розподіл сімейних ролей та функцій; визначення місць в ієрархії сім'ї; розуміння, що дозволено, а що ні; що є добрим, а що є поганим в конкретній сім'ї. Правила бувають

культурно заданими, тоді вони розділяються багатьма сім'ями, або унікальними, власними для кожної окремої сім'ї. Не випадково боротьба за владу та статус в сучасних сім'ях є однією з потужних дисфункцій. Причина цієї боротьби – відсутність правила про статтеву нерівність в культурі. В сім'ях багато голосних, неголосних, складних, вітєватих правил, які пронизують життя членів родини. Немає змістовно дисфункціональних правил, за виключенням тих, які дозволяють насилля в сім'ї. Будь-яке важко змінюване правило – дисфункціонально. Сімейні правила складають зовнішню основу сімейних мифів.

Сімейні мифи – це знання, яке актуальні не завжди; вони актуалізуються або коли стороння людина входить в сім'ю, або в моменти якихось серйозних соціальних змін, або в ситуації сімейної дисфункції. У дисфункціональній сім'ї миф ближче до поверхні, ніж у функціональній. Ці знання погано усвідомлюються. Без розуміння сімейних мифів часто стають незрозумілими мотиви вчинків людей, які живуть в даній системі.

Будь-яка система має свої *межі*, які визначають її структуру та зміст. Зовнішні межі сімей змінюються на очах. На початку існування Радянського Союзу кордони держави поступово зачинялись, але оскільки система в цілому повинна була залишатися незмінною, межі сімей відчинялись. Це відображалось у способі життя та законах, у механізмах внутрішньої політики. Це були зовсім розмиті межі сім'ї. Відповідно, межі підсистем в сім'ї (індивідуальна, подружня, сіблінгова, батьківська) були більш жорсткими. З роками межі почали розкриватися. Стало легко виїжджати за кордон, припинилася інформаційна блокада, з'явилися західні товари. Кордони країни СРСР розкрилися, а межі сім'ї закрилися. Якщо межі сім'ї закриті, то межі підсистеми стають дуже розмитими. В таких сім'ях батьки багато часу приділяють своїм дітям.

В кожній сім'ї, як в дисфункціональній, так і в функціональній, є свої *стабілізатори*. Функціональні стабілізатори – загаліне місце мешкання, загальні гроші, справи, розваги. Діти, хвороби, порушення поведінки - дисфункціональні стабілізатори. Подружні зради також можуть бути дуже міцним дисфункціональним стабілізатором. Чому сепарація часто відбувається дуже важко? Тосму що за час життєвого шляху дитина стала стабілізатором. І якщо дитина припинить бути стабілізатором, його функції ніхто не може виконати. Тоді можуть ропочатися великі проблеми в сім'ї, його батькам стає дійсно важко: збільшується тривога, виникають конфлікти, збільшується емоційна напруга.

Багато стереотипів поведінки та закономірностей взаємодії відтворюються поколіннями. За допомогою генограми можна

дізнатися про свою *сімейну історію* та вірно її записати [3]. Сімейна історія надає стереотипи та особливості, які повторюються з покоління в покоління. В генограмі вказуються імена, дати народження та смертей, а також важливі події в житті сім'ї (переїзди, зміни способу життя, насильницькі смерті, арешти, хронічні захворювання). Дуже важливим є, якщо хтось з членів сім'ї є родоначальником сімейної легенди. Мюрреєм Боуеном введено поняття рівень диференціації, який означає ступінь емоційної незалежності та самодостатності членів

сім'ї [3]. Чим більш високий рівень диференційності, тим більш функціональною є сім'я.

Статистика успіху терапії в будь-якій психотерапевтичній школі однакова. На сьогодні немає жодної психотерапевтичної школи, яка була б більш успішною за інших. Що вважається успіхом? Зникнення симптому? Відчуття комфорту? В сімейній терапії є об'єктивні ознаки функціональності системи: відсутність симптоматичної поведінки у будь-кого з членів сім'ї, плавний перехід з однієї стадії життєвого циклу на іншу, реалізація життєвих планів та завдань.

Список використаних джерел

1. Варга А.Я., Дрabbкина Т.С. Системная семейная психотерапия. Краткий лекционный курс. Санкт-Петербург: Речь, 2001. 144 с.

2. Варга А.Я. Введение в системную семейную психотерапию. Москва: Когито-Центр, 2012. 182 с.

3. Хамитова И.Ю. Теория семейных систем Мюррея Боуэна. *Журнал практической психологии и психоанализа*. 2001. № 1-2. URL: <http://psyjournal.ru/articles/teoriya-semeynyh-sistem-murreya-bouena-0>

Науковий керівник: В.О. Бикова, канд. пед. наук, доц.

І.О. Токманцева

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

СКЛАДНОЩІ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТА ДО УМОВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Проблема адаптації студента-першокурсника до навчального процесу в університеті є актуальною темою у нашому часі. Її актуальність зумовлена тим, що у період навчання в університеті закладаються основи професіонала, формується потреба до

підготовленості до самоосвіти в умовах які змінюються. Навантаження в університеті значно відрізняється від шкільної програми.

Ознаками які свідчать про проблеми у адаптації студента є :

1. Знижена мотивація до навчання;
2. Небажання відвідувати навчальний заклад;
3. Знижена самооцінка та орієнтація на підвищені вимоги до себе;
4. Підвищена тривожність.

Адаптація – процес пристосування індивіда до умов середовища і результату цього процесу. Адаптаційний період у різних студентів відбувається по-різному, це залежить від їхніх індивідуальних психологічних особливостей. У даний період пристосування молодій людині до нового життя також припадає формування соціальної зрілості, примірянням на себе соціальних ролей, формування сталих особистісних рис [1].

Питаннями адаптації присвячено багато статей. Зокрема, можна виокремити науковців які висвітлювали цю тему: Т.В. Алексеева, І.М. Шаповал, О. Г.Мороз.

О.Г. Мороз розрізняв такі форми адаптації студентів – першокурсників [2]:

1) адаптація формальна, яка стосується інформаційної обізнаності з новими реаліями студентського життя, пристосування до умов навчального закладу, до структури вищої школи взагалі, до тих вимог, які ставляться перед студентами, усвідомлення ними своїх прав і обов'язків.

2) адаптація соціально-психологічна як процес внутрішньої інтеграції груп студентів-першокурсників і інтеграція цих груп зі студентським оточенням загалом; пристосування до нового соціального оточення (викладачі, однокурсники, сусіди в гуртожитку, соціальна структура великого міста тощо); перебудова наявних соціальних навичок і звичок; різкий перехід до самостійного життя.

3) дидактична адаптація, яка пов'язана з готовністю студента опанувати різноманітними новими (порівняно зі шкільними) організаційними формами навчання у вищій школі, методами і змістом навчально-професійної діяльності, пристосуватися до значного збільшення обсягу навчального матеріалу, до складної мови наукових текстів і вивчення спеціальних предметів.

4) особистісно-психологічна адаптація пов'язана з прийняттям студентом нової соціальної позиції «студент» (хто навчається самостійно, наполегливо опановує професію) та опануванням нової соціальної ролі «майбутнього фахівця» [1].

Отже, пристосування студентів умовам вищого навчального закладу є безперечно складним, динамічним процесом. Він потребує

багатьох зусиль як зі сторони студента так і з сторони викладачів задля забезпечення більш комфортних умов до взаємодії із оточуючими.

Поради:

- Створення атмосфери довірливих відносин між викладачем і студентом;
- Створення атмосфери психологічної захищеності;
- Не порушувати норми поведінки;
- Поважати думку оточуючих.

Список використаних джерел

1. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи. Практикум: навч. посіб. / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко. – К.: Каравела, 2007. – 336 с.

2. Смирнов С.Д. Педагогіка та психологія вищої освіти: від діяльності до особистості: навчальний посібник для слухачів факультетів підвищення кваліфікації.–М.: Аспект Пресс, 1995.– 21 с.

Науковий керівник: О.В. Каранетрова, канд. психол. наук, доц.

С. Трефилова, М. Хавхун

Університет імені Альфреда Нобеля, г. Дніпро, Україна

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ВЛИЯНИЯ ЛИДЕРСКИХ КАЧЕСТВ НА РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ СОЦИАЛИЗАЦИИ

В современном мире понятие лидерства занимает одну из важнейших ниш социальной среды. Любая группа нуждается в лидере, который будет занимать центральную позицию, вести за собой, влиять на массу. Он будет доминировать над последователями, сплочение которых даст возможность в ограниченные сроки преодолеть имеющиеся трудности. В процессе формирования группы последователей лидер приобретает право на власть, которая заключается в принятии решений и предоставляет возможность распоряжаться ресурсами группы для достижения поставленных целей.

Развитие инноваций, технологический прогресс, высокий уровень развития финансовой системы, торговые отношения – все держится на налаженной и контролируемой работе представителей огромных организаций, корпораций и других управленческих систем. Все они требуют власти и грамотного руководства. Большие и малые группы людей нуждаются в лидере, который сможет взять под свой контроль и ответственность решение глобальных задач. А. Менегетти говорит о лидере, что «он – пропорциональный вектор множества силовых точек, личность, которая, поставив перед собой цель, находит

средства и создает коллектив, способный ее достичь. Все отношения, зависящие от него, являются лишь инструментальными причинами или причинностными инструментами; он остается разумом всего того, что происходит внутри принадлежащего ему контекста, экономическим стратегом средств достижения цели [2]. Лидерство является неотъемлемым элементом социальной коммуникации на протяжении многих лет и на сегодняшний день продолжает набирать свою актуальность.

Лидер является связующим звеном между работниками. На его плечах помимо руководства самим процессом рабочей деятельности лежит адаптация новых участников коллектива: урегулирование конфликтов, подчинение и сотрудничество с неформальными лидерами в команде, корректировка навыков, умений и направление их в нужное русло. В первую очередь адаптивность лидера – это анализ и объективное восприятие окружающей среды для последующей возможности приспособиться к ней, преобразовать согласно собственным потребностям и потребностям коллектива. В его полномочиях так же числится и помощь другим членам коллектива в приспособлении к возможным переменам.

Р. Лайкерт совместно с Р. Стогдиллом разработали систему, согласно которой деятельность лидера разделяется по двум параметрам: вниманию к подчиненным и структуре. «Внимание к подчиненным подразумевает влияние на людей путем апелляции к потребностям высшего уровня, выстраивания взаимоотношений на основе доверия и уважения ... он участвует в двустороннем общении. Структура подразумевает, что руководитель планирует и организывает деятельность группы и взаимоотношения с ней» [1].

Из этого следует, что лидер обеспечивает коммуникативные взаимоотношения, он помогает сотрудникам принимать участие в преодолении препятствий компании, как внешних, так и внутренних. Лидер зачастую является неким наставником, который в нужную минуту поддерживая и направляя, помогает работнику занять свое положение в установленной социальной среде, наладить отношения с коллективом.

Лидерство как тип отношений управления отлично от собственно управления и строится больше на отношениях типа «лидер – последователь», чем «начальник – подчиненный». Лидер осуществляет не принудительное влияние. Лидерство не связано с возможностью применения силы, принуждением, давлением, обусловленными положением в организации (должность, позиция) или официальными полномочиями. Оно предполагает взаимодействие людей и поддержку лидера членами группы, в которую он включен [3].

Подводя итог можно сказать, что такое социальное явление как лидерство сопровождает человека практически во всех видах деятельности. Лидерские качества так или иначе присущи каждому человеку в определенной степени. Начиная от образования групп от двух человек и более, появляется возможность отследить формального или неформального лидера. Вне зависимости от того, какую роль займет в компании лидер – руководящую или подчиняющуюся, ему будет легче найти общий язык с коллективом. Так как лидер заинтересован в достижении цели – своей и общей, его действия будут направлены на привыкание к новой среде, проявление инициатив, налаживание контактов. В данный период и в последующее время наиболее отчетливо проявляется набор личных качеств, наиболее характерных для лидера. Следовательно, лидерские качества напрямую влияют на адаптивность в коллективе и развитие навыков социализации в целом.

Список использованных источников

1. Авдеев П.С. Психология лидерства. От теории к практике, 2018.
2. Менегетти А. Психология лидера: перевод с итальянского ННБФ «Онтопсихология». Изд. 4-е, дополненное. М.: ННБФ «Онтопсихология», 2004.
3. Сергеева В.Б., Токарева А.А. Лидерство в менеджменте. Вестник НГИЭИ. 2012. №4. С. 81–87.

Научный руководитель: О.В. Лебедь, д-р пед. наук, доц.

А.Г. Троян
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК САМООЦІНКИ ТА ЛІДЕРСТВА

З перших днів від свого народження людина приречена на розвиток. Вона черпає свої знання в таких соціальних групах, як сім'я, дитсадок, школа, університет, робота; неминуче зіштовхуючись з проявами лідерства та самооцінки.

Те ж саме можна сказати про неминучу ситуацію контакту з іншою людиною. Це може бути обопільна присутність, обмін інформацією, спільна діяльність, асиметрична, чи навпаки, рівностороння активність (співпраця, суперництво, конфлікт, маніпуляція).

Люди мають сильну потребу в приєднанні до соціальної

групи: входити з іншими людьми в довгострокові тісні відносини, які гарантують позитивні переживання та результати. Саме людина є основною складовою кожної соціальної групи. Належність до такої групи позитивно впливає на людину: сприяє розвитку особистості.

Людина – насправді суспільне, соціальне створіння, що живе в умовах взаємодії і спілкування з людьми.

Самооцінка особистості та лідерство тісно пов'язані з поняттям соціальної групи. Кожна людина, усвідомлено чи неусвідомлено, порівнює себе з іншими: свій зовнішній вигляд, правильність поведінки, інтелект і т.д. Так у індивіда формується «набір самооцінок», який впливає на рівень самовпевненості, манери поведінки, представлення про особисту значимість і т.п. [1].

Особливо важливою є оцінка референтної групи – соціальною групою, яка є для індивіда еталонною, прикладом для наслідування. Порівнюючи та зіставляючи оцінки оточуючих з власними у людини створюється певний рівень самооцінки.

Самооцінка – це наявність критичної позиції індивіда по відношенню до того, що він має [2]. Самооцінка – не постійний конструкт, вона видозмінюється удосконалюючись.

Лідерство також не є постійним процесом. Ситуативна теорія лідерства говорить про те, що результат зустрічі суб'єкта, місця, обставин та часу впливає на обрання лідера. Це означає, що в житті групи залежно від конкретних ситуацій обираються окремі особистості, що мають якості необхідні для вирішення даної ситуації. Але в залежності від ситуації лідери можуть змінюватись. Якісно різні обставини потребують якісно різних особистісних рис учасників групи, які будуть висунуті в лідери.

Лідерство – це природний соціально-психологічний процес в групі, побудований на впливі особистісного авторитету індивіда на поведінку членів групи.

Людина формує свою оцінку під впливом самопізнання:

- 1) Порівнює результати своєї діяльності з результатами інших осіб чи загальноприйнятими нормами;
- 2) Інтроспекція своїх станів, почуттів, думок, настрою;
- 3) Сприйняття оцінки своєї діяльності іншими людьми, їх відношення до тебе, оцінки якостей даного суб'єкта [4].

Якщо самооцінку можна охарактеризувати, як вплив оточення на особистість, тоді лідерство, як вплив особистості на оточення.

Самооцінка не може формуватись сама по собі, для неї особливо потрібне соціальне середовище. Без лідера жодна група не може існувати, але й для існування лідера потрібен хоча б один послідовник.

Головним фактором, який об'єднує поняття самооцінки та

лідерства є «оцінка»: в одному випадку, оцінка себе порівняно з оточуючими, в іншому – оцінка людини групою порівняно до ситуації. Для вирішення будь-якої важливої задачі група висуває лідера, характеристики якого оцінюються нею як найефективніші.

Вчені розділяють самооцінку на адекватну, тобто представлення людини про себе співпадає з його реальним образом, та неадекватну, яку поділяють на завищену та занижену [3]. Кожен з даних рівнів має власні прояви та по-різному впливає на якості особистості. Так індивід може мати лідерський потенціал, якості лідера, але під тиском низької самооцінки вони не мають змоги розкритись тому, що індивід оцінює себе нижче реальних можливостей [3].

Завищена самооцінка сприяє розвитку зарозумілості, ненормального відношення до критики, конфліктності. Лідер сприймається групою як «один із нас» та «найкращий із нас», тобто він має характеристики схожі з послідовниками. Але лідер не повинен бути набагато кращим за учасників групи – в такому випадку він буде сприйматись як «інакший» і зв'язок між групою та лідером буде втрачений. (Кишкель Е.Н. Управленческая психология)

Список використаних джерел

1. Бороздина Л.В. Что такое самооценка. Психологический журнал. 1992. №4. С. 99–100.
2. Агапов В.С. Становление Я-концепции в управленческой деятельности руководителей: дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.05, 19.00.13. М., 1999. – 495 с.
3. Липкина А.И. Самооценка школьника. – М.: Академия. – 432 с.
4. Столяренко, Л.Д. Общая психология : учебник для академического бакалавриата. М.: Юрайт, 2019. – 355 с. – (Бакалавр. Академический курс).

Науковий керівник: Т.В. Єрмолаєва, ст. викладач

Л.О. Хабло

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

САМОРЕГУЛЯЦІЯ ЯК СПОСІБ ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ

Різні умови життя та діяльність людини стають значущими завдяки тому, що вони впливають на сферу емоційних відносин. Адже емоційні стани, пов'язані з оцінкою значимості для індивіда та діючих

на нього факторів. Специфіка виражається у формі безпосередніх переживань, задоволення або незадоволення потреб.

Факторів, які впливають на психоемоційний стан людини, багато. Акцентуємо увагу на деяких з них: ставлення до життєвої ситуації, готовність особистості до подолання перешкод, задоволеність самореалізацією тощо, але відношення людини до самої себе, специфіка внутрішнього життя особистості, особливості її внутрішнього світу мають вирішальне значення. Варто відзначити, що психічні стани нерозривно пов'язані з індивідуальними особливостями людини. Можливо припустити, що негативні емоційні стани обумовлюються більшою мірою факторами соціально-психологічного рівня особистості.

На сьогодні дослідження емоцій, набуло світового масштабу в різних сферах діяльності людини. Найбільш за все розкрита теорія Уільяма Джеймса – «Що таке емоція» [2]. Суть даної теорії полягає в тому, що емоція виникає за допомогою її зовнішнього тілесного прояву. При сильному емоційному напруженні, стресі, можливо спостерігати такі тілесні прояви, як тремор рук, губ та тіла, нерівномірне дихання, тахікардія, блідість або почервоніння обличчя людини тощо. Негативні емоції частіше мають руйнівний процес – є всі підстави чекати, що особистість захворіє на психофізичному рівні.

В даний час розроблено безліч різних способів для саморегуляції, деякі з них запропоновано нам великими науковцями [1;

1. Система саморегуляції – *«Прогресивна релаксація»* (м'язове розслаблення) розроблена Е. Джекобсоном на основі теорії У. Джеймса. Рекомендацією для саморегуляції є зображення на обличчі посмішку.

«Психорегулюючі тренування». Алексєєв А.В. доопрацював теорію Е. Джекобсона. Фізіологічною основою психорегулюючих тренувань є факт, що м'язова система за рахунок пропріорецептивної імпульсації є одним з головних стимуляторів головного мозку.

Перемикання. Такий спосіб саморегуляції пов'язаний із спрямованістю свідомості на яку-небудь цікаву справу (читання захоплюючої книги, перегляд фільму).

«Зниження значущості майбутньої діяльності або отриманого результату». Суть даного способу саморегуляції полягає в додаванні подій меншовартості або взагалі переоцінці значущості ситуації.

Фізична розрядка. І.П. Павлов вказував на те, що при сильному емоційному переживанні організм дає мобілізаційну реакцію для інтенсивної м'язової роботи. Для цього можна зробити тривалу прогулянку, зайнятися якою-небудь корисною фізичною роботою або спортом.

Отже, для «визволення» негативних емоцій в сучасній

практиці психологи та психотерапевти застосовують ряд технік та рекомендацій: тупотати ногами (ця практика використовується в Індії і дуже популярна серед жінок), кричати «так» чи «ні», або «ааа», можливо в подушку, віддалених місцях природи; медитації дозволять жити у гармонії, бути спокійнішими; танці та спорт сприяють зниженню адреналіну у крові, що призводить до гарного тону серця та судин; дихальні гімнастики, молитви, сповідь тощо.

Список використаних джерел

1. Алексеев А.В. Познай себя, или Ключ к резервам психики. Ростов-н/Дону: Феникс, 2004. 320 с. (Серия «Психологический практикум»).
2. Джеймс У. Психология. М.: Академический проект, 2011. 318 с.
3. <http://www.elitarium.ru/samoreguljacija-jemocii-reguljacija-naprjazhenie-relaksacija-autogennaja-trenirovka-dyhanie-samokontrol-uprazhnenija>

Науковий керівник: І.В. Гаркуша, PhD із соціальних комунікацій, доц.

Т.Є. Хмілецька
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВНЗ

Аналіз досліджень, пов'язаних з професійною підготовкою психологів у ВУЗах показує, що учбові предмети допомагають здобути теоретичні та методологічні знання щодо професії, але не організують процес, в якому можливий особистісний розвиток майбутнього психолога. Кваліфікований психолог повинен володіти високим рівнем емоційного інтелекту.

Емоційний інтелект – сукупність здібностей і знань умінь і навичок, які дозволяють людині управляти власними емоціями і, аналізуючи ситуацію спілкування, створювати сприятливу емоційну атмосферу в процесі комунікації [1].

Розвиток емоційного інтелекту студентів-психологів здійснюється через професійний розвиток і саморозвиток. Емоційний інтелект визначається, перш за все, сформованістю емпатії, комунікативної толерантності, адекватністю самооцінки та рівня домагань, упевненістю в собі і своїй компетентності, умінням усвідомлювати свої почуття і емоції, управляти ними, усвідомлювати

почуття і емоції партнерів по взаємодії і регулювати їх. Психолог з високим рівнем розвитку емоційного інтелекту – це, перш за все, самоактуалізуюча особистість, схильна до самоаналізу свого життєвого і професійного шляху з глибокою опрацюванням емоційної сфери.

Крім цього, дослідниками встановлено, що близько 80% успіху в соціальній та особистій сферах життя визначає саме рівень розвитку емоційного інтелекту і лише 20% – всім відомий IQ – коефіцієнт інтелекту, що вимірює ступінь розумових здібностей людини [3].

Розвиток емоційного інтелекту (як вищої психічної функції) - складна покрокова система і досить тривала, адже залежить як від процесу організації занять, так і від особистості педагога та індивідуально-психологічних особливостей учня. Наскільки студент готовий до процесу розвитку емоційного інтелекту, наскільки він «дозволить» собі зануритися в цей процес, настільки й буде ефективним навчання [2].

Цілісний і систематичний вплив на формування емоційного інтелекту студентів-психологів в процесі навчання у вузі можливий в рамках запровадження нового предмета під назвою «Формування емоційного інтелекту студентів-психологів» [4].

Важливе місце в цій програмі спецкурсу має відводитися активному методу навчання – роботі у групі, яка є найбільш продуктивною психотерапевтичної і гуманістичної технологією. На таких групах викладачем може даватися короткий теоретичний екскурс в тематику, може проводитися діагностика основних властивостей емоційного інтелекту, самодіагностика, а також робота в двійках-трійках для більш глибокої роботи над розвитком емоційного інтелекту.

У груповому методі є ресурси для пізнання самого себе, легше робити цікаві відкриття в розумінні свого внутрішнього світу, своїх емоцій і почуттів і ділитися ними з оточуючими. Ці відкриття також стають корисними іншим учасникам групи, які можуть впізнати себе або свої звичні способи поведінки і реагування.

На наступному етапі група вчиться керувати своїми емоціями і почуттями, висловлювати їх екологічно для оточення. Майбутній психолог навчається показувати свої межі особистості, не порушуючи межі іншої людини.

Далі в груповій терапії відбувається усвідомлення емоцій іншої людини і прояв емпатії. Чим глибше буде усвідомлення своїх власних почуттів і емоцій, тим легше буде сприйматися інакшість інших людей, і тим краще буде проявлятися емпатія.

По досягненню цих етапів необхідно розглянути методики

роботи з клієнтами як в теоретичному, так і в практичному вигляді. В такому випадку майбутній психолог зможе направляти клієнта до задоволення своїх потреб. Спільна робота призведе до отримання нового досвіду взаємодії в оточуючому середовищі.

Групові методи здатні розвивати креативність і творчу складову особистості. Креативний психолог – це психолог з високим рівнем розвитку загального інтелекту, емоційного і соціального інтелекту.

Список використаних джерел:

1. Мещерякова И.Н. Формирование эмоционального интеллекта студентов-психологов в процессе обучения в ВУЗЕ. Вестник ТГУ, выпуск 1 (81), 2010.
2. Кузьмин Н.В., Реан А.А. Профессионализм педагогической деятельности. М., 1995. С. 99
3. Маслоу А. Психология бытия. М., 1997. С. 169.
4. Чиркина Е.А. Формирование эмоционального интеллекта студентов.будущих специалистов в сфере помогающих профессий дидактическими средствами. Автореферат к диссертации. Ижевск, 2012.

Науковий керівник: І.Г. Батраченко, д-р психол. наук, доц.

В.П. Ходченко

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВНЗ

У зв'язку з глибокими соціально-економічними змінами в нашій країні, котрі висувають все більш високі вимоги до професіоналізму фахівців з вищою освітою, зокрема їх конкурентоспроможності, мобільності, самостійності, гнучкості мислення, толерантності, комунікативної культури. Питання, пов'язані з самовизначенням, самоактуалізацією і самореалізацією особистості в професійній сфері набувають особливої актуальності. Перед педагогічною наукою і вузівською практикою постає завдання надання допомоги і підтримки молодим людям, які стоять на порозі професійного вибору, та на етапі вибору професійного навчання для формування і розвитку якостей, які допоможуть їм знайти своє місце і бути успішними у сучасному суспільстві. Для цього необхідно моделювати процес психолого-педагогічної підтримки розвитку особистісних якостей в умовах вищої професійної освіти. Метою

такої підтримки має бути створення умов для повноцінного прояву здібностей та інноваційного розвитку студентів в процесі навчання [2].

У студентські роки відбувається професійне становлення майбутнього фахівця. Тому основним завданням навчального процесу є створити умови для зростання і самовдосконалення з метою подальшого особистісного та професійного розвитку студентів.

Самоактуалізація в процесі навчання у вузі є запорукою успіху подальшої професійної діяльності. Критеріями самоактуалізації особистості в навчанні є осмисленість життя, позитивне сприйняття себе та інших, обрання професії та розгляд її як можливої реалізації власних інтересів, задатків, здібностей. Розширюючи свої знання і вміння, переходячи на новий рівень світовідчуття, що відображає актуальність цього моменту, студент ще більшою мірою розкриває свої задатки, які можуть бути успішно втілені, реалізовані в навчально-професійній діяльності, особистому житті.

Теоретична значимість дослідження даного питання полягає в тому, що його результати розширюють і поглиблюють наукові уявлення про самоактуалізацію як психологічний феномен, який є одним з основних механізмів самодетермінації особистості. В наукових дослідженнях А. Адлера, Г. Костюка, А. Маслоу визначено основні відмінності самоактуалізації від схожих понять, зокрема «самореалізація», «самодетермінація», «самоствердження», «самовизначення», «самоідентифікація», конкретизовано визначення поняття «самоактуалізація» [3]. Описуються особливості самоактуалізації особистості і уточнені умови, які сприяють їй в процесі навчання у вузі. Виявлено найбільш значущі компоненти структури самоактуалізації особистості студента (мотиваційно-потребносний компонент, ціннісно-смісловий компонент, функціонально-регулятивний компонент), проаналізовано їх зміст і ієрархія в залежності від рівня професійної спрямованості [1]. Визначено роль рівня професійної спрямованості в успішності самоактуалізації особистості студента. Отже, дана проблема – є актуальною, як в області загальної психології, психології особистості, вікової та педагогічної психології, а так і психології та педагогіки вищої школи. Теоретична значимість проблеми дає можливість створити нові форми навчання у вигляді тренінгів, семінарів-практикумів, спецкурсів. Метою яких є розкриття потенційних можливостей особистості студента; формування у студента впевненості в реальності особистих досягнень.

Для вдосконалення інноваційних форм професійного можна запропонувати введення спецкурсу «Психологічні основи

самоактуалізації особистості», що сприяє усвідомленню та розкриттю студентами власного потенціалу і розуміння себе як унікальної цінності і індивідуальності, а в його рамках проведення семінарів-практикумів.

Список використаних джерел

1. Баранова Т.А. Факторы успешной самореализации личности студента в процессе обучения в ВУЗЕ, «Психологические науки». СПб.: Санкт-Петербургский политехнический университет Петра Великого, 2015. С 124–130.
2. Болотова А.К. Человек и время в познании деятельности, общении. М., 2007. 230с.
3. Маслоу А.Х. Мотивация и личность : перевод Т. Гудман, Н. Мухина, Питер, 2019. 134 с.

Науковий керівник: О.В. Карапетрова, канд. психол. наук, доц.

А.Д. Холодовська

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

АНАЛІЗ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ З РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Професійна діяльність відіграє істотну роль в життєдіяльності людини, соціальному розвитку, самореалізації і самоствердженні. Проблеми підвищення результативності професійної діяльності є актуальними для будь-якого часу. Людина є цінністю для будь-якої організації. Науковці вже не ставять під сумнів той факт, що ефективність діяльності організації залежить від індивідуальних особливостей її співробітників.

Проблема забезпечення результативності професійної діяльності привертає значну увагу дослідників. Так, теоретичні основи цієї проблеми розкрито у дослідженнях Д. Уоткінс, А. Швайер, М. Кандиба та інших. При цьому було встановлено, що проблема взаємозв'язку індивідуальних особливостей особистості з результативністю професійної діяльності у наукових роботах залишається не достатньо розглянутою.

Кожна людина має власні особливості, які впливають на ефективність її професійної діяльності. Ще в школі можна помітити, що деякі діти дуже енергійні та їм потрібна активна та цікава робота, іншим притаманна спокійність та розміреність; комусь потрібна

постійна увага, а когось потрібно залишити на одинці з самим собою і він вирішить усі проблеми самостійно; хтось полюбляє творчі завдання, а інші віддають перевагу точним наукам. Таких факторів ще дуже багато і діти з ними дорослішають, а потім шукають та йдуть на роботу. Не завжди очікування від посади втілюються в життя і працівник може почувати себе зайвим. Тому одним із завдань керівника є аналіз відповідності працівників до їх посади, бо якщо помітити, що людина не підходить саме на цьому місці, можна використати її особливості в іншому напрямку, що підвищить її продуктивність, тим самим покращити ефективність функціонування організації.

Будь-яка організація зацікавлена в тому, щоб її співробітник був максимально конкурентоспроможним. Для цього потрібно, в першу чергу, бути впевненим, що людина знаходиться на правильній посаді. Наприклад, якщо енергійну людину помістити в бухгалтерію чи в офіс, їй це швидко набридне і може розвинути емоційне вигорання. Така ситуація принесе мало користі як для самого робітника, так і для фірми. По друге, треба признавати вклад кожного працівника, хвалити за успіхи та цікавитися його думкою, давати можливість приймати участь в вирішенні питань фірми, особливо якщо результат торкнеться його життя. В третє, потрібно мотивувати персонал. Щоб робити це правильно, теж знадобяться знання самих працівників і цілей їх роботи. Для декого це будуть матеріальні бонуси, хтось хоче додаткові вихідні чи поїздки в інше місто/зростання кар'єрними сходами/пройти додаткові курси навчання та ін. [1].

Не потрібно ставитися до робітників як до гвинтиків великого механізму, бо вони відповідатимуть тим же. Кожен – це особистість, котра потребує відчуття особистої значимості і фінанси для задоволення власних потреб та потреб близьких. Кожен хоче працювати із задоволенням, а не приходити на роботу тільки із-за потреби в грошах. Якщо працівник робить те, що полюбляє і це підходить йому по особливостям його характеру – він працює набагато ефективніше. Так його результати ростуть, а значить ростуть результати компанії [2].

Можна зробити висновок, що індивідуальні особливості кожної людини дійсно взаємозв'язані з результативністю професійної діяльності. Розвиток особливостей працівників допускає розвиток творчих підходів до виконання роботи, що призводить до покращення її результатів. Ще на етапі відбору працівників не слід дотримуватися одного стандарту кандидата, а дати шанс новим і творчим людям. Саме такі люди зможуть здвинути з місця результати і зробити колектив енергійнішим, розкрити його з нової сторони. Отже, розвиток індивідуальних особливостей кожного

працівника призводить до кращих внутрішньоособистісних перетворень, які якісно впливають на продуктивність та ефективність роботи.

Список використаних джерел

1. Schultz H. Pour your heart into it: how Starbucks built a company one cup at a time. New York, NY : Hyperion. 1997. 351 p.

2. Mitchell J. Hug Your People: The Proven Way to Hire, Inspire, and Recognize Your Employees and Achieve Remarkable Results. Hyperion ebook, 2008. 289 p.

3.

Науковий керівник: О.В. Лебідь, д-р пед. наук, доц.

В.Е. Чернобрывец

Університет імени Альфреда Нобеля, г. Дніпро, Україна

ЭКЗИСТЕНЦИАЛЬНАЯ ПУСТОТА КАК КРИЗИС СОВРЕМЕННОГО ЧЕЛОВЕЧЕСТВА

Бытийность, осмысленность и подлинная внутренняя свобода в водовороте парадигм современного общества стала действительно редким феноменом, где бытийность все больше сменяется примитивным существованием, осмысленность – нигилистическим обесмысливанием, а подлинная свобода ограничивается узким пространством неэкологичных для жизни и противоречащих реальности убеждений. Все эти составляющие складываются воедино образуя «экзистенциальную болезнь», которая поражает подавляющий процент населения планеты, влияя на качество всех направлений человеческой жизнедеятельности, увеличивая количество тотальной несчастья, внутренних конфликтов, противоречий, и все больше закрывая пути к обретению созидательной жизни. Природа возникновения данного кризиса имеет под собой большое количество различных по структуре и содержанию факторов, которые имеют как социально - культурную опосредованность, так и индивидуально - смысловые особенности, изучив характер которых с помощью современной психологии, можно сделать соответствующие выводы и составить варианты выхода.

Свое внимание вопросам экзистенции и ее проблематике уделяли достаточно большое количество общепризнанных ученых, философов и психотерапевтов, где основоположником экзистенциализма считается датский философ и психолог С. Кьеркегор. Основными вопросами существования жизни, как

таковой, бытия и проблемами любви, жизни и смерти, счастья и внутренней свободы занимались также такие последователи как: Ж.-П. Сартр, Р. Мэй, К.Ясперс, О. Больнов, И. Ялом, Л. Бинсвангер и многие другие, однако в рамках этой статьи большая фокусировка внимания будет уделена концепциям Виктора Франкла.

В. Франкл – создатель логотерапии (направление в экзистенциальной психологии и психотерапии) утверждал, что смысл, его поиск и реализация представляет собой побудительный мотив жизни, а также одну из основных и наиболее значимых потребностей человека на протяжении всего его пути. И такое понятие как экзистенциальная фрустрация, непосредственно ведущая к ноогенному неврозу (невроз мучительного поиска жизненного смысла в экзистенциальном вакууме), является одним из самых разрушительных факторов в дезорганизации человеческого бытия. Причин возникновения данного типа невроза несколько и первой из них будет внутренний конфликт ценностей и моделей обретения благополучия.

В мире экономически выгодного потребления, в результате героических усилий родительского программирования, как первичного социума и последующих его значимых для человека структур задается ограниченная в своей четкости модель успеха и благополучия, которая сводится к примитивным целям и, в большинстве случаев, противоречит подлинным ценностям и потребностям человека, однако из-за своей насаждаемой аксиоматичности, вынуждает человека принимать на себя ложные ценности и неукоснительно следовать им, впоследствии приводя к фрустрированному разочарованию на почве осознания, что он прожил большую часть своей жизни не так, как всегда хотел и мечтал и что достигнутый им успех являлся лишь внушенной обусловленностью и имитацией жизни. Сам В. Франкл, также, выделял ситуацию, при которой у человека попросту нет каких-либо означенных целей и смыслов по их достижению, и тогда он отступает в конформизм, делая то, что делают другие, или в тоталитаризм, делая то, что от него ожидают другие. Вытекающий из этого экзистенциальный кризис может быть также опосредован различными формами депрессивных состояний, как и депрессии в целом, которая может, как послужить второй причиной возникновения ноогенного невроза, так и стать его прямым следствием.

Депрессивное состояние, как сумма биологических, психологических и социальных факторов и такие ее симптомы, как подавленность, потеря удовольствия, апатия, снижение уверенности в

себе, а также суицидальные мысли оказывают на человека и его экзистенциализацию непосредственное влияние. На фоне этих состояний и неспособности из них выбраться он перестает видеть смысл и, что наиболее важно – смысл в смысле, что создает внутреннюю пустоту существования и так называемый экзистенциальный вакуум. В результате случившегося, люди нередко в попытках заполнить пустоту забвением, от осознания бессмысленности и невозможности на что-либо повлиять, которая возникает при синдроме приобретенной беспомощности или же от всего вместе, прибегают к различным формам зависимости (наркотическая, алкогольная, компьютерная и т.п.), которые лишь усугубляют ситуацию, увеличивая общий процент самоубийств от бессмысленности собственной жизни.

Следующая и, на мой взгляд, наиболее важная причина, особенно в контексте темной стороны современного отношения к жизни – рационализация инстинктивных влечений и возглавление их как единственный и логический истинный путь человеческого существования. Причиной этому могут быть как невротические или травматические установки, так и особенности обуславливания значимыми фигурами со стороны социума и его медиа-информационных и культурно-просветительских подструктур. Главная проблема заключается в том, что такая нигилистическая модель предполагает тотальное обесмысливание всех дающих человеку смысл вещей, и поселяет неспособность поверить в полезность и ценность какого-либо жизненного усилия.

Вариантами выхода из экзистенциальной пустоты, а также всех вытекающих из нее последствий является профессиональная комплексная психотерапия, либо же так называемая «экзистенциальная ситуация», обычно происходящая, когда человека находится на границе жизни и смерти, испытывая сильный положительный стресс. В результате «правильного» восприятия этой ситуации неэкологичные и ограничивающие убеждения спадают, человек начинает больше и лучше ценить жизнь как таковую, ее моменты и эпизоды, переосмысливая себя в отношении с миром и мир в отношении с собой, что может стать для него новым началом на пути к обретению подлинного осмысления бытия и становления на совершенно новый уровень развития своей жизни.

Научный руководитель: Н.В. Грисенко, канд. психол. наук

ЩОДО ПИТАНЬ СЕКСУАЛЬНОЇ ПРОСВІТИ У ЗАГАЛЬНІЙ ШКІЛЬНІЙ ПРОГРАМІ

На сьогоднішній день в сучасному суспільстві активно розвиваються різноманітні феномени партнерських відносин та сексуальних практик. Більше уваги приділяється проявам сексуальності у межах різноманітних відносин, а саме таких як: поліаморні, гомосексуальні та ін. Сучасна молодь виходить за межі стереотипів, які були навіяні ХХ ст. та впевнено крокує на новий рівень гендерних відносин.

Традиційні такі партнерські відносини як між жінками та чоловіками вже не єдині, які можуть бути. Є люди, які усвідомлено вирішують змінити стать, тому що не відчувають себе добре в своєму тілі (наприклад люди, які страждають від гендерної дисфорії). І це не те, що має підпадати під суспільний осуд. Навпаки, це має бути однією з тем для просвітницької діяльності у школах, тому як сьогодні у нашому суспільстві люди, які не підпадають під суспільні «норми» піддаються дискримінації та стигматизації. Саме тому треба приділяти увагу просвіті та розвитку усвідомленості майбутніх членів суспільства починаючи зі школи. У майбутньому це дасть можливість уникнути та протистояти стереотипам, які провокують конфліктні ситуації, і створити більш безпечні соціально-психологічні умови життя.

Виходячи з цього важливим аспектом просвітництва є висвітлення тем, що стосуються сексуальності як фізіологічного процесу так і важливого аспекту людської життєдіяльності, в загальній шкільній програмі професійними педагогами, які є компетентними в сфері психології сексуальності та сексології.

Дуже важливо знати, чим все таки відрізняється сексуальне виховання від статевого виховання, так як ці поняття багатьма помилково використовуються як синоніми. Сексуальне виховання – це процес прийняття свого тіла також сексуальності та статевого міжлюдських відносин. Його завданням є секс-просвіта – це одна з основних частин сексуального виховання, яка полягає у передачі необхідних знань та досвіду у цій галузі життєдіяльності. Відповідно, статево виховання потрібно для того, щоб розповісти про особливості статей, сформувати правильне ставлення до відмінностей між людьми та розповісти, що люди різні. В межах статевого виховання стверджується, що чоловікам потрібно знати про особливості жіночої статі, а жінкам – про особливості чоловіків.

В блозі міжнародного дитячого табору DAC camp [2]пропонують підіймати такі питання на заняттях з сексуальної освіти, як:

1. *Повага до особистого простору та прав людини.* Починаючи з чотирьох років, дітям потрібно розповідати про те, що їх тіло це лише їх власність та ніхто не має прав торкатися його без дозволу. Таким чином, ми створюємо можливості для побудови дитиноювласного особистого простору та меж особистості. Наприклад, часто можна спостерігати на громадських пляжах батьків, які не вдягають дитині купальний костюм. Діти бігають оголені та не усвідомлюють особистого простору один одного, згодом вони дорослішають та можуть не помічати особистого простору людей навколо їх. Також, на наш погляд, дитині з ранніх років життя потрібно розповідати, які в неї є права та обов'язки не лише перед сім'єю, але й перед суспільством. Та права не лише, як дитини, але й як майбутнього повноцінного громадянина країни.

2. *Формування гендерної рівності та толерантності.* Для того, щоб запобігти стереотипізації мислення майбутніх членів суспільства відносно представників різних статей та сексуальних напрямків важливо розповісти дітям про те, що толерантне ставлення до оточуючихпотрібне для того, щоб уникнути конфліктів у майбутньому, зменшити ризик непорозумінь та булінгу у школах. Рання освіта у цій темі може допомогти запобігти багаточисленним випадкам суїцидальної поведінки у підлітковому віці.

Майбутньому поколінню потрібно також розповісти, що жінки та чоловіки в наш час мають рівні права та обов'язки, які не відрізняють їх одні від одного. Дівчатам не обов'язково бути жіночними, а хлопчикам не обов'язково бути мужніми. Інакше кажучи, ми більше не маємо потреби наголошувати на нашій гендерній належності. Важливо розповідати, що не потрібно ставитися упереджено до своєї статі, жінка може бути слюсарем або інженером, а чоловік майстром манікюру чи вихователем в дитячому садку.

3. *Давати точну та достовірну інформаціюпро все, що пов'язано з людським тілом, сексуальністю та статевими відносинами.* В наш час дуже мало адекватної та зрозумілої інформації, яка б змогла доступно пояснити підліткам, яку саме функцію використовують статеві органи, як правильно використовувати контрацепцію, як запобігти венеричних захворювань та небажаной вагітності. Важливо пам'ятати, що фізично все ж таки дівчата та хлопці відрізняються одні від одного та мають деякі особливості тіла. На нашу думку, це повинні бути не відокремлені уроки для дівчат, а повноцінні година на яких компетентна людина розповість, як саме потрібно реагувати на такі особливості.

Великою проблемою є те, що підлітки дивлячись порнографічні відео та фільми вважають, що це і є секс-просвіта, але вона не співпадає з реальним життям та не відповідає адекватним проявам сексуальності. Дорослим треба розуміти, що проблема не в тому, що вони це дивляться, а в тому, що вони потім це будуть втілювати в життя та, як наслідок, можуть розчаруватися. Тож, заперечення цікавості до порнографії працює негативно, навпаки потрібен діалог між дорослими та підлітками про особливості прояву своєї сексуальності та формуванню партнерських сексуальних стосунків.

4. *Адаптація до навколишнього середовища, потреб та розвитку.* Важливо зазначити те, що згодом в житті з'являються нові потреби, які потрібно задовольняти. Наприклад, потреба в увазі представників протилежної статі, або своєї статі, сексуальні потяги та бажання. Потрібно розповісти, як починати романтичні відносини та усі особливості стосунків, як будувати їх розумно та не нашкодити своєму життю, та іншій людині. Якщо діти будуть знати, як будувати та поводити себе в стосунках, це допоможе запобігти виникненню багатьох травматичних ситуацій. Також, слід надати дітям правдиву інформацію, наприклад щодо менструації у дівчат та ерекції у хлопців, навчити тому, як реагувати на це та про те, що це є нормальною особливістю їх статі.

5. *Надання безпечного середовища існування.* Проблематика фізичного насилля є дуже актуальною темою сьогодні. Україна й досі є маскуліною та консервативною країною, де застосування фізичної сили по відношенню до своїх партнерів або дітей досі вважається нормальним. Представники ЛГБТ-спільноти також відчують тиск з боку оточення щодо своєї «ненормальності», що також може супроводжуватись застосуванням фізичних та агресивних дій. Саме для того, щоб вберегти майбутніх членів суспільства від таких некоректних форм прояву соціального життя, необхідна сексуальна просвіта та розуміння, що існують організації, до яких можна звернутися за допомогою. Важливо розповісти про те, які методи самооборони можна застосувати та головне, як правильно та куди потім можна зателефонувати.

У Нідерландах [1], наприклад, вже в чотири роки починають розповідати дітям про те, як люди будують відносини, що таке сексуальність та як і навіщо використовувати контрацепцію, чим можуть нашкодити гендерні стереотипи та багато чого іншого, що посприяє безпечному майбутньому для дітей та людей навколо їх. Про все це розповідають дітям в той час, коли в Україні та країнах пострадянського простору й досі вважають, що усі розмови з дітьми про секс можуть викликати лише більше бажання мати багато

сексуальних партнерів. Дорослі вважають, що усе, що стосується статевих відносин, це не мають знати діти та тим паче бачити. Саме тому, що в нас не має таких програм по сексуальному вихованню, перший статевий акт може бути без засобів контрацепції чи взагалі трапитися випадково, після чого може бути венеричні захворювання чи небажана вагітність. А так, як в суспільстві вирує міф про те, що після аборту дівчині складно завагітніти, або перебіг вагітності буде із ускладненнями, то, як наслідок, в нашій країні достатньо високий відсоток неповнолітнього батьківства.

Виходячи з вище сказаного, можна зробити висновки, що сексуальне виховання дуже потрібно в середніх закладах освіти України у зв'язку з тим, що на 2018 рік було зафіксовано 2532 випадки захворювань сифілісом, хламідійної інфекції – 16036 випадків [3], а за даними Центру громадського здоров'я МОЗ України на 2019 рік було зареєстровано 13207 випадків ВІЛ-інфекції [4], на 2017 рік понад 5700 дівчат віком від 15-ти до 17-ти років народили дітей [5]. Така статистика свідчить про те, що потрібно більше уваги приділяти питанням сексуальності, забезпечення безпеки та поваги сексуальних стосунків та відносин між партнерами. В країнах, які вже ввели сексуальне виховання статистика венеричних захворювань набагато менша, та набагато менше небажаних вагітностей. Так, Національна організація з питань освіти, науки і культури ЮНЕСКО, вже давно затвердило та опублікувало своє рішення, про необхідність сексуальної просвіти серед дітей та молоді, тав нашій країні це питання потребує вирішення на державному рівні.

Список використаних джерел

1. Матеріали сайту PBS.org [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pbs.org/newshour/health/spring-fever (дата 27. 05. 2015)
2. Статеве виховання: що це таке та навіщо воно потрібно [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dec.camp/polovoe-vospitanie-cto-eto-takoe-i-zachem-eto-nuzhno/> (дата 15. 08. 2019)
3. Статистика з венеричних захворювань в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lenta.ua/ua/u-moz-ozvuchili-statistiku-z-venericnih-zahvoryuvan-8121/>(дата дослідження: 15. 03. 2018.)
4. Статистика зараження СНІДом в Україні [Електронний ресурс] / Фонд Олени Пінчук. – Режим доступу: http://www.antiaids.org/news/aids_stat/snd-v-ukran-statistika-na-01112019-11352.html (дата 01.11.2019)
5. Статистика підліткової вагітності в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://clutch.ua/deti/beremennost/podrostkovaja-beremennost-v-ukraine-statistika-shokiruet>(дата 26.09.2017)

Науковий керівник: Н.В. Грисенко, канд. психол. наук, доц.

ВПЛИВ СУЧАСНОЇ СІМЕЙНОЇ СТРУКТУРИ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ: НАСЛІДКИ РОЗЛУЧЕННЯ

Майже три десятиліття досліджень, що оцінювали вплив сімейної структури на здоров'я та добробут дітей демонструє, що діти, які живуть з подружжям, біологічними батьками постійно мають краще фізичне, емоційне та академічне самопочуття. Демографія сімей змінюється, а з цим змінюються і філософські основи стосунків. Багато молодих людей вважають, що шлюб є старомодним та обмеженим, і що відкриті співжиття забезпечують здоровіший варіант, що сприяє особистому розвитку. Якщо стосунки не забезпечують особистого щастя, батьки часто вірять, що їхні діти пристосуються до нових сімейних відносин, що розлучення чи розлука матимуть нетривалі несприятливі наслідки. Ці переконання призвели до того, що шлюб відбувається пізніше, жінки мають менше дітей ніж могли б, зростає кількість матерів-одиначок, та дітей, які живуть з небіологічними батьками [2].

Кожна дитина та кожна сім'я, очевидно, унікальні, мають різні сильні та слабкі сторони, різні особистості та темпераменти, різний ступінь соціальних, емоційних та економічних ресурсів, а також різні сімейні ситуації до розлучення. Незважаючи на ці відмінності, показано, що розлучення знижує майбутні компетенції дитини в усіх сферах життя, включаючи сімейні стосунки, освіту, емоційне благополуччя та майбутній заробіток.

Коли дитина переживає розлучення батьків, існують значні втрати, які необхідно визнати.

Дитина може втратити час з кожним батьком.

1. Батьки повинні налаштуватись на власні втрати, а також на свою нову роль розлученого батька. Таким чином, батьки можуть не мати стільки емоційних сил і часу, щоб вкласти гроші в батьківство, тобто батьки відчувають «мораторій на батьківство».

2. Хоча закони поступово змінюються, більшість дітей проводять більше часу з одним з батьків-опікунів і, очевидно, у кожного з батьків менше часу.

3. Для більшості дітей це означає набагато менше часу, проведеного з батьками.

4. Дитина також може проводити менше часу з матір'ю, оскільки їй може знадобитися працювати довші години для підтримки сім'ї.

Дитина може втратити економічну безпеку.

1. Опікунські матері втрачають 25–50 відсотків доходу до розлучення. Відсутність аліментів зустрічається все частіше [4].

Дитина може втратити емоційну безпеку.

1. У дитини можуть бути ослаблені стосунки зі своєю матір'ю.

a. Розлучені матері менш здатні надати емоційну підтримку.

2. У дитини можуть бути ослаблені стосунки з батьком.

a. Батьки, що розлучилися, проводять менше часу з дітьми.

3. У дитини можуть бути ослаблені стосунки з бабусями та дідусями або родичами, друзями при зміні місця проживання.

У дитини може бути зниження соціального та психологічного дозрівання

1. Студенти коледжу, батьки яких розлучилися, під час вирішення конфліктів частіше зазнавали словесної агресії та насильства з боку свого партнера.

2. Діти розлучених батьків можуть мати нижчі бали щодо самоконцепції та соціальних відносин [3].

Дитина може змінити свій погляд на сексуальну поведінку.

1. Існує посилене схвалення (дітьми розлучених батьків) дошлюбного сексу, співжиття та розлучення.

2. Існує раніше сексуальний дебют

3. Діти розлучених батьків рідше розглядають шлюб як постійний і рідше сприймають його як довічне зобов'язання.

Дитина може втратити свою релігійну віру і практику.

Дитина може втратити когнітивну та академічну стимуляцію.

1. Діти в розлучених сім'ях мають менше стимуляції мови, швидше за все, мають середні бали середнього рівня.

Дитина може бути менш фізично здоровою.

1. Діти в ядерних сім'ях мали меншу ймовірність, ніж діти інших сімейних типів, які мають відхилення у навчанні або дефіцит уваги / гіперактивності незалежно від освіти батьків, доходів чи району проживання.

У дитини може бути більший ризик емоційного розладу [1].

Очевидні негативні довгострокові наслідки розлучення - страждання дітей, батьків та суспільства. Більшість дітей ніколи не мають повного "одужання".

Педіатри (соціальні працівники) та суспільство повинні сприяти структурі сім'ї, яка має найкращі шанси народити здорових дітей. Інноваційна наукова література на сьогоднішній день говорить про те, що, за винятком батьків, які стикаються з нерозв'язним подружжям, діти почуваються краще коли батьки працюють над підтриманням шлюбу. Отже, суспільство повинно докласти всіх зусиль для того, щоб підтримувати здорові шлюби та відмовляти подружнім парам від розлучень [5].

Список використаних джерел

1. Антонов А.И. Семейное единство, жизненный цикл семьи, взаимоотношения в семье // Социология семьи: учебник / под ред. проф. А.И.Антонова. – 2-е изд., перераб. и доп. – Москва : ИНФРА-М, 2007.
2. Голод С.И. Семья и брак: историко-социологический анализ. – Санкт-Петербург: ГОТК «Петрополис», 1998.
3. Как жить в браке долго и счастливо // Сегодня. – 2013. – 14 июня. Кризи сімейних відносин чи кризи по-сімейному [Електронний ресурс]. – Ресурс доступа: <http://megasite.in.ua/9267-krizi-simtjnih-vidnosin-chi-krizi-po-simejnomu.html>
4. Рудинеско Е. Розладнана сім'я: пер. з фр. – Київ : Ніка-Центр, 2004.
5. Хамітов Н. Плідні та неплодні моделі сучасної сім'ї: досвід андроген-аналізу. Ситуація родини в сучасному суспільстві – досвід Центрально-Східної Європи. – Люблін, 2007.

Науковий керівник: В.О. Бикова, канд. пед.наук, доц.

А.П. Шевцова

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНФЛІКТІВ У КОЛЕКТИВІ

Конфлікт є зіткненням протилежно спрямованих, несумісних один з одним тенденцій у свідомості окремо взятого індивіда, в міжособистісних взаємодіях або міжособистісних стосунках індивідів або груп людей, пов'язане з гострими негативними емоційними переживаннями [1]. На причини виникнення, перебіг і способи вирішення конфліктів істотно впливають позаситуаційні фактори, передусім характер взаємин між робітниками, що склалися ще до їх включення у спільну діяльність. На характер конфліктів, крім особливостей діяльності, істотний вплив чинить фактор однорідності малої групи, індивідуальні особливості, соціальний статус її членів, а також спосіб оцінювання результатів діяльності групи. У вітчизняній психології виділяють, як правило, три види конфліктів, що мають соціально-психологічний зміст: соціальні, між групові та міжособистісні.

Використання терміна «конфлікт» зустрічається при розробці проблем психології особистості, в загальній, медичній, соціальній

психології, психотерапії, педагогії і політології. Конфлікти розглядаються західними психологами переважно у дусі традицій психоаналітичного уявлення про природу індивіда (К. Хорні, М. Саллівен, Е. Берн), з позицій когнітивної психології (К. Левін), з позиції біхевіоризму (К. Хялп), з позицій ролевих підходів (У. Гуд, У. Мейсон та ін.).

Основним законом життя будь-якого колективу, у тому числі й зміни служби руху як соціального організму, являється рух – динаміка його розвитку в цілому і зміцнення взаємовідносин між окремими особами. Колектив у своєму розвитку може рухатися вперед лише тоді, коли має перед собою мету. Тому його формування слід розпочинати з постановки і визначення основних завдань, цілей, перспектив, які об'єднували б усіх його членів. Реалізуючи мету, що стоїть перед ним, колектив дістає можливість вирішувати складніші завдання.

Аналіз конфліктів у цьому аспекті пов'язаний з проблемами авторитету і лідерства, стилю взаємовідносин і взаємодії в групах, і має бути центральним в соціально-психологічних дослідженнях конфліктних ситуацій.

У. Лінкольн класифікує причини конфліктів по п'яти підставах: інформація, структура, цінності, стосунки і поведінка, і відповідно виділяє п'ять основних чинників (причин) конфліктів.

Інформаційний чинник – це та інформація, яка прийнятна для однієї сторони і неприйнятна для іншої. У якості такої інформації може виступати неповна або неточна інформація, представлена однієї із сторін.

Структурний чинник – це формальні і неформальні характеристики групи. Вони виражаються в специфіці законної влади і законодавства, в статусі, правах чоловіків і дружин, їх віці, ролі традицій, системі підзвітності і передачі інформації, різних соціальних нормах і т. д.

Ціннісний чинник – це ті принципи, які проголошуються або відкидаються, яких дотримуються або якими нехтують, про яких забувають або навіть які навмисно порушують. Це ті принципи, яким імовірно слідуватимуть усі члени групи, тому цінності вносять в соціальну групу почуття порядку і мета існування. Вони розрізняються за формою (цензура, санкції) і за змістом (загальноприйнятий порядок, правила поведінки).

Чинник стосунків – пов'язаний із задоволенням від взаємодії двох і більше сторін або його відсутністю.

Поведінковий чинник – це стратегія поведінки в конфліктній ситуації: уникнення, пристосування, конкуренція, компроміс, співпраця (по К. Томасу).

Сказане вище дозволяє зробити висновок про те, що конфлікт – це те, з чим можна працювати. І в наш час робота з конфліктом

усвідомлюється як загальний соціальний і особистий інтерес. Якщо ми перестанемо сприймати конфлікт як загрозу і почнемо відноситися до нього як до сигналу, що говорить про те, що потрібно щось змінити, ми займемо конструктивнішу позицію. Цінність конфліктів в тому, що вони відкривають дорогу інноваціям; стимулюють до змін, вимагають творчої реакції.

Список використаних джерел

1. Комплект освітніх програм «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації». К, 2018. 140 с.

Науковий керівник: О.В. Лебідь, д-р пед. наук, доц.

А.О. Шелест

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ПРОБЛЕМА МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ

Проблеми мотивації персоналу є актуальна в даний час. Це пояснюється тим, що без мотивації працівника не представляється можливим ефективний розвиток підприємства, фірми, організації. Однією з головних задач керівника в цьому аспекті – дізнатися, що рухає підлеглим, до чого він прагне, виконуючи ту чи іншу роботу, співвіднести бажання і цілі працівника з цілями організації. Тому, що одним із головних завдань менеджера на різних етапах управління є досягнення цілей організації, що і призводить її до зростання і результативності.

Великий внесок у розробку проблеми мотивації праці вніс А. Маслоу, створивши ієрархічну піраміду потреб. Незважаючи на різні критичні зауваження з боку дослідників, його наукові висновки послужили відправною точкою для багатьох розробок і концепцій. Також ідеї А. Маслоу отримали подальший розгляд у дослідженнях Д. Мак Клеелланда.

Для того, щоб зрозуміти сутність і значення мотивації в системі управління необхідно розглянути зміст поняття «мотивація». Так, мотивація – це процес спонукування себе на інших до певної діяльності, спрямованої на досягнення особистих цілей або цілей організації [3, с. 229]. Зокрема, доктор філософських наук А. Зуб вважає, що мотивація – це сукупність психологічних процесів, які направляють і підтримують людську поведінку, спонукають до досягнення певних цілей, визначають активність особистості [2, с. 46].

У необіхевіоризмі під поняттям мотивації мають на увазі процес або внутрішній стан організму, яке утворюється і діє між стимулом, і реакцією та визначає реакцію організму на відповідний стимул [4, с. 220]. Отже, ми будемо розглядати мотивацію як силу, що змушує людей поводитися певним чином та задовольнити дві обставини: забезпечення індивідуальних потреб; досягнення організаційних цілей.

У свою чергу, Д. Мак Клеlland виявив модель мотивації поведінки, визначений через потреби, він акцентує увагу на потребах вищого рівня А. Маслоу, такі як потреба у самовираженні, влади, успіху та причетності [3, с. 230].

Також, варто зазначити, що Д. Мак Клеlland одним з перших показав, що людині властиво не просто «хотіти чогось», а й визначати для себе рівень оволодіння, досягнення об'єктом свого бажання – виробляти для себе «планку» досягнень. Більш того, Д. Мак Клеlland вважав, що рівень потреби в успіху (або, як її зараз прийнято позначати, мотивація досягнення), яка є однією з базовою потребою особистості – від ступеня її розвитку у вирішальній мірі залежить те, чого в кінцевому підсумку досягає в свого життя людина, в тому числі у професійній діяльності [1, с. 62].

Ключову роль мотивації підкреслюють практично всі провідні теоретики і практики управління. Наприклад, Л. Якокка зазначає: «Коли мова йде про те, щоб підприємство рухалося вперед, вся суть в мотивації людей» [5]. Цю точку зору підтверджують Г. Геранюшкіна і В. Мунгалов, які стверджують, що відома і основна в цьому відношенні теза практики управління: кращий засіб змусити людину зробити що-небудь – це зробити так, щоб він сам захотів це зробити. Тому зміст функції мотивування, а також ті кошти, дії, заходи – вся активність керівника по її забезпеченню є і найважливішим компонентом управлінської діяльності. Крім того, вчені зазначають, що мотиваційна сфера особистості і її основні психологічні закономірності є загальними: немає якоїсь особливої «мотивації підлеглих» і особливої «мотивації керівника» [1, с. 62]. Це – загальна закономірність, справедлива по відношенню до всіх психічних процесів і явищ в управлінській діяльності.

Науковці, які займаються проблемами управління (А. Маслоу, Д. Мак Грегор, Д. Мак Клеlland та інші) вважають, що одна з головних проблем мотивації – велике різноманіття життєвих орієнтирів співробітників – те, що є привабливим для одних, не зацікавить інших. Справжня проблема побудови мотиваційної стратегії полягає в тому, що навіть персонал одного рівня має різні потреби і це необхідно враховувати. На нашу думку, доцільно виявити потреби та мотиви кожного учасника трудового процесу. Для цього доцільно використовувати існуючі методи соціології, а саме метод

опитування (анкетування та інтерв'ю), метод спостереження, відкриті групові дискусії.

Отже, для того щоб мотивація була результативна керівнику потрібно знати бажання і потреби співробітників та допомогти їм в реалізації себе, як особистості, також надати можливість проявити свої здібності. Це допоможе підприємству в тому, щоб бути успішним і займати лідируючі позиції. Адже, коли задоволений персонал, то і робота буде виконана краще, що і приведе компанію до успіху.

Список використаних джерел

1. Геранюшкина Г.П., Мунгалов В.Н. Психология управления: учеб. пособ. Иркутск : Изд-во БГУ, 2016. 194 с.
2. Зуб А.Т. Психология управления. Москва, 2016. 371 с.
3. Кибанов А.Я. Основы управления персоналом. Москва, 2005. 303 с.
4. Немов Р.С. Психологический словарь. Москва, 2007. 530 с.
5. Сучасні форми і методи стимулювання продуктивної діяльності. URL: <http://um.co.ua/11/11-3/11-30920.html>

Науковий керівник: О.В. Лебідь, д-р пед. наук, доц.

Т.П. Шермет

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ВПЛИВ СІМ'Ї НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Сучасні демократичні зміни Української держави акумулюють увагу на важливості зміцнення інституту сім'ї в суспільно-політичному житті особистості. Сім'я – це основа формування особистості, основний виховний осередок. Априорі, цей інститут вводить особистість у світ соціальних відносин, формує ставлення до оточуючих, моральні принципи, проектує сімейні виховні взаємини, у процесі яких здійснюється трансляція соціального досвіду, закладає основні якості для формування та розвитку успішної особистості в суспільних нішах. Беззаперечно, дослідження сім'ї, особистості є актуальним питанням сьогодення.

На думку науковців, фактори, які в процесі сімейного виховання сприяють становленню особистості дитини, можна віднести до трьох сфер – сфера безпосередніх педагогічних впливів на дитину з метою керівництва її поведінкою(ефективність цих впливів великою мірою залежить від авторитету дорослих); сфера емоційного

спілкування батьків з дитиною, що передбачає гармонію інтересів, емоцій; сфера спілкування близьких дитині дорослих між собою, ставлення батьків до інших людей, подій; їхні моральні установки, вчинки, погляди, оцінки, що справляє виховний вплив на внутрішній світ дитини через механізм наслідування. Дослідники відмічають, що "перша сфера має найбільш істотне значення у дошкільному віці, третя – у ранньому дитинстві, а друга від народження до року" [2, с. 119].

На думку науковців, батькам важливо пам'ятати, що результативність їхніх виховних впливів залежить від розуміння внутрішнього світу дитини, вдумливого ставлення до її бажань, прагнень, мотивів, інтересів. Батьки повинні завжди намагатись розпізнавати справжні причини дитячого вчинку. "Немає сумнівів у необхідності батьківської суворості й неблаганності щодо негідної поведінки дітей, порушення ними моральних норм, правил доброчесності, вимог, які регулюють взаємодію з природою і людські стосунки. Однак, обов'язковим компонентом цієї строгості має бути благородство, готовність дорослого бути в усьому прикладом для дитини, всіляко спонукати її до високоморальних вчинків, а не лише карати за кожную провину" [2, с. 39]. Науковці відмічають, що неможливо уявити собі батьків, які б обходились без покарань і, на жаль, найменшу питому вагу мають такі форми осуду дитячих провин, як вияв подиву щодо негідної поведінки, засмучення, які дитину, що любить своїх батьків, змушують дужче мучитися каяттям, ніж будь-яке покарання. Фізичне ж покарання чи образливі слова викликають біль, страх, принижують дитину, а тому породжують у неї не каяття з приводу вчиненого, а затамовану образу, озлоблення, прихований протест, що чекають своєї миті, аби вихлюпнутися відвертими чи потаємними зловмисними діями. "Помітивши в собі невинуватість у спілкуванні з дитиною, невміння переконливо пояснити шкідливість того чи іншого вчинку, слід негайно братися за самовдосконалення" [1, с. 39]. С. Тищенко відмічає, що одним із важливих факторів безпосереднього виховного впливу є похвала дорослого, "вона підносить дитину у власних очах, викликає у неї яскраві позитивні переживання" [4, с. 13]. Звичайно, похвала не повинна перетворюватись на захвалювання дитини, бо це дезорієнтує її у власних можливостях, знижує активність. Осуд, на думку дослідника, веде до зниження самоповаги і вияву негативних емоцій. "Часто осуд, висловлений дорослими в різкій емоційній формі, сприймається дітьми як глибока образа, яка гальмує прагнення дитини стати кращою, виправити в своїй поведінці те, що було засуджене дорослими. Тому так важливо в тих випадках, коли діти щось погане вчинили,

знаходити такі форми впливу на них, які б викликали моральні переживання, прагнення змінити на краще власну поведінку" [4, с. 13].

Т. Гаврилова відмічає, що якщо батьки оцінюють особистість дитини за вчинок ("Як ти міг так вчинити, який ти поганий"), у дитини поступово складається уявлення, що вона така, яка її поведінка, що любити її немає за що. Якщо батьки вміють відділити ставлення до дитини від оцінки її вчинку, готові пробачати і допомагають виправитись, така позиція батьків сприяє тому, що у дитини формується позитивне ставлення до себе, розуміння своїх переваг і недоліків, готовність позитивно змінювати свою поведінку.

На думку науковців, ефективність безпосереднього педагогічного впливу батьків на дитину великою мірою залежить від авторитету дорослих. Т. Гаврилова відмічає, що для організації продуктивного для особистості дитини спілкування "необхідно, щоб не тільки дорослий сприймав дитину, але й дитина сприймала дорослого" [1, с. 128]. На думку дослідниці, цьому сприяє сприйняття батьками дитини як рівного, гідного поваги партнера, визнання за нею права на власні погляди. Науковці стверджують, що авторитет близької дорослої людини ґрунтується на вірі дитини в безсумнівне достоїнство і перевагу в усьому над нею самою старшого, наділеного силою, мудрістю, знанням.

На думку С. Тищенко, "... основою цієї віри є тісний емоційний контакт дитини з дорослим, завдяки якому вона відчуває себе предметом любові, опіки, турботи, вболівань близької людини ..., діти по-своєму не прощають батькам легковажного ставлення до себе: вони просто не вірять їм" [5, с. 14]. Інформація, яку одержують діти від авторитетного дорослого, переживається ними як особисто значуща, така, що спонукає до дії і не викликає внутрішнього опору. "Впливові дорослі тримають сьогодні у своїх руках все те духовне багатство, яким володітиме дитина завтра... Зробити дитину володарем найкращих духовних надбань – це означає емоційно впливати на неї день у день з тим, щоб сформувати ціннісне ставлення до навколишнього світу; це означає також залучення дитини до таких видів діяльності, які сприяють засвоєнню нею цих духовних цінностей" [5, с. 15]. Вчені вважають, що в разі відсутності авторитету батьків слова і вчинки дорослих не сприймаються дітьми як беззастережно істинні і мудрі, у дитини не виникає прагнення заслужити схвалення батьків, вона не прагне бути такою, якою батьки хотіли б її бачити.

У системі сімейного виховання необхідно дотримуватися таких правил: люби свою дитину; радіти її присутності, сприймати її такою, якою вона є, не ображати, не принижувати, не порушувати її

впевненості в собі, не піддавати її несправедливому покаранню, не відмовляти їй у довірі, давати їй привід любити тебе; постійно вдаватися до похвали дитини за її правильні вчинки. Цим ми можемо спонукати її до активної дії; оберігати свою дитину від негативних фізичних і моральних впливів; створювати у сім'ї моральний затишок.

Хотілося б разом із В. Омеляненко закликати батьків. Нехай сімейне вогнище буде джерелом спокою, радощів, поваги, справедливості та захищеності; будь для своєї дитини взірцем поведінки, добродійності; підтримуй щирі родинні зв'язки з бабусями і дідусями, іншими родичами, друзями; не забувай, що діти люблять гратися. Знаходь час для організації цікавих ігор з ними; залучай дитину до посильної праці разом з дорослими; створи умови, щоб дитина набувала життєвого досвіду, долала труднощі; чекай від дитини тільки таких думок, суджень і оцінок, на які вона спроможна залежно від рівня розвитку, соціального досвіду; привчай дитину до толерантності, культури спілкування з ровесниками, старшими і молодшими; залучай дитину як повноцінного члена сімейного колективу до розв'язання побутових проблем, що виникають у сім'ї; не виконуй за дитину тих завдань, з якими вона може впоратися самостійно; домагайся, щоб вимоги до дитини були однакові від усіх членів сім'ї; наполегливо працюй над формуванням у дитини почуттів гуманізму і милосердя у ставленні до людей, природного довілля; постійно залучай дитину до різноманітних видів діяльності [3, с. 89].

Отже, можемо з впевненістю стверджувати, що сімейне виховання – це не що інше, як педагогіка буднів, педагогіка кожного дня, яка в повсякденному житті здійснює велике таїнство формування особистості людини.

Живучи в своїй родині, дитина творить себе сама – щоденно та щогодинно. Таким чином, формуючи основи розвитку гармонійної особистості, сімейне виховання забезпечує дитині в її майбутньому успішність як особистісну, так і професійну. Потрібно нарешті усвідомити, що від нас, батьків, залежить інше життя. В наших руках доля наших дітей. Саме за помилки та невдачі розраховуватимуться діти, проте провина недопрацювання в процесі сімейного виховання буде лежати на батьках. Не даремно ж побутує в народі вислів: «За вчинки дітей відповідатимуть батьки». Саме тому на часі стоїть питання усвідомленого батьківства, що є запорукою щасливого, гармонійного, і таким чином успішного життя дітей та батьків; формування особистості суспільно-свідомої, активної, високодуховної, з твердою позицією, успішного громадянина Української держави.

Список використаних джерел

1. Ващенко Г. Виховання пошани до батьків і старших. Вибрані педагогічні твори. Дрогобич: Видавнича фірма "Відродження". 1997. С. 128–141.
2. Зайченко І.В. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. К.: Освіта України, КНТ, 2008. 528 с.
3. Омеляненко В.Л., Кузьминський А.І. Теорія і методика виховання: навч. посіб. К.: Знання, 2008. 415 с.
4. Скар О.І. Педагогічна культура сім'ї. К. : Т-во "Знання", 1984. 48 с.
5. Чулкова Л.О. Спілкування з дітьми у сім'ї. К. : Т-во "Знання", 1991. 30 с.

Науковий керівник: Н.П. Волкова, д-р пед. наук, проф.

А.О. Шмукін

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ЗМІНИ ОСОБИСТОСТІ В ДЕСТРУКТИВНИХ СЕКТАХ

У сучасних умовах особливу актуальність серед проблем психології набуває проблема зміни особистості в деструктивних сектах. Часто люди, завжди чогось прагнуть і намагаються чогось уникнути. І знаходяться такі люди і організації, які обіцяють нам задоволення всіх наших потреб і рішення всіх наших проблем, оточуючи нас соціальною підтримкою і любов'ю.

Безперечно, коли особистість, потрапляє в оточення людей, які уважно слухають, посміхаються і всією своєю поведінкою показують, що дуже раді вашій появи, то така атмосфера викликає приємні відчуття, довіру та підвищення власної самооцінки. Як правило, розмови в такому колективі ведуться про певну релігійну доктрину, яка обіцяє знайти щастя спокій і умиротворення. Нове оточення підтримує та дуже радіє тому що ти потрапив в їх коло та намагаєшся стати таким же обраним як і вони.

Вище описана типова методика вербування в деструктивну секту нового адепта. На початковій стадії використовуються такі техніки впливу як підстроювання до переконань, цінностей, і до поточного емоційного стану адепта, ці прийоми, описані в НЛП, дозволяють розташувати особистість до його нових знайомих. Бомбардування любов'ю викликає у людини почуття задоволення, яке

одразу запам'ятовується в свідомості, а такі почуття хочеться відчувати знову і знову. Ці методи, збільшуючи почуття довіри, послаблюють критичне ставлення до контексту того, що кажуть. Дуже хочеться вірити тим, хто тобі подобається, і кому, як на твою думку, подобаєшся ти. Створюється атмосфера яка нагадує сімейну. Так людині пропонується «пігулка щастя», красиво упакована підстроюванням, бомбардуванням любов'ю і груповим конформізмом. Завдяки цим методикам формується новий «тунель реальності» адепта, він зміцнюється завдяки харизматичності лідера секти, маніпуляцією містичними відчуттями і науковим обґрунтуванням доктрини. Для того щоб доктрина швидше формувалася в «тунелі реальності» адепта [1], його піддають інформаційному перевантаженню, сенсорної депривації та когнітивному дисонансу [2], просто що б вибити ґрунт з під ніг і занурити в стан гіпнотичного трансу, в якому основні постулати доктрини сприймаються вже на підсвідомому рівні. У «прошивці» ідеології будь-якої секти прописані фобії, які не дозволяють людині давати критичну оцінку того, що відбувається. Тобто якщо людина хоча б трохи заковтнула «пігулку щастя», вона починає лякатися мислити критично, так як фобії чітко нагадують, що будь-яке інакомислення це зло і нещастя. Цікаво те, що будь-яка подібна доктрина, як і будь-яка релігія, повністю знімає із себе відповідальність у разі невиконання бажань. «У тебе віра не щира», скаже тобі черговий духовний лідер, закликаючи ще відданіше служити й щедріше жертвувати. Завдяки таким методикам вмикається контроль думок, почуттів адепта, критичне ставлення до інформації, що надходить зовні, а віра в доктрину зміцнюється силами групової динаміки та групового конформізму. Паралельно в роботу включається підкріплення: «В організації так багато найрізноманітніших людей, успішних і заможних, в тому числі, вони всі щасливі – значить це дійсно працює». Постійно демонструються феномени божественного зцілення від невиліковних хворіб, набуття сімейного і матеріального благополуччя або вигнання сатани.

Як не потрапити в подібну деструктивну секту пересічному обивателю, який поняття не має про самосвідомість, проактивність, емоційний інтелект, свободу та право самому розпоряджатися власним життям. Більшість особистостей глибоко детерміновані і звикли підкорятися умовним соціальним нормам звинувачуючи когось, а не себе. Тим більш, що в деструктивній секті думати взагалі не треба, людина занурюється в стан дитинства, коли всі рішення за неї приймають дорослі.

Вся схема побудована на елементарному шахрайстві, людині пропонується «пігулка щастя» за дуже вигідною ціною, майже даром, елементарна жадібність говорить, а навіщо платити більше, адже ось

воно, рішення всіх проблем за просто так. Суть обману полягає в тому, що людина не знає ціни свого права на свободу вибору, вона не усвідомлює, що платить величезну ціну, втрачаючи свою індивідуальність і власну думку. Коли людина відмовляється приймати самостійні рішення у своєму житті, вона стає рабом, слухняною маріонеткою в руках харизматичного лідера, з якою можна зробити абсолютно все.

Деструктивна секта це організація, яка обманним (шахрайським) шляхом опановує однією з найдорожчих цінностей, які є у людини, – це свобода і право вибору. В обмін на уявне щастя людина віддає власну душу. Свідомій особистості треба триматися подалі від груп і світоглядів, які володіють монополією на знання єдиного методу, що дозволяє досягти стану абсолютної просвітленості.

Отже, кожна особистість несе відповідальність за вибір, який вона зробила. Правдиве духовне зростання неможливе, коли людина відмовляється від права на самостійний вибір та відповідальності за цей вибір.

Список використаних джерел

1. Т. Лири, М. Стюарт Технологии изменения сознания в деструктивных культах. М.: Экслибрис, 2002. 224 с.
2. Фестингер Леон. Теория когнитивного диссонанса: [пер. с англ. А. Анистратенко, И. Знаешевой]. М. : Э, 2018. 256 с.

Науковий керівник: І.В. Гаркуша, PhD, канд. наук із соц. ком., доц.

E. Yakovlev
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University
Kremenchuk

PROBLEMS OF ELECTORAL CHOICE OF CITIZENS

Elections are one of the most important features of a democratic regime. Through voices, people express their choice and influence on the political life of society. Therefore, the study of different characteristics that steer people's choice is extremely important. There are many problems in the course of elections, because political awareness in terms of social transformations can be the subject of manipulation and engagement, replacing the active understanding of political needs, values and interests of the nation.

Research of electoral problems are actively conducted in Western Europe and the United States. Well-known researchers in this field are: Rokkan S., Lipset, M. Fiorina, P. Danavili, D. Fuchs, D. Mason and others.

These problems are dedicated to the works of such Ukrainian researchers: G. Tsyganenko, S. Totska, M. Holovaty, V. Buun, O. Vyshnyak, etc.

Speaking about the process of forming an electoral choice of personality, there are usually four factors that influence this process: human life experience (including socio-economic conditions of its existence); interpersonal communication that extends individual human experience to the aggregate experience of his/her reference group; public institutions (church, school, parties and associations, etc.), mass media (mass), that allow everyone to benefit from the experience of all in all its diversity of forms and content [1].

The nature and direction of the electoral process in the countries that are being transformed usually depends on the personal qualities of the participants, with political mentality and their ability to assess the real political situation at the center.

To explore mentality characteristics provides an opportunity for a cognitive approach, which makes it possible to understand the behavior of the participants in the electoral process.

The behavior of voters, in addition to rational, also influence factors of different order-emotional, valuable and social well-being.

As part of political psychology, several conceptual models of electoral behavior emerged.

Structuralist theory. In society there are persistent objective, existing beyond the will and minds of people's social education structure (group, community, statuses).

Social and psychological theory. This model is based on a methodological principle that defines the leading role of political installations in motivating electoral choices.

The theory of rational choice. Its main feature was that the person consciously makes the decision. The theory of rational choice allowed to formulate a number of dependencies, such as between the economic situation of the country and the electoral choice of citizens (people in the context of the economic situation in the country prefer to vote for existing politicians, and in case of deterioration – for the opposition).

Cognitive theory. The importance of this theory is that within the framework of the theory there was a scientific explanation for psychological mechanisms of perception, evaluation and processing of individual information from the external environment.

The modern paradigm of electoral behavior research involves the creation of such a model, which is based on pluralism and synthesis of different approaches.

Its indisputable advantage can be considered a complex character, which takes into account the various factors that determine electoral behavior, but does not focus only on one aspect. This can be the concept of

«limited rationality» by G. Simon. In his opinion, the person makes a choice, led by a non-optimal solution, but by certain algorithms that allow to accept the right decisions [2]. This theory tries to combine in the explanation of human rationality both the economic and psychological component: «On the one hand, we have economists who attributed the economic person to mindless comprehensive rationality ... On the other hand, we have tendencies in social psychology coming from Freud and trying to influence any cognition ... The last generation of behavioral scientists, following Freud, argued that people are not as rational as they think they are» [3, p. 246]. According to the researcher, decision-making takes place in about the middle of these polar positions and offers a combination of intellect and affect.

Therefore, one of the main goals (motives) of electoral behavior is not a candidate's choice (for a particular person to take a particular post), but a change on the desired side (or preservation) of social (political, economic, psychological, environment, criminal, living, etc.) situation.

References

1. Лебединська Г.О. Політичне самовизначення українського юнацтва / Г.О. Лебединська // Інженерні та освітні технології : сб. ст. : Сучасна вища освіта: реалії, проблеми, перспективи. – 2019.– Вип. 4(20) – С. 117–125.
2. Локтіонова Л.А. Моделі електоральної поведінки: загальний огляд / Л.А. Локтіонова // Наукові праці. – 2008. – Т. 93. Вип. 80: Політичні науки. – С. 135–141.
3. Парсонс В. Публічна політика: вступ до теорії й практики аналізу політики / В. Парсонс ; пер. з англ. О. Дем'янчук. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 549 с.

Scientific adviser: H. Lebedynska, candidate of political science, associate professor

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Наукове видання

ХІ Міжнародна науково-практична конференція
студентів, аспірантів і науковців

ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ У СУЧАСНОМУ ВИМІРІ

Тези доповідей

29 березня 2020 р.

(українською, російською, чеською та англійською мовами)

Комп'ютерна верстка *А.Ю. Такій*

Підписано до друку 21.03.2020. Формат 60×84/16.

Ум. друк. арк. 12,32. Тираж 100 пр. Зам. № .

ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля».
49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18.

Тел. (056) 778-58-66, e-mail: rio@duan.edu.ua

Свідоцтво ДК № 5309 від 20.03.2017 р.

Віддруковано у ТОВ «Роял Принт».
49052, м. Дніпро, вул. В. Ларіонова, 145.

Тел. (056) 794-61-05, 04

Свідоцтво ДК № 4765 від 04.09.2014 р.